AYLIK SİYASİ DERGİ

ARALIK 1991 SAYI:19

FİYATI 10000 TL. (KDV DAHİL)

Demokrat!

MUHALEFET

Kürt-Türk Çatışmasına hayır

ŞOVENİZM DEĞİL KARDEŞLİK

DYP-SHP vaadediyor

YENİ DÜNYA "DEMOKRASİSİ"

YUGOSLAVYA: Yeni bir Balkan savaşı'nın eşiği mi?

Polis "emniyeti" bozuyor

Feminizm geleceğini tartışıyor

"SEVDALI BULUT" Nazım'la buluşma

Demokrat!

KASIM 1991
Yıl:2 Sayı:19 Fiyatı:10.000TL.
Yurtdışı fiyatı: 5 DM

BASSAN AŞ. Adına Sahibi:
Hikmet KOÇAK

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Ümit ERDOĞDU

Bu Sayıda Katkısı Olanlar:
Selim AKÇIN, Fevzi ARGUN, Yılmaz AYSAN, Ozan BENLİOĞLU, Oğuz BİLİCİ, Korkut BORATAV, Faik BULUT, Filiz, Özlem ÇALIŞKAN, İbrahim ÇEŞMECİOĞLU, Çiğdem ÇİDAMLI, Deniz ÇOBANOĞLU, Faysal DAĞLI, Nazif DAĞDAN, Şaban DAYANAN, Selçuk DEMİREL, Mustafa DEMİRKANLI, Tansel EMANET, Ersin ERGÜN, Ümit ERDOĞDU, Bülent FORTA, Erdem GÜL, Selami İNCE, Ercan KARAKAŞ, Semra KARDEŞOĞLU, Ertuğrul KÜRKÇÜ, Nadire MATER, Nimet MENTEŞOĞLU, Halil NEBİLER, Hasan NECİP, Emirhan OĞUZ, İzzettin ÖNDER, Mahmut T. ÖNGÖREN, Ömer ÖZGÜNER, Sedef ÖZTÜRK, Melih PEKDEMİR, Levent SAÇILANATEŞ, Cengiz SEMERCİOĞLU, Emre SENAN, Semra SOMERSAN, Hayatı SOYDAN, Bülent TANIK, Ülfet TAYLI, L. Doğan TILIÇ, Sibel TOPAKTAŞ, Çetin UYGUR, Hasan UYSAL, Mecit ÜNAL, Hatice YAŞAR, Alper YILMAZ, Mustafa YILMAZ, Can YÜCEL, Murat YETKİN

Ofset Hazırlık:
BASSAN AŞ.

Basıldığı Yer:
Serier Matbaası

Dağıtım:
Hür Basın Dağıtım AŞ.

Adres:
Çatalçeşme Sokak 50/6 Cağaloğlu
İSTANBUL
Tel: 512 08 77 Tel-Fax: 528 62 32

Ankara Büro:
Sağlık 2 Sokak No:65/12 Yenişehir
ANKARA
Tel: 131 21 48 Fax: 133 61 54

Yurtiçi Abone:
Yıllık: 70.000 TL.
Altı Aylık: 35.000 TL.

Yurtdışı Abone:
Avrupa Yıllık: 50 DM
Avrupa Altı Aylık: 25 DM
Amerika Yıllık: 30 $
Amerika Altı Aylık: 15 $
Adnan Bostancıoğlu adına
Akbank Türbe Şb. 0007381-7/A00/10
Döviz Hs.No: Akbank Türbe Şb.
0007333-8BU6/01
Posta Çeki Hs.No: 650004

İÇİNDEKİLER

İşkence Önlenmiyor

Ölüm onu da zamansız yakaladı. yaşanacak bir dolu hayat bıraktı geride.

9 Kasım' da bir gasp olayının sanığı olarak yakalandı ve gözaltına alındı. Beyoğlu Emniyet Amirliği Araştırma Bölümünde sorgulandıktan sonra Taksim İlkyardım Hastanesine kaldırıldı. Adı Yücel Özden. Ağabeyi Dursun Özden kardeşinin işkence gördüğünü ve bu yüzden hastaneye kaldırıldığını söylüyor. İşkence izlerini fotoğraflarla belgeleyen ailesi Cumhuriyet Savcılığına iki kez suç duyurusunda bulundu ama Özden'i kurtaramadı.

Kardeşinin hiç bir suçu olmadığını ve bir komploya kurban gittiğini söyleyen Dursun Özden, " Yücel'i olayın hemen ardından Beyoğlu Emniyet Amirliğine götürdüler ve işkenceden geçirdiler, aynı gün beni de Çeliktepe'deki evimizin önünden alıp şubeye götürdüler" dedi. Kardeşinin durumunun çok kötü olduğunu gören Dursun Özden müdahale ettiğini ve Yücel'in Taksim İlkyardım Hastanesine kaldırıldığını söyledi. 10 Kasım Pazar günü Beyoğlu Emniyet Amirliğine bağlı ekiplerce tekrar gözaltına alınan Yücel Özden'in yakınlarının tüm çabalarına rağmen götürülmesi engellenemedi. Salı günü saat 19:40' da "bağırsak düğümlenmesi,pankreas zedelenmesi ve iç kanama" sebebiyle ameliyata alınan Yücel Özden, durumunun ağırlaşması üzerine 22 Kasım Cuma günü ikinci kez ameliyat edildi. Pazar akşamı ise hayatını kaybetti.

Yücel Özden'in sorgulandığı Beyoğlu Emniyet Amirliği Araştırma Bölümünde daha öncede 19 yaşındaki Ali Rıza Ağadoğan sorgulanmış ve daha sonra gencin pencereden atlayarak intihar ettiği açıklanmıştı. İşkence olaylarının hızla arttığı şu günlerde, hükümeti ciddi önlemler almaya ve işkencenin durdurulmasına çağırıyoruz. Zira işkence yapılan bir ülkede demokrasiden söz etmek suya yazı yazmak gibidir ❑

Kişisel Başvuru

1980 darbesinden sonra işkence gören yüzlerce kişiden sadece biri: Hüseyin Özlütaş. Gözaltında bulunduğu süre içerisinde yoğun işkence nedeniyle felç olan Özlütaş, 1987 yılında devlete 150 milyon liralık tazminat davası açtı. 4 yıl boyunca gereksiz yere uzatılan dava, hakkaniyetten uzak ve devleti korur bir biçimde sonuçlandı.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine ilk imza atanlardan biri olan ve insan hakları konusunda uluslararası sempozyumlar veren "devletimizin" insan haklarına bakış açısı konusundaki makyajsız yüzü bir kez daha sergilendi. Bunun üzerine Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna kişisel başvuruda bulunan Hüseyin Özlütaş, gözaltında bulunduğu 90 gün süre içerisinde kendisine işkence yapıldığı, işkencenin cezaevinde de sürdüğünü ve bu yüzden felç olduğunu ileri sürdü.Hüseyin Özlütaş, komisyondan mahkemenin verdiği kararı adil olmayan ve devleti korur olduğunu, T.C Devletinin imza koyduğu anlaşmanın hükümlerine uymadığının saptanmasını, talep ettiği tazminatın faiziyle beraber tanzim edilmesini ve bunu engelleyen uygulamanın iptalini talep etti ❑

Bilar Seminerleri

BİLAR' ın güz dönemi programlı seminer dizileri 4 Kasım'da başladı. 6-12 hafta sürecek olan seminerler, 10 Ocak 1992 tarihinde sona erecek.

Seminerler konu çeşitliliği anlamında çok zengin bir görünüme sahip. 1986 yılında Aziz Nesin, Sungur Savran, Gülnur Savran, Tülay Arın, Cengiz Arın, Nail Satlıgan, Gencay Gürsoy ve Yücel Sayman'ında aralarında bulunduğu bir grup aydın tarafından kurulan BİLAR Anonim Şirketi, kuruluş amaçlarını şöyle açıklamıştı : "Türkiye'de 12 Eylül darbesiyle büyük bir toplumsal yıkım olmuş, kurum ve örgütler kapatılarak yöneticileri mahkemeye verilmiş, onların yerlerine yönetimin isteğine uygun merkeziyetçi, tek tip başka örgüt ve kurumlar kurdurulmuştur.Bir bölüm ilerici ve demokrat Türk aydını olarak bu kurumsal yıkımların yerine kurdurulan örgüt ve kurumlara bir alternatif getirmek gereksinimi duyduk. Bütün örgütlenme hak ve özgürlükleri sınırlanır ve yasaklanırken, serbest ticaret alanında alabildiğine aşırı özgürlük tanınmış olduğundan, bizler de yasalardan yararlanıp bir şirket kurarak bu şirket aracılığıyla alternatif getiren kültür işleri yapmaya karar verdik. " Bir bütün olarak kültür alanında çalışmak üzere kurulmuş bulunan Bilar Aş. yapacaklarını şöyle belirlenmiş : Türkiye'nin her yerinde ve istek üzerine yurt dışında paralı konferanslar, açık oturumlar, paneller, sinema ve tiyatro gösterileri düzenlemek, gazete, kitap, kaset, plak çıkarmak, tiyatro kurmak, film yapmak, kültür turizmini işletmek, 12 Eylül askeri darbesinin en büyük yıkımı olan özerk öğrenim özgürlüğüne karşı kurulmuş olan YÖK üniversite

BİLAR
PROGRAMLI SEMİNERLER DİZİSİ
KASIM-OCAK 1991 DÖNEMİ

sistemine bir alternatif olarak Bilar Bilim Merkezi ni kurmak.

Bilar 'da bu dönem yer alan seminer konuları ve seminerleri verenler şunlar: Bürokrasi ve İktidar: Meltem Ahıska, Adnan Ekşigil, Saruhan Oruç, Bülent Somay. Kamu Çalışanlarının Sendikalaşması: Şükran Ketenci, Faruk Pekin, Prof. Fazıl Sağlam, Prof. Bülent Tanör, Çetin Uygur. Bir Filmi Okumak: Yavuzer Çetinkaya. Oyunculuk: Deniz Türkali. İktidar Odakları - Direniş Odakları: Ali Akay. Felsefe Gözüyle Şiir: Oruç Aruoba. Marksizm ve Ulusal Sorun: Sungur Savran. Das Kapital : Hacer Ansal, Tülay Arın, Necip Çakır, Nail Satlıgan, Sungur Savran. Siyasi ve Hukuki Açıdan Terörle Mücadele Yasaları: Ruşen Çakır, Murat Ören, İskender Savaşır, Yücel Sayman. Narodnizmden Peresteroykaya Rus Marksizmi: Aydın Giritli, Cemal Hekimoğlu. Post Modernizm: Ali Akay, Mustafa Arslantunalı, İhsan Bilgin, Tanıl Bora, Orhan Koçak, Nail Satlıgan, İskender Savaşır, Aydın Uğur. Psikanalitik Düşünme: Raşit Tükel, Orhan Koçak, Gülnur Savran, İskender Savaşır. 90'larda Latin Amerika'da Sosyalizm, Devlet ve Demokrasi: Osman Balcıgil, Ümit Cizre, Oğuz Önderer, Sungur Savran, Serpil Üşür, Ragıp Zarakolu. İnsana Karşı Medya-Medyaya Karşı İnsan: Rıdvan Akar, Ruşen Çakır, Yalçın Çetinkaya, Ragıp Duran, Can Dündar, Can Kozanoğlu.

YÖK üniversitelerine karşı bir alternatif olarak kurulan Bilar eleştirici, araştırıcı ve özgür düşünebilen insanlar yetiştirmek gibi oldukça büyük iddialarla yola çıktı. Ancak bugün gelinen noktada, önüne koyduğu hedeflerin tümüne ulaşamamış olsa da iyi niyetli bir çaba olarak varlığını sürdürmekte ❑

Yeni meclis ve kurulan koalisyon geçtiğimiz ay boyunca gündemi belirleyen tartışmalara yol açtı. Meclis'in ilk oturumundaki yemin töreninde Hatip Dicle'nin anayasanın baskıcı özelliğini ve yemin metninin içeriğini protesto eden ifadesine ve Leyla Zana'nın yemin töreninde Kürt ve Türk kardeşliğinden söz etmesine gösterilen tepkiler, tepkinin sahiplerinin kimliklerini ve vaadlerinin sınırlarını deşifre etmesinin yanında, politik yönelimler açısından önemli bir gösterge olma özelliği taşıyor. Bu güncelliğin, ayrı yazarlar tarafından "Şovenizm değil. Kardeşlik!" başlığı altında çeşitli açılardan incelenmesine, bu sayıda denediğimiz "parçalı" kapakta diğer gündeme oranla daha geniş yer verdik.

Yeni kurulan koalisyon hükümetinin "değişen dünya"ya ayak uydurma çabasını sürdüreceği biliniyor. "DYP-SHP vaadediyor: Yeni Dünya Demokrasisi" başlığı içinde ekonomisinden siyasetine koalisyon ve koalisyonlu günleri inceliyoruz. Bu arada Bülent Tanık'ın Meclis portresinin de bu konuda ilginç bir araştırma olduğunu düşünüyoruz.

İçlerinden biri itirafçı olan "fidyeci polisler" konusunda itiraçılık yasasını önerenlerden eski sıkıyönetim savcısı Faik Tarımcıoğlu ile görüştük. Halil Nebiler ise Emniyet Teşkilatı'nı bu noktadan çıkarak ele aldı.

Bu ayın Demokrat!ında Yugoslavya'dan yeni gelen arkadaşımız L. Doğan Tılıç'ın iç savaş izlenimleri, Hasan Necip'in Sovyetler Birliği gözlemleri de yer alıyor. Ortadoğu konusunda ise Faik Bulut Madrid Konferansı'nı yazdı. Ayrıca kitap sayfamızda yeni çıkan kitaplara ayırdığımız köşede, gördüğü ilgiden ötürü, kısa tanıtımlara da yer verdik.

Artık Demokrat! 10 bin TL... Bunun nedenlerinin aktarılmasına, Türkiye gibi bir ülkede Demokrat! okurlarının ihtiyaç duymayacağı düşüncesindeyiz.

Aralık sayısında buluşmak üzere sağlıcakla kalın.

Ümit Erdoğdu

Voltaire kadar demokrat mısınız?

Leyla Zana böyle yapmayacaktı!" Meclisteki yemin töreni sonrasında "demokrat"lığı müktesap hakları olarak gören birçok Türk aydını genellikle yargılarını bu sözlerle ve bir kaşlarını kaldırarak dile getiriyorlardı.

Kısa sürede egemen olan bu yargının gerekçesi de şuydu: Zana böyle yapmakla bir Kürt düşmanlığı dalgasının patlak vermesine yolaçmıştı ve bundan yalnızca kendisi değil herkes ve bu arada "demokrasi" zarar görecekti.

Bu muazzam Kürt düşmanlığı dalgasının doğmasına yolaçmak için Leyla Zana ne yapmıştı? Anayasa'nın, milletvekili seçilen herkesi milletvekili olma koşulu olarak tekrara zorladığı yemin metnini tekrarlamış, yemin bittikten sonra Meclise Kürtçe hitap ederek inançlarıyla çelişen bu metni "Kürt ve Türk halklarının kardeşliği" için okuduğunu söylemişti. Ayrıca saçına sarı, kırmızı, yeşil bir bant bağlanmıştı.

Yalnızca bu kadarının, yani olabilecek en barışçı ve estetize yöntemlerle kendi kimliğine sahip çıkan bir Kürt kadının kendi dilinde yaptığı kardeşlik çağrısının bir Kürt düşmanlığı dalgasına zorunlu olarak yol açacağını savunabilenlerin demokratlıklarından, buna inanabilenlerin de mantıklı bir muhakeme sahibi olduklarından kuşku duymak gerekiyor.

Ama çok daha acısı, Zana ve Dicle'nin "burunlarını sürtmek" uğruna herkesin yemini bittikten sonra kendisi de bir Kürt olan, Meclisin geçici başkanınca "olmadı baştan" denilerek defalarca aynı yeminin tekrar ettirilmesi karşısında aynı yargı sahiplerinin kapıldıkları sinsice hazdı. Bizim "demokratlar" kendi sözde ideallerinin pratikte gerçekleştirilmesi için yapılan daha ilk girişimde paniğe kapılmış, ama bu girişim sahiplerinin ezilmesinden de gizli bir haz duyabilmişlerdi.

Kürt düşmanlığıyla başa çıkabilmek için üzerinde asıl düşünülmesi gereken, Leyla Zana ve Hatip Dicle'nin moral ve siyasal normlar açısından hiçbir leke taşımayan davranışları değil, işte bu **sinizm**, Türk aydınının özellikle son on yılda uğradığı bu **moral ve entellektüel erezyondur.**

***

Bugün Türkiye'de iki yönlü bir Kürt düşmanlığının geliştiğinden sözetmek olanaklı. Birincisi halkın arasında, ikincisiyse elitler ve devlet ricali arasında.

Halkın arasındaki Kürt düşmanlığı kendisini İstanbul, Ankara, İzmir, Adana gibi metropollerden çok, küçük Orta ve Batı Anadolu kentlerinde gösteriyor. Bunun iki nedeni var, ama bu iki neden de tek bir temel olgudan kaynaklanıyor: PKK'nın yürüttüğü gerilla mücadelesinin sonuçlarından.

Gerilla mücadelesi, askeri güçler karşısında yedi yıldır durmaksızın gelişen ve genişleyen PKK eylemleri genel olarak bütün Kürt gençleri arasında derin bir sempati yaratıyor. Son yıllara değin kendilerini tıpkı hizmetinde çalıştıkları Türk varlıklı sınıfları tarafından görüldüğü gibi göregelen, yani yalnız ve ancak inşaat ameleliği, garson yamaklığı, temizleyicilik, marabalık, hamallık, işportacılık gibi işlere layık bulan Batı'daki Kürt gençleri ilk kez kendilerinin de tarihin öznesi olabileceklerine ilişkin bir sezgiyi ediniyor, yıllardır, kuşaklardır içten içe birikken hınçlarını ifade edebilecekleri bir alanın, kendilerine ait kılabilecekleri bir zeminin bulunduğunu farkediyorlar.

Böylece kuşaklardır alışılagelinen davranış kalıplarından hızla sıyrılıyor, genel olarak içinde yaşadıkları çevreye karşı meydan okumaya, diklenmeye, kendi kimliklerini iddia etmeye girişiyorlar. Eskiden fısıltıyla konuşulan Kürtçe, artık avaz avaz bağırılıyor, Kürtçe kasetler, Kürt işportacılar tarafından her yerde çalınıp satılıyor, dayanışma duygusuyla yanyana gelen insanlar, moralleri yükseldikçe daha çok meydan okuyan gazap dolu topluluklar oluşturuyor. Bunun belirtilerini her yerde görebilir ve izleyebilirsiniz. Kendine verilenle yetinmeyen ve isyan eden bu Kürt figürü Batı'da geleneksel ezen/ezilen ilişkilerinin doğasını sarsıyor ve ezenlerde ezilenlere karşı genel bir kızgınlık duygusu yaratıyor.

Beri yandan Türk Silahlı Kuvvetlerinin geleneksel askere alma politikası, özellikle son dört yıldır Batı'dan askere giden gençler arasında eskiden olduğu gibi talim yapıp dönecekleri bir yere değil, gerçekten savaşa, yani "kelle koparmaya" ya da ölmeye gittikleri sezgisini gittikçe güçlendiriyor. Sayıları binlere varan erat kayıpları, nokta nokta Türkiye haritasının batısındaki köyler, kasabalar ve küçük kentler üzerine yayılıyor.

Delikanlılar askere gidecek arkadaşlarını yüreklendirmek için, örneğin bu yıl geçen her yıldan çok tenekе ya da davul çalıp mahalle aralarında "en büyük asker bizim asker" diyerek bağırmışlarsa, bütün bir mahalle halkı askere sevk dönemlerinde otobüs garajlarını askere gidenleri uğurlamak için doldurmuşlarsa, gidenin geri gelmeyebileceği duygusunun her zamankinden daha çok hissedilmiş olmasının bunda büyük payı vardır.

Eninde sonunda savaş savaştır ve kimse kendiliğinden, kendi oğlunu, mahalle arkadaşını, nişanlısını ya da kocasını öldüreni hoşgörmez ve bağışlayamaz. Öldürülenlerin yakınları arasında bir ortak duygunun oluşmaya başlaması kaçınılmazdır. Bunların sayısı arttıkça ve acılar yaygınlaştıkça bir politika nesnesi olmaya giderek daha elverişli bir kitle oluşmaya başlıyor. Üstelik her yıl askerden dönen ve "Doğu"da görev yapan binlerce genç kaç kez hazır-

landıkları harekatlar, verdikleri baskınlar ve uğradıkları saldırıların öncesi ve sonrasında bu topraklarda yaşayan ama kendilerinden başka bir dili konuşan insanların genel olarak "düşman" olduğuna ilişkin bir endoktrinasyona uğramış olarak evlerine, köylerine, kentlerine, işlerine dönüyorlar. Bunların içinden yüzlercesi daha geçen ay, geçen yıl bir, birkaç, birçok insanın düpedüz öldürülmesine katılmış, insanlara pislik yedirmiş, bütün bir köyün kadınlarını çırılçıplak soymuş, çocukları tekmelemiş oluyorlar. Bütün bu yaşanan vahşet, korku ve öfkenin bir kişilik parçalanmasına yol açmaması için meşrulaştırılması gerekiyor. Eğer bilinçli olarak kurulmamışsa kendiliğinden Kürtlere düşmanlık bu toplumda aramızda yaşayan binlerce gencin ve ailesinin gündelik ideolojisi haline geliyor.

Öte yandan elitler ve devlet ricali arasında da sosyolojik, ekonomik ve kültürel kökleri olan bir Kürt ayrımcılığı eğilimi son yıllarda giderek daha çok gözlenmeye başlıyor.

Devlette yükselmek ve servet edinmenin başlıca yolunun hemşericilik ve hanedan yalaklığından geçtiği Özal dönemi, Kürt lobisinin özellikle inşaat ve dış ticaret alanında son derece büyük bir hızla gelişmesini sağladı. ANAP ve hanedana biat etmek kaydıyla kökçen olarak Kürtlük özellikle devlet ihalelerinin dağıtılmasında esaslı ayrıcalıklardan biri haline geldi. Birbirleriyle rekabet halindeki gruplar ayrıcalıklarının derecesine göre Kürtler, Lazlar ya da Türkler olduklarını giderek daha çok farkeder oldular.

Özal'ın tarikatı olan Nakşibendiliğin ve mezhep olarak Sünniliğin Diyanet işlerinde daha çok kayırılması yalnızca bir mezhep ve tarikat çatışması olarak da kalmadı. Türklerin ve Kürtlerin mensubiyetlerinin derecesine göre Alevilik ve Sünnilik, Nakşibendilik ve öteki tarikatlar arasındaki ayrımlar etnik değerler edinmeye başladı.

Özal döneminde açılan mafya-lümpen-köşe dönücü olanaklarından yararlandıkları nispette büyük kentlerdeki Kürt mafyası ve onun çevresindeki patronaj ilişkileri, girişken Kürt gençlerini varlıklılık ve güçlülük simgelerine de sahip kıldı. Mersedesli, altın künyeli, göğsü kıllı "maganda" tipi aslında kendi alanlarından taşan bıçkın Kürtlere karşı Türk elitinin tepkisinin de bir nesnesi oldu.

Nihayet Kemalist Türk aydınları Kürt aydınları arasında gelişen kendi köklerine dönme eğilimini yalnızca bir kültürel/ entellektüel süreç değil siyasal/ kriminal bir olgu olarak görmeye, geçmişte kendi önderlikleri altında gelişen entellüktüel/ siyasal iklimin değişmeye başladığını sezmeye ve "bilimsel" otoritelerinin Kürtlerin tehdidi altına girdiğini düşünmeye başladılar.

Bunların toplamı Kürtler ve Türkler arasında bütün sınıfları ve toplumsal grupları her düzeyde kesen toplumsal, kültürel, siyasal, entellektüel, moral bir çelişkinin geçmişteki asimilasyon döneminde olduğundan çok daha belirgin bir biçimde ortaya çıktığına işaret eder. Ama bir çelişkinin varlığı zorunlu olarak düşmanlığı gerektirmez, hatta denebilir ki, çelişkinin varlığı ve tanınması ve buna denk düşen politikaların izlenmesi olası bir düşmanlığın gelişip yaygınlaşmasına karşı bir uyaran görevi de görür.

Bu çelişkinin, taraflardan birinin, bizim konumumuzda Türkler'in adına bilinçli ve sistematik politik faaliyetle birleşmesiyse tehlikeli bir anti-Kürt histeriye yolaçabilir. Ezeli ve ebedi Türk-Kürt dostluğu inancı, yalnızca bu inanç, bu histerinin önünün alınması için yeterli olmayabilir.

Nitekim, son zamanlarda, küçük Batı Anadolu kasabalarında ve Orta Anadolu kentlerinde, kalabalıkların buluştuğu cenaze törenlerinde, futbol karşılaşmalarında ve başka olaylarda böyle bir histerinin tek bir merkezden körüklendiğine tanık olmak mümkün.

Kürt sorununa askeri ve nihai "çözüm" getirme politikasını geliştiren ve sürdürenler, politikaları batağa girdikçe, politikalarının bedelini ödeyen zorunlu askerlik kurbanlarının sayısı arttıkça çıkışı Batı'da Türkler ve Kürtler arasında bir kamplaşmayı bilinçli olarak kışkırtmakta görmeye, bunun için hem halk hem elitler arasındaki hoşnutsuzluğu beslemeye başladılar.

Burada iki amaç birden güdüldüğü söylenebilir, bir yandan baskıcı Kürt politikasına karşı bir toplumsal destek sağlamak, öte yandan SSCB'den bağımsızlaşma eğilimi gösteren Türki Cumhuriyetleri de kapsamına alacak bir Pan-Türk federasyonu için moral ve psikolojik hazırlık yapmak.

Bütün bunların toplum için ne denli felaketli bir macerayı davet ettiğini algılamak için bir nebze sağduyu yeterlidir. Ancak toplumlar da tıpkı tek tek bireyler gibi sağduyularını yitirebilir, histeriye kapılabilir, şaşırabilir ya da aldatılabilirler.

Bugün toplumun bir anti-Kürt histerinin peşine takılıp gitmemesinin de, Kürt halkı arasında simetrik duygu ve düşüncelerin gelişmemesini sağlamanın da yegane teminatı Kürt ve Türk enternasyonalistlerinin, Türk ve Kürt fikir, sanat ve siyaset adamlarının birleşik çabalarıdır.

Kısa ömürlü ve geçici korkuların ve kaygıların esiri olmaksızın ve her iki halk arasındaki düşmanlık tohumlarının kaynağına, baskıcı devlet politikalarının açığa çıkarılmasına yönelerek, devlet ile toplum arasında bilinçli bir biçimde kurulmaya çalışılan özdeşliği reddederek, Türk ve Kürt bütün çalışan, ezilen, sömürülen sınıfların birleşik bir genel kurtuluş hareketi içinde yeralmasını sağlayarak, Kürtlerin haklarını Türkler karşısında açıklayıcı, inandırıcı ve pratik bir biçimde savunarak biz Türkiyeli sosyalistler, bize eşlik edilip edilmediğine bakmaksızın ilk adımları atmaya yükümlüyüz.

Gericiliğin, fetihçiliğin ve şovenizmin yaygaraları karşısında geri çekilmek ve kendi kimliklerine sahip çıkmanın en barışçı biçimleriyle toplumun gündemine davalarını getirenlere kusur bulmaya uğraşmaktansa Voltaire'in çok önceden ortaya koyduğu düstura çekincesiz sahip çıkmak günün görevini yerine getirmekte herkesi daha da cesur kılabilir: **"Sana katılmıyorum, ama inandığını söyleyebilmen için hayatımı vermeye hazırım".**

Hakikaten Voltaire denli "demokrat" olanlar için böyle olduklarını kanıtlamanın tam zamanıdır!

Demokrat !

Yemin Töreni, Kürt partisi ve Kuzey Irak

Kürt fantazilerinden gerçeğe

Faysal Dağlı

Hatip Dicle'nin meclis kürsüsüne doğru attığı adımları, aslında Kürtlerin yeni bir döneme doğru attığı adımlar olarak yorumlamak yanlış olmaz. Kürtler için yeni bir dönem başlıyor artık; Türk parlamentosunda da Kürt sorununu işlemek. Oysa bu gelişme bir kaç yıl önce belki de bir fantaziydi sadece. Kürtler adına, Kürtlerle ilgisi olmayan "adamcıkların" şimdiye kadar sürdürdükleri meclis saltanatına da büyük ölçüde son verilmişti. Bir sonraki seçimde hedef Kürt coğrafyasının tümünde "Kürt kimlikli" temsilci çıkartmaktı artık.

Mecliste Kürt sorununu, Kürtlerin çıkarları lehine savunmak sadece Kürtler için değil, Türklerin bir kısmı için de fantaziydi. Günlük basın da bu fantaziyi, bir gerçek olarak karşısında görünce salvoya başlamıştı. Günlerce kamuoyu hazırlanmış, Kürt vekillerin "afaroz" edilmeleri için elden gelen herşey yapılmıştı. Nitekim çok şey yapmadıkları halde, Hatip Dicle ve Leyla Zana'nın günah keçisi yapılması sağlanmıştı. Mustafa Kemal, İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak'ın ruhlarını şad eden bir manzara ile "milli bütünlük halinde" Kürt vekiller protesto edilmiş, savcılar gaza getirilmiş, kardeşliği ifade eden beş kelimelik "suça" idam cezaları talep edilmişti. Ve bundan çok fazla kimse sıkılmıyordu.

Hatip Dicle ve Leyla Zana'nın tutumu meclistekileri rahatsız ettiği oranda Kürtleri de sevindirdi. Onların istediği buydu ve bu insanları bunun için vekil seçmişlerdi.

Oysa Kürtler için durum çok daha farklıydı. Hatip Dicle ve Leyla Zana'nın tutumu, meclisteki adamları rahatsız ettiği oranda Kürtleri de sevindirdi. Onların istediği buydu ve bu insanları bunun için vekil seçmişlerdi. Leyla Zana'nın Kürtçe sloganı Kürtlerce ayakta alkışlanmış, Kürtler ilk kez kendilerini ifade eden vekilleri için Cizre ve Şırnak'ta havaya ateş açmışlardı. Tabii Türk askeri birlikleri de ateş açmış ancak onlar havaya değil, insanlara yönelmişlerdi. Ve Cizre'nin tek sarhoşu Faysal Aydın da bu ateşle yaşamını yitirmişti. Elindeki bira kutusu askeri kayıtlara "el bombası" olarak geçmiş, kendisi de öldükten sonra "terörist" olarak ilan edilmişti.

Diyarbakır'da halk nefesini tutarak izlediği yemin töreninde Leyla Zana'yı kahvelerde, evlerde alkışlamıştı. Milli maç bahanesiyle sokağa çıkan Diyarbakırlı gençler, sarı-kırmızı-yeşil renklerle caddeleri turlamış ve slogan atmışlardı. Polis ise onları kovalamakla kalmıştı.

Leyla Zana'yı televizyonda izleyen 70 yaşındaki Kürt nine Zehra "iki gözümdür, nasıl da erkek gibi konuşuyordu" diye Leyla'yı onaylıyordu kendince.

Kürtlerin, kitlesel tepkisi de gecikmemişti. Kısa sürede başlatılan meclisi protesto kampanyasıyla binlerce telgraf gönderilmişti. Oysa Hatip Dicle ve Leyla Zana'ya gönderilen protesto telgraflarının sayısı birkaçı geçmiyordu. Ki bunlar da Atatürkçü Derneklerden gelen veya ülkücü geçmişe sahip oldukları bilinen imzalardı. Ancak Zana ve Dicle'yi kutlamaya gelen Fethiyeli, Adanalı, Kırşehirli Türklerin sayısı azımsanmayacak kadar fazlaydı. Ankara Kızılay'da bir çiçekçi, halkların birliğini ifade ettiği için Leyla Zana'dan aldığı çiçeğin parasını istememişti.

SOVENİZM DEĞİL KARDEŞLİK

Kavgayı isteyenler ve çıkaranlar başkalarıydı. Halklar değil. Bu açıkça görülüyordu. Türkiye insanı dostça ve birarada yaşamak istiyordu. Fırtınanın dinmesin-

den sonra, yaratılmak istenen kavganın anlamsızlığı da beliriyordu iyice. Ve insanlar daha soğukkanlı düşünebiliyordu.

HEP'in SHP ile yaptığı seçim ittifakı da yeni bir değerlendirmeye tutuluyordu: Ayrılmak ya da kalmak. HEP listelerinden seçilen kimi milletvekillerinin gönlü kalmaktan yanaydı. Kimileri ise bunun şartlarını belirgin bir şekilde ortaya koyuyordu. SHP ile bir süre daha yürümek için, iktidar ortaklığının bölgedeki kirli savaşı engellemesi ve Kürtlerin demokratik haklarını savunması şart koşuluyordu. SHP bu konuda net bir tavır takınmazsa, HEP kökenli milletvekillerinin partiden ayrılması kaçınılmaz olacaktı. İnönü ise, özelde Kürtleri temsil eden bir siyasi parti görmek istemiyor. Ortada bir sorun varsa bunun pekala SHP içinde ortaya konulabileceğini ifade ediyor. Ancak HEP'liler bu görüşü olumlu yorumlamıyor ve devletin HEP'i eritme planının bir parçası olabileceğini düşünüyor. Bir iki ay sonra yapılacak HEP kurultayında nasıl bir stratejinin izleneceğinin belirleneceği ortak görüş.

Bu arada Kürtleri ilgilendiren birtakım başka gelişmeler daha yaşanıyor. Bunlardan biri, PKK'nın radikal kitle politikasını engellemeye yönelik, devletle çok da bağlantısız olmayan çalışmaların yürütülmesi. Önümüzdeki günlerde kamuoyunda "Kürt aydını" olarak bilinen kimi isimlerin Ankara'da bir konferans toplama girişimleri var. Konferans tertipçileri "PKK'yı da görmek isteriz" demelerine rağmen, PKK'nın Ankara'da yapılacak bir Kürt Konferansına nasıl katılacağı sorusunu yanıtlamıyorlar. PKK'nın ise "kimi temsilen Kürtleri konuşacaklar" şeklinde bir tavır takınması bekleniyor.

İki Milletvekili TBMM'deki "olaylı" yemin töreni sırasında şoven bir saldırıyla karşılaştılar; Bölücülükle suçlandılar. Kendi ulusal kimliklerine son derece barışçıl biçimde sahip çıkan, Kürt ve Türk halkının kardeşliğine vurgu yapan Zana ve Dicle'nin; yıllardır Kürt halkının varlığını baskı ve terörle yok sayanlar tarafından bölücülükle suçlanmaları büyük bir çelişkidir. Kardeşlik çağrısının, ulusal kimliğine sahip çıkmanın bölücülük, baskı ve terörün, ulusal kimliği yok saymanın "milli birlik ve beraberlik" sayıldığı bir ülkede demokrasinin, hatta aklın egemenliğinden söz edilebilir mi?

Yine 11 yıldan bu yana Avrupa'da yaşayan mülteci Kürtlerin geri getirilerek, bunlara yasal bir Kürt partisi kurdurma girişimlerinden sözediliyor. Ancak bunun yasal anlamda nasıl yapılacağı henüz belirsiz. Bu arada seçimlerde HEP'in parti politikasına ters düşerek bağımsız aday olan politikacıların HEP'e geri dönmesi de eleştiriliyor.

Öte yandan bölgede yoğunluğu artan bir savaşın geliştiği gözleniyor. PKK'lıların büyük eylemlerine karşılık devletin de sınır ötesine yaptığı ve içerde uçaklarda Botan'ın dağlık alanlarına yönelttiği saldırılar devam ediyor. Bu durum iki taraf için de yeni bir dönemin başlangıcı sayılıyor. PKK, Botan-Bahdinan hattında savaş hükümeti kurma hazırlıklarına girişirken, devlet de bunun önüne geçmek ve PKK'yı savunmada bırakmak için gerillanın barınabileceği dağlık alanlara yönelik hava saldırılarına girişmiş durumda. Ancak son saldırılarla birlikte askeri güçlerin verdiği kayıplar, bölgenin komandolaştırılması, gerilla tipi bir örgütlenme, küçük karakolların boşaltılması ve birçok başka tedbir, devlet açısından yeni bir askeri politikanın gündeme geldiğinin işaretleri.

Türkiye'de "Kürt Kapanı" kısılırken, Irak'ta da "normal olmayan" gelişmeler göze çarpıyor. Kürdistani Cephe ile Saddam rejimi arasında sürdürülen görüşmelerden sonuç alınmasının beklendiği bir dönemde taraflar yeniden silaha sarılmayı tercih etti. Irak'tan alınan haberlere göre Saddam'a bağlı birlikler Kürdistan'a yönelik büyük bir askeri harekat hazırlığında. Ve taraflar arasındaki ateşkesi ihlal ederek, kimi köyleri zorla boşaltmayı, Erbil, Süleymaniye gibi büyük kentlerdeki peşmerge gücünün çekilmesini istemekte. Ve kaçınılmaz olarak çatışmalar...

Irak'taki gelişmeler Kürtlerle ilgili "yeni bir düzenin" tezgahlandığına işaret ediyor. Kürtleri korumak üzere bölgeye gönderilen çevik gücün çekilmesinden sonra Irak saldırılarının başlaması hayra alamet olarak yorumlanmıyor. Soğuk kışın da kapıdan adımını attığı bu günlerde Irak rejiminin ekonomik ablukası ve askeri harekatı ne batının ne de Türkiye'nin ilgisini çekiyor. Saddam'ın Kürtlere yönelik politikasının Türkiye'nin onayından geçtiği fikri bölgede yaygın. Ecevit'in Türk askerlerine yaptırmayı düşündüğü şeyin Saddam tarafından yapılması akla çeşitli sorular getiriyor. YNK'nın Bahdinan komutanlarından Kosret bir Kürt gazeteciye, "Saddam güçlerinin bu dönemde büyük bir askeri harekatı göze almasının düşündürücü olduğunu" söylüyor. Saddam'ın cesaretinin sınırdan çıkarılamayan PKK'ya karşılık TC'den aldığı bir hediye olduğu Irak Kürtleri tarafından da ifade ediliyor.

"Baba"nın Kürt politikasını sertleştirip, bunu İnönü'ye ihale edebileceği güçlü bir beklenti durumunda. Demokrasi, şeffaflık ve insan haklarından sözeden "Baba" ve adamları kürt topraklarında olağan olmayan hali 4 ay daha uzattılar.

Saddam kışla birlikte Kürtlere, yoğun bir baskı altında kötü bir anlaşma imzalatmak istiyor. Görünen bu. Bu süreçten sonra Kürtleri bağımsız bir devlet kurma düşüncesine sevkedeceğine ihtimal verilmiyor. Zaten atom ve kimyasal silahlarla ilgili ABD'nin röntgeninden geçmesi Saddam'a biraz daha özgür olma olanağı yaratmıştı. En azından ABD Saddam'ın Kürtlere yönelik operasyonlarını görmezlikten gelebilirdi. Yeni dünya düzeni senaryosunun Kürtlerle ilgili sahnesi bu. Ancak bu durumun da TC'ye pahalıya malolabileceği belirtiliyor. PKK'yı da kapsayan Saddam karşıtı bir Kürt gücün TC'nin rüyalarını süsleyebileceği! politika uzmanlarınca yakın bir olasılık olarak değerlendiriliyor. Kürdistani Cephe bu kez Saddam'a karşı kaçmayı değil, direnmeyi geliştirmek zorunda, aksi takdirde, geçmişin bir yanlışı olarak tarihe geçmeleri işten değil. Ve bu durumda da doğacak boşluğu daha radikal olan PAK'ın doldurması çok zor değil! Bunlara rağmen Barzani ve Talabani'nin nasıl uyudukları da merak edilen konulardan. Toprak kayıyor.

Ortadoğu'da Kürt sorununun yeni bir ivme kazanması biraz da koalisyon Babası Demirel'in politikasıyla bağlantılı. Kürtler mevcut durumda yaptıkları karikatürlerde, Kürdün kollarına bağladığı zincirleri, atının terkisine aldığı İnönü'ye çektiren ve Kürdü yerlerde sürüyen bir Demirel çiziyorlar.

"Babanın" Kürt politikasını sertleştirip bunu İnönü'ye ihale edebileceği güçlü olasılıklardan. Demokrasi, şeffaflık ve insan haklarından sözeden "Baba ve adamları" Kürt topraklarında olağan olmayan halin dört ay daha uzatılmasına karar verdi. Olağan olmayan koşullarda Diyarbakır Çevik Kuvvet sorgusunun nasıl şeffaflaştırılacağı bilinmiyor. Tabii "Baba", Misak-ı Milli sınırlarının tümü için öyle bir politika izleyecekse bu sorun kafaları kurcalamaya devam eder. Halka nazik davranılmasını emreden "Baba" bölgeye yığdığı ve mesleği adam öldürmek olan görevlileri nasıl bir yöntemle ehlileştireceğini şu anda saklıyor.

Saddam ve Demirel'in yeni Kürt politikası daha çok acıya ve ölüme bulanmış bir Kürt birliği doğurabilir. Yaşar Kemal'in, "Ağrı Dağı Efsanesi"nde Osmanlı Paşası'nın ağzından vurguladığı şu sözler biraz daha anlam kazanıyor: Paşa paşa sen bu Kürtleri bilmezsin, bir birlik olmayagörsünler......" Evet, Kürtler bir birlik olmaya görsünler, hele Türk ve Arap halklarıyla bir birlik olmaya görsünler... ❏

Türkiye insanı dostça ve birarada yaşamak istiyor. Kavgayı isteyenler ve çıkaranlar halklar değil başkaları.

Anayasa 81. Madde

"Ya yemin kaldırılsın ya metin değişsin"

Semra Somersan

Anayasa'nın 81. maddesini yazıyoruz:

"Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma; hukukun üstünlüğüne, demokratik ve laik cumhuriyete ve Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalacağıma; toplumun huzur ve refahı, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesi insan haklarından ve temel hürriyetlerden yararlanması ülküsünden ve Anayasa'ya sadakatten ayrılmayacağıma; büyük Türk milleti önünde namusum ve şerefim üzerine and içerim."

Bizim tabularımız çok tabudur, çiğneyeni çarpar anladınız mı? Kutsal adetlerimize, ilkel törenlerimize tören ekleyemezsiniz. Yemin töreni bu; ne diyorsa onu yapacaksınız.

Offf.

Başka ne demeli ki çağdaş TC'de milletvekillerinin yemin metni için? Bir an önce ya tamamen kaldırılsın, ya da tamamen değiştirilsin.

Kabileden aşirete, aşiretten ulus devlete varacak da toplumlar, içlerinde ilkel unsurlar, avcılık/toplayıcılık veya göçebecilik, hatta şamanizme dayalı töre ve törenler bulundurmayacaklar diye bir kural yok tabii. Gelişmişlik diye bir şey varsa eğer, bu her zaman azgelişmişliği de, ilkelliği de barındırıyor içinde. Böylesi kültürel kalıntıların kusulup atılması için, önce onların farkına varılması gerekiyor.

Dokuz yıldır yaşıyoruz askeri anayasa ile. Arada iki kere seçim oldu, ama seçilen milletvekillerinin saygınlığının böyle bir metni okumaya bağlı olduğu ilk kez fark edildi. Bugüne kadar hiç bir meclis başkanı bir milletvekiline "Kız gel. Nereye gidiyorsun? Gel buraya" demeye cesaret etmedi. İlk kez 6 Kasım 1991 akşamı gerçekleşti böyle bir olay. İlk kez, saygınlığın bir metni okumaktan geçtiğinin ayrdına varıldı. İkisi de Diyarbakır'dan seçilmiş iki Kürt milletvekili sayesinde. Leyla Zana ve Hatip Dicle. Yoksa iş sadece, o meş'um akşam, eline cebine götürüp Kuran'a el basarak Anayasa'nın ilgili maddesini okuduğunu söyleyen Refah Parti'li Urfa milletvekili Halil İbrahim Çelik'e kalsaydı, milletçe bu işi iş edinmeyecek, sövüp saymayacak, hatta yüce meclis önünde milletvekili dövmeye kalkmayacaktık. Beyinler metni, 12 Eylül'ün traji-komik anıları arası bir yere depo ederek kal'e almayacak, ruhlar da durumu pek yadırgamayacaktı. Ama olaya Kürtlüklerinin benimsenmesi, Kürt ulusunun varlığının kabulünü isteyen iki milletvekilinin eklenmesi ile durum karıştı. Ve yer yerinden oynadı.

Nasıl oynamasın ki? Biz de doğrusu yerinden oynayan yere çok hak verdik. Hem de çok. Devrim oldu Meclis'te. Neymiş öyle Türk ve Kürt halklarının kardeşliğinden söz etmek, ya da "bu maddeyi ben ve arkadaşlarım Anayasa'nın baskısı altında okuyoruz" demek? Ne demek bu? Burada herkes, Türkkçesi bile doğru dürüst anlaşılamayan bir metni büyük bir işgüzarlıkla şiir okur gibi vurgularla tekrarlayıp, şu satırları 348 kere dinleyen ben, hala öğrenemediğim halde, ne demek oluyor da siz böylesine hafife alırsınız? Alırsanız da işte büyük Türk milletinin gazabına uğrarsanız. Çağa uymasa da, bilime aykırı düşse de bunu yapacaksınız. Kan kardeşliğine benziyor biraz, ama zararı yok. Anayasa'da var ya. Uygulayacaksınız. Bir yandan da Anayasa'nın 12 Eylül kalıntısı olduğunu, tümden değiş-

ŞOVENİZM DEĞİL KARDEŞLİK

mesi gerektiğini söyleyeceksiniz. Metin fazla çocuksu mu geliyor? Düşünmeyin. Türkçesi mi bozuk? Öğretmenlik taslamayın. Anlaşılmıyor mu? Büyüklerin anlamaya çalışmadığı olguları anlamak size düşmez. Türkiye'de yaşayan bütün halkları içeriyor mu? İnce eleyip sık dokumayın, kimi içeriyorsa onun üzerine yemin edin.

Yoksa bakın başınıza gelecekler. Daha görecekleriniz hepsini görmediniz bile. Evet, İnönü olanca kibarlığı ile istifanızı istedi, evet bir takım milletvekillerinin sizi bir dövmedikleri kaldı, evet koca Meclis'in ortasında arkanızdan "Kız...Kız" diye bağırıldı, evet Ankara DGM savcısı, Meclis Başkanı Hüsamettin Cindoruk kendisine, üstüne vazife olmadığını söylediği halde, hakkınızda soruşturma açtı. Ama yetmedi bunlar. İş bitmedi. Kaldı ki o gün, bugündür Meclis'teki oturumlara katılmadınız. Varlığınız istenmedi. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde, yani seçildiğiniz yerlerde, olağanüstü halin uzatılması için oylama yapıldı. Salondan içeri konmadınız. SHP'nin grup toplantılarına alınmadınız. SHP Grup Başkanvekilliği için seçim yapıldı. Bu nasıl demokrasi ise, "Genel Başkan'a sormadan oy kullanmaları yanlış olur" dendi. İşittiniz. Oylamanın yapıldığı odaya sokulmadınız Şırnak milletvekili Mahmut Alınak'a oy vermek için. Yoklamalarda, oylamalarda isimleriniz bile okunmadı. Meclis'in paryasısınız artık. Ya da hiç yoksunuz. Yok sayılacaksınız. Ta ki ihraç edilene kadar.

Direnin, bekleyin. Bekleyin ki sizi ihraç etsinler. Sonra bırakın, SHP'nin o çok lisan bilen, kültürlü, uygar görünümlü liderleri, katıldıkları ilk sosyalist enternasyonal toplantısında, çağdaş görünümlerini koruyarak, en demokratik tavırlarını takınarak yaptıkları işin, yürüttükleri stratejinin mantığını anlatsınlar enternasyonal topluluğa. Siz de rahatça koltuğunuza yaslanın o zaman, ve seyredin dünyayı ❑

Milletvekili yemini için ne dediler?

Doç. Semih Gemalmaz
(İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi)
Mevcut yemin metni anti-demokratik özelikler taşıyor. Bu biçimiyle mutlaka kaldırılmalıdır. Eğer yemin müessesesi illa korunacaksa, mevcutun yerine kısa, demokratik usullere bağlılık yemini yapılmalıdır. Yani oyunun çizilen alanlar içinde ve öngörülen kurallara bağlı olarak oynanacağı andı içilmelidir. Bu noktada tartışma, yeminin ne zaman ve nerede yapılacağıdır. Örneğin, yeminin Meclis'te yapılmasından vazgeçilebilir, her milletvekili mazbatayı aldığı anda, hakim huzurunda aleni yemin edebilir. Ya da Mecliste toplu yemin yapılabilir.
Bir başka seçenek olarak yemin müessesesinden tümüyle vazgeçilebilir. Ve yemin Anayasa dışına çıkartılabilir. Ancak bazı kişiler Batı'nın bütün parlamenter demokrasilerinde de yemin var. Türkiye'de de korunmalı diyebilir. Buna karşı şu argüman ileri sürülebilir: Bir kişinin milletvekili olması için yasalarda, zaten oyunun kurallarını belirleyen standartlar var. Milletvekili adayı olmakla, kişi bu standartları benimsemek zorundadır. Oyunun kurallarını kabul etmek zorundadır. Yemin de oyunun kurallarına bağlılıktan başka birşey değildir. Kişi oyunun kurallarını ihlal ederse adaylığı zaten sözkonusu olmayacaktır.

Avukat Kemal Keleşoğlu
(İstanbul Barosu Genel Sekreteri)
Yemin metni Anayasa'da bellidir. Bu hükmü beğenmeyebiliriz. Ama herhangi bir hükme aykırı davranılırsa, bunun yaptırımı vardır. Bu nedenle farklı yemin eden milletvekillerinin yaptıkları Anayasa'ya aykırıdır. Ama Anayasa'nın değiştirilmesi, uluslararası hukuka aykırılığı gündeme getirilebilir. Ayrıca, hükme aykırı davranan ister meclis kürsüsünde, ister savcı önünde olsun, savunma yapabilir.

Avukat Emel Akatürk
Milletvekilinin Meclis kürsüsünde yemin metnine ek olarak söylediği sözler önemli değil. Bunlar halkın oyu ile seçilmiş kişiler. 1982 Anayasası'nda bile, bu ek olarak söylenenlerin söylenmesine yasal bir engel yok. Özel yasalar, genel yasalara göre daha bağlayıcıdır. Hükümet bundan bir süre önce Kürtçe'nin yasal bir lisan olduğunu kabul etti örneğin.
Demokratik kültür açısından, yüzlerce milletvekili, bir milletvekilinin, kendilerine aykırı olan görüşlerine en düzeysiz şekilde karşılık verdiler. Oysa demokrasi kültürü, aykırı görüşleri dinleme ve tartışma olgunluğunun mevcut olmasını gerektirir. Bu durumda, demokrasiden sınıfta kalan Leyla Zana ve Hatip Dicle değil, geriye kalan 448 milletvekilidir.

Emin Galip Sandalcı
(İnsan Hakları Derneği, İstanbul Şubesi Eski Başkanı)
Yemin insanları kalıba sokucu olmamalı. Bir görev için bir namus sözüdür sonuçta. Çok fazla tarife gerek yoktur, çok fazla özel durum barındırmamalıdır içinde. Yemin bir iyi niyet tavrı olmalı o kadar. Genel ve rahat ifadeler içermelidir. Barbar bağırıp burası Türkiye Cumhuriyeti diye ilan etmek dar görüşlülüktür. Burası Türk Irkçıları Birliği değildir. Parlamento da farklı düşünenlerin olduğu bir yer. Bu kadar farklılığı barındırması gereken bir yerin dar kalıplara sokulması yanlıştır. İyi niyet ve olgunluğun olmadığı yerde, yemin bir şey ifade etmez.

Emekli Korgeneral Tevfik Fikret Alpaslan:

"Kanı yerde kalmayacak" politikaları iflas etti

Selami İnce

Tevfik Fikret Alparslan, Hava Kuvvetleri Kurmay Başkanlığı'ndan emekli olduktan sonra Eskişehir üyesi olarak son Danışma Meclisi'nde bulundu. Daha sonra kurucusu olduğu Büyük Türkiye Partisi'nin Genel Başkan Yardımcılığı görevine getirildi. Parti kapatılınca Doğru Yol Partisi'nin kuruluşunda çalıştı, çeşitli yönetim kademelerinde görev aldı. Halen DYP Yüksek Haysiyet Divanı üyesidir. Alparslan, DYP'nin "Kürt sorunu" konusunda politika üreten kurmayları arasında yer alıyor.

Alparslan, konuşma boyunca konuya hakim olduğunu sık sık vurguluyor. Masasının üzerinde daha önce yaptığı "etüd" ler duruyor. 1987'de kaleme aldığı bir "etüd"ü okumamıza izin veriyor. Alparslan, bugün açıkça, "Kürt" ve "Kürt sorunu" kavramlarını telaffuz ediyor ama bu çalışmada "aslında Kürt diye bir milletin olmadığını" da uzun uzun kanıtlamaya uğraşmış. Alparslan'ın o günkü yazdıklarına göre, "aslında bunlar SAKA Türkü". Daha soru sormadan buna bir açıklık getiriyor: "O günkü incelediğim kaynaklar, bunların Türk olduklarını anlatıyordu ama şimdiki araştırmalarım MED'lerle ilgili olduklarını ortaya koyuyor..."

Devlet bu zamana kadar sorunu hep "güvenlik önlemleri"yle çözmeyi denemiştir. Ama görünen o ki, bugün "kanı yerde kalmayacak" türü politikalarla sorunu çözmek mümkün değildir. Bu politika iflas etmiştir.

Bölgede yaşanan sorunun tam adı nedir, sorunun boyutları nedir ve bu zamana kadar devletin bu soruna bakış açısı ve çözüm yöntemi ne idi?

Yaşanan suni bir sorundur. İki tarafın da hatalarından kaynaklanıyor. Kürt sorunuyla ilgili çok çalışmalar yaptım, temaslarda bulundum. Farklı boyutları olan sorunun üç tane nedeni var. Birincisi dış güçlerin etkisidir. Bölgede petrol, su ve elektrik kaynakları var. Bu bir zenginlik. Böl, parçala ve yut, yöntemi bu. İkincisi, Kürtçülük cereyanıdır. Yani milliyetçilik vardır. Bu yalnızca bizim sorunumuz değil. İngiltere'nin, Fransa'nın, İspanya'nın da milliyetçilik sorunu var. Bir diğer neden de devletin yanlış politikalarından kaynaklanmaktadır. Devlet bu zamana kadar sorunu hep "güvenlik önlemleri"yle çözmeyi denemiştir. Ama görünen o ki, bugün "kanı yerde kalmayacak" türü politikalarla sorunu çözmek mümkün değildir. Bu politika iflas etmiştir.

Peki sizce nasıl çözülecek bu sorun?

Önce kabul etmemiz gereken şey, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olduğudur. Bunu herkesin kabul etmesi gerekir. Bundan sonra tartışılmadan kabul edilmesi gereken şey, herkesin dil, din, ırk, cinsiyet, felsefi inanç farkı gözetilmeden kanun önünde eşit olduğudur. Uygulamada da herkesin birinci sınıf vatandaş olduğunu hissetmesi gerekiyor. Çankaya'daki Özal da, Güniz Sokak'taki Demirel de, Siirtli Haso da eşittir. Türk vatandaşlığı kavramının geliştirilmesi gerekiyor. Türkiye devletine vatandaşlık bağıyla bağlı olan herkes Türktür. Üzeyir Garih de, Alaton da Türktür, Kürt Haso da. Kim ismini ne koyarsa koysun, nasıl konuşursa konuşsun horlanmamalı.

Sayın Özal, "federasyon da dahil herşeyi tartışalım" diyor. Sizce neleri tartışmak gerekiyor?

"Tartışalım" sözüne taraftarım. Ama onlara bir şeyler gösterecek tartışalım sözüne taraftar değilim. "Şunu alın" tartışalım olmaz. İstikamet göstererek, taraf tutarak yapılan tartışmalara girmem. Bilmem anlatabildim mi? Türkiye devleti partiler demokrasisine sahiptir. Meclis'te tartışalım.

ŞOVENİZM DEĞİL KARDEŞLİK

Bu yıl ilk defa seçimlerde bölgede, eşraf, aşiret, şeyh, ağalıktan gelmeyen adaylar da milletvekili seçildiler. Bu durum hangi gelişmelerin sonucu? Leyla Zana ve Hatip Dicle yemin sırasında söyledikleri yüzünden DGM'ce idamla yargılanmak isteniyorlar. Bu ortamda nasıl tartışılacak?

Ben Cindoruk'tan yanayım. Parlamenterlerin dokunulmazlıkları vardır. Bu tür idamla yargılama çıkışları parlamentonun saygınlığını tehdit edecek hal alabilir. Bu milletve-

killerinin hepsi Türk milletinin vekilleridir. Türk milletinin vekili değiliz diyorlarsa dokunulmazlıkları kalktığında sorun halledilir. Ben SHP'nin oy kaybını göze alarak HEP'lileri listesinden aday göstermesini takdirle karşılıyorum. Doğru olanı yaptı SHP. Onları parlamentoya çağırdı. Türkiye Büyük Millet Meclisi her türlü özgürlüklere sahiptir ve her türlü konu da bu mecliste tartışılabilir. Sorunun Meclis'e gelmesi, sınır karakolu basarak, çoluk çocuk öldürerek bir sorunu dile getirmekten daha yararlı bir hal almıştır. Bu iki milletvekilinin fantazi çıkışlarını da bir kenara bırakıyorum. Böyle uçlarda tartışarak bir yere varamayız. Soğukkanlı olmak zorunluluğu vardır.

Soğukkanlılığını yitiren başkaları da var. Örneğin Kayseri ve Malatya'da olanlar. Türkiye bir Kürt-Türk çatışmasına doğru mu gidiyor? Bu kamplaşmanın önüne geçmek için neler yapılabilir?

Bu ülkede aşırılara hayat yok. Bir Türk-Kürt çatışması olmaz. Bu tarafta böyle dalgalanmalar oluyorsa bunun nedeni ordaki PKK'dır. O sorun halledilirse bu sorun da çözülür. Bugün düşünen tartışan, soğukkanlı insanlara ihtiyaç var. Ve büyük çoğunluk bunlardan yana. Halk herkese hak ettiği kadar kuvvet veriyor. Nasıl ki ben çocuk öldürülmesine, karakol bombalanmasına karşı olduğum gibi, ırkçı temelde gelişen bir Kürt düşmanlığına da "hayır" diyeceğim.

MÇP'lilerin 12 Eylül'den önceki "anti-komünizm"leri bugün "anti-Kürtçülüğe" dönüşebilir mi? Sanki MÇP bunu istiyormuş gibi bir izlenim var.

Milletin oylarına baksanıza... Kimi istediğini kimi istemediğini gösteriyor. Kim gider MÇP'nin arkasından? Millet herkesin bir yanlarını, sert yanlarını törpüledi. Bunun biri de Demirel ise herkes değişmeden yana. Milletteki olgunluğa uymadan yana.

Askeri çözüme "evet" demiyorsunuz. Peki sizin çözüm programınızın uygulanması nasıl olacak?

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uymak gerekiyor. Ekonominin güçlenmesi lazım. Yatırım ve üretim önemli. GAP yeni bir proje değil ama bunun önemi şimdilerde herkesçe kavrandı. Bir de askeri çözüm diye bir yöntem yok. Bunun asıl adı "güvenlik tedbiri"dir. Yani polis ve jandarma tedbiri. Bu yetmezse bile asker kendi isteği için gitmez oraya. Siyasiler ister bunu. Karar Meclis'te alınır. Siz hiç sıkıyönetim ve olağanüstü hal ilanının Genel Kurmay'da alındığını gördünüz mü?

Ama askerlerin siyaseti belirlediği de herkesçe kabul gören bir gerçek... En azından bu zamana kadar böyle oldu.

Efendim, karşı çıksın siyasiler. Parmak kaldırmasınlar, mücadele versinler. Demokrasilerde ilerlemek de gelişmiş ekonomiyle mümkün. Ekonomide ilerlemek ise birleşmiş devletlere mahsus. Bakınız Almanlara, Amerikalılara.

Kürtler ülkelerinin dört parçaya bölündüğünü iddia ediyorlar. Bunun bir nedeni de o birleşik ülkeler. Şimdi de bu ülkelerin oralarda bazı planları var. Silopi'de konuşlanan Çevik Kuvvet niye orda? Kürtler Irak'da bir devletleşmeye gidebilirler mi? Ya da bu dört parçadaki Kürtlerin geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Hiçbir devletin toprak bütünlüğünden vazgeçeceğini düşünmüyorum. Parçalanma ta Fransız milliyetçiliğinden, 2. Dünya Savaşı'na neden olan faşizmde var. Kürtler için parçalanmadan yana olanların hiç şansı yok. Bugün Irak devleti diye bir şey yok. Saddam nerdeyse öldü. Bu halde Kürtler orda bir şey yapamıyorlar da burda zorla ne yapabilirler ki? Bu olmayacak bir şey. Milliyetçiliğin zamanı geçti. Asırlarca önce geçti.

Azerbaycan ve Çeçenler, Bulgaristan'daki Türkler için çok da öyle demiyor ama Türkiye?

Onlar başka. Onlar da bugünkü Fransa'nın durumuna gelecekler. Geri kalmışlar. Bunu iki asır önce halletmeleri gerekiyordu. Şimdi başa dönüp halletmenin önemi yok. Atlamak gerekiyor. Yeniçerinin biri "Siz İsa'yı niye astınız" diye bir Hristiyanı dövüyor. Adamcağız " o iki bin yıl önce oldu" diyor. Bizim ki, "ben şimdi duydum, cezasını çekeceksin" diyor. Bu olmaz. Bu saatten sonra olmaz bu. Dünyadaki yeni dengeleri, yeni dünya düzenini, dünyanın nasıl döndüğünü anlamak gerekiyor. Şimdi Amerika'nın da bölgede yeni bir Kürt devleti kurdurmaya hiç niyeti yok ama bunu kimseye anlatamazsınız. Bana Genelkurmay'da Amerikan üssü olup olmadığını soruyor bir gazeteci. Yok ama o kadar olduğu söylendi ki bunu anlatamazsınız artık. Bakın Napolyon milliyetçisi Fransa bile "milli ordu"sunu Avrupa Topluluğu'na devrediyor. Birleşik Avrupa gücüne terkediyor. Bizim rahmetli Esat Işık falan da bir ara milli ordu diye tutturmuştu. Sınırlardan çok bugün ekonomik birliktelikler önemli. Biz Saddam'ın en güçsüz olduğu anda "Irak'ın toprak bütünlüğüne saygılıyız" diye bağırdık. Komşularımızın hiç birinin toprak bütünlüğünün bozulmasını istemeyiz. ❑

Bunun sizinle ilgisi yok ya da..

"Bana sevdanın yolları sana kurşunlar"

Selami İnce

Milliyetçi Çalışma Partisi'nin yarı resmi yayın organı haftalık Yeni Düşünce gazetesinin 22 Kasım 1991 tarihli sayısında bir ilan: "Bölücü eşkiyalarla kurulan hain bir pusu sonucu 11 Kasım 1991 tarihinde Diyarbakır'da şehit edilen İsmail Aksu'nun acısı içimizdedir. Şehidimizin mücadelesinin takipçisi olacağımızı belirtir... Türk milletine başsağlığı dileriz. Erzurum milletvekilleri Rıza Müftüoğlu, Oktay Öztürk". İsmail Aksu'nun "takip edilecek mücadelesinin" ne olduğundan çok bu mücadeleyi takip etmeye talip olanların MÇP'liler olması dikkat çekici. Yeni Düşünce seçimlerden bu yana sayfalarını "bölücülük tehlikesi"ne dikkat çekmeye hasretti. Aynı tarihli gazetenin başsayfasında da, Kayseri'de beş ayrı kuruluşun bir bildiri yayınlayarak "bölücülük tehlikesi"ne dikkat çektikleri haberi yeralıyor. Bildiriciler ve gazete "daha ne kadar bekleyeceğiz" sorusu etrafında politika yapmaya çalışıyor. Yani Hürriyet'in, Milliyet'in, Cumhuriyet'in, Sabah'ın ve bilcümle burjuva matbuatın "halk infial halinde, milletçe üzüldük" türü yayınlarla "halkın sesi" olmaya çalışmalarının karşısında MÇP ve Yeni Düşünce açıkça "biz galeyana geldik, infial halindeyiz" diyerek bir tür dava sürükleyiciliğine başladıklarını ilan ediyorlar.

Bu infial ve galeyanın iki nedeni var: Birincisi mecliste yemin ederken Kürt olduklarını da ima eden milletvekilleri ve hiç de yeni olmayan PKK saldırıları. Hatip Dicle ve Leyla Zana'nın Kürt olduklarını ima ederek yemin etmelerinden sonra bütün Türkiye'de olduğu gibi Ankara'da da caddeler, sokaklar insanlarla doluyor. Acaba infiale kapılıp meclisi mi basmaya gidiyorlar? Hayır Galatasaray'ın bir Avrupa takımını yenmesini kutluyorlar. Bir yabancıyı yenmek Türkiye insanı için ülkesinin "bölünme tehlikesi" içinde olduğundan daha önemli birşey. Aslında MÇP'liler de çok iyi kavramışlar ki, Türkiye insanının her şeyden önce üzerindeki yenilgi kompleksini dağıtacak başarılara ihtiyacı var. Olay, PKK'lılarla savaşmak için bölgeye giden özel tim elemanının oraya giderken önce "birkaç yıl kalır para yaparım" düşüncesiyle gidip sonra savaşırken "ideolojik bilince sahip olması" gibi birşey. Devletin koruyucularının varoluş gerekçeleri devletin tehdit ediliyor olması ama devlet, koruyucuları açısından da bitmiş. Batıda geçinemeyip para yapmaya doğuya gidiyor vatansever özel tim.

Devletin koruyucularının varoluş gerekçeleri devletin tehdit ediliyor olması ama devlet, koruyucuları açısından da bitmiş.

Bu örnekteki gibi, MÇP'liler de bu milletin, ülkesinin bölünme tehlikesi içinde olduğundan çok "yabancı takımı yenen" Galatasaray'la ilgilendiğini biliyorlar. "Halkın sesi" olmayı reddederek "infiale" kapılmalarının nedeni de bu.

ŞOVENİZM DEĞİL KARDEŞLİK

MHP'li faşistlerin 1980'den önce Ankara'ya giden yolları tutma stratejileri vardı. Örneğin Kırşehir'i, Kayseri'yi, Elazığ'ı, Adana'yı, Maraş'ı, Çorum'u "düşürme" çabaları. "Düşürme" dövüşe dövüşe alan açmak anlamına da geliyor. Yani bir meşruiyeti olmadan da alan açmaya çalışma. O zaman bu kentleri düşürdüler de. Şimdi ise gündemlerinde "vurma" harekatı var. Malatyaspor-Kayserispor maçı 1980'den önce düşürülmüş Kayseri'nin "vurmak" için ayağa kaldırıldığı bir garip hezeyana dönüşüyor. Maçlarda halkı ayağa kaldırmaya çalışmak,

halkın vatandan çok maçı, daha doğrusu karşı tarafı yenmeyi daha cazip bulduğunun da bir ifadesi değil mi? Burada, karşı taraf ve onları yenme aracı bulunuyor. "Hep bir yumruk olalım, kafalarına vuralım..." ardından, 80'e yaklaşırken alevi ve solcu katliamları öncesi "tel'in mitingleri"ni andıran nümayişler. Bir başka cephe de Erzurum'dan açılıyor: "Türk bayrağı altında intikam yemini..." Türkeş, bir taşla iki kuş vurmak istercesine bağırıyor: "PKK'nın bölücülüğünün altında Yunan emperyalizmi var..." Bu arada Türkeş yine eskiden olduğu gibi konuşmaya başlıyor: "PKK cesetlerinin çoğunun sünnetsiz olduğu ve bunların da Kıbrıs kökenli Ermeniler olduğu saptanmıştır."

Kamuoyunun yoğun olarak da SHP'lilerin bugün, "Kürdistan kurulsun ama burada da bir tane Kürt kalmayacak, oraya gidecek" anlayışı, aslında ve özünde Almanların "Türkler dışarı" sloganıyla aynı içerikte. Yedi düvele hükmettikten sonra birdenbire aşağılanmaya, horlanmaya başlayan Türk şimdi aşağılayacak, horlayacak birini buldu. Türkler haklı! (20 Ekim akşamı Ankara İncesu semtinde bir manav 20 kadar MÇP'li gencin saldırısına uğradı ve ağır yaralandı. Manavın tek suçu Kürt olduğunu gizlememek ve Kürtçe kaset dinlemek. Ama manav daha düne kadar "gariban" biriydi.) Büyü bozuldu, aşağı mahallenin yoksulları birdenbire Kürtleştiler. Ankara'nın göbeğinde Haymana'da SHP'ye yüzde 28.52 oranında oy veriyorlar. Sırf HEP'le birleştiği için SHP. Yine Konya Cihanbeyli'de SHP'ye yüzde 31.95 oranında oy veriyorlar. SHP'nin Konya'daki oy oranı 9.4. Bir de bunlara kızanlar var. Kastamonu, İnebolu Belediye Başkanı Fikret İşeri, Leyla Zana ve Hatip Dicle'yi kınamak için on binin üzerinde imza toplamış ve ilçede küçük bir nümayiş olmuş. İnebolu'nun seçmen sayısı 13 bin 659. SHP'nin aldığı oy 1117. SHP Kastamonu ve İnebolu'da sonuncu parti. Oy oranı yüzde 8.4. İki Kürdü kınamak için 10 binin üzerinde imza toplayan belediye başkanı partisinin sonunculuktan kurtulması için bu tür çabaların ters etki yarattığının farkında değil. Çünkü Kürtler de "ezilen ulus bilinci" dedikleri şeyle kim olursak olalım artık hepimizi belediye başkanı Fikret İşeri gibi görmeye başladılar. Ve bize güvenmemeyi öğrendiler. Milliyetçi, şoven kafalar meclisin "tehdit edildiği"nden çok iki milletvekilinin mecliste "erkekçe" Kürt olduklarını söylemelerine bozuluyor. Oturumu yöneten meclis başkanı Ali Rıza Septioğlu daha mı az Kürtlü? Septioğlu onca laf ederken herhalde bir oğlunun ve akrabalarının Elazığ ferrokrom ocağı baskını nedeniyle aylarca hapiste kaldığını ve PKK'lı diye yargılandığını unutmamıştır.

Türkeş bir taşla iki kuş vurmak istercesine bağırıyor. "PKK'nın bölücülüğünün altında Yunan emperyalizmi var..." Ve eskiden olduğu gibi konuşmaya başlıyor: "PKK cesetlerinin çoğunun sünnetsiz olduğu ve bunların da Kıbrıs kökenli Ermeniler olduğu saptanmıştır."(!)

Türkiye soluna büyük işlerin düştüğünü söylüyoruz ama kişilikli bir "biz" olmayı bir türlü başaramayan Türkiye solu "bunun bizimle bir ilgisinin bulunmadığı"nı da öyle bir kavradı ki, eskilerin deyimiyle dünya yansa bir kalbur samanımız yanmaz oldu. "Halk muhalefeti" dediğimiz şeyin de aslında Hürriyet ve Sabah gazetesinden ibaret olduğunun açığa çıkması işimizi daha da zorlaştırıyor. Bunlardan çıkarılabilecek iyimser sonuç sınıfsal bölmelere göre siyaset yapma zorunluluğunun farkedilmesidir. Madalyonun öbür yüzünde ise devletimizin çok da zorlanmadan "biz"i dize getirdiği ve "ideolojik hegemonyası" altına aldığının ilanı vardır. Bu tam bir depolitizasyon da değil. "Bunun bizimle bir ilgisi yok" demek, aynı zamanda "bizim başka bir işimiz var" demek anlamına da geliyor. Türkiye sosyalistlerindeki bu "yalama olma hali"nin kökenleri ta Özal'a, Özal'ın "bizi kavgaya çekmek isteyenler var biz işimize bakalım" veciz ifadesine dayanıyor. Özal'ın "çekilmek istemediği kavga"nın Türkiye ve insanının sorunlarını "tartışmak" olduğu ise, bütün belleksizleştirilmişliğimize rağmen hatırlardadır. Başta biz sosyalistler olmak üzere, hemen şimdi "herşeyin bizimle ilgili" olduğunu kavrayıp, "kavgaya çekilmemiz" gerekiyor. Çünkü, bizim dışımızdakiler bizim karşımızda kurulan kavganın tam da orta yerindeler.

Televizyon akşamları evlerimize ölü olarak ele geçirdiği çocuklarımızı getiriyor. Ve ardından hangi TV'yi, hangi buzdolabını almamız gerektiğini anlatıyor. Daha ayrıntılı bilgi ve fotoğraflar ise gazetelerimizde. Adları bazen PKK'lı, bazen de Dev Solcu ya da bir grup "terörist" olarak geçer ve "biz"den de istenen bunların "ölü ele geçirilen bir şey" olduğunun iyice kafamıza yazılmasıdır. Bunların, komşumuz, komşumuzun çocuğu, okul arkadaşımız, asker arkadaşımız veya eşimiz kardeşimiz olması da bunu "bizimle ilgili" kılmaz. İlgimizin dozu duymak, seyretmek ya da haberdar olmaktan ibarettir.

İsmail Beşikçi yeniden tutuklandı. İsmail Beşikçi hangimizin kafasında "yeniden tutuklanması gereken bir şey" olarak durmuyor? İsmail Beşikçi'nin "şeyleşmesi" karşısında "bizim bununla bir ilgimizin olmaması" aynı zamanda bizim de "şeyleşmemiz"dir. "Bunun bizimle bir ilgisi yok" demek adaletin tecelli ettiğini veya su testisinin su yolunda kırıldığını kabul etmek anlamına geliyor. Ya da Kayahan'ın popüler şarkısındaki sözlerin öznelerini değiştirerek okumak... "Bana sevdanın yolları sana kurşunlar". "Şey"leşmek atılan her kurşunun birinin bizi vurmasıyla olmakta. Kürtlere karşı Türk şoven dalgası kırılamazsa kurşun atacak biri de kalmayacak. Topyekün bir "şeyleşme" kaçınılmaz olacak ❑

Kürt - Türk çatışmasına hayır

Gelişen şovenizm

Levent Saçılanateş

Bütün mesele; Türklere mermi... Vurun öldürün Türkleri... Kadınlarını, çocuklarını kesin... Evlerini, köylerini yakın." Rauf Tamer 26 Ekim tarihli Hürriyet gazetesindeki köşe yazısında, Kürt ulusal uyanışını bu şekilde tanımlıyor. Gerçekten de Türk şovenistleri açısından "bütün mesele", Türkiye'nin batı yakasında, Türk milliyetçiliği temelinde şovenist bir dalganın yükseltilmesidir...

Yıllardır gericiliğin sözcülüğünü yapanlar, ulusal Kürt direnişinin en önemli demokrasi dinamiği olduğunu kavramış durumdalar. Çünkü Kürt dinamiğinin ortaya çıkardığı en önemli sonuç militarist aygıtların çaresizliğidir. İkincisi bu dinamik12 Eylül'ün yarattığı demoralizasyon zincirinin kırılmasında da belirleyici bir rol oynamaktadır. Ve, 12 Eylül, Kürt muhalefeti tarafından önemli oranda tasfiyeye uğratılmaktadır.

Son olarak, Kürt dinamiği, sorgulanamaz görünen resmi ideolojiyi kamuoyu önünde masaya yatırmayı başarabilmiştir. Türkiye gericiliğinin ideolojisindeönemli sacayaklarından biri olan ve yıkılamaz bir tabu olarak kabullenilen "Türk milletinin bütünlüğü" ilkesi, Kürt dinamiği sayesinde, en azından kültürel ve toplumsal boyutlarda sorgulanmaya başlanmıştır. Bu gelişme, monolotik siyasal bir iklimden "çok sesliliğe" geçişin önemli bir adımıdır. Ve bu anlamda devletin toplum karşısında gerileyişinin ifadesidir.

Yıllardır gericiliğin sözcülüğünü yapanlar, ulusal Kürt direnişinin en önemli demokrasi dinamiği olduğunu kavramış durumdalar. Çünkü Kürt dinamiğinin ortaya çıkardığı en önemli sonuç militarist aygıtların çaresizliğidir. İkincisi bu dinamik12 Eylül'ün yarattığı demoralizasyon zincirinin kırılmasında da belirleyici bir rol oynamaktadır.

Madalyonun bir yüzü , yukarıda da belirtildiği gibi, Kürt dinamiğinin bir demokrasi dinamiği olarak kabul edilmesidir. Ancak bu kabul ediş, beraberinde yeni açılımların getirilmesini de gerekli kılıyor.

Kürt muhalefeti ulusal kimlikli bir harekettir. Bağımsızlık, özgürlük ve eşitlik mücadelesi veren her ulusal hareket idelojik olarak, demokrasi ve milliyetçilik potansiyellerini bağrında taşır. Bu iki karşıt dinamiğin çatışmaya girmesi ve birinin diğerine üstünlük sağlaması sürecin bir noktasına gelindiğinde kaçınılmaz olur. Kendi hedefini ulusal taleplerle sınırlayan bir hareketin demokrasi kavramının "burjuva demokrasisi"nin ötesini zorlayamadığı şimdiye değin yaşanan deneylerle ortaya çıkmıştır. Kürt muhalefetinin taşıdığı demokrasi potansiyelini de tanımlamak gerekir.

80'li yıllar, dünya konjonktüründe bir milliyetçilik dalgasının yükselişine tanıklık etti. Bu dalganın kendisini en. fazla hissettirdiği yer "sosyalist" ülkeler oldu. Bugünün dünyasındaki en etkili ideolojinin milliyetçilik olduğu söylenebilir. Genel bir kural olarak, her siyasal hareket, üzerinde yükseldiği konjonktür ile önemli bir etkileşim içindedir. 1917 Sovyet Devrimi ya da Çin Devrimi sonrasının ulusal kurtuluş hareketleri, bu devrimlerin yaratmış olduğu ideolojik iklimden etkilenmişler ve kaçınılmaz bir biçimde, sosyalizmi hedefleyen ya da onu yok sayamayan bir perspektife sahip olmuşlardı. Sosyalizmin hem "ideolojik" hem de maddi olarak değer yitirdiği günümüzde, ulusal hareketlerin ideoloji ve hedeflerinin ciddi zaaflar taşıması mümkündür. Bu anlamda Kürt muhalefetinin demokrasi dinamiği olduğu tespitinin yapılması, bu dinamiğin kendi devinimi ile Türk ve Kürt halklarını sosyalizme taşıyacak bir potansiyel olarak görülmesini öngerektirmiyor.

ŞOVENİZM DEĞİL KARDEŞLİK

Kuşkusuz bu tespit Kürt dinamiğinin sosyalizme uzanan bir yol izlemeyeceği anlamına da gelmiyor. Ne var ki, bunun gerçekleşmesinin birinci koşulu Türk solu ile Kürt muhalefetini birleştiren ideolojik, politik ve pratik bir sürecin yaşanmasıdır. Bu sürecin, bugün açısından anlamı ise, yaratılmaya çalışılan Türk-Kürt düşmanlığını engellemeye yönelik ortak bir

programın oluşturulmasında ifadesini bulmaktadır.

Türkiye artık hem muhalefet olanakları hem de iktidar bakımından parçalı bir yapıya sahiptir. Bu tespit Kürt dinamiği açısından daha belirgin bir biçimde kendisini hissettiriyor. Meclisteki yemin töreninin, Şırnak'ta kutlamalara sebep olurken, batı yakasında gericilik için bir fırsat haline dönüşmesinin en önemli nedeni, Batı yakasındaki demokrasi dinamiklerinin, hem öznel hem de nesnel olarak yetersiz kalmalarıdır. Bugün, öznel yetersizlik daha da belirleyici konumdadır. Türkiye solu Kürt sorununda ideolojik ve politik netlikten hala uzak. Ulusların kaderlerini tayin hakkı ilkesinin bugünün Türkiye'sinde somut olarak yeniden üretilmesi, hala çözüm bekleyen bir sorun olarak önümüzde duruyor. Bütün toplumsal ve politik eylemliliğini ideolojik ve politik yaratıcılıktan uzak, sadece kaba bir Kürt savunusu temelinde sürdüren bir muhalefet hareketi Kürdistan'daki mücadeleye katkı sağlamak bir yana, Kürt dinamiğine batı yakasında da destek olabilecek bir güç yaratma şansına sahip olamaz.

Bugün herkes Kürt halkı vardır diyor. Bunu söyletmek binlerce cana maloldu. Yüzlerce köy boşaltıldı. Sürgünler yaşandı. Zulüm uygulandı. Terör estirildi. Eğer bugün Türk solu olarak, Kürt halkı özgür yaşamalıdır, Türk ve Kürt halkları kardeştir ve eşittir dedirtmek için siyasal çözümü zorlayıcı bir çabaya girişmezsek ve bu fikri batı yakasında güçlendiremezsek, Kürt halkı bu sonuca eninde sonunda yine ulaşacaktır. Bu süreç sonunda elde edilecek olanın sosyalizm olup olmayacağı bir yana, bu sonucun maliyeti hem Kürt halkı hem de Türkiye solu için oldukça yüksek olacaktır. Böylebir süreç, gericileşmiş bir batı yakası ile haklı olarak Türk düşmanlığı ile yoğrulmuş bir doğu yakası ortaya çıkaracak ve asıl bölünme o zaman olacaktır

Kürt muhalefetinin milliyetçi bir çizgiye dönüşmesi tehlikesi karşısında da Türk soluna önemli görevler düşmektedir. Artık Türk solu net bir politik tutum takınarak bu görevi yerine getirmelidir. Aksi takdirde batı yakasında solculuk yapmanın olanakları hızla tükenecek ve sol açısından tükenen bu zeminde gericiliğin kan kazanması kaçınılmaz olacaktır.Bugün, gelişen Türk şovenizminin karşısına Kürt milliyetçiliği üreten bir siyasal hat izlenerek çıkılamaz. Yapılması gereken, rejimin dayattığı askeri çözümün karşısına dikilmek ve devleti siyasal çözüm arayışına zorlamaktır. Çünkü sorun askeri değil siyasidir. Kürt muhalefeti terörist değil tam tersine, ulusal uyanışın cisimleştiği bir anlayış ve mücadele çizgisine sahiptir. Siyasal çözüm, Kürt muhalefetinin siyasal olarak tanınmasından ayrı bir devlet kurma hakkına kadar uzanan geniş bir yelpazeyi kapsar.

Gericilik, siyasal çözümün "ülkenin parçalanması" anlamına geldiğini söyleyerek kamuoyunu ürkütmek istemektedir. Leyla Zana'nın yemini sırasında söylediği "Bu yemini Türk ve Kürt halklarının kardeşliği için ediyorum" sözlerini bile, "ayrılıkçılık, bölücülük" olarak sunmaya çalışmaları, siyasi çözüm zeminini geçersizleştirme planlarının bir göstergesidir. Siyasal çözüm sadece ayrılık yönünde bir çözüm anlamına gelmemektedir. Tam tersine bunun anlamı, "eşit şartlarda kardeşçe bir yaşamın" sağlanması olanağıdır.

Bugün herkes Kürt halkı vardır diyor. Bunu söyletmek binlerce cana ma-

loldu. Yüzlerce köy boşaltıldı. Sürgünler yaşandı. Zulüm uygulandı. Terör estirildi. Eğer bugün Türk solu olarak, Kürt halkı özgür yaşamalıdır, Türk ve Kürt halkları kardeştir ve eşittir dedirtmek için siyasal çözümü zorlayıcı bir çabaya girişmezsek ve bu fikri batı yakasında güçlendiremezsek, Kürt halkı siyasal, kültürel ve toplumsal haklarına eninde sonunda yine ulaşacaktır. Bu süreç sonunda elde edilecek olanın sosyalizm olup olmayacağı bir yana, bu sonucun maliyeti hem Kürt halkı hem de Türk halkı ve özellikle Türkiye solu için oldukça yüksek olacaktır. Böyle bir süreç, gericileşmiş bir batı yakası ile haklı olarak Türk düşmanlığı ile yoğrulmuş bir doğu yakası ortaya çıkaracak ve asıl bölünme o zaman olacaktır. Devletin silahlı çözüm fikrini savunanlar ve bu çözüme karşı etkili bir mücadele içine girmeyenlerin ayrılıkçı ve bölücü bir konuma düşmeleri kaçınılmaz olacaktır. Bugün yaşanan Türk-Kürt çatışması değildir. 12 Eylül öncesi yaşanılan iç savaşı sağ-sol çatışması olarak adlandırmaya çalışanların asıl amacı, halkın faşizme karşı meşru savunma hakkını gayri meşrulaştırarak, 12 Eylül faşizmine uygun bir siyasal ve toplumsal iklim yaratmaktı. Bugün yaşanan Kürt ulusal mücadelesi de "Kürt-Türk savaşı" olarak anlamlandırılarak yeni bir gericilik dalgasının ortamı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Dünya konjonktürü, devletin tüm askeri önlemleri denemiş olması, Kürt muhalefetinin vardığı nokta ve yeni hükümetin kendine bastırdığı "demokrat" kartviziti düşünüldüğünde, rejimin bir demokrasi dinamiğine dönüşen Kürt muhalefeti karşısındaki en önemli silahı, batı yakasında yükseltilmeye çalışılan şovenist bir dalga olacaktır.

Dünya konjonktürü, devletin tüm askeri önlemleri denemiş olması, Kürt muhalefetinin vardığı nokta ve yeni hükümetin kendine bastırdığı "demokrat" kartviziti düşünüldüğünde, rejimin bir demokrasi dinamiğine dönüşen Kürt muhalefeti karşısındaki en önemli silahı, batı yakasında yükseltilmeye çalışılan şovenist bir dalga olacaktır.

Kuraldır; birbirini tamamlayan payandalardan biri yıkıldığında diğer payandaların dayanma gücünde zayıflama olur. Kürt dinamiği rejimin önemli bir dayanağını yıkmıştır. Ve bu gelişmenin, rejimin diğer payandalarını da sarsması tehlikesi karşısında gericilik, hep bir ağızdan batı yakasında Kürt karşıtı şovenist bir dalga oluşturma çabasına girişiyor. Bu gerici dinamiği engelleyecek güç, batı yakasındaki devrimci demokratik dinamiklerdir. ❑

SHP İstanbul Milletvekili Ercan Karakaş: "Bin yıllık tarih, kardeşliğin tarihidir"

Kürt sorunu Türkiye'nin önde gelen sorunlarından birisidir. Dün olduğu gibi bugün de çözüm beklemektedir. SHP bir süredir bu soruna eğilmekte ve çözümüne katkı sağlamaya çalışmaktadır. 1990 yılında ortaya konulan "Güneydoğu Raporu" bu yeni yaklaşımın sonucunda ortaya çıkmıştır.

HEP'le birleşme, sorunun demokratik çözümü yönünde atılan olumlu bir adımdır. Meclisteki yemin tartışması fazla abartılmaktadır. Aslında hoşgörü ile yaklaşılması gereken bir olaydır. Bu olayın SHP'nin Kürt sorununa demokratik ve barışçıl çözüm arama gayretlerini yavaşlatacağını sanmıyorum. Tam aksine, SHP şimdi koalisyon ortağı olarak çözüm için somut adımların atılmasında önemli bir role sahiptir.

Önümüzdeki dönemde tüm ülkede insan haklarına ve özgürlüklere dayalı bir demokrasinin yerleşmesi için önemli yasal düzenlemeler yapılacaktır. 12 Eylül hukuku son bulacaktır. Güneydoğu'da artık ayrı bir hukuk uygulaması olmamalıdır. Bu nedenle olağanüstü hal, bölge valiliği, koruculuk gibi uygulamalara son verecek somut adımlar atılmalıdır.

Demokrasiyi benimseyen tüm parti ve kuruluşların bu yeni dönemde 70 yıldır Kürt varlığını inkar eden resmi politikayı tamamen bir yana bırakmaları gerekir.

Koalisyon hükümeti, protokolde de belirtildiği bölge halkının, ana dilini, kültürünü, tarihini, folklorünü araştırma ve geliştirmesine olanak verecek düzenlemeleri de sağlamalıdır.

"Kürt-Türk çatışması" hiçbir şekilde tasvip edilmeyecek vahim bir düşüncedir. Son zamanlarda bazı mitinglerde şovenist yaklaşımlar görülmektedir. Irkçılığı politikalarının temeli yapan bu çevrelerin kışkırtmaları sonuçsuz kalacaktır. Çünkü insanlarımızın ezici çoğunluğu barış ve eşitlik içerisinde birarada yaşamadan yanadır. Bin yıllık tarih de bunun kanıtıdır.

Önümüzdeki dönem, koalisyon hükümetinin demokratik yaklaşımlarından dolayı çatışmayı değil barış ortamını güçlendirecektir.

Demokrasinin eksiksiz hale gelmesi çatışmayı azaltacak barışı güçlendirecektir.

Önerim, her türlü baskıya ve ayrımcılığa son verilmesi, insanların Kürt sorunu konusunda doğru buldukları görüşleri ve çözümleri özgürce savunmalarına olanak verecek ortamın yaratılmasıdır.

Kısacası, yapılması gereken şey, Türklerle Kürtlerin barış, kardeşlik ve dayanışma içerisinde birlikte yaşamalarına imkan verilmesidir. ❑

Erdem Gül

Talabani - TC görüşmeleri ve PKK

Cennetin yolu nereden geçer?

Hatice Yaşar

TC Devleti kuruluşundan bu yana ısrarla koruduğu bir geleneğini Şubat ayı içinde hem de Cumhurbaşkanının inisiyatifi ile bozdu. Kürdistan Cephesi ile resmi görüşme önerisini gündeme getirdi. Oysa bu devletin geleneğinde, hangi parçasında olursa olsun Kürt hareketleriyle resmi bir ilişkiden özellikle imtina edilirdi (genç Türk cumhuriyetine seferberlik ilan ettirecek kadar zor anlar yaşatan 1930 Ağrı Ayaklanması sırasında vuku bulan resmi ateşkes dışında). Çok mecbur kalındığında ise ancak MIT aracılığıyla kapalı kapılar ardında diğer parçalardaki Kürt hareketleri ile ilişki yolları aranıyor ama bunda bile oldukça mesafeli davranılıyordu. **Resmi politika, hangi parçada olursa olsun Kürt hareketinin en kısa zamanda ortadan kaldırılmasına kendi iç meselesiymiş gibisinden dolaysız tavır takınmak olmuştur. Lozan'da çizilen sınırların hiçbir meşruiyetinin olmadığını ve Kürtlere rağmen çizildiğinin bilincinde olan Türk Cumhuriyeti yetkilileri Kürdistan'ın hangi parçasında olursa olsun tüm Kürt hareketlerini Diyarbakır'daki bir hareket imişcesine kendi iç sorunları olarak görmüş, bu hareketlere çeşitli araçlarla müdahale etmeye çalışmıştır.**

Ama aynı zamanda Türk devletinin Kürtlere karşı diğer bir resmi tutumu da Kürt gerçeğinin reddi olmuştur. Bu nedenledir ki, TC devleti hangi parçada olursa olsun tüm Kürt hareketlerini TCK'nın 125. maddesinde yargılanacak suçlular olarak görmüştür. Nitekim 1980 darbesi sonrasında bol bol yayınlanan arananlar listelerinden birinde Celal Talabani de yeralmıştır.

1991'lere gelindiğinde Türk cumhuriyetinin "Kürtlerle ne olursa olsun ilişki kurmama" geleneği hala devam ediyordu. Şubat ayında bu gelenek "aniden" bozuldu; Türk cumhuriyeti Kürdistan cephesiyle ilişki kurma yollarını aramaya başladı. Ve ilişki kuruldu. Bu cephenin sorumluları mesajı aldıkları andan itibaren Kürt örgütlerinin bir iç protokolü gereği olarak TC sınırları içinde yeralan Kürt siyasi organizasyonlarına (PKK ve Aptullah Öcalan da dahil) bu mesajı ilettiler. Kürt örgütlerinin kendi aralarındaki yazılı olmayan bir protokol gereği "sömürgeci devletlerden biriyle ilişki kuran bir örgüt o parçadaki Kürt örgütlerini bu ilişkiden haberdar etmek zorundaydı. (Bu geleneği ilk bozan PKK oldu. Ne Irak, ne Iran ve ne de Suriye devletleriyle kurduğu ilişkiler konusunda bu parçalarda sözkonusu devletlere karşı savaşan Kürt örgütlerini haberdar etme gereğini duydu) Böylece Kürdistan'ın bir parçasında ulusal kurtuluş mücadelesi veren örgütlerin diğer üç sömürgeci devlet ile kurdukları ilişkiler bu parçalardaki Kürtlerin denetimine sunuluyor ve bu ilişkiler nedeniyle diğer parçalara verilen zarar "asgariye" indirgeniyordu. Bu devletlerin herbiri de değişik parçalardaki Kürt örgütlerinin kendileri ile ilişki sürecinde bile aralarında birtakım ilişkilerin ve hatta yardımlaşmaların varlığının kaçınılmaz olduğunu biliyor ve daha uzun vadeli çıkarlarını gözönüne alarak Kürtlerin kendi aralarındaki ilişkilere bir anlamda "katlanıyorlardı". (Ayrıca her dört devlet de kendi yakın tecrübelerinden, dış dünya ile ilişkisini kendileri aracılığıyla sürdüren Kürt örgütlerini, 5 Mart 1975 Cezayir anlaşmasında yaptıkları gibi kendi aralarında rahatça anlaşarak "etkisiz" hale getirebileceklerini biliyorlar). Abdullah Öcalan dahil hiç bir Kuzey Kürdistanlı siyasal temsilci, Talabani'den TC ile görüşmemesini istemedi.

Türk devletinin Kürdistan Cephesi ile resmi ilişki kurma biçimi, tarafımızdan hiçbir zaman hoşgörü ile karşılanmamış olan dört devletten herhangi biri ile ilişki kurma geleneğinin, bir anlamda dışına çıkıyordu. Şimdiye kadar sürdürülen ilişkilerle karşılaştırıldığında önemli ve "yeniydi".

Çünkü yüzyıllarboyu güçlü imparatorluklar arasında tampon devletler halinde bağımsızlığını korumuş olan Kürt halkının kollektif hafızasına işlenmiş olan "komşularının iç çelişmesinden yararlanmak amacıyla bunlardan biri veya birkaçı ile ilişki kurmanın zorunluluğu" siyaseti ilk kez Kürt halkının demokratik kurumların diğer üç devletten daha köklü olması itibariyle TC ile resmi düzeyde kurulan bir ilişki kolay kolay kapalı kapılar ardında sürdürülemezdi. Türkiye devlet başkanı İran, Suriye ve Irak devlet başkanlarına göre daha fazla denetlenmektedir. Bu nedenle de Özal veya başka bir siyasal temsilci kullandığı tüm insiyatifler ile ilgili bir yerlere hesap vermek zorundadır. Böylesi bir durum diğer komşu ülkelerde düşünülemez bile. Kürt siyasal hareketleri yıllardır komşu devletlerle ilişki halinde oldukları halde bu ilişki biçimi, son dokuz ayda olduğu gibi ne ilişki kurulan devletin sorumlu organları düzeyinde ne de medya aracılığıyla kitleler nezdinde bu kadar tartışılmamıştır. TC devletinin başkanı Özal ile Kürt halkının günümüzde dünya çapında başlıca önderlerinden olan C. Talabani'nin ilişkisinin Diyarbakır ve giderek Süleymaniye'de nihayet kitleler nezdinde tartışılır hale gelmesi Kürdistan devriminde bazı tabuların yıkılmasında önemli bir adımdır. Çünkü Özal ile kurulan ilişkinin eleştirilmeye başlaması beraberinde, kendi ellerinde bulunan parçalardaki Kürtlere karşı pek de farklı davranmayan Saddam, Rafsancani ve Suriye'deki yüzbinlerce Kürde vatandaşlık hakkı bile vermeyen Hafız Esad ile kurulan ilişkilerin de kitleler nezdinde yeniden yargılanmasını gündeme getirecektir.

ŞOVENİZM DEĞİL KARDEŞLİK

Ayrıca, ilişki kurulan ülkenin Türk devleti olması da günümüz şartlarında ilişkinin özel bir öneme haiz olmasını sağlıyor. **Çünkü, bu ilişki ile birlikte Türkiye'de devlet geleneğinin üzerinde otur-**

tulduğu önemli tabulardan biri zaafa uğradı ve TC'nin resmi kurumları resmi olarak Kürdistan gerçekliğini itiraf etti. Ankara'da Kürdistan Cephesinin büro açması neredeyse FKÖ'nün Kudüs'te büro açması kadar önemlidir. Ankara'da resmi kabul gören Talabani, Diyarbakır'daki Kürtlerin de politik temsilcilerinden biridir. Bize göre Ortadoğu'daki statükonun altı üst olma ile karşı karşıya kalındığı koşullarda bölgedeki en prestijli hareket durumunda olan Kürdistan Cephesi ile ilişki kurmak, M. Kemal'in Musul ve Kerkük ile ilgili emelleri gereği Güney Kürdistan'da İngilizlere karşı savaşan Şeyh Mahmud'un sempatisini kazanmak istemesinden pek de farklı yorumlanmamalıdır. 90'lı yıllara girilirken Kürt halk hareketi Ortadoğu'daki başlıca istikrarsızlık kaynağı olarak dünya gündemindeki yerini almıştı. Bu şartlarda TC artık onlarca yıldır ısrarla sürdürdüğü inkar politikasını daha fazla sürdüremezdi. Çünkü;

Uzunca bir aradan sonra 80'li yıllardan itibaren ilk kez Kürdistan'ın üç parçasında birden silahlı mücadele veriliyor. Türk devleti 40'lardan sonra kolay kolay karşılaşmayacağına inanmak istediği bir peşmerge savaşıyla, 7 yıldır bu kez, kendi misak-ı milli sınırları içinde karşı karşıya kaldı. Ne özel sö-mürge valileri, ne yıllarca övündüğü güçlü ordusu ve ne de sorgusuz sualsiz infaz girişimleri, 16 yaşındaki Kürdistanlıları özgürlük savaşına katılmaktan engelleyebiliyor. Diğer iki parçadaki kurtuluş mücadeleleri ile sırt sırta verdiğinde ise her parçadan hareketin nasıl da önemli bir hareket alanına sahip olduklarını Türk devleti geçmiş tecrübelerinden iyi biliyordu. Kürdistan dağları üzerlerine gelişi-güzel serpiştirilen "sınır" taşlarını pek ciddiye almıyor. Ve gerek Kürdistan dağları ve gerekse de Kürt halkı için peşmerge sadece "Kurd u Kurdistan" (Kürt ve Kürdistan) için savaşan öncü demektir ve bu peşmergenin herhangi bir parçaya aidiyeti halk arasında asla tartışılmaz, peşmerge Kürdistan'ın özgürlüğü için savaşmaktadır, kendisi de Kürttür ve bu peşmergeyi korumak zorundadır. Her üç parçanın peşmergeleri aralarındaki tüm iç sürtüşmelere rağmen aynı kurtanlmış bölgelerde yanyana, gerek bölge devletlerine ve gerekse dünya kamuoyuna kendi rızası hilafına parçalanmış bir ulusun intihanı bile göze alacak kadar birliğe, diğer halklarla eşit olmaya ne kadar susadığını kanıtlıyordu. Ne Saddam'ın kimyasal silahları, ne TC ve İran'ın fantomları Kürdistan peşmergelerinin sesini duyarmasına engel olabiliyor.

Halepçe sonrası birkez daha Lozan'da kendilerine dayatılan sınırları ortadan kaldırarak TC'yi Kürt gerçekliğini itirafa zorlayan Güney Kürdistanlı yüzbinler, içine hapsedildikleri kamplara rağmen seslerini Kuzey Kürdistanlı "dağlı Türklere" iletmişlerdi. Yaktıkları Newroz ateşleri Diyarbakır'ın en uzak mahallesinden görünüyor, marşları heryerden duyuluyordu. Daha fazla özgürlük için kendi ülkesinde göçmen olmaya katlanan bu yüzbinleri "Türkleştirmek" pek mümkün görünmediği gibi bu yüzbinler Kuzey Kürdistan'a direnişin gururunu da taşıyorlardı. 91'in başlarında bu yüzbinlerin sayısının milyonlara ulaşabileceğini görebilmek için kahin olmaya gerek yoktu. Kürdistan'ın Güney parçası kurtuluşa hazırlanıyordu ve Mart ayında bir hafta gibi kısa bir sürede Kerkük dahil tüm ülkesini Saddam'ın pençesinden kurtarmanın gururunu yaşayacaktı. "Ya herro ya merro" diyerek kurtuluş savaşına katılan ve bir ay bile olsa özgürlüğü tadan bu milyonlar yeniden sınırlara dayandıklarında, özgür Kerkük'ü Diyarbekir ve Mahabad'a taşıyacaklardı.

Avrupa metropollerine dağılmış bir milyona yakın Kürt diasporası ise, parça farkı gözetmeksizin Kürdistan'daki her gelişmeyi yaşadığı ülkeye taşımaya ve Halepçelerin 1975 Deledize sonrası gibi dünya kamuoyunun haberi bile olmadan sessizce geçiştirilmesinin önünde büyük bir engel teşkil etmeye başlamıştı. Bir zamanların Ermeni ve Yahudilerine benzetilen Kürt diasporası Kürt halkının hapsedildiği izolasyon sınırlarını parçalıyor ve yeni Halepçe veya Dr. Kasımlo katliamlarında patlamaya hazır muhtemel "terör" odakları olarak Avrupa'lının siyasal terminojisine yerleşiyordu. Nitekim Güney Kürdistan'daki son gücünü gösterdikleri potansiyelleri ile Yahudi ve Ermeni diasporasından pek de aşağı olmadıklarını gösterdiler.

Böyle olunca da pazarlığın tek madde etrafında yani PKK'nın tasfiye edilmesi bazında sürdürüldüğü empoze edilmeye çalışıldı. (PKK da yayın organları vasıtasıyla bu görüşü iyice pekiştirmekten kaçınmadı, öyle ki bir gün birilerinin aynı ithamı Saddam, Rafsancani veya Hafız ile olan kendi ilişkilerine de yöneltebileceği ihtimali bile gözardı edildi.) O hale gelindi ki Talabani'nin A. Öcalan'ın "TC ile görüşmeye hazırız" beyanlarını esas alarak PKK liderine ilettiği "iyiniyet göstergesi olarak bir süre ateşkes ilan edilmesi" önerisi bile "PKK'nın TC'ye teslim edilmesi" önerisi olarak yorumlanmaya çalışıldı. Oysa dört tarafı düşman ile çevrili, ülkesinin bir parçası neredeyse imha edilmiş ve dağlara sığınmış yüzbinlerce sivilin günlük ihtiyaçları için bir çıkış yoluna hayati ihtiyaç duyan Kürdistan Cephesi'nin önderleri Kuzey Kürdistan'daki bir ulusal kurtuluş hareketi ve PKK'nın varolmasına en az PKK liderleri kadar ihtiyaç duymaktadırlar. **Sadece reel politik kaygılarla bile olsa bu hareketin imhasını aralarında birçok ayrılık noktası olmasına rağmen isteyemezler.** Bu nedenle Türk solu ve Türk demokrasi güçleri karşılaşılan siyasi sonuçları esas alarak olayları yorumlama geleneğini bir yana bırakıp, bu sonuçları tarihi konteksleri içinde yorumlamayı tercih etmelidir. Kürdistan kurtuluş mücadelesinin en büyük handikapını son iki yüzyıldır sömürgeci devletlerden birine dayanarak sürdürülen mücadele anlayışı oluşturmaktadır. 19. yüzyılda Osmanlı'ya karşı bağımsızlık mücadelesi veren Kürtlerin dost olduğuna inandıkları Safevi imparatorluğu tarafından kuşatılması ve "ihanete" uğraması karşısında dönemin bir Kürt şairi "cennetin yolu Tahran'dan geçiyorsa, cennete gitmemeyi tercih ederim" diyordu. Bu şairden neredeyse iki yüzyıl sonra hala maalesef Kürtler "cennetin" yolunu, Tahran, Ankara, Şam veya Bağdat'tan aramak zorunda bırakılıyordu.

Kürt halkını bu sonucun tek müsebbibi olarak görmemek gerekir. Dört taraftan düşmanla çevrili bir ulusun can havliyle kendisine uzatılan tek ele yönelmesi bu handikabın önemli bir nedeni. 21. yüzyıla girmek üzere olduğumuz son on yılda ülkesini kısa bir sürede özgürleştiren Kürt halkına ateş çemberi içinde kaldığı zaman uzatılan el, komşu ülkelerin demokrasi güçlerinin eli olmuyor. Güney Kürdistan'daki son ayaklanmada Saddam'ın verdiği istatistiklere göre 3 milyon 200 bin olarak sayılan bir sivil grubu ile ateş çemberine alınan Kürdistan cephesine uzatılan ilk el maalesef Özal, Bush vb.lerin eli oldu. Bu eller Talabani'nin elini ne kadar kirletti sorusunun yerini bu katiam karşısında Arap, Fars, Türk demokrasi güçleri ne yaptılar, hangi eli uzattılar sorusu almalıdır. Açık ki, Kürt halkı, sınırda Türk askerlerinin dipçiğiyle karşılanmaktan ziyade aynı gün otobüslere binip sınıra yığılan Türk demokrasi güçlerinin desteğine ihtiyaç duyardı. Bu desteği tercih ederdi. Özal'ın yerine Talabani'ye çağrıyı, İnsan Hakları Derneği, DİSK veya Yazarlar Sendikası Başkanı artık yapabilmeliydi.

Türk demokrasi güçleri şimdiye kadar komşuluk ilişkilerinde iyi örnekler sunmuş olan Kürt halkına karşı artık kendilerini birşeyler yapmak zorunda hissetmelidir. Çünkü, Özal Talabani'yle görüşmesinin bedelini sadece Kürt halkına değil, Türk halkına ve bu halkın sahte demokrasi havarilerine de ödetecektir, nitekim ödetmeye başladı bile. ❑

(Berxwedan, ERNK Yayın Organı,15 Kasım 1991)

Rüzgar eken fırtına biçer

(...) MGK toplantısı ardından burjuva basınına sızan bilgilere göre Kürdistan'da savaşan orduyu profesyonelleştirmek yine özel timleri tümüyle subay ve astsubaylardan oluşturmak gibi planlar tartışılıyor ve bu doğrultuda kararlar alınıyor...

Bu tür girişimlerle herhangi bir sonuç alamayacaklarını faşist rejim yöneticileri de çok iyi biliyor olmalı ki, başka arayışlar ve tehlikeli yönelimlere gereksinim duyuluyor. Bu yönelimler arasında dikkat çekici olanı, son dönemlerde giderek yoğunlaştırıldığı gözlenen sivil kesimler arasında ve özellikle de MÇP tabanını teşkil eden faşist eğilimli çevreler arasında girişilen ırkçı tahriklerdir. Ve bu tür tahriklerin devlet eliyle özel savaş yönetimi tarafından planlı bir şekilde geliştirildiği açıktır....

Türk ve Kürt halklarının kardeş olduğunun söylenmesi "ilkel bir milliyetçilik" veya "Kürt şovenizminin ilkel bir gösterisi" oluyor; buna karşı gösterilen ölçüsüz tepkiler, meclisten sokağa ve burjuva basının mide bulandırıcı sayfalarına dek sergilenen histerik ırkçılık ise çağdaşlık ve demokratlık oluyor......

12 Eylül faşizminin Türkiye toplumunu ne denli hastalıklı bir duruma getirdiğini seçimlerin ardından ilk açılış günü yapılan yemin töreni sırasında yaşanan olaylar ve bunun sonraki günlerde de devam eden yankıları çok net biçimde gözler önüne serdi. Başbakan adayı Demirel'den milletvekillerine, basın mensuplarına ve sokaktaki bilinçsiz adamına kadar tümünün sergilediği ölçüsüz tepki ve histerik davranışların nedeni Amed (Diyarbakır) milletvekillerinden ikisinin yemin töreni sırasında söylediği birkaç sözdü. .....

İki elleriyle sıra kapaklarına vuran Demirel'i sadece o gün mecliste hazır bulunanlar değil, televizyonları başındaki milyonlarca kişi de ibretle seyretti. Şoke olmuşçasına donuk gözlerle olup bitenleri izleyen İnönü ertesi gün "bu arkadaşlarımızı istifa etmiş kabul ediyorum" diyerek hem sosyal demokratlığını ve hem de milli tavrın dışında kalmadığını ortaya koydu ve kanıtladı...

Gözü dönmüş ırkçılık, ilkellik, kendine güvensizlik, köksüzlük ve çağdışılık ancak bu kadar olur. Bu denli utanç verici bir ilkelliğin sergilenmesinin ve bu denli kıyametler koparılmasının tek nedeni de Kürt halkının bir temsilcisinin meclis kürsüsünden Türk ve Kürt halklarının kardeşliğini dile getirmesi oluyor. Türk ve Kürt halklarının kardeş olduğunun söylenmesi "ilkel bir milliyetçilik" veya "Kürt şovenizminin ilkel bir gösterisi" oluyor; buna karşı gösterilen ölçüsüz tepkiler, meclisten sokağa ve burjuva basının mide bulandırıcı sayfalarına dek sergilenen histerik ırkçılık ise çağdaşlık ve demokratlık oluyor......

Türkiye halkıyla bu kadar oynanmasına, kitlelerin sürekli ırkçı-şoven telkinlerle adeta uyuşturularak faşizmin elinde bir sürü durumuna getirilmesine en başta karşı durması gereken güçlerin başında Türkiye sol hareketleri gelmektedir. Solun bu görevlerini yerine getirebilmesi ve bu konudaki rolünü oynayabilmesi için de geçmişi olduğu gibi günümüzü de, günümüzde yaşanan gelişmeleri de doğru kavraması ve algılaması gerekiyor.

ŞOVENİZM DEĞİL KARDEŞLİK

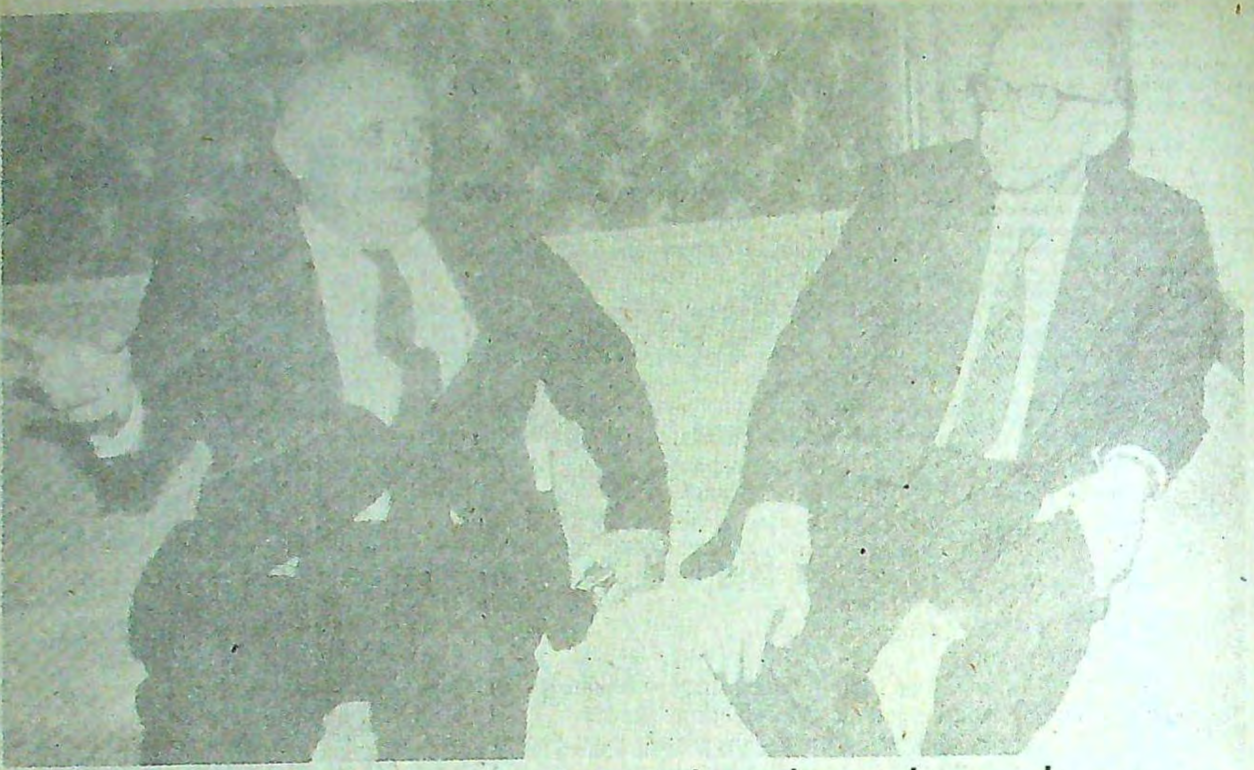
Faşist rejimin gözü kara bir ırkçılığı körükleyerek ve kendi çağ dışı varlığını sürdürmek amacıyla halklarımızı birbirine kırdırtarak Anadolu'yu bir kan deryasına çevirmenin hazırlıklarını ve planlarını geliştirdiği bir sırada, solun gerçekleri görüp, durumu doğru değerlendirip, bunun pratik adımlarını atmamasının vebali hiç kuşkusuz büyük olacaktır ❑

Yaşa!

Dursam bahar oldum dünyaya
Kendim büyümüş ayaklarım çocuk ayakları
Pespembe çekmiyorlar bedenimi
Atlıyorum göleğe ayaklarım neylüfer
Ellerimi arıyorum yok Ofelya olmuş hepsi
Bir mısra mırıldanıyor fanilam
Kızıl benim kefenim
Beyaz Ruslar tarafından vurulmuş
Ekimde şu girdiğimiz ay var ya içine
Yaşasın Lenin!
Yaşasın Stalin!

Can YÜCEL

Sosyalistler söylemlerini demokrasiyle sınırlayamaz

Yeni bir radikalizm gerekliliği

Ertuğrul Kürkçü

Türkiye Solu'nun son 30 yıldır öne sürdüğü bütün siyasal talepler hükümetin programında. **Milliyet** gazetesinin manşetiyle hükümetin programı sanki "devrim gibi".

Türkiye Solu'nun devrimci kanadının hayli uzun bir zaman boyunca bugünkü hükümetin siyasal programının temel eksenini oluşturan demokrasi ve insan haklarının gerçekleşmesini bir devrim sorunu olarak öne sürmüş olduğuna bakarak iki şeye hükmedilebilir: Ya gerçekten bir "demokratik devrim" olmuştur, ya da sol açısından tarihin en yüzsüz aldatmacasıyla karşı karşıyayızdır.

Elbette her ikisi de doğru değil. Yalnızca gerçekleşme biçimi bakımından değil, içeriği bakımından da 20 Ekim seçimiyle gerçekleşen iktidar değişikliği toplumun temel güçleri arasındaki ilişkilerdeki herhangi bir değişikliğe de devletin biçimi bakımından bir yeniliğe de işaret etmiyor.

Ama, hükümetin bu devletin işleyiş biçimine, rejimine ilişkin olarak öngördüğü değişikliklerin hiçbiri de bir aldatmaca ya da kandırmacadan kaynaklanmıyor. Tersine sistemin kendisini yeniden üretebilmesi, hakim toplumsal ilişkilerin süregitmesi hakimiyet biçimlerinde derin değişiklikleri öylesine zorluyor ki, toplumun bütün yönetici güçleri ve sınıfları bugüne değin solun bayraklaştırdığı acil taleplerin gerçekleştirilmesinin **artık** geciktirilemeyeceği konusunda tam bir mutabakat, bir **consensus** oluşturmuş durumdalar.

Bu yeni düzenleme gerekleri gerçekte yalnızca seçim sonrasında oluşan SHP-DYP koalisyonunun özgül siyasal yöneliminin bir ürünü değil, bir egemen sınıf tercihi.

Aynı türden **apertura**, açılım, emareleri seçimlerden çok önce, Körfez Savaşı

Dünyyadaki hızlı değişim ve türkiyenin özgül koşulları siyasal tarihimizin geleneksel olarak bir araya gelemez kabul edilen iki ana akımını koalisyon ortağı olmaya zorladı. Koalisyon tarafından öngörülen yeni bir "toplumsal mutabakat" zemini, gelecek açısından yeni koşulların var olacağını gösteriyor. Bu durum "DYP liberal mi oldu?", "SHP gerçek bir sosyaldemokrat mı?" tartışmalarından çok daha fazla önem taşımıyor mu?

sırasında ve sonrasında Özal'ın geleceğe yönelik projeksiyonlarında da görülüyordu. Ancak, Özal'ın projeksiyonları daha çok dış politika tercihlerinden kaynaklanırken DYP-SHP koalisyonunun **demokratikleşme** planının kaynağında esas olarak devletin toplumla ilişkilerini ihya etme kaygusu yatıyor.

Öte yandan gerek Özal'ın gerekse Demirel-İnönü'nün açılım tasavvurlarının bir ortak yanı daha var, her ikisi de rejimde meydana getirilecek liberalleşmenin yukarıdan aşağı ve hükümetin insiyatifinde gerçekleşmesinde buluşuyorlar.

Oysa, Türkiye Solu'nun devrimci kanadının çeşitli kesimleri, demokrasi taleplerini, nasıl içeriklendirilmiş olurlarsa olsunlar kendi demokrasilerini bu hakim sınıf demokrasisinden esas olarak aşağıdan ve kitlesel oluşuyla ayırdetmişlerdi. Varolan diktatoryal rejimlerin yapıları gereği cevap veremeyecekleri demokratik taleplerin aşağıdan kitle hareketiyle de facto gerçekleştirilmeye girişilmesi **devrimci-demokratik** bir siyasal rejimin oluşmasını mümkün kılabilir ve böylece toplumsal taleplerin gerçekleştirilmesi için hem yukarıdan aşağıya hem de aşağıdan yukarıya işleyen bir mekanizma oluşturulabilir ve bu sayede aşamalı olarak sosyalist bir dönüşümün eşiğine gelinebilirdi.

Bu genel tasavvur gereğince sosyalist hareketin devrimci kanadının siyasal ajitasyonunda toplumun ezilen kesimlerinin en geniş ortak paydasının kurulabileceği dikotomiler rol oynayageldi: **Faşizm/demokrasi, zulüm/insan hakları, baskı/özgürlük.** 12 Eylül rejiminin baskıları da sosyalist solun acil talepleriyle, liberal, sosyal demokrat, hatta muhafazakar talepler arasındaki ayrımların iyice belirsizleşmesine yol açtı.

30 yıl önce, hatta 15 yıl önce, sermaye hakimiyetinin toplumun bütün gözeneklerine işlemediği, paranın hakimiyetinin gündelik yaşantının bütün anlarında henüz görünür olmadığı bir dönemde esas olarak siyasal rejime yönelik böyle bir eleştirinin, faşist hareketin saldırılarının da eşliğinde sosyalist solun önderliğindeki bir kitlesel seferberliğe izin verebilmesi hayli mümkündü. Oysa son on beş yıldır dünyada ve Türkiye'de meydana gelen değişikliklerden etkilenen yeni egemen sınıf tercihleri ve bu tercihleri yansıtan hükümet programı ışığında sosyalist hareketin devrimci kanadının muhalefetini yeni dinamiklere yaslaması ve yeni yönelimler edinmesi kaçınılmaz bir zorunluluk olarak ortaya çıkıyor.

Yeni hükümetin kuruluşu ve ileri sürdüğü demokratikleşme programı bu bakımdan sosyalist solun ve özellikle onun devrimci kanadının kendisini 12 Eylül rejiminin öteki muhaliflerinden ayırdetmesi, hatta daha belirgin bir ifadeyle onlardan kopuşması için eşsiz bir fırsat sunuyor.

Geçmişte kitlesel bir etkinlik ve eylemlilik için en önemli hareket noktası olarak görülmüş olan **demokrasi ve insan hakları** bugünkü hükümetin siyasal program öğeleri arasında başta gelen bir yere yerleşmiş ise, bunun bir aldatmacadan çok var olan üretim ve mülkiyet ilişkilerine toplumsal onay sağlama gereksinimiyle ilişkilendirilmesi çok daha yerinde olacaktır. Toplum bir devrimci bunalım çığırından uzaklaştığı nisbette egemen sınıfın toplumu açık ve çıplak zordansa sivil toplumdaki hakimiyetine dayanarak yönetme eğilimi belirgin bir biçimde rejimin kitlesel tabanını genişletme yönündeki politikalara kuvvet kazandırmaktadır.

Böyle bir dönemde sosyalist hareket muhalefet hareketi üzerindeki hegemonyasını hükümetin sahte, kendisinin **asıl demokrat** olduğu yolundaki bir retorikle sağlayamaz, söylemini demokrasiyle sınırlayamaz.

Kapitalizmin ve burjuva devletin hakimiyetinin çıplak zordan çok burjuva toplumun doğallığına verilen onayla, paranın hakimiyetinin büyük çoğunluk tarafından onaylanmasıyla sürdürecek denli güçlü göründüğü bir dönemde demokrasi sosyalist hareketin radikal düzen eleştirisi için bir fikri temel ve radikal bir kitle hareketi kaynağı olamaz.

Bugüne değin düzen eleştirisini, Hegelci-Marksist bir terminolojiyle söyleyecek olursak, **devlet/sivil** toplum ikiliğinin birinci kutbuna, **devlete** yöneltegelmiş olan devrimci hareketin, şimdi daha büyük bir güçle **sivil toplum** eleştirisine yönelmesi, üstelik bunu eylemli bir eleştiri halinde pratik davranışlarla ortaya koyabilmesi derine giden ve bir hükümet değişikliğiyle sarsıntıya uğramayacak kadar uzun dönemli ve sağlam politikalar oluşturabilmesinin başlıca imkanıdır.

Varsın devrimci sosyalistler "demokrat" ve "sivil toplumcu" yol arkadaşlarından ayrılmış olsunlar "dünyanın lanetlileri" ni dünyanın hakimi kılabilmenin kapitalizmi bütün görünümleriyle, demokrasisiyle de birlikte alaşağı etmenin başkaca bir yolu bulunmuyor. ❑

DYP-SHP ekonomik programı ve sendikalar

Reform ya da kaos

Deniz Çobanoğlu - Çiğdem Çıdamlı

Türkiye siyasi, ekonomik ve toplumsal sorunların derinleştiği bir dönemde, bir erken seçim yaşadı. Erken seçimle çözülmesi umulan sorunların başlıcaları meşruiyetini yitiren hükümet, ağırlaşan ve denetlenemeyen ekonomik bozukluklar, süreklilik kazanan toplumsal çelişkiler ve Türkiye'nin yeni dünya düzenine uyumunun sağlanması olarak özetlenebilir.

Seçimden birinci parti olarak çıkan DYP, halkın beklentileri karşısında geçmiş dönemden "kopuş" imgesini yaratmaya büyük önem verdi. Vaatlerinin gerçekdışı boyutlara varması, DYP'nin asıl amacının uygulanacak bir ekonomik program oluşturmak değil, halkı 12 Eylül'den ve ANAP'dan "farklılığına" inandırmak olduğunu ortaya koyuyordu. DYP seçimde ortaya çıkan siyasi manzaranın dezavantajlarını avantaja çevirerek, SHP ile bir koalisyon hükümeti kurdu ve böylelikle "yeni bir dönem" imgesini yaratmada ilk etabı başarılı biçimde tamamlamış oldu. Şimdi, DYP-SHP hükümeti siyasi programının yanısıra ekonomik programını da "Türkiye tarihinin en kapsamlı ekonomik reform programı" biçiminde sunarak ekonomide rasyonalleşme ihtiyacına sahip çıktığı imgesini vurgulamaya çalışıyor.

Türkiye'nin, siyasi düzlemin yanısıra ekonomik düzlemde, uluslararası işbölümünün gereklerine daha istikrarlı ve "rasyonel" biçimde uyum gösterebileceği bir noktaya sıçramasının maddi olanakları var mı? Ya da bir başka ifadeyle Türkiye ekonomisi orta vadede rasyonalleşme yönünde mi yoksa krizin derinleşmesi ve kaos yönünde mi ilerleyecek?

Ama bu noktada şu soruları sormak zorundayız: ANAP, 12 Eylül'ün ağırlığını sırtından atamadı; koalisyon "farklı ve yeni" olduğu imgesini sürekli kılabilecek mi? Bugün aydınların bile çoğunu kör edercesine sunulan "siyasi ve ekonomik reformlar" fikir düzeyinden gerçek hayata geçebilecek mi? Yeni hükümet devraldığı sorunları aşmak için eski döneminin araçlarından farklı araçlara, üstünde yükseldiği farklı toplumsal dinamiklere sahip mi? Türkiye'nin, siyasi düzlemin yanısıra ekonomik düzlemde, uluslararası işbölümünün gereklerine daha istikrarlı ve "rasyonel" biçimde uyum gösterebileceği bir noktaya sıçramasının maddi olanakları var mı? Ya da bir başka ifadeyle Türkiye ekonomisi orta vadede rasyonalleşme yönünde mi yoksa krizin derinleşmesi ve kaos yönünde mi ilerleyecek?

Ekonominin sorumluluğunu üstlenen DYP sözcüleri, ANAP'tan ekonomik olarak ağır sorunlar devraldıklarını söylüyorlar. Ekonomiyi yeniden canlandırarak, tüm kesimlerin taleplerini karşılayabilecek bir ekonomik ortam yaratacaklarını da ekliyorlar. DYP-SHP hükümet kurma görüşmeleri, bu iki partinin ekonomik sorunların "teşhis" ve "tedavisi"nde benzer politikalara sahip olduklarını gösterdi. Peki bu ikisinin oluşturduğu yeni hükümetin ekonomik programı ANAP'ın sekiz yıllık politikalarından kategorik bir ayrışmayı ifade ediyor mu? Eğer etmiyorsa ve yeni hükümetin devraldığı "olumsuz ekonomik miras" ANAP kurmaylarının "beceriksiz" yönetimlerinden kaynaklanmıyorsa, yeni hükümetin aynı politikaları daha iyi uygulayacağı görüşü hiç de inandırıcı değildir. Demirel'in 9. senfoniyi "belediye bandosu" gibi değil, "Londra Senfoni Orkestrası" gibi çalabileceği iddiası sadece kendi yanılsamasıdır ve "TC tarihinin en kapsamlı ekonomik programı" olarak sunulan bu program test edilmeye muhtaçtır.

12 Eylül ve ANAP hükümetleri Türkiye ekonomisindeki krizin ve dünyadaki ekonomik gelişmenin belirli bir uğrağında uygulamaya koydukları ekonomik politikalarla, dünya kapitalizmiyle bütünleşmenin ilk adımlarını attılar. Üretim sürecinin, teknoloji üretimi gibi son derece kritik bir halkası üzerinde egemenliğe sahip olmayan azgelişmiş bir kapitalist ülkenin burjuvazisine nefes alma ve sıçrama zemini yaratmaya çalıştılar. Böyle bir nefes alma emekçi sınıfların mutlak biçimde ezilmesini gerektiriyordu.

Hayali ihracatın teşvikinden, "keyfi" teşvik mekanizmalarına, Türk-İş gibi bir konfederasyonun bile ekonomik karar alma süreçlerinden dışlanması ve emekçi sınıflara yönelik faşizan uygulamalara kadar, 12 Eylül sonrasında uygulanan ekonomik politikaların rengini belirleyen bir çok unsur böyle bir nesnel zemin üzerinde şekillendi. Bunun emekçi sınıflar açısından yarattığı sonuçlar ise giderek sistemin işleyişini felç edici boyutlara ulaştı. 80 sonrasında devletle sendikalar arasındaki uyumlu ilişkiler ağı kapitalizmin nesnel gereklerinden dolayı tek taraflı biçimde yokedilirken, sendikaların, işçi sınıfının sendikalarda örgütlü kesimleri üzerindeki denetim işlevi ciddi zaaflara uğradı. Ve giderek TİSK bile 12 Eylül döneminde getirilen sendikal kısıtlamaların kaldırılması ve böylelikle "güçlü" yani "denetleyebilir" sendikalar yaratılması gerektiğini vurgular hale geldi.

Korkut Boratav
Türkiye treni kaçırmak üzere

Birincisi Türkiye gibi dış ekonomik ilişkileri rahat olmayan azgelişmiş ülkeler iktisadi ve politik otonomilerini yitirmişlerdir. Bu nedenle Türkiye için gündemde uluslararası finansın istikrar reçetesi var. Kısa dönemde bu sınırların ne kadar zorlanacağını şimdiden bilemiyoruz. Bu konuda hükümet programından açık bir ipucu elde etmek de mümkün değil. Örneğin geçmiş dönemden en çok yararlanmış olan mali sermaye ve rantiyeler önümüzdeki dönem vergileme ile istikrar yükünü paylaşacak mı? 24 Ocak'da paylaşmadılar, bu noktaya gelindi. Bu, 24 Ocak modeline mi yoksa burjuvazinin parazit öğelerine mi yükleñecek, açıklık yok. Bu doğrultuda sosyal demokrat kanattan istekler olabilir ancak DYP kanadının buna yönelmeme olasılığı yüksek. Türkiye, kalkınma ve sanayileşme imkanları bakımından treni kaçırmak üzere. Son on yıldaki sanayi yatırımı çok az. On yıl öncesinin teknolojisiyle 2000 yılına gidilmekte. Türkiye 12 Eylül ve ANAP döneminde sanayileşme iddiasından vazgeçmiştir. ANAP'a göre daha sanayileşmeci DYP ve SHP iktidarı bu doğrultuda harekete geçtiğinde, karşısında IMF'nın istikrar reçetesini bulacaktır. Bunu aşmaya gücünün yetip yetmeyeceği de ancak uzun vadede ortaya çıkabilecektir

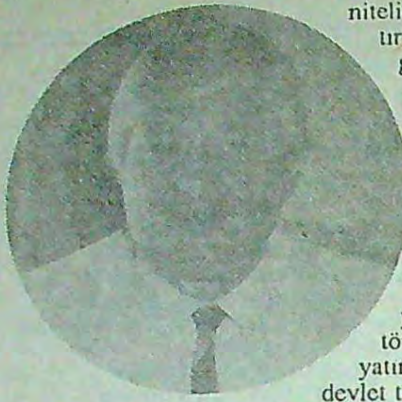
12 Eylül'le birlikte uygulamaya konulan ekonomik politikalar bu niteliklerİyle , emperyalizmle bütünleşmenin ilk adımdaki gereklerini yerine getirmelerine karşın, bu bütünleşmenin derinleşmesini sağlayamadılar. Örneğin, ihracattaki artışlar esas olarak yeni oluşturulan bir sanayi yapısıyla değil, ithal ikameci dönemde büyüyen eski sanayi tabanı ile gerçekleştirildi. İhracat artışını sürekli kılmak için zorunlu olarak seçilmiş sektörlere yatırım yapma politikası uygulanamadı. İmalat sanayi yatırımlarının toplam yatırımlar içindeki payı ise 1980'de yüzde 28 dolayındayken bu oran 1990'da yüzde 15'e düştü. Üstelik yeni sanayiler oluşturulamadığı gibi varolanlarda da kökten bir teknolojik yenilenme gerçekleştirilemedi ve imalat sanayiinin üretim çıktısı ağırlıklı olarak kapasite kullanım oranlarının artırılması, üretim sürecindeki emekçiler üzerinde kaba baskı mekanizmaları ve yasaklamaların egemen kılınması gibi yöntemlerle gerçekleştirildi. Yani, ekonomik krizleri göreli olarak denetleyebilecek araçları çoğaltmanın bir gereği olan, verimliliği ve istihdam yapısını uluslararası işbölümünün ihtiyaçlarını karşılayacak düzeye getirebilme hedefine ulaşılamadı. Ekonominin böyle bir sıçramayı gerçekleştirmesinin tek kanalı olabilecek yabancı sermaye ise büyük ölçüde bankacılık ve hizmet sektörlerinde yoğunlaştı. İmalat sanayiinde doğrudan yabancı sermaye yatırımları kanalıyla bütünleşme, tekellerin talep ettiği noktaya ulaşamadı. Sonuçta tek avantajı ucuz işgücü olan Türkiye burjuvazisi, son dönemdeki işçi eylemleriyle bu avantajını da yitirmeye başlayınca, dünya kapitalizmiyle kurduğu bağı yeni politikalarla sağlamlaştırma ihtiyacını hissetmeye, karlarındaki artışa karşın "rasyonelleşme" talebini daha sık dile getirerek hükümetle zaman zaman çatışmaya başladı.

Yabancıların yönelimi de benzerdi. Son iki üç yıldır, ülkeye yabancı sermaye akışının devam etmesi ve bu yatırımların imalat sanayiine yönelmesinin en önemli güvencesinin "siyasi istikrar ve ekonomi politikalarında süreklilik" beklentisi olduğu vurgulanıyor. Yine Türkiye'yle ilgili yabancı kaynaklarda kamu açıklarından fonların denetimine kadar bir dizi sorunlu alan tespit edilerek bu konularda acil çözümler bulunması talep ediliyor. Koalisyonun ekonomik programında da bu sorunlu alanlar birincil müdahale noktaları olarak saptanıyor. Ancak tanımlanan araçların hedefi ne derece vurabileceğini saptamak için bunların sadece saptanmış olmalarıyla yetinmeden daha ayrıntılı biçimde incelemek gerekiyor. Türkiye burjuvazisi yeni hükümetin politikalarıyla, emperyalist sistemle bütünleşmesini yeni bir noktaya sıçratabilecek mi? Yoksa, ANAP döneminin bıraktığı "olumsuz yapı" gittikçe bir kaosa mı dönüşecek?

Türkiye'nin klasik sendikacı tipi sistemin kendi rasyonalleşme ihtiyaçları gereği sunduğu bütün araçları, kendisine yeni bir meşruluk ve güç kaynağı olarak kullanmaya ve sendikal alandaki militan hareketleri "iyiniyetli SHP-DYP hükümetinin çabalarını baltalamak" gibi göstermeye çalışacak.

Bu "olumsuz miras" nedir? Demirel'inde sözünü ettiği ama "yeni bir 24 Ocak'ı gerektirecek kadar abartılı olmadığını" söylediği ekonomik sorunlar, Türkiye'nin dışardan borçlanabilme kapasitesinin oldukça daralması biçiminde özetlenebilir. Bugün Türkiye ekonomisi 50 milyar dolar dış borcuyla, dünyadaki en borçlu ülkeler arasında bulunuyor ve her yıl 5 milyar dolar borç bulunmazsa ekonomik çark durabilir. Bu çarkı döndürecek tek mekanizma, ülkenin döviz gelirlerinin artmasıdır. İhracat sanayide bir

niteliK değişimi sağlanamadığından 11 milyar dolar sınırına dayanmıştır. Ücret ve maaşlar üzerindeki aşırı vergilendirme ve enflasyon bugüne kadar iç talebi kısmanın ve ihracatı artırabilmenin temel araçları oldular. Yüzde 70'ler düzeyinde süreklilik kazanan enflasyon, bir zorunlu tasarruf aracı oldu ama iç ekonomik ve toplumsal dengeleri tehdit etmesi bu aracın sürekli olarak kullanılamayacağını da ortaya koydu. Enflasyonu besleyen bir neden hiç kuşkusuz yetersiz kamu kaynakları. "Kamu açıkları" olarak ifade edilen kaynak kıtlığı, 70 trilyon lira tutarında bir iç borç yaratmıştır. Devlet kaynak ihtiyacını bir yandan sürekli para basarak ve doğal olarak enflasyonu şişirerek, öte yandan borçlanarak ve faizleri yükselterek gidermeye çalışıyor. Yüksek faizin yatırımlarda yavaşlamaya neden olduğu söylenebilir ama yüksek faiz özel sektörün tümü için olumsuzdur denemez. Çünkü, yüksek faiz, sanayi yatırımlarını düşürmektedir ama, sermayenin banka sermayesi ayağı, devlet tahvilleri üzerinden sağladığı karlılığı yüksek faize borçludur. Bu, Türkiye kapitalizminin çarpıklığının da bir ifadesidir.

Yeni hükümet devraldığı sorunları aşmak için eski dönemin araçlarından farklı araçlara, üstünde yükseldiği farklı toplumsal dinamiklere sahip mi? Ekonomik programı ANAP'ın sekiz yıllık politikalarından kategorik bir ayrışmayı ifade ediyor mu? Hükümetin ekonomik politika araçları burjuvazi için ne anlama geliyor? ANAP 12 Eylül"ün ağırlığını sırtından atamadı. Koalisyon ANAP'ın yükünü sırtından atabilecek mi?

Kamu açıkları "devletin kötü yönetilmesinden" kaynaklanmıyor. Türkiye'de sıfır büyüme için bile milli gelirin yüzde 25'inin yatırıma ayrılması gerekiyor. Özel sektör bunun ancak yarısını yapabilirken geri kalanını devlet gerçekleştirmek zorunda ve yatırımların kısılması kamu açıklarının giderilmesi için bir yöntem olarak kullanılamaz çünkü o zaman bütün çark durur.

Önemli bir sorun kaynağı da KİT zararları. ANAP döneminde KİT'lerin zarar etmesinin nedeni olarak verimsizlikleri ve istihdam fazlalıkları gösterildi ve çözüm olarak da özelleştirilme sunuldu. Ancak bu konuda ANAP, sermaye çevrelerini hayal kırıklığına uğratırcasına tam bir başarısızlık örneği sergiledi. KİT'ler özelleştirilemediler ama birer zam makinası olarak çalıştılar. Bugün KİT'lerin toplam borcu 62 milyar lira tutarında ve yakın bir zaman sonra ertelenen yüzde 25'lik KİT zamları uygulamaya konulacak. Ancak KİT'ler Türkiye ekonomisinin yapısal unsurları olmayı da sürdürüyorlar. 500 büyük firma içinde 91 KİT bulunuyor ve bunlar toplam üretimin yüzde 40'ını gerçekleştiriyorlar. Türkiye burjuvazisi işte bu tarihsel yapıyı değiştirmekte güçlük çekmektedir ve programında da şimdilik bu sorun özerkleştirme dışında bir çözüme kavuşturulmamıştır.

Bütün bu sorunlar, ANAP'ın doğru politikalar uygulamamasından kaynaklanmıyor. Türkiye, istese de geçen on yılda dünya kapitalizmiyle burjuvazi açısından kusursuz bir bütünleşme sağlayamazdı. Zaten emperyalizm için de acil olan Türkiye'nin yapısal bir değişimi tamamlaması değil, borç verilebilir ülkeler arasında kalması ve uluslararası işbölümünün asgari ölçütlerini yerine getirmesiydi. Yani, dış ticarette serbestleşme, ücretlerin düşürülmesi ve yabancı sermaye izin. Modelin aksar hale gelmesinin temel nedeni, kapitalizm içinde kalarak bağımsız bir gelişmeye olanak verecek bir sermaye birikiminin oluşmamasıdır.

Sermaye yetersizliği ya da kaynak kıtlığı, Türkiye burjuvazisini emperyalist güçlerin çizdiği yörüngede kalmaya zorlamaktadır. Bu yörüngede kalarak, ekonominin gören istikrara kavuşmasını sağlayacak teknolojik ve sınai sıçramaları yakalama olanakları ise son derece sınırlıdır.

DYP-SHP hükümeti tüm bu yapısal ve kronik sorunlara çözüm getirme iddiasını taşıyan programında hangi araçlara yer veriyor ve bu araçlar burjuvazi ve emekçi sınıflar için ne anlama geliyor?

Prof. İzzettin Önder:
Güçlü dönüşümler beklenmemeli

Yeni bir koalisyon dönemine girerken önündeki sorunları aşmaya çalışan Türkiye'yi ileride neler beklemektedir? Türkiye neler yapabilir? Sorunları algılama güç ve cesareti tahdidi altında, önerilebilecek olası çözümler, veri kaynaklar ve sosyal güç dengeleri ile sıkı sıkıya bağlı bulunmaktadır. Türkiye'nin şimdiye dek oluşturduğu yapılanma, kısa dönemde güçlü dönüşümler sergileyebilecek nitelikte görülmemektedir. Diğer bir ifade ile, Türk ekonomisinin yapısal değişim esnekliği fazla değildir. Zira böyle bir esneklik için gerekli olan iki temel koşul olan eğitilmiş insan gücü (beşeri sermaye) ile teknoloji ağırlıklı maddi sermaye alt-yapısı yeterli düzeyde değildir. Türk ekonomisinin yönlendirilmesinde, hem talep hem de arz yönünde karşılaşılabilecek bir diğer olumsuz koşul ise, gelir dağılımı sorunudur. Özel kesimde olumsuz gelir dağılımı ciddi bir talep çarpıklığı yaratırken, bu çarpıklığı kamu kesimi düzeltme gücüne sahip bulunmamaktadır. Zira bu bir kaynak sorunudur. Bu kaynakları kamusal kararlar doğrultusunda harekete geçirmek ise, zannedildiği kadar kolay değildir. İşte bu noktada, kamusal tercihler doğrultusunda, olası arz yönelimleri de ciddi olarak tıkanmaktadır. Kaynak ve gelir dağılımının düzeltilmesi, sadece adalet sorunu olarak değil, aynı zamanda uzun-dönemli kaynak kullanımında etkinlik sorunu

Programda ana ağırlık enflasyonun düşürülmesine verilirken, bunu başarabilmek için ANAP'dan nitelik olarak farklı bir politika önerilmiyor. Kamu açıklarının kapatılacağı söyleniyor; DYP-SHP hükümeti sermayeyi daha etkin bir biçimde vergilendirmeyi hedeflemediğine ve yatırımların kısılması yapısal olarak mümkün olmadığına göre, bunun başlıca iki yöntemi reel ücret ve maaşların (enflasyon kanalıyla) azaltılması ve yeni işten atılmalar olabilir ancak.

KİT reformu diye sunulan seçenek, sadece KİT'lerin özerk bir kurumda toplanması, bunun yapısal bir sıçrama yaratmayacağını ve KİT'lerin zam bombardımanına devam edeceğini zaman gösterecek. Dünyada sermaye arzının düşmesi, büyük çaplı bir özelleştirmeyi imkansız kılıyor. Öyleyse, KİT'lerin hükümet için anlamı ekonomik sisteme zarar şırınga eden kurumlar; emekçi sınıflar için anlamıysa zam ve işten atılmalar olmaya devam edecek. Çünkü, KİT'lerde bir teknolojik yenilenme sağlanmadıkça devlet zararları işçi çıkararak ve zam yaparak önlemeye çalışacak.

Ancak bu noktada "ILO normlarına uygun" bir hukuksal yapı ve hükümetin "kopuş" imgesini vurgulama biçimi, sendikaların dışlandıkları sistemde yeralabilme ihtiyacıyla birlikte ele alınmak durumunda. 80 sonrasında, sistemden dışlanarak kendilerini işçilere karşı meşru ve "gerekli" gösterebilme araçlarından yoksul bırakılan sendikacılar, bıçağı kemiğinde hisseden işçilerle kendileri arasındaki açıklığı Özal'ı işçi düşmanı ilan ederek doldurmayı denediler. Ancak ne onlar bunu tam anlamıyla başarabildi ne de işçi hareketi eski yapıyı bütünüyle parçalayıp kendi inisiyatifini ifade edecek yapılar yaratabildi. Şimdi, kapının kendilerine yeniden aralandığını düşünen sendikacılar "hükümetin kısa vadedeki adımları değil genel yöneliminin", verilen desteğin devamı için yeterli olacağını ifade ediyorlar. Tek Gıda İş Genel Başkanı Orhan Balta, KİT'lerin özerkleştirilmesini "hükümet müdahalesini azaltacağı" gerekçesiyle desteklediklerini belirtiyor. Türk-İş Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Mehmet B amyacı ise gıda üretimi gibi alanlarda özelleştirmeye karşı olmadıklarını belirtirken hükümet programında yer alan "KİT yönetimine işçi katılımı" hedefine destek verdiklerini belirtiyor. Ve hükümeti 1963'de kurulan çalışma ilişkileri sistemini yeniden üretmeye çağırıyor. Kristal -İş Genel Başkanı İbrahim Eren, zaten uzun bir süreden beri esas ilkelerinin "işyerlerini yaşatmak ve buralarda kalan işçilerin haklarını karşılıklı mutabakat zemininde savunmak, verimlilik ve kalitenin yükseltilmesi için aktif katılım sağlamak" olduğunu belirtiyor ve böyle bir sistemde sendikalara düşecek görevi şöyle tanımlıyor: "Kavga dövüşle değil diyalog yoluyla, talep oluşturma müessseseleri olmak". Yeni dönemle ilgili en çarpıcı değerlendirme ise 9 Kasım'daki temsilciler kurulu toplantısında konuşan Belediye-İş Genel Başkanı Fuat Alan'dan geliyor: 12 Eylül döneminin bittiğini ifade eden Alan, sendikaların kendilerini yenilemesi, demokratik uzlaşmanın aktif bir unsuru olması ve "disiplinsiz" direniş alışkanlığının sona ermesi gerektiği belirtiyor.

Türkiye'nin klasik sendikacı tipi sistemin kendi rasyonalleşme ihtiyaçları gereği sunduğu bütün araçları, kendisine yeni bir meşruluk ve güç kaynağı olarak kullanmaya ve sendikal alandaki militan hareketleri "iyiniyetli SHP-DYP hükümetinin çabalarını baltalamak" gibi göstermeye çalışacak. Ancak işçi sınıfının 80 sonrasında yaşadığı nesnel gelişim ve ILO normlarına uygun yasaları bile gölgede bırakabilecek zam ve işten çıkarmalar olasılığı düşünüldüğünde, sadece araçların sendikacılara sunuluyor olması, dengeleri kendi lehlerine dönüştürebilmelerine yeterli olmayabilir. Ama ANAP hükümetinin değişip yerine işçilerin çoğunun oy verdiği SHP ve mevcut sendikal yapıların tarihsel bağlarla bağlı oldukları DYP gibi iki partiden oluşan bir hükümetin yerleştiği noktada, işçilerin kitlesel muhalefetinde bir daralmanın gündeme gelebileceği ve sendikal alandaki gerilimin artık her zamankinden daha fazla devrimci işçiler ve sendika merkezleri arasında olacağı söylenebilir. Böyle bir ortamda işçileri sendikacıların uzlaşma politikalarından koparabilmek için, tarihsel alışkanlıkları daha fazla kırmaya girişmek, düzenin bütünsel görüntüsünü çok daha net sunabilmek, taleplerin önünü açabilmek ve bu bilincin eşlik ettiği mücadele biçimlerini yaratabilmek kaçınılmaz bir zorunluluk. ❑

olarak da karşımıza çıkmaktadır. Toplumun ciddi yararı olan beşeri sermaye ve maddi alt-yapı sermayesi üretimi yoğun kaynak gerektirir. Kaynaklara hakim olan gruplar ise, özel çıkarları olmadıkça bu kaynakları kolay kolay toplum emrine serbest bırakmazlar. Hatta bu yolu tıkamak için, sosyal demokrat fikirlerin bir bölümüne sahip çıkarlar, bu tür örgütleri, sermaye tabanlı örgütlerin içinde eritmeye çalışırlar. Türkiye'de temel sorun, insan kalitesini yükseltecek eğitime ve teknoloji ağırlıklı yatırımlara öncelik vermektedir. Bunları yapabilmek, bu alanlara yoğun kaynak ayırımı ile olasıdır. Bunun için de ciddi bir topyekün tasarruf seferberliği, lüks tüketimin kısılması vb. gibi önlemler gerekmektedir. Tüm bu sorunlar ise, bazı marjinal vergi ayarlamaları gibi uçtaki önlemlerle fazla giderilemez, daha köklü ve derin operasyon gerekmektedir. Bunu ise, sadece demokratik güçler gerçekleştirebilir. Protokolün belki de en önemli ve can alıcı noktası burası olabilir. Ancak, başlangıçtaki bozuk gelir dağılımı ve toplumda oluşan israfçı tüketim eğilimi, demokratik açılımları da ilk evrelerinde, anlamsız ve daha büyük boyutlarda israfçı popülist politikalara yönlendirebilir. Önümüzdeki dönemde toplumun zor sınavı, sanırım, bu konuda olacaktır. Kapattığımız dönemin gelir aktarım politikaları, yatırımları gereği biçimde arttıramadan, tüketimi besledi. Umalım ki, bu dönemin, bu sefer ters yöndeki gelir aktarımları, birikime ve yatırımlara katkıda bulunsun. ❑

Koalisyonun demokratikleşme paketi:

Yeni dünya "demokrasisi"

Bülent Forta

Seçimler sonrasında oluşan, bölünmüş ve parçalı Türkiye tablosunun üzerinde şimdi DYP-SHP koalisyonu yükseliyor. Koalisyon, porotoküyle, hükümet programıyla ve yarattığı siyasal söylemle, kısacası vaadettikleriyle zihinlerde yepyeni bir dönemin başladığını çağrıştırıyor. Örneğin demokratikleşme konusunda ileri sürülenler gazetelerde "devrim gibi" başlığıyla niteleniyorlar. Bütün bunlar ANAP döneminin resmen sona erişinin basit bir hükümet değişikliği dışında sonuçlarının olacağını görebilmek için yeterli sayılabilir. Ancak yeni bir döneme girildiğini saptamak tek başına açıklayıcı değil. Asıl sorular bu noktadan sonra başlıyor. Bütün vaadedilenlerin gerçekleşebilirliği bir yana, ortaya konulan programın nasıl bir Türkiye öngördüğünü irdelemek gerekiyor. Bu konuda atılması gereken ikinci adım bu öngörülen Türkiye karşısında nasıl bir tutum takınılacağıdır.

O halde birincisinden başlayabiliriz. İnsan hakları açısından Paris Şartı'nın, çalışma yaşamı açısından ILO ilkelerinin geçerli olduğu; öğretmenlere, devlet memurlarına sendika hakkının verildiği, YÖK'süz bir üniversite ortamının varolduğu bir Türkiye batılı anlamda burjuva demokrasisinin tesis edildiği bir ülke mi olacaktır? Yeni hükümetin vaadleri arasında yeralan bu ve benzeri uygulamalar nasıl bir gereksinimden kaynaklanmaktadır? Bu sorunun yanıtı herşeyden önce değişen dünya koşullarında aranmalıdır.

Yeni Dünya Düzeni+Türkiye+Demirel

Yukarıdaki arabaşlığın açılımı matematiksel olarak Yeni Dünya Düzeni+Yeni Türkiye+Yeni Demirel şeklinde yapılıyor. Sosyal olaylarda matematiksel bir kesinliğin olamayacağı bir kenara bırakılırsa, bugün içinde yaşadığımız koşulların analizinde yukarıdaki sırayı izlemenin, en azından yöntem açısından doğru olduğu kabul edilebilir. Bugün DYP-SHP koalisyonunu ve ortaya koyduğu programı, "Batı cephesinde yeni bir şey yok", "bütün bunlar bir aldatmacadır" şeklinde bir filistenlikle reddetmeyeceksek, herşeyden önce işe batı cephesinde değişen birşeylerin olduğu önkabulüyle başlamak zorundayız.

80'li yılların sonlarından itibaren özellikle Doğu Bloku'ndaki çözülmeye bağlı olarak Batı'nın da kendi stratejik yönelimlerinde önemli değişiklikler yapmak zorunda kaldığını söyleyebiliriz. İkinci savaş sonrasında dünya politikasına rengini veren "soğuk savaş" kavramı geçerliliğini yitirince bu kavram etrafında oluşturulan alt kavramlar da anlamını yitirdi. Anti-komünizm, Sovyet yayılması, iç düşmanlar, ulusal güvenlik, ileri karakol vb. türünden politik ya da askeri adlandırmalar geçersizleşirken, emperyalist sistemin varlığını sürdürme amacında değişiklik olmaksızın, bu amacın gerçekleşmesine daha uygun olan yeni kavramsal arayışlar bir zorunluluk haline geldi. Bush'un "Yeni Dünya Düzeni" diye kavramsallaştırdığı koşullarda artık yeni kavramlar ve politikalar "piyasa"ya sürülmeye başlandı. Hür dünya-komünizm ayrımı yerine demokratik ülkeler-terörist ülkeler ayrımı, doğudan gelen tehlike yerine güneyden gelen tehlike, uluslararası komünizm yerine uluslararası terörizm vb. söylemler ikame edilmeye çalışıldı. Yeni Dünya Düzeni'nin ideolojik harcı olarak da serbest piyasa, insan hakları ve demokrasi türünden kavramlar kullanılmaya başlandı. Eskiden ABD destekli hükümet darbeleri düzenleme konularında uzmanlaşan CIA, şimdi insan hakları ve demokrasi konularıyla uğraşan department'lar da oluşturmakla meşgul. Bunun için CIA uzmanları Türkiye gibi ülkelerde gizli toplantılar düzenliyorlar. Kuşkusuz bütün bu olgular emperyalistlerin emperyalistliklerinden vazgeçtikleri anlamına gelmiyor. Onlar kendi egemenliklerini sürdürebilmenin en uygun yolu olarak bugün bunları gördükleri için böyle davranıyorlar. Aynen ikinci büyük savaş öncesinin sömürgeciliği yerine yeni sömürgeciliği devreye soktuklarında olduğu gibi. Sonuç olarak tarihsel anlamda emperyalist-kapitalist sistemde köklü dönüşümlerin yaşandığı bir dönemde olduğumuzu görmek gerekiyor. Sistemin metropollerinde yaşanan bu değişimin "çevre" ülkelerde de belirgin iç rejim değişikliklerine yolaçacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Dünya politikası bağlamında düşündüğümüzde DYP-SHP koalisyonu tarafından ortaya konulan politikaların serbest piyasa, insan hakları ve demokrasi eksenli olmasının bu anlamda şaşırtıcı bir yanı yok.

Ek olarak, Türkiye bu genel süreci kendi özgül koşullarıyla eklemlenmiş bir tarzda yaşıyor. Bütün rasyonelleri eski dünya düzeninin kavramlarına göre oluşturulan 12 Eylül rejimini ölü bir kabuk gibi üzerinde taşıyan Türkiye'nin kendini yeni koşullara uydurabilmesi için Demirel'in üstlendiği gibi bir "misyon", bir kaçınılmazlık olarak ortaya çıkıyor. Sonuç olarak en genel anlamda DYP-SHP eliyle yapılmaya çalışılacakların başlıca iki nedeni olduğu ve koalisyon protokolünün bu iki neden tarafından koşullandığı söylenebilir. Yeni dünya düzeni ile oluşturulmaya çalışılan ideolojik iklim ve artık dayanaklarını yitirmiş olan 12 Eylül rejiminin yerine başka bir çerçevenin konulması. Bu nedenle koalisyonun Türkiye için bir "yeni dünya demokrasisi" öngördüğünü ve bunu Türkiye özgülünde 12 Eylül karşıtı bir programla gerçekleştireceğini söylemek mümkün. Bu iki faktörün bileşkesinde oluşacak zeminin yeni bir "toplumsal uzlaşma" kodifikasyonu olarak öngörüldüğü söylenebilir. Burada önemli olan, aslında bu sürecin Özal tarafından ama Özalvari bir üslup içinde daha Körfez Savaşı günlerinde başlatılmış olmasıdır. Bunun önemi ise Demirel'e atfedilen "yeni" ve "demokrat" nitelemesini önemsizleştiren bir özelliği yansıtmaktadır. 12 Eylül'ü sırtında taşıyan Özal, bu yükle yolalmak zorunda olduğundan ve başkaca nedenlerle, işlevini istenilen tarzda yerine getirememişti. Demirel ise şimdi kamuoyunda yaratıldığı beklentilerin de katkısıyla daha talihli bir durumda.

Öte yandan, gerçekten de Demirel tarafından sergilenen bir "demokratikleşme" hamlesi ile mi karşıkarşıyayız; ya da, ne?

Soyutlamanın en üst düzeyinde "yeni dünya demokrasisi" ve 12 Eylül'den Demirelvari çıkış

olarak kavramlaştırılabilecek koalisyon programı, hedefledikleri nasıl gerçekleştirecek? Diğer bir deyişle bu ev hesabı çarşıya nasıl uyacak? Bu sorunun yanıtını verebilmek için hükümetin yüzyüze olduğu temel sorunları ortaya koyabilmek gerekiyor.

Ekonomi düzleminde ortaya çıkan krizin çözülebilmesi için esas olarak sermayenin programının temel alındığını ve bu noktada atılacak adımların yine eskisi gibi acı ilacın halk kitlelerine içerilmesini hedeflediğini söyleyebilmek mümkün. Yeni bir 24 Ocak geliyor şeklinde ifade edilen bir istikrar programının devreye sokulacağı da ortada. Üstelik ortaya konulan "demokratikleşme" programının yarattığı cazibe ve bunun etrafında yaratılan umut böyle bir istikrar programının en azından bir süre için sessiz karşılanacağını gösteriyor. Ancak koalisyona açılan bu krediye karşın ekonominin yapısal ve güncel sorunları çözülemez görünüyor. Bu noktada beklentilerin karşılanamaması ve giderek hükümetin kredisini yitirmesi ise demokrasi vaatlerinin de turnusolu olacak. Ekonomik politikalara karşı yükselecek muhalfetin ne tür uygulamalarla denetim altına alınacağı, geleceğe ilişkin en temel gerilim olarak ortaya çıkıyor.

Ve tabii kuşkusuz Kürt ulusal hareketi karşısında TC'nin takınacağı tutum, demokrasi vaatleri açısından can alıcı bir gösterge durumunda. Kürt sorununu hala üniter devlet, "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü", resmi dil vb. gibi dayatmalarla çözümlemeye çalışmanın demokrasi programıyla nasıl bağdaşacağı sorulabilir. Böyle bir mantıkla Kürt sorununda bir çözüm üretebilmek ve Türkiye'de demokrasi sağlayabilmek elbette mümkün değildir.

Muhalefetin kendini hükümet ve düzen karşıtı bir eylemlilikle ortaya koyacağı, Kürdistan'da gerilla hareketinin boyutlanacağı koşullarda kurulmaya çalışılan yeni dünya demokrasisinin nasıl bir şekil alacağı, gelecek açısından en önemli faktörler olarak ortaya çıkıyor. Kendi siyasal programlarını hükümet programıyla sınırlayan ve bu anlamda "yeni dünya demokrasisi" içinde kendilerine ayrılan yeri daha baştan kabullenen TBKP gibi akımlar açısından, DYP-SHP koalisyonunu bir umut olarak görmek son derece olağan. Diğer cepnede "hiç bir şeyin değişmediğine ve değişmeyeceğine" iman edenler açısından da bu yeni döneme ilişkin yapılması gerekenler konusunda hiç bir sorun bulunmuyor. Kendini bu iki yanlış tutumun dışında konumlandıranlar içinse son derece farklı ve karmaşık bir sürecin başladığını kabul etmek gerekiyor. Yıllardır solun uğrunda savaş verdiği bir çok talebin, hem de bunlara karşı savaşan Demirel'in başbakan olduğu bir hükümet eliyle gerçekleştirileceğinin "ilan edilmesi", kuşkusuz yeni ve çok yönlü görevler ortaya çıkarıyor. Gündelik yaşamın bütün alanlarında koalisyon programında öngörülen demokratik haklarla yetinmeyen, ama bunları yok saymayan ve en önemlisi bunların "de jure" ifadesi ile yetinmeyen ve "de facto" elde edilmesini gözeten yaratıcı bir çalışmaya olan ihtiyaç, bugün son derece yakıcı bir sorun olarak ortaya duruyor. Şimdi daha çok ve daha içerikli bir demokrasi talep etmek durumundayız. Karakol camlarının saydam olmasına evet ama, saydamlık sadece o anda sopa atan karakol polisinin görülmesinden ibaret değil. Camın ardında koskocaman bir işkence örgütü hala duracak mı? Ve yine örneğin karakolların o mahalle halkı tarafından denetlenmesine ne kadar izin verilecek? Yoksa yine bir takım "devletlular" bütün bu işlere bizim adımıza karar vermeye devam mı edecekler? Yine onlar tarafından koyulacak, belki biraz daha genişletilmiş bir hatta koşmaya devam mı edeceğiz? Elbette bütün bunların yanıtını onlardan beklemek durumunda değiliz. Ancak ayrı bir hattın, solun ve muhalefet unsurlarının verili düşünce biçimleriyle oluşturulamayacağı da ortada.

DYP-SHP koalisyonunun ortaya koyduğu program karşısında kendi varlık nedeninin ortadan kalktığını düşünen bir soluculukla, "hayır aslında böyle bir program yok, bütün bunlar aldatmacadır" diyen bir solculuk arasında köklü bir ayrılık bulunmuyor. Bu türden düşünceler, ne kadar aykırı görünürlerse görünsünler aslında aynı sorun çerçevesi içinde yeralıyorlar. Oysa bugünkü durum çok daha farklı bir perspetifi ve çok daha farklı kavramları gerektiriyor. Çok açık ki koalisyon, kendi programını yeni bir "toplumsal uyuşma" bazı olarak öneriyor. Bunun gerek egemen sınıflar gerek yöneticiler açısından kabul edilme olasılığı ise oldukça yüksektir. Egemen sınıflar açısından toplumsal yaşamın bütün dokularında kendi egemenliklerini tesis edebilmiş olmanın yarattığı rahatlık buna olanak sağlarken, yöneticiler açısından da son 11 yılın bunalmışlığında bir soluk alabilme beklentisi buna olanak sağlayabilmektedir. Kuşkusuz bu tür bir mutabakat kolayca kurulup sorunsuzsürdürülebilecek bir zemin değildir. Türkiye özgülünde bunu zorlayacak olan yeterince tarihsel ve yapısal faktör bulunuyor. Devlet kurumlarında hiçbir yapısal değişim yaratmadan sadece devlet kurumlarının eylemlerini "hukuksal " sınırlamalara tabi tutarak oluşturulacak yeni bir "uzlaşma" zemininin yaratılması hiç de kolay olmayacaktır. Bunun bir tek anlamı daha iyi egemenlik kurabilmek için "devlete çekidüzen" vermektir. Bu anlamda Demirel tarafından sıkça yinelenen "örgütlü toplum" lafı da, devletin toplumu örgütlü kılmasıdır. ("Komünist Partisi lazımsa onu da biz kurarız" diyen "devletlu" zihniyet, bu işi TBKP ile hallettikten sonra, şimdi "sivil toplumu örgütlemek lazımsa onu da biz yaparız" demiyor mu?)

Pratikte, bu, devletin izin verdiği resmi toplumsal kurumların oluşturulması olabilir. Kitlelerin kendi eylemliliklerinin ürünü olarak oluşturacakları örgütlenme biçimlerine ise bu çerçevede bir yer bulunmuyor. Bu tür bir "hakları kötüye kullanma" durumunda ise olabilecekler şimdiden bellidir. Yeni dünya demokrasisinde bunun adı "terörislik" olacağından "hukuki" müeyyidesi de hazırdır. Peki bütün bunlar böyle diye, memur ya da öğretmen sendikalarına, öğrenci temsilciliklerine vb. karşı mı çıkmak gerekiyor? Devlet eliyle bu toplumsal katmanlara verilen hakların karşısına bugün devrimci-demokratik güçlerin egemen oldukları demokratik kitle örgütlerini mi dikmek gerekiyor? Böyle bir tutum kelimenin gerçek anlamıyla işin kolayına kaçmak ve giderek daha da marjinal bir konuma düşmek demektir. Yapılması gereken bu tür kurumlar içinde gerçek bir hegemonya mücadelesini örgütleyebilmektir. Bunun çok daha yaratıcılık gerektiren, çok daha zahmetli bir yol olduğuna kuşku yoktur. Ama eğer devrimcilik bir "sekt" olarak kalmayacaksa, böyle bir yolun dışında da başka bir yol bulunmuyor. O halde gündelik yaşamın bütün alanlarında mevcut düzene karşı bir alternatif yaratabilecek, halk kitlelerinin eyleminden doğacak yaratıcılığı baz alan ve bütün bunlara ek olarak vaadedilen taleplerin gerçekleşmesi için denetimcilik görevini de ihmal etmeyen bir toplumsal mücadele bugün her zamankinden daha acil bir görevdir ❑

Anasına bak kızını

Adayına bak partisini..!

Bülent Tanık

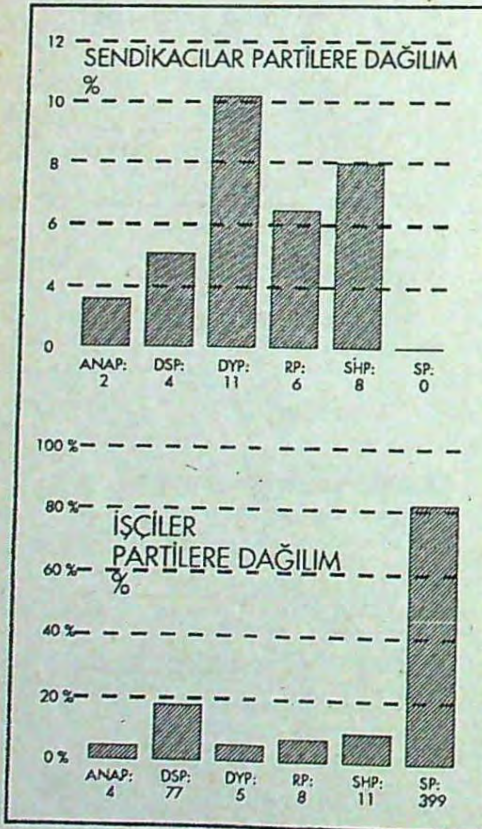
Biliyorum, bu yazı elinize biraz gecikmiş olarak geçecek. Seçimi geride bırakmadan siyasi partilere ve onların gösterdiği milletvekili adaylarına ilişkin bu toplu bilgi ve profiller elinizde olsa idi belki seçiminiz de farklı olacaktı. Ama bir yandan seçimlere gidişin bu kadar hızlı olması, bir yandan da pekçok başka işle uğraşmak zorunluluğu bu gecikmeye neden oldu.

Propaganda döneminde özellikle birbirine benzer reklamcıların pazarladığı, birbirine benzer siyasal kişi ve partilerin birbirine benzer mal görüntüleri, seçmenin yeterince aklını karıştırmışken, tam o zaman işe yarayabilecek bu bilgileri şimdi ne yapalım demeyin. Gelin bir istatistik gözüyle bakalım. Hem, bilim, günlük yaşam akıp giderken , önümüze çıkan olguların , bilgilerin değişik bakış açılarıyla ve sistemli ele alınması sonucu gelişmiyor mu!

Burada sunulacak bilgiler 20 Ekim 1991 milletvekili seçimine ilişkin siyasi partilerce belirlenen adayların Yüksek Seçim kurulu'na verdikleri öğrenim durumu ve meslek bilgilerinin ve seçim kesin sonuçlarının Resmi Gazete'de yayınlanan şeklinden derlenmiştir.

Siyasi partilerin gösterdikleri adayların partilerin üye kompozisyonlarını , temsil ettiklerini ya da temsil etmeye yöneldikleri toplumsal sınıf, tabaka, kesim veya çıkar gruplarını yansıtması gerekir. Gösterilen adaylar ile kucaklanmak istenen seçmen kitlesi arasında en azından böyle bir ilinti kurulması sosyolojik bir zorunluluktur. Bu durumda, aday profillerinin siyasi partilerin mevcut konumlarını ve yönelişlerini anlamada bir gösterge olarak kabulü gerekir.

Siyasi partilerin gösterdikleri adayların partilerin üye kompozisyonlarını , temsil ettiklerini ya da temsil etmeye yöneldikleri toplumsal sınıf, tabaka, kesim veya çıkar gruplarını yansıtması gerekir. Gösterilen adaylar ile kucaklanmak istenen seçmen kitlesi arasında en azından böyle bir ilinti kurulması, sosyolojik bir zorunluluktur. Bu durumda, aday profillerinin siyasi partilerin mevcut konumlarını ve yönelişlerini anlamada bir gösterge olarak kabulü gerekir.

Kuşkusuz çalışma statüleri ve meslekler ile eğitim durumunun ideolojik seçmelere ya da siyasal beklenti içeriklerine yansımalarındaki sapma olasılıkları veya adaylarca verilen statü bilgilerinin gerçek konumu yansıtmada içerebileceği farklılıklar, parti ile aday arasındaki ilişkinin tanımlanmasında düşülebilecek yanılgının kaynağı olacaktır. Örneğin, meslek kategorilerinin aday tarafından anlaşılan biçimiyle araştırmacının gruplama çabasındaki farklılaşma olasılıkları, böyle bir yanılsamaya yol açabilir.

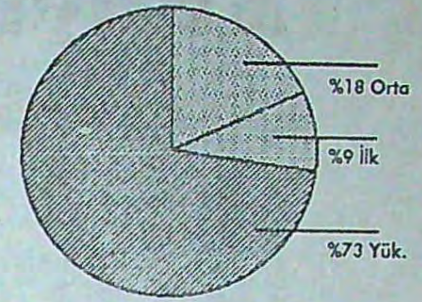
Bunun yanısıra, siyasi partinin adaylarını belirlemede izlediği yöntem, mevcut yapının yansımasını mı, yoksa kucaklanmak istenen seçmen çevresinin etkisini mi, ya da bunların hangi bileşimini aday profilinin yansıttığını kavramada yardımcı olacaktır. Eğer, adaylar ön seçim mekanizması ile belirleniyorlarsa, siyasi partinin anatomik yapısının, (delege ve üye kompozisyonunun) aday profiline daha çok yansıdığı, parti başkanınca ya da merkez organlarca belirlenen aday kompozisyonlarının ise başka etkileşimlere açık olduğu gözlenebilir. Tek seçici mekanizmalar daha çok hedeflenen seçmen çevreleri-

Siyasi partinin adaylarını belirlemede izlediği yöntem, mevcut yapının yansımasını mı, yoksa kucaklanmak istenen seçmen çevresinin etkisini mi, ya da bunların hangi bileşimini aday profilinin yansıttığını kavramada yardımcı olacaktır.

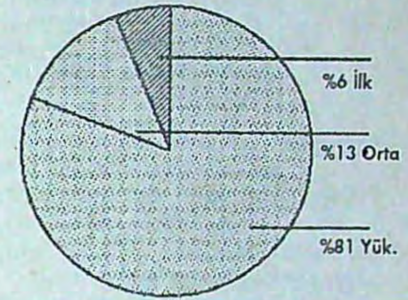
ni kucaklamaya yönelik iradeci-teslimiyet eğilimi yansıtmaya yatkın iken, merkez organlarınca belirlenen kompozisyonlar örgüt dengelerinin etkisini yansıtmaya daha açık sonuçlar vermektedir.

Kurulan bağıntı ve yargıların bir adım ileri götürülmesi ve gerçeğe yakınlığın sağlanması için aday gruplarının seçmen çevrelerindeki kendi meslek ve çıkar gruplarının büyüklükleri ile oranlarının irdelenmesi yararlı olacaktı. Ancak, araştırmanın ağırlığı, meslek gruplarının politik aktiflikleri değil de siyasi parti kompozisyonlarını anlamaya verildiği için, yalnızca adayların meslek kategorilerindeki sayısal çokluğa göre sıralanması ile yetinilmiştir. Buna göre, en çok aday çıkaran meslek gruplarının ilk sırasında mühendis ve mimarlar yeralırken, ikinci sırada hukukçular, üçüncü sırada ise yalnızca bir partideki büyük sayıları nedeniyle işçilerin yer aldığı saptanmıştır.

ANAP Milletvekili adaylarının öğrenim durumları

SHP Milletvekili adaylarının öğrenim durumları

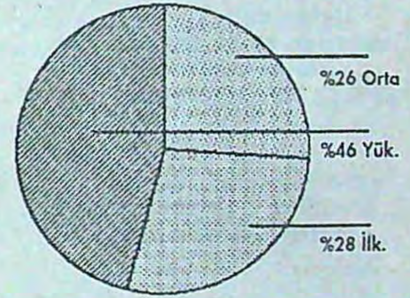

Verilere bir bütün olarak bakıldığında, Sosyalist Parti ve DSP'nin aday kompozisyonları itibarıyla, diğer dört partiden farklılaşma gösterdikleri görülür. Bu iki partinin adayları eğitim durumu açısından da ilkokul ve orta öğrenim sahibi adayların sayısal çokluğu nedeniyle farklılaşma göstermektedir.

RP adayları arasında yüksek öğrenim sahibi adayların göreceli çokluğu yanında eğitimci ve öğretmenler ile ilahiyatçı ve din adamlarının en büyük oranı oluşturması ilginç bulunabilir. İşçiler en çok Sosyalist Parti'den aday gösterilirlerken, sendikacıların DYP'de kümelendiği saptanmıştır. Aynı şekilde, sanayiciler, müteahhitler, ithalat ve ihracatçılar DYP'de en büyük oranla aday gösterilmişlerdir.

ANAP turizmci ve işletmecilerde birinci sırayı korurken, eğitimli meslek sahibi gruplar içinde iktisatçılarda bir kümelenme yansıtmaktadır. Mühendis ve mimar adayların en çok olmasının yanısıra iktisatçıların da çok olması, nedeni araştırılmaya değer bir konu.

DSP Milletvekili adaylarının öğrenim durumları

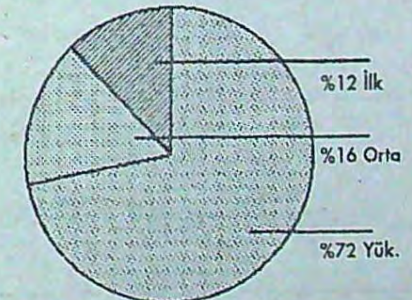

Aday grupları içinde, ev kadınlarının yanısıra teknisyenler, sanatçı, sigortacı, kooperatifçi ve futbolcu adayların seçim kazanamadıkları da saptanmıştır.

20 yüzyıl başlarında Meşrutiyet ile Osmanlının gündemine giren nasıl bir parlamento, nasıl bir siyasal rejim sorularının Cumhuriyet'in kuruluş günlerinde Anadolu'da Ankara ve Konya gibi kentlerin yerel basınında nasıl yoğunlaştığı bugün pek az kişi tarafından anımsanmaktadır. Ulus, etnik grup, sınıf ya da meslek esaslı parlamento kurgularından "ülke" ve "yöre" esaslı temsiliyet kurgularına hangi tartışmayla geçildiği tarih yaprakları arasında kalmıştır. Bugünkü siyasal sistemimiz farklılaşmış kesimlerin farklılaşmış formlarda temsiliyetine açık görünmemekle birlikte, varolan ayrışmalar kendilerini yansıtma kanalları bulmakta gecikmemektedirler. Burada "korporatizm"le de ilişkilendirilen "mesleki temsil" sistemini yeniden tartışma gündemine getirmek amaçlanmıyor. Ancak, bugünkü sistem içinde bile aday kompozisyonlarının partilerin kimlere açık, kimlerin ilgi odağı ve kimlerin "umudu" olduğunu göstermede gerçeğe oldukça yakın fikirler verebileceği irdelenmeye çalışılmıştır. ❑

Bugünkü siyasal sistemimiz farklılaşmış kesimlerin farklılaşmış formlarda temsiliyetine açık görünmemekle birlikte, varolan ayrışmalar kendilerini yansıtma kanalları bulmakta gecikmemektedirler

RP Milletvekili adaylarının öğrenim durumları

"Memur Yasası" değil!

Kamu çalışanları sendikalarına anayasal güvence

Engin Günay

DYP-SHP Koalisyonunun hükümet programında yeralan "Memurlara Sendika Hakkı" "demokratikleşme" programının bir gereği olsa da bunun ardında yatan gerçeklik kamu çalışanlarının 1989 yılından bu yana sürdürdükleri sendikalaşma mücadelesinin sonucu olarak gündeme geldiğidir.

Öncelikle, gerek 12 Eylül sonrası, gerekse de daha önceki dönemler gözönüne alındığında bu noktaya gelinmesinin kamu çalışanları açısından ciddi bir kazanım olduğunun altını çizmek gerekiyor. 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlükler sonucu ilk kez 1965-71 döneminde memur sendikaları kurulmuştu. Ancak, TÖS dışta bırakılırsa, "verilen" bu hakların gereği gibi kullanılamadığı biliniyor. 12 Mart sonrasında yine Anayasa değişikliği ile memur sendikası kurulması yasaklandı ve 12 Eylül 1980'e kadar da kamu çalışanlarının örgütlülüğü dernekleşme çerçevesinde yürütüldü. 82 Anayasası'nda ise her nasılsa memurlara sendika kurmayı yasaklayan bir hüküm yeralmadı.

Anayasa ve yasalarca açıkça yasaklanmamış olan sendika kurma hakkı zaten doğal olarak vardır. İktidarın da altına imza attığı uluslararası sözleşmeler ve konuya ilişkin ILO kararları hükümetleri bağlayıcı niteliktedir. Örneğin, TBMM tarafından onaylanan ILO'nun 98 sayılı Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkı Sözleşmesi "devletin yönetiminde görev alan memurların", yani devlet erkini fiilen kullanan bakan, müsteşar, vali vb. üst bürokratların dışta bırakılabileceği koşuluyla diğer kamu çalışanları için toplu pazarlık haklarını içermektedir. 1990 yılında ILO Örgütlenme Özgürlüğü Komitesi'nden de, Türkiye'deki memurların sendikalaşma, toplu pazarlık haklarını savunan önemli bir karar çıktı. Komite, "kamu işletmelerinde memur ve sözleşmeli personel statüsünde çalışanların 98 sayılı sözleşmenin 4. maddesi uyarınca istihdam ve ücret koşullarının toplu pazarlık etmelerini sağlayacak şekilde, hükümetin yürürlükteki ve çıkarılması düşünülen mevzuatta değişiklik yapmasını" istedi.

Kamu çalışanlarının grevli, toplu sözleşmeli sendikal haklara kavuşabilmeleri için herşeyden önce bu haklar Anayasal güvenceye kavuşturulmalıdır. Bunun için Anayasa ve sendikal yasalarda yapılacak bütün düzenlemelerde işçi-memur ayrımı ortadan kaldırılmalı, kamu kesiminde çalışan "beyaz yakalı işçiler" de "mavi yakalı işçiler"in yararlanacağı bütün sendikal haklardan yararlanmalıdır.

Bu hakların devletçe yok sayıldığı, toplumun geniş kesimlerince de yok sayılan bir dönemde kamu çalışanlarının dar ama bilinçli kesimlerince yürütülen mücadelelerle kamu çalışanları sendikaları fiilen kurulmuş ve toplumsal bir meşruiyet kazanmıştı. Sonuçta iktidar partisi ANAP memurların sendikal haklarını teleffuz etmeye, SHP ve DYP de "memurlara sendika hakkı"nı vaad etmeye başladılar.

Bundan sonraki aşamada iktidarın yapacağı fiilen kazanılan bu haklara hukuki bir biçim vermektir. İşte bu noktada yasaların sınırlayıcılığı gündeme gelecektir. Yasalar doğası gereği sınırlayıcıdır. Türkiye'de ise bir kat daha sınırlayıcıdır. Koalisyon protokolünde ve Hükümet programında yeralan konuyla ilgili bölümler bu sınırlayıcılığın somut işaretlerini taşıyor. Protokolde Devlet Personel Rejimi'nde yapılacak reformlarla "kamu çalışanlarının ekonomik ve sosyal sorunlarının çözüleceği" vaadinde bulunuluyor. Buradan anlaşılan, çıkarılacak yasanın grev ve toplu sözleşme hakkını içermeyeceğidir. Bu hakları içermeyen bir sendika ise dernekten öte bir işleve sahip olamaz. Kamu çalışanlarının ekonomik ve sosyal haklarının devlet personel rejimiyle tek yanlı olarak düzenlenmesi, hükümetin çalışma yaşamına ilişkin "ILO standartlarına uygun çağdaş, demokratik düzen" iddialarını temelden çürüten bir yaklaşımdır. DYP-SHP Hükümeti eğer gerçekten ILO standartlarına uygun bir çalışma yaşamından yanaysa ILO'nun hükümetten açıkça talep ettiği toplu pazarlık hakkıyla donanmış bir sendikal yaşamı kabullenmek ve gereklerini yerine getirmek durumundadır.

Kamu çalışanlarının grevli, toplu sözleşmeli sendikal haklara kavuşabilmeleri için herşeyden önce bu haklar Anayasal güvenceye kavuşturulmalıdır. Bunun için Anayasa ve sendikal yasalarda yapılacak bütün düzenlemelerde işçi-memur ayrımı ortadan kaldırılmalı, kamu kesiminde çalışan "beyaz yakalı işçiler" de "mavi yakalı işçiler"in yararlanacağı bütün sendikal haklardan yararlanmalıdır. Ücret gelirleriyle yaşayan, ister kafa ister kol emeği olsun "emeğinden başka satacak bir şeyi olmayan" bütün çalışanlar sonuçta işçi sınıfının bir parçasıdır. İşverenlerinin devlet olması bu gerçeği değiştirmez. Memurlar için özel bir yasa çıkarılırsa bu ayrım sürecek ve kamu çalışanları için sınırlayıcı hükümler getirecektir.

İktidarın getireceği sendikal düzenlemeler ne olursa olsun, kamu çalışanlarının fiili sendikal anlayışlarından taviz vermeden grevli, toplu sözleşmeli sendika için bütün çalışanları harekete geçirebilmeleri geleceklerini belirleyecek asıl faktör olacaktır. ❑

İşkence, provakasyon, gasp, şantaj

Polis devletin teröristi

Halil Nebiler

"Polis yerinde infaz yapıyor"
- Yerinde infaz deyimi, polisi yıpratmak için kullanılıyor.
"Polis işkence yapıyor"
-"İşkence iddiaları, örgütler tarafından polisin görev yapmasını engellemek amacıyla ortaya atılıyor.
"Polis rüşvet alıyor, şantaj yapıyor, soygunlarda yer alıyor"
-Teşkilattan çıkan üç-beş şerefsiz, bütün teşkilatı lekeleyemez.
Bu tür olayların polisin yıpratılması için kullanılmasına izin vermeyeceğiz.

* * *

Yıllardır sürüp giden çatışmadır... Onlara göre, "devlet kutsaldır, polis devleti temsil eder, polis kutsaldır" ve üstelik, "polise laf eden dil, kopartılır"

İşkenceyle adam öldürmenin kendi aralarındaki adı "iş kazası" oluyor ve bu iş kazalarını 12 Mart döneminde açıklayan 26857/2510 numaralı polis memuru Mehmet Pekşen "Hükümetin ve güvenlik kuvvetlerinin manevi şahsiyetine hakaretten 20 aya mahkum"olurken, 12 Eylül döneminin itirafçı işkenceci polisi Sedat Caner meslektaşlarından korktuğu kadar kimseden korkmuyor.

Ancak, bu tartışmanın bundan sonra da böyle sürüp gitmesi, sonuç vermemesi tahammül edilebilir bir sonuç olmaktan çıktığı için, sabır taşırıyor.

Bir: Devlet değil, yurttaş kutsaldır.

İki: Polis, devleti temsil etmez. Yasalar çerçevesinde görevini yapan sıradan bir memurdur ve görevleri arasında devleti temsil yetkisi ve sorumluluğu yoktur.

Üç: Polis, tapu memuru, vergi memuru, öğretmen, ziraat teknisyeni, işçi, temizlikçi, öğrenci... yani yurttaş kadar kutsaldır. Ne bir eksik, ne bir fazla.

Dört: Bizim dilimiz birileri kopartsın için taşıdığımız bir organ değildir. Kendimizi ifade yollarımızdan biridir. Düşünce üretme gereçlerimiz arasındadır. Düşüncelerimize, dilimizle ifade ettiğimiz kişiliğimize dokundurtmayız.

Ancak...

Eleştiri hakkımızdır, eleştiririz. Üstelik, girişte ortaya koyduğumuz tartışmalar gözönüne alındığında, eleştiri bizim öz savunmamızdır.

Özel timiyle, infaz mangalarıyla, işkenceci, provakatör, sabotatör, psikolojik savaş kadrolarıyla, "gözaltında görüş karamamesini" uygulatmayacak hoyratlığı taşıyan yasa tanımazlığıyla, suçluluğu kanıtlanmamış kişiler için "terörist" damgasını vurabilen iftiracılığıyla, küfürüyle, tokadıyla, 140 bin kişilik bu orduyu tanıma ve tanıtma hakkımız da vardır, özgürlüğümüz de.

Kasım ayı içinde Efe Özal'ın otomobiliyle adının karıştığı ve Gasp Masası Amiri Ali Rıza Güzel'in öldüğü tetiği polisler çekti. Kahramanca görev yapmıyorlardı. Gasp yapıyorlardı. Şantaj yapıyorlardı. İstanbul Emniyet Müdürü Mehmet Ağar, "İçimizden üç beş şerefsiz çıktı. Buna hepimiz çok üzüldük"diyordu. Mehmet Ağar'ı üzmek amacıyla şu rakamları sıralamakta yarar var: "1991 yılının ilk 10 ayında 625 polis hakkında 14 ayrı suçtan soruşturma açıldı. Bunlardan 275'i soruşturmaları tamamlanarak adli ve idari mahkemelere sevk edildi. 350 dosya ise iptal edildi. Polis suçlarının dökümü şöyle: Rüşvet-irtikap: 50, Görevi suistimal-ihmal: 10, Siyasi-ideolojik(!): 5, Göreve sarhoş gelmek-görevde alkol almak: 40, Genel kadınla ilişki kurmak: 34, Amirlerin emirlerini yapmamak:15, Meskun yerde silah atmak: 25, Efrada kötü muamelede bulunmak: 14, Memura bağdaşmayacak harekette bulunmak: 15, Gasp-hırsızlık-zimmet: 20, Kaçakçılık:4, ırza geçmek: 3, Amire darp ve hakaret:10, Görevi terk: 20" (2000'e Doğru, Yıl:5, Sayı 38, Sayfa:42)

Mehmet Ağar bu rakamlara çok üzülmek zorunda. Tabloyu inceleyip, kendi deyimiyle "şerefsiz-aşağılık" sayısını gözden geçirmek zorunda. Üzülüp, utanıp, YÖK'ü, sefalet ücretini, işkenceyi protesto ettikleri için coplanan kişilerden özür dilemek zorunda.

1988 yılında gasp-hırsızlık-zimmet suçlarından cezalandırılan polis sayısı 18, rüşvet aldığı için cezalandırılan polis sayısı 59, ırza geçen polis sayısı 3. Diğer suçlardan ceza alanlar da bol bol var. Bunlar da Emniyet Genel Müdürlüğü'nün rakamları.

Şimdi tabloya bir bakalım: Bu yılın ilk 10 ayında 50 polis rüşvet almış. 1988 yılında bu sayı 59. Daha iki ay var, nasılsa fark kapanır... Gasp-hırsızlık-zimmet suçlarından 1988 yılında 18 polis ceza alırken bu yıl 10 ayda 20 polise ulaşılmış. Sonumuz hayrolsun...

12 Eylül'den bu yana cezaevleri, operasyonlar, sorgu birimleri gözönüne alındığında devlet yaklaşık bir milyon vatandaşına işkenceci olma olanağı (!) tanıdı. Çözüm öncelikle toplumun, sonra da polisin örgütlenmesinde görülüyor.

Bu kadar suç işleniyor, bu kadar gasp, bu kadar ırza geçme, bu kadar efrada suimuamele (ki işkencedir) yapılıyor, bunlardan ancak birkaçı ortaya çıkarılabiliyor. Bunun üzerinde düşünmek gerekiyor. Bazı suçlamalara ise açıklık getirmek zorundayız: Hiçbir amir, polis memurunu "genel kadınla ilişki kurdu diye" cezalandırmaz. Pratikte böyledir. Listede bu suçlamayla anlatılanın aslında "genel kadına patronluk"diye anlaşılabileceğini, cezalandırılanın ise buzdağının görünen kısmı olduğunu belirtebiliriz. Göreve alkollu gelmek ve görev başında alkol almak suçlamalarına dikkat çekelim. Silahlı görev yapan kişilerin görev başında iken alkollü olmaları nelere yol açabilir? Ayık olanına laf anlatılamayan bir ülkede eline düştüğünüz sarhoş bir polisin silahını kullanmasa bile size neler yapabileceğini hayal edebiliyor musunuz? Şimdi karakola adres sormak için girebilir misiniz, devriye gezen ekip otosundaki memurlardan yardım isteyebilir misiniz?

1985 yılında çıkarılan memurların disiplin cezalarının affında Danıştay yoluyla yararlanmak için başvuran polis sayısı 30 bin idi.

Bütün bunlar "devlet politikası" olarak nitelendirilmeyen suçlarıdır polislerin.

Şimdi soruyu yineleyelim: Bu kadar gasptan, hırsızlıktan bir polisin polis tarafından öldürülmesi olayı dışında haberimiz var mıydı? Bu kişiler neden TRT televizyonunun haber bültenlerinde suç aletleriyle teşhir edilmedi?

Şundan: Devlet terörü bir politikadır. Uygulayıcısı ise polistir. Ayda bir milyon ikiyüzbin liraya terör yaptırmak ise hiç kolay değildir. Öyleyse "göz yumma kurumu" işletilecektir. Gazetecilerin polis muhabirleri bilirler. Polisler arasında ünlü laftır; "polis yer, polis içer, polis sinkaf eder" derler. Polis rüşvet alacaktır

ve devlet göz yumacaktır. Sonra da Bakırköy-Aksaray hattından bir minibüs şöförü, trafik kontrolünden muzaffer bir eda ile minibüsüne dönüp, "30 bin istedi, 20 bin neyine yetmiyor dedim" diye anlatacaktır yolculara. Kendisiyle "Demokrat, laik" olduğu için yıllarca uğraşılan bir polis müdürü bir akşam telefon açıp, "Bu İstanbul'daki soygunların çoğunu polisin yaptığı söyleniyor yahu, bu ne biçim polis" diyecektir. Çayırovalı Osman (İmamoğlu), Dündar Kılıç gibi yeraltı dünyasının güzide adları da besledikleri polisleri, onların müdürlerini ifadelerinde anlatacaktır. MİT raporlarında ilericilerin, devrimcilerin, aydınların değil, polislerin adları geçecektir bu tür işlere ilişkin. İstanbul eski Emniyet Müdürü'ne ABD'nin neden green-card verdiği elbet sorulacaktır. Solcu diye gözaltına alınan insanların evleri aranırken ortadan kaybolan paraları, değerli eşyaları, hatta otomobilleri nerede diye sorulmasın mı bu rakamlar karşısında?

Yoksa Kenan Evren mantığıyla, "Bir kuruluşta yüzde 17'lik bir suç işlenirse, o ülkede işkence vardır denilebilir mi?" denmesi mi bekleniyor?

İşin rengi biraz değişince, yani "devlet terörü" politikasına uygun suçlar işlenince bu kez "göz yumma"kurumu ortadan kalkıyor ve "ödüllendirme" politikası devreye giriyor. Çok örnekleri var: 1981 yılı Mayıs ayında Ankara'da işkence yaptıkları için duruşmaları süren 34 polisi, aylık ücretlerinin 2 katından 5 katına kadar maaşla ödüllendiriyor devlet. 8 Ocak 1981 tarihinde Elazığ Sıkıyönetim Komutanı, Askeri Savcılığa haklarında soruşturma açılan polislerle ilgili olarak yazı yazıyor: Bu polislerin yargılanması, polis arasında pasif bir görev anlayışının yaygınlaşmasına yol açar...

İşkenceyle adam öldürmenin kendi aralarındaki adı "iş kazası" oluyor ve bu iş kazalarını 12 Mart döneminde açıklayan 26857/2510 numaralı polis memuru Mehmet Pekşen "Hükümetin ve güvenlik kuvvetlerinin manevi şahsiyetine hakaretten 20 aya mahkum"olurken, 12 Eylül döneminin itirafçı işkenceci polisi Sedat Caner meslektaşlarından korktuğu kadar kimseden korkmuyor.

Devlet adına terör yapan polis ödüllendirilmekle ve korunmakla kalmıyor, bunu nasıl yapacağı uzun uzun öğretiliyor kendisine. Hangi ilaçlarla işkence yapılacağı ders kitaplarında yazılıyor. Bu da yetmiyor, devlet onları "sabotaj yapmayı, yerinde infazı" daha iyi öğrensinler diye ABD'ye gönderiyor. Terörle Mücadele Daire Başkanlığı'nda görev alacak 100 kadar polis şefi 1986 yılının Mart ve Ağustos aylarında ABD'ye gidiyorlar.

Özel timiyle, infaz mangalarıyla, işkenceci, provokatör, sabotatör, psikolojik savaş kadrolarıyla, "gözaltında görüş kararnamesini" uygulatmayacak hoyratlığı taşıyan yasa tanımazlığıyla, suçluluğu kanıtlanmamış kişiler için "terörist" damgasını vurabilen iftiracılığıyla, küfürüyle, tokadıyla, 140 bin kişilik bu orduyu tanıma ve tanıtma hakkımız da vardır, özgürlüğümüz de.

Devlet terörü için nitel gelişim, nicel gelişimle destekleniyor. 1960 yılında 2350 polisin görev yaptığı İstanbul'da 1988 yılında 13800, 1991 yılında ise 19-20 bin polis bulunuyor.

Hiçbir polis İstanbul dışındaki illerde görev yapmak istemiyor. Bu psikoloji "sürülmek" psikolojisinden değil, suyun başından uzaklaşmak duygusundan kaynaklanıyor. Polis jargonunda "torbacılık" deyiminin ne demek olduğunu en iyi İstanbul polisi biliyor. Yine 1986 yılından bir örnek: Bu yıl içinde İstanbul'da yakalanan eroin toplamı, aynı kentte 18 saatte tüketilen eroine eşit düzeyde kalıyor. Pekiyi, 364 gün 6 saatlik eroin nasıl polisten kaçabiliyor. Bu sorunun en iyi yanıtını, 1984 yılında Ankara Sıkıyönetim 4 numaralı Askeri Mahkemesi'nde uyuşturucu suçundan yargılanırken Dündar Kılıç veriyor: "Polisin haberi olmadan bir iğnenin bile yerini değiştiremezsiniz!.."

Emekli polisler, görev başındaki polisler... Hiç farketmiyor. Suç dünyasında her türlüsünü bulabiliyorsunuz. Askeri yönetim döneminde Milli Saraylar Şube Müdürü olarak görev yapan polis müdürü, Narkotik Şube Müdürlüğüne atanmasına bir hafta kala eroin imal etmek suçundan yakalanıyor.

Yaz aylarında Emniyet Genel Müdürü olan Ünal Erkan, görevinin ilk günlerinde Polis Akademisi'ne baskın yapıyor ve tarikatçıların dediğinden çıkmayan akademi başkanı emekli general Siyamettin Yalınpala'yı "kura skandalı" nedeniyle görevinden alıyor. Emniyet örgütünde tarikatçılara karşı tasfiye hareketini, ülkücülerin yerleştirilmesi hareketi izliyor. İstanbul Polis Okulu'na öğretmen diye atanan 22 kişiden 21'i İmam Hatip çıkışlıdır. Kaymakamlıklara imam hatip çıkışlılar yerleştirilmiştir. Böyle kişilerin eğitiminden geçen ve denetimine giren polislerin eline solculuktan düştüğünüz zaman Paris Şartı'nın hükmü kaç yazar?

Artık şunlar söylenebilir:

- Polis, 12 Eylül öncesinde MHP'liler tarafından gerçekleştirilen ideolojik-

siyasi rakip olma işlevini üstlenmiştir. Polis artık bir partidir. Türkiye solu ve aydın kadrosu MHP'lilerle falan değil polisle uğraşmak zorundadırlar.

- Polisin yönetiminde siyasal güçler belirleyicidir. 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 9. maddesine göre Vali, ilde ayrı ayrı her bakanlığın temsilcisi ve bunların idari veya siyasi yürütme aracıdır. Aynı yasanın 11. maddesi il polis örgütünü işte bu siyasi araç eline teslim eder. Ayrıca, Emniyet Genel Müdürlüğü 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu'nun 1. maddesi uyarınca yine siyasal bir makam olan İçişleri Bakanlığı'nın emrindedir.

İçişleri Bakanı'nın siyasal görüşleri, onun partisinin yaklaşımı, Vali'nin dünya görüşü polisi teslim alır. Böyle olunca ne olur? 1963-70 yıllarında İstanbul ve Ankara'da Emniyet Müdürlüğü yapan SHP eski milletvekillerinden İbrahim Ural şöyle anlatıyor ne olacağını:

"Her iktidar polisi kullanmak istiyor"(Nokta, 30 Mart 1986, s.23)

-Yasalar emri verenin yetkisini ve sorumluluğunu net olarak ortaya koyamıyor. Bu nedenle amir memura yasal olmayan emir verip istediğini "özlük işleri takdir yetkisine" dayanarak rahatça yaptırabiliyor. Memur amire direnemiyor. Dolap dönüyor, işkence yapılıyor, adam dövülüyor.

-Polisin topluma kapanması bu denli teşvik edilip uygulanınca, her kapalı yapı gibi çürüme kolaylaşıyor. Anti-Terör Yasası gibi yasalar polisin yargı denetimini, basına getirilen yasaklar kamuoyu denetimini, kimi zaman zorbalık TBMM denetimini önlüyor. Geriye tek denetim yolu olarak polisin polisi denetlemesi kalıyor. Çürüyen yapıda polisin polisi denetimi ise "polisin polis kurdu olmasını" doğuruyor.

Çözüm öncelikle toplumun, sonra da polisin örgütlenmesinde görünüyor. Sendikal örgütlenme, dernek çatısı altında örgütlenme hem polisin örgüt içinde kendi iç dinamiklerini doğurup çalıştırarak denetim mekanizmasını kurmasını sağlayacak hem de iktidarın-devletin teröristi olmaktan kurtarabilecektir. ❑

İtirafçılık yasası mimarı Faik Tarımcıoğlu: "Adalet bunalımda"

6 Kasım'daki olay itirafçılığı yeniden gündeme getirdi. Daha önce de itirafçılarla ilgili olaylar yaşanmıştı. Bu bir çürüme değil mi?

Çürüme teşhisinize katılıyorum. Türk toplumu giderek daha bencil, daha çıkarcı, daha oportünist, menfaatleri için her türlü suçu işleyebilecek, eskiye oranla daha hızlı bir şekilde her sektörün mafyasının oluşabileceği bir yönelişte. Birdenbire çok kapalı bir toplumdan suça çok açık bir feodal topluma geçiyoruz. Ama 6 Kasım'daki olay münferit bir olaydır. Zaten o feodal yapı içerisinde örneğin Turabi Kaçar, devrimci Marksist olmadan evvel aynı feodal yapı içerisindeydi. Sonradan ideolojik kılıf çözülüp gene aynı feodal yapısına dönen bu insanlar, bu sefer çıkar gruplarının çıkarlarına hizmet için tetiklerini çekerler.

Peki bunların polislerle birlikte hareket etmelerine ne diyorsunuz?

Eğer bir terör grubunun içerisindeyseniz ve ondan sonra da bunları itiraf edip polisle içli dışlı olmuşsanız, siz polisi polis sizi tanıyorsa, bu ilişkilerin içinde çürümenin getirdiği oportünist eğilimler içindeyseniz, elbette polisle işbirliği yaparsınız. Böyle bir yaklaşımda bu 6 Kasım'daki olay doğaldır.

Toplumun genel olarak itirafı ve itirafçılığı sevmediği görülüyor. Neden bu yasa?

Burda benim üzerinde durduğum sadece ve sadece pişmanlık olayı idi. Artık bu yasa benim dışımdadır. Ama ben sadece meseleyi bilen bir hukukçu olarak söyleyeyim, Türk toplumu itirafçıları beğenmez, sevmez, dışlar. Okulda herhangi bir suç işleyen arkadaşını ele veren öğrenciyi diğer öğrenciler dışlar.

Bu durumun oluşmasında devlet kurumlarının, devletin etkisi nedir?

Devlet kurumlarının da mutlaka etkisi vardır. Devlet bizde kapalıdır, ama asıl ana etken yapıdır, insandır. Devletin faşist yapısından, diktatoryal, anti-demokratik yapısından etkilenen yanları vardır olayın. Cumhuriyetin ana yapısı, resmi ideolojiler yapısıdır. Resmi ideolojide belirleyici ne ise o gün devletin bütün resmi makamlarında o beklenir, o istenir. 12 Eylül döneminde "Ben Atatürkçüyüm-Kemalistim" demek 12 Eylül'ün getirdiği faşist baskıdan doğan bir taleptir. Bu tam anlamıyla demokrasiye geçmeyişimizdendir. "Bu şartlarımıza uymazsanız ananızı belleriz" demektir. Ama Cumhuriyetin tamamına bu tavır hakim olmuştur. Bu arada pişman olduğunu söyleyene devletin müşfik davranması, ki benim tasarım buydu, bir başka şeydir, sadece itirafçılarla sonuca gitmek ise daha başka birşeydir.
Bu sadece polisin eğitimsizliğini, zaafını gösterir, adalet mekanizmasının kötü işlediğini gösterir. Yasanın mutlaka yüzde yüz randıman vermesi mümkün değildir.
Ayrıca bu kanunun da eksiklikleri, yanlışlıkları, yanlış uygulamaları vardır. Sonuç olarak bugün gelinen noktada toplumdan sürekli kaçan, belki pişman olduğuna pişman olan, ruh dengesi sarsılmış, devletin büyük umursamazlığı ve itmesi nedeniyle bunalıma düşen bir insan tablosudur çıkan sonuç. ❑

Tembel, şımarık ve devletçi

Son on yılda Cumhuriyet

Tansel Emanet

Sağda duranlar için sol, solda duranlarınsa sağ bulup neredeyse çaresizlikle aldıkları gazete...

Normal koşullarda sağ veya sol çizgide diye dahi nitelenemeyecek bir tembellikte...

Modayı takip eder.. 1 Mayıs'larda atılan başlıklar 'zararsızdır', ortadan gider...

Polis infazlarını neredeyse görmezlikten gelirken gün olur 'Eskişehir Cezaevi'ni manşetinden indirmez.

Devletse çok mühimdir!

Okurları ona insiyaki diye nitelendirilebilecek bir güdümlülükle bağlıdır.

Zaman zaman 'tiraj düşüşü ürküntüsü' ile sola kaçar.

(Hürgün, Söz ve Güneş'in soldan çıkışlarıyla Cumhuriyet'te geçici canlanmalara yol açtığı görülmüştür)

Haberčilikteki zamanlaması 'dergi' yakıştırmalarına neden olur.

Şık ve rafine mizanpajı ve siyah-beyazdan vazgeçemeyişi de satışına katkıda bulunur.

Zaman zaman çalışanlarının işine son verir.

Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanından hemen sonra 1924'te kurulan ve 67 yıldır (kapatıldığı 131 gün hariç) kesintisiz yayın hayatını sürdüren Cumhuriyet gazetesinde kasım ayı başında diğer yayın organlarının da ifadelendirdiği gibi büyük bir deprem yaşandı.

Son on yıldır değişmeyen 110 binlik tirajı ile Türkiye'deki aydın sayısının da bir anlamda göstergesi olduğu varsayılan Cumhuriyet karşıt görüşlülerce dahi saygı gören bir gazete.

Genel Yayın Yönetmeni Hasan Cemal ile görüş ayrılığına düşen ünlü yazarlar İlhan Selçuk, Uğur Mumcu, Ali Sirmen, Mustafa Ekmekçi, Oktay Akbal, Ergun Balcı, Füsun Özbilgen, Şükran Ketenci, Hikmet Çetinkaya, gazeteden ayrıldıklarını ilan ettiler.

Cumhuriyet'in ünlü yazarları Uğur Mumcu ve Ali Sirmen, ayrıldıktan sonra Hasan Cemal tarafından düşünce diktatörü olmakla suçlandılar.

Olay yazarların istifaları ile sınırlı kalmadı, çizerlerden İsmail Gülgeç, Kemal Gökhan Gürses, yöneticilerden Yalçın Bayer, Celal Başlangıç ve 60 muhabir de gazeteleri̇ni terk ettiler.

Olayı öğrenen çok sayıda gazete okuru da aynı gün olayı protesto etmek için ettikleri telefonlarla gazetenin santralını felç ettiler. Kalan yöneticilerin açıklamalarına göre yüzde 25'lik bir tiraj kaybına uğrayan gazetenin kurtuluşu için yeni yazarlarla görüşmeler sürdürülürken Haluk Şahin, Zülfü Dicleli ve Çağatay Anadol da boşalan köşelere

AYRILANLARDAN...

Yıllardır yazıları, haberleri, çizgi ve fotoğraflarıyla Cumhuriyet'in yalnızca "gazete" olarak okurlara ulaşması için çalışan bizler Cumhuriyet'ten neden ayrıldık?

Gazeteden ayrıldığımızdan bu yana Hasan Cemal ve Okay Gönensin'in konuyla ilgili yazılarının satır aralarında bile ayrılışımızın nedenleri gizlidir. 10 yıldır gazeteyi fiilen yöneten Genel Yayın Yönetmeni Cemal, "düşünce diktatörü yazarlar ve çalışanların gazeteden ayrıldığını" ilan etti.

Bu "düşünce diktatörleri"

-Yıllardır demokrasi ve insan hakları mücadelesinde mağdur olanların iki satır haberlerini gazeteden yayınlatmak için mevcut yönetimle mücadele etmek zorunda kalmışlardır.

Bu "düşünce diktatörleri"

-İşçi haberlerini, toplu sözleşmeleri, öğrenci olaylarını kamuoyuna objektif gazetecilik ilkelerine bağlı kalarak yansıtabilmek için, yönetimin zaman zaman "iç karartıcı haberler" nitelemesine karşı koymak zorunda kalmışlar, Cumhuriyet'in son 10 yılında neredeyse haberciliğin tek ilkesi haline getirilen "güleryüzlü" haber anlayışına karşı durmaya çalışmışlardır. 1980'li yılların ikinci yarısından başlayarak, çok sayıda yetenekli, birikimli gazeteci çeşitli ayak oyunlarıyla bezdirilerek gazeteden ayrılmaya zorlandı.

Mevcut yönetim yıllardır, çalışanların işleriyle ilgili yeteneklerini, üretimlerini ve birikimlerini değerlendirmek yerine kişisel ilişkilerini öne çıkartan bir tarzı benimsemiştir. Yönetim hatalarına karşı çıkanlar sinsi yöntemlerle cezalandırılmış, verilen görevi sorgulamadan yapanlar ise ödüllendirilmiştir.

Bugün "açıklık" diyen gazete yönetimi, Okay Gönensin'in sütunundan gazetenin ayrılanların tazminatlarını "kendi öz kaynaklarıyla" ödeyeceğini açıklamaktadırlar. Biz, Cumhuriyet yöneticilerine soruyoruz:

Bundan yaklaşık iki ay önce, 40 kadar Cumhuriyet çalışanı "ekonomik kriz" nedeniyle ve "gazete batıyor, önlem almamız gerekiyor" gerekçesiyle işten atılmadı mı? Cumhuriyet çalışanlarının ödenmeyen iki ikramiyesinin nedeni "ekonomik kriz" değil miydi? O zaman bu kaynak neden yaratılmadı? Bir fikir gazetesi için bu acil ekonomik kaynağın nasıl yaratıldığı son derece önemlidir. Cumhuriyet "bağımsızlığını" bugüne kadarki kaynaklarının açıklanabilirliğiyle sağlamıştır. Bugüne kadar bütün kriz dönemlerinde Cumhuriyet'e sahip çıkan okurlara bu mutlaka açıklanmalıdır. ❑

yazmaya başladılar.

Ayrılan grup kalanları gazeteyi sağa kaydırmakla ve iş çevrelerine yakın olmakla suçlarken kalanlar da ayrılanların, gazeteyi bir partinin (SHP) yayın organı haline getirmeye çalıştıklarını öne sürdüler.

67 yıl önce Yunus Nadi tarafından devletçi bir zihniyetle kurulan Cumhuriyet, 1925'te Şeyh Sait önderliğindeki Kürt ayaklanmasını bastırmak için sert önlemler alan yönetimin sertliğinden etkilenmeyen tek gazete oldu, tirajı o günlerde yedi bindi. Atatürk'ün ölümünden sonra ise Milli Şef İsmet İnönü ile çatışan gazete defalarca kapatıldı. 1945'de Yunus Nadi ölünce gazete yönetimi çocukları Doğan ve Nadir Nadi'ye geçti. 1950'lerde Demokrat Parti'yi destekleyen gazetenin sahibi ve başyazarı Nadir Nadi de DP listesinden meclise girdi.

67 yıldır kesintisiz yayın hayatını sürdüren Cumhuriyet'te yaşanan depremin baş aktörlerinden birisi Hasan Cemal. Yönetimi 1981'de İlhan Selçuk'tan devralan Hasan Cemal gazetenin çizgisini önemli ölçüde etkiledi.

1952'de DP ile yollar ayrıldı ve Cumhuriyet yine muhalefette yerini aldı, hemen tüm basın gibi 27 Mayıs ihtilalini destekledi. 1960'ların sonuna doğru bugün ayrılanların başını çeken İlhan Selçuk gazeteye ağırlığını koydu. Ancak gazetenin Nadir Nadi dışındaki ortakları gazeteyi fazla solda bulunca yönetim değişti. Gazetenin tarihi yine Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihiyle birlikte yazıldı. Bu olaylar da 12 Mart askeri darbesinin hemen akabinde yaşandı. Ancak Nadir Nadi ekibinin ayrılmasıyla okuyucular da gazetelerini bırakınca tasfiye edilenler geri döndü.

Dönüş yeni transferlerle güçlendirildi, bugün ayrılanlardan Uğur Mumcu, Ali Sirmen ve Mustafa Ekmekçi Cumhuriyet'e katıldılar. 70'li yıllarda CHP'yi destekleyen gazete sağcılar tarafından Babıali'nin Pravdası olarak nitelendiriliyordu. 1981'de Genel Yayın Yönetmenliği'ne Hasan Cemal'in getirilmesiyle İlhan Selçuk başrolden diğer rollere kaydırıldı.

Yıl 1991, aylardan Kasım. Türkiye'de darbe değil seçim oldu, seçim sonuçlarından SHP yenilgiyle çıktı ve bu sonuç Cumhuriyet gazetesini birbirine kattı. Gazeteden ayrılanlar, dışarıda yazar ve sanatçılardan destek bularak okuyucuları 'Cumhuriyet Gazetesi'ni protesto etmeye çağırdı. Kesintisiz 67 yıldır çıkan, son dönemdeki çizgisi 'solcu Kemalist' olarak nitelendirilen gazetenin bundan sonraki çizgisinin ne olacağı henüz bilinmiyor, yazgısı da... Ayrılanlarsa yeni bir Cumhuriyet'in peşinde görüşmeler yapıyorlar. İlk olarak Milliyet'in sahibi Aydın Doğan'la görüşmeler yapıldı, ancak bu görüşmelerden bir sonuç çıkmadı ❑

KALANLARDAN...

"Son olayı yeterince değerlendirebilecek denli bu gazetede çalışmadım. Yönetim katındaki iktidar kavgasında taraf tutmam sözkonusu değil. Bazı değerli yazarların gidişine üzüldüm, ancak bir grup ayrılanın yaptıkları açıklamaların, konuşmaların hoş kaçmadığını da düşünüyorum. Ben bir çalışanım ve çalışma koşullarımın bozulduğunu gösteren bir gelişme yok. Gazetenin çökmesini de istemiyorum. Herkes gibi sonucu bekliyorum, ama çalışarak."

Yonca Özkaya (Dış Haberler Servisi)

"İlkeleri ve savunduğu doğrularıyla, 67 yıldır yüklendiği misyon gereği Türk toplumunun çağdaş, demokrat, özgür ve her türlü yeniliğe açık bir çizgiyi yakalaması için uğraş veren Cumhuriyet gazetesindeki son gelişmeler bir talihsizliktir. Yönetimdeki tartışmalar sonucu ortaya çıkan tabloda, taraf olanların şu, ya da bu şekilde galip geldiklerini düşünmek bana göre doğru değildir. Bana göre, bu işin galibi yoktur ancak, tek mağlubu vardır, o da, Cumhuriyet gazetesidir.

Ne var ki, hiçbir müessese isimlerle kaim değildir. Bütün isimler, kişiler geçicidir. Önemli olan onların getirdiği fikir ve düşüncelerdir. Eğer onlar baki kalmışsa ve toplumun taleplerine yanıt verir şekilde savunageliyorsa, sürdürüyorsa yararlıdır.

İdris Akyüz (İç Politika Servisi)

"Gazeteden 40 küsür kişi atıldığında, yapılan protesto eylemlerine katıldım, ancak istifa eden arkadaşların yanında yeralmadım. İşimi ve Cumhuriyet gazetesini sevdiğim için.. Şimdi, 'yol ayrımı' olarak nitelendirilen bu son olayda, okuyarak bilinçlendiğim yazarların ayrılması beni derinden üzdü. Ama buna rağmen, yine çalışmayı seçtim. Belli bir tarafta gözükmeme rağmen, belli bir tarafı tutmak amacıyla değil, yine işimi ve Cumhuriyet'i sevdiğim için.

Ahu Antmen (Kültür Sanat Servisi)

"Birkaç yıllık bir Cumhuriyet çalışanı olarak şu anda yaşanan olaylar hakkında tavır almak ya da taraf tutmak bence yanlış hatta komik olur. Cumhuriyet'le adeta özdeşleşmiş çok değerli gazeteci ve yazarların gazeteden ayrılmaları tabii ki çok üzücü.

Eser Atilla (Ekonomi Servisi)

20. genel kurula doğru

Hava - İş'de erken kongre

Murat Doğan

Hava-İş'de kongre.... 10500 hava emekçisi yeni bir genel kurulun eşiğinde. 18-19 Ocak 1992 tarihleri arasında gerçekleşecek olan "Erken Olağan Genel Kurul" çalışmaları şimdiye dek ilginç gelişmelere sahne oldu. Havacıların sarı sendika yönetiminden kurtuldukları son Genel Kurul'un üzerinden iki yıl geçti.

Hava-İş Genel Merkez Yönetim Kurulu Mayıs ayında yapılmak üzere Erken Olağan Genel Kurul kararı alması ile başlayan Genel Kurul süreci, sonrasında eski yönetimin "Olağanüstü Genel Kurul" talebiyle birlikte oldukça tartışmalı bir biçimde yaşanmaya başlandı. Eski yönetim adına Adnan Özcan'ın önce sendika genel merkezine, ardından mahkemeye yaptığı başvurular sonuçsuz kaldı. Sendikanın Erken Olağan Genel Kurulu Mayıs ayından Ocak ayına alması ve mahkemenin Adnan Özcan'ın talebini reddetmesiyle beraber Genel Kurulun nasıl ve ne zaman yapılacağı belirlendi. Hava emekçileri şimdi Ocak ayında yapılacak 20. Genel Kurul için hazırlık yapıyorlar.

Geçmiş mücadele deneyimi oldukça az olan sivil havacılık işkolunda, teslimiyetçi sendikal anlayışın işçiler üzerindeki olumsuz mirasını da devralan yeni yönetim, havacıların kendi özörgütlülüklerini yaratması, eğitim çalışmaları yapılması ve sendikal demokrasinin yeşertilmesi yolunda önemli adımlar attı. Bu olumlu adımlar havacıların gerçekleştirdikleri eylemlerde de kendini gösterdi.

Ancak önümüzdeki genel kurul, bir öncekinden oldukça farklı bir sürece oturuyor. 19. Genel Kurul, yaklaşık altı ay süren bir muhalefet çalışması sonucunda, Adnan Özcan ve ekibinin karşısına "Sosyal Dayanışma" adıyla çıkan bir oluşum yarattı. Bu muhalefet listesinin oluşturduğu yönetim havacılar tarafından "Tepki Yönetimi" olarak niteleniyor. Elbette ki, bu, yıllardır işçilerin ekonomik-demokratik haklarını hiçe sayarak işverenle anlaşan sarı sendikal anlayışa karşı oluşmuş haklı bir tepkiydi. Ancak yeni yönetimin anlayışını ağırlıklı olarak böylesi bir tepkinin oluşturması, bir takım zaafları da beraberinde getirdi. En önemlisi, işçilerin kendi iradelerini ortaya çıkaracak örgütlülüklerini yaratmalarına engel olan eski yönetimin işçiler üzerinde yarattığı edilgenlik havasıydı.

Geçmiş mücadele deneyimi oldukça az olan sivil havacılık işkolunda, teslimiyetçi sendikal anlayışın işçiler üzerindeki olumsuz mirasını da devralan yeni yönetim, havacıların kendi öz örgütlülüklerini yaratması, eğitim çalışmaları yapılması ve sendikal demokrasinin yeşertilmesi yolunda önemli adımlar attı. Bu olumlu adımlar havacıların gerçekleştirdikleri eylemlerde de kendini gösterdi. Öyle ki 3 Ocak genel eyleminde havacılar yüzde 100'e ulaşan katılımlarıyla bu olumluluğun ilk ipuçlarını verdiler. Sonrasında altı ay süren toplu sözleşme görüşmeleri sırasında uzlaşmaz bir tavır sergileyen ve ücrete ilişkin hiçbir teklif vermeyen işverene karşı "Ücretler Nerede" eylemlerini gerçekleştirdiler.

Toplu Sözleşme görüşmelerinin tıkanması üzerine havacıların, kamuoyunun gündemine sokmayı başarabildikleri grevi başlattıkları tarih 1 Nisan'dı. THY'de 38 gün, HAVAŞ'ta 40 gün süren grevin tüm yükü bir başına havacıların omuzunda kaldı. Öyle ki işvereninden cumhurbaşkanına dek her kez havacılara saldırırken, onlar bu saldırıları tek başlarına göğüslemek zorunda kaldılar.

THY'de milyarlarca TL'lik yolsuzluğa gözlerini kapatan THY yönetimi "insanca yaşamak için ücret" talep eden hava emekçilerini baskı ve tehditle, bazen de vaatlerle greve karşı çıkmaya zorladı. Basında havacılara karşı bir saldırı kampanyası başlatıldı.

Tüm bu saldırılar karşısında kendisinin merkezinde bulunduğu bir demokratik kamuoyu yaratamayan havacılar bunu başaramadıkları oranda da yenilgiye yaklaştılar. Sözleşme taslağının kötü hazırlanması da işverenle yapılan pazarlığı etki-

Grev sonrasında gerçekleştirilen işten çıkartmalara karşı hava emekçileri genel müdürlük önünde oturma eylemi yaptılar. Sendikanın önder militan işçilerini yok etmeyi hedefleyen bu kıyımın nedeni ekonomik değil siyasiydi. Kıyıma karşı Hava - İş Genel Merkez Yönetim Kurulu, temsilciler ve işten atılan az sayıda işçinin üç günlük açlık grevi ve Havaş Genel Müdürlük Binası işgalinden öte bir şey yapılamadı.

ledi. Hazırlanan taslağın işçilerce sahiplenmesini sağlamak yerine, işvereni ikna etmeye çalışan sendika yönetimi grevin olumsuz biçimde sonuçlanmasının ilk adımlarını da atmış oldu.

Diğer KİT'lerde olmayan idari maddelerin kabul edilmesi havacıların bir kazanımı olurken, sözleşmenin bağıtlanmasının ardından gerekli değerlendirmenin yapılmaması ve geliyorum diyen işçi kıyımına karşı hazırlık yapılmaması, üyeler ile yönetim arasında bir kopukluk yarattı. Yönetim ile işçiler arasındaki bu kopukluk büyürken, işyerlerindeki işveren baskısı arttı ve bine yakın hava emekçisi işten atıldı. Bu dönemde işçilerde başlayan işini kaybetme korkusu ve güvensizlik ortamı, havacıların bu kıyıma karşı direnişi örgütlemesinin önündeki en önemli engel oldu. Kıyıma karşı Hava-İş Genel Merkez Yönetim Kurulu, temsilciler ve işten atılan az sayıdaki işçinin katıldığı 3 günlük açlık grevi ve grev süresince militanlaşan işçi önderlerinin gerçekleştirdiği HAVAŞ Genel Müdürlük binası işgalinden öte birşey yapılamadı.

Sendikanın önder, militan işçilerini yoketmeyi hedefleyen bu kıyımın nedeni ekonomik değil siyasiydi. "Grev ve Körfez Savaşı sonrası oluşan ekonomik kriz" bahanesiyle kıyıma giden işverenlerin asıl derdi, özelleştirmesi düşünülen THY ve HAVAŞ'da bu uygulamalara karşı suskun işçiler, sessiz bir sendika yaratmaktı.

Tüm bunların sonrasında Hava-İş Genel Merkez Yönetim Kurulu'nun altıya üç şeklinde ayrışması ve bu ayrışmanın "hesaplaşması" olarak havacıların gündemine giren Genel Kurul hazırlıkları şimdilik "bildiri yarışı"na dönüşmüş durumda. Eski THY Genel Müdürü , şimdi ANAP Milletvekili Cem Kozlu ve İbrahim Öztürk'ü de arkasına alarak sahnedeki yerini alan grev kırıcısı Adnan Özcan'ın müdahalesiyle birlikte, hızlanan genel kurul hazırlıklarında havacılar seyirci k - numuna itildiler. "Sol"un kendi içinde ayrılması ve 20. Genel Kurul'da bu ayrılığını kendisine dayatan yönetim karşısında kullanacağı tercihini henüz belirlemiş değil.

Gerek 3 Ocak genel eyleminde, gerekse de grev süresince işverenle beraber hareket eden Adnan Özcan işçiler tarafından tanınıyor. Adnan Özcan'ın tekrar yönetime gelmesinin çok zor olacağını söylüyor havacılar. Ancak işverenle birlikte davranan Özcan'ın delegeler üzerinde oynayacağı oyunlar ve "sol"un iki listeyle çıkması sonucu parçalanan oyların üzerinde tekrar yönetime gelmesi çok uzak bir ihtimal olarak görünmüyor. Şimdiye dek gelişen süreçe ciddi bir müdahalede bulunamayan havacılar 20. Genel Kurul'da çıkacak sonucun kendilerince yapılacak bir ehven-i şer olacağını söylüyorlar. ❑

Bir cezaevi direnişinin ardından

Sorun çözüldü mü?

Semra Kardeşoğlu

Eskişehir cezaevine sadece bize başvuranları ve istekli olanları yollayacağız" diyorlardı. Aradan çok fazla zaman geçmedi. Ankara Merkez Kapalı Cezaevinde meydana gelen bir firar olayının ardından buradaki tutuklu ve hükümlülerin büyük bir bölümü Eskişehir Özel Tip Cezaevinin tabutluklarına doğru yola çıkarıldı. Korkunç eziyetler işkenceler altında, tüm eşyaları talan edilerek. Ardından diğer cezaevlerindeki tutsaklar da firar gibi bir bahane bile gösterilmeye gerek duyulmaksızın aynı şekilde sevk edildiler. Adalet Bakanı Suat Bilge sevkin, devletin otoritesini korumak ve diğer tutsakların da firar etmesine izin vermemek için gerekli olduğunu, tutuklu ve hükümlülerin eski cezaevlerine iade edilmeyeceklerini açıkladı.

Daha ilk kurulduğu günden bu yana kamuoyunda yoğun tepkilere yol açan, sevklerin ardından ise gündemin en önemli sorunlarından biri haline gelen Eskişehir Özel Tip Cezaevini ve sevk olayını anlayabilmek için cezaevinin kısa tarihine bir göz atmak gerekir. Eskişehir ilk yapıldığında koğuş tipindeydi. Ancak 1989 yılında meydana gelen bir firar olayı bahane edilerek buradaki tutuklu ve hükümlüler ağır işkenceler altında Nazilli Cezaevine nakledilmiş, bu olaylı nakil sırasında Hüsnü Eroğlu ve Mehmet Yalçınkaya ölmüştü. Bu olayın ardından gösterilen tepkilerde tutuklu ve hükümlülerin talebi, cezaevlerinin Avrupa standartlarına uygun hale getirilmesi, genel afla sorunun çözülmesi yönündeydi. Daha sonra iki milyar lira harcanarak Eskişehir Cezaevi hücre sistemine dönüştürüldü. Dönemin Adalet Bakanı Oltan Sungurlu Cezaevinin kullanılmaya başlamasından önce basın mensuplarına cezaevini gezdirerek "yeni ve çağdaş" bir cezaevi yapıldığını basın aracılığıyla kamuoyuna duyurmayı planlamıştı. Ancak basında yer alan haberler hiçde bakanın istediği biçimde yansımadı. Haberler cezaevinin "bireysel soyutlama hücrelerinden oluştuğu" yönündeydi. Amaçlanan aslında yeni ve çağdaş bir cezaevi değil, siyasi mahkumları birbirinden ve yaşamdan soyutlayıcı bir sistemin kurulması, fiziksel ve ruhsal sağlıklarının bir daha geri gelmeyecek bir biçimde bozulması, kişiliklerinin baskı altında yok edilmesiydi. Cezaevinin yapısına kısaca göz atıldığında durumun ne denli açık olduğu ortaya çıkmaktadır. Cezaevinin zemin katı 252 tane tek kişilik, ikinci katı 60 tane tek kişilik, 60 tane dört kişilik hücreden oluşmakta. 552 kişilik bu cezaevinde avukat ve ziyaretçi görüşü özel olarak yapılmış iki sıralı buzlu camdan oluşan, tutukluyla ziyaretçisinin birbirini görmesini engelleyen , konuşmaların ise telefonla yapıldığı tek kişilik bölmelerden oluşuyor. Görüşler 15 günde bir ve ancak birinci dereceden akrabaların görüşmesine izin veriliyor. Tutuklu ve hükümlü hücresinde ve havalandırmasında hep yalnız başına. Hiç kimse ile konuşma ve görüşme olanağı yok. Üç adımda bir duvarlarla karşılaşılan havalandırma denilen mekanda ise, değil hava alabilmek, gökyüzünü ve güneşi bile görebilmek mümkün değil. Bu haliyle Eskişehir Cezaevine Nazi Toplama Kamplarının bir türevi demek hiçde abartılı olmayacaktır. Böylesine, insanlardan ve yaşamdan yalıtılmış birinin psikolojik olarak ayakta kalabilmesi mümkün değil. Zaten amaçlanan da bu.

Eskişehir cezaevi kamuoyunu sürekli meşgul etti. Mahkumların "iyiliği" için açılan cezaevi bugüne kadar yalnızca direniş, acı ve ölüm getirdi. Şimdilik cezaevi boşaltıldı. Ama annelerin, babaların ve tutsakların aklında hala bir soru olarak...

Uzmanların bu konudaki görüşleri bu şekilde yaşayan tutuklu ve hükümlünün ruh sağlığının kısa bir sürede düzelmeyecek bir duruma gelmesi yönünde olmasına rağmen, Adalet Bakanlığı, bundan 170 yıl önce Amerika' da denenen ve adına "Pensilvanya Sistemi" denilen, daha sonra uygun olmadığı için vazgeçilen bu sistemin

1991 yılında Türkiye'de uygulamaya koymaya çalışırken bu sistemin çağdaş bir cezaevi sistemi olduğunu anlatmaya çalışıyordu.

Sevklerin hemen ardından, gerek sevk olanlar gerekse de diğer cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlüler açlık grevlerine başladılar. Sevkin dokuz gün ardından cezaevine giden tutuklu ve hükümlü yakınları görüş yapamazken, avukatlardan sadece beşi müvekkilleriyle görüşebildi. Avukatlar yaptıkları açıklamada, müvekkillerinin vücudunda işkence izleri bulunduğunu, bazılarının durumunun ağır olduğunu söylediler. Cezaevlerinde açlık grevlerinin başlamasının hemen ardından kamuoyunda hareketlilikler başladı. Eylemlerin Güneydoğu illerinde daha yoğun kitlesellikte yapılıyor olmasına rağmen, özelikle büyük şehirlerde daha az bir kitlesellikte ve dağınık yapılıyor olması dikkat çekiciydi. Şartlı Tahliye Yasası uyarınca cezaevlerinin boşaltılmasından önce cezaevlerindeki direnişlere destekler daha yoğun bir kitlesellikte yaşanıyordu. Yasayla cezaevlerinin boşaltılmasından sonra kamuoyunun cezaevleri üzerindeki dikkati dağıldı. Adeta cezaevleri sorunu çözülmüş gibi görünüyordu. Oysa Anti Terör Yasası uyarınca, boşalan cezaevleri hızla yeniden doldurulurken, cezaevlerindeki tutsakların yaşam koşulları daha da zorlaştırılıyordu. Sevkleri protesto eden tutuklu ve hükümlü yakınlarının eylemleri yoğun polis baskısıyla bastırılmaya çalışıldı. Aileler, çocuklarını hiç bir biçimde ölüme terketmeyeceklerini, direnişlerinde yanlarında olacaklarını, çocuklarının tabutluklara gömülmesine izin vermeyeceklerini söylerken sorunun Eskişehir Cezaevinin yıkılmasıyla da çözülmeyeceğini, insanlık onuruyla bağdaşmayan bu utanç verici cezaevinin yıkılması gerektiğini belirtiyorlardı. 20 Kasım günü Eskişehir Özel Tip Cezaevinde yapılacak olan görüşe tutuklu yakınları, demokratik kitle örgütleri birlikte gittiler. Ancak görüş izni verilmedi. Sorunu Bakanlara götürmek için Ankara' ya gitmek üzere yola çıkan grubun Polatlı yakınlarında polis tarafından yolu kesilmesinin üzerine yeni Adalet Bakanı olaya müdahale etti. Ankara da Bakanlarla yapılan görüşmenin ardından Adalet Bakanı Seyfi Oktay, İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanı Mehmet Kahraman, beraberlerinde 6 bakan, basın mensupları ve demokratik kitle örgütlerinin yetkilileriyle birlikte Eskişehir Cezaevinde incelemelerde bulundu. Sorunun Bakanlar Kurulunda görüşülmesinin ardından tutuklu ve hükümlüler sağlık muayenesinden geçtikten sonra mümkün olduğu ölçüde eski kaldıkları cezaevlerine, durumun uygun olmadığı durumlarda ise başka cezaevlerine nakledilmesi kararı alındı. Ve hemen ertesinde nakiller başladı.

Eskişehir Özel Tip Cezaevine sevklerin hemen ardından cezaevlerinde açlık grevleri başladı. "Çocuklarımızın diri diri o tabutluklara gömülmesine izin vermeyeceğiz" diyen tutuklu ve hükümlü aileleri çeşitli eylemliliklerle kamuoyu yaratmaya çalıştılar.

İşte bu haliyle bir cezaevi direnişi bitmiş, sorun çözülmüş görünüyor. Sorun çözülmüş! Sorun, cezaevlerinde Şartlı tahliyedeki eşitsizlikle 125. maddeden 10 yıldan bu yana tutuklu olan onca kişiye rağmen, Anti Terör Yasasının tüm insanlık dışı maddeleriyle ayakta durmasına rağmen, yıllar süren mücadeleler sonucunda kazanılmış açık görüş görüş hakkı gaspedilen , kendilerine yakınlarıyla kucaklaşması bile reva görülmeyen onca insan hala o duvarların ardındayken, insanları öç alma zihniyeti içinde yargılayan mahkum eden, bir yargılama sistemi değişmemişken, gazete sayfalarında birdenbire yer yarılmışçasına yok olan insanların haberleriyle doluyken, her an bir tehdit unusuru olarak kullanılabilecek, "bak yaramazlık yaparsanız gideceğiniz yer orası" dedirtebilecek Eskişehir Özel Tip Cezaevi hala dimdik ayaktayken, sevkler sırasında bunca kişiye işkence yapmış, eşyalarını talan etmiş, bunların yapılmasına göz yummuş gardiyanlar, cezaevi yetkilileri ve savcısı, Eski Adalet Bakanı, hipokrat yeminli doktorların yargılanması için henüz hiç bir girişimde bulunulmamışken ve bu kişiler hala görevdeyken sorun çözülmemiştir. Toplumsal barış içinde demokrasi girişimlerinde bulunan yeni hükümetin yapacaklarında etkin ve baskı oluşturucu güçlü bir muhalefetin yaratılması bugün her zamankinden daha önemli bir görev olarak önümüzde durmaktadır.

Eskişehirde ki tutsakların pek çoğu şimdi eski kaldıkları cezaevlerine döndüler. Belki siz bu yazıyı okurken Ankara, Bartın ya da Gaziantep cezaevinde sevk gecesinin sessizliğinde bir gece yaşanmakta olacak. Bu sessizliğin asker postallarının sesiyle ne zaman kesileceğini beklemeyelim artık... ❑

Insan hakları ve öğrenci gençlik

"Özgür bir eğitim ve yaşam!"

Ümit Erdoğdu

İstanbul Öğrenci Dernekleri Federasyonu, 16-17 Kasım tarihlerinde yapılan İnsan Hakları Kurultayı'na, "İktidar-Üniversiteli Genç İnsan-İnsan Hakları ve Türkiye'nin Gerçeği" başlıklı bir tebliğ ile katıldı. Üniversite reformu" sözlerinin dillerde dolaştığı şu günlerde, üniversitenin toplumsal işlevini, öğrencilerin üniversitelerde devletin örgütlü zoru ve üniversitenin iç işleyiş mekanizmaları karşısındaki konumunu ve bu baskılanmanın kimi sonuçlarını sorgulayan tebliğ somutluğu ve getirdiği bakış açısıyla ilgi çekiciydi. Kurultaya katılan ve aynı zamanda İ.Ü. Öğretim Üyesi Doç. Dr. Semih Gemalmaz'ın görüşleri de bu yargıyı haklı kılar nitelikte: "Federasyonun sunduğu metinde, ayrıntısını hatırlayamadığım birkaç tartışılabilir ufak nokta dışında temel prensipler doğru ve katılmamak mümkün değil. Türkiye'deki genel demokratikleşme sürecivle üniversite gençliğinin hak ve özgürlüklerindeki genişleme de zaten birlikte yürüyecek birşeydir. Bu bakımdan onların bu taleplerinde bu çerçeve dışına taşan bir şey gözlemlemedim."

İnsan Hakları Kurultayı'na İstanbul Öğrenci Dernekleri Federasyonu bir tebliğ ile katıldı. Üniversitenin toplumsal işlevini, öğrencilerin üniversitelerde devletin örgütlü zoru ve üniversitenin iç işleyiş mekanizmaları karşısındaki konumunu ve bu baskılanmanın kimi sonuçlarını sorgulayan tebliğ somutluğu ve getirdiği bakış açısıyla ilgi çekiciydi.

Kurultay'a sunulan tebliğin bir bölümünü oluşturan "Üniversiteli Öğrenci Hakları Bildirgesi"ni sunuyoruz:

Madde 1. İlköğrenimden başlayarak ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal yada başka bir görüş, ulusal yada toplumsal köken, mülkiyet, doğuş ya da benzeri başka bir statü gibi herhangi bir ayrım gözetilmeksizin tüm öğrenciler, yetenekleri ve istekleri doğrultusunda ücretsiz öğrenim görme hakkına sahiptir.

Madde 2. Üniversite çağına gelmiş her genç, yetenekleri ve istemleri doğrultusunda sınavsız, yüksek öğrenime başlama hakkına sahiptir.

Madde 3. Üniversiteye giren her öğrencinin yaşama; kişi özgürlüğü ve güvenliğine hakkı vardır.

Madde 4. Hiçbir öğrenciye işkence, yada zalimce, insanlık dışı ya da onurkırıcı davranış ya da ceza uygulanamaz.

Madde 5. Hiçbir öğrenci keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve okuldan atılamaz.

Madde 6. Her üniversite öğrencisi; okulunun tüm yönetim süreçlerinde söz-karar, seçme ve seçilme hakkına sahiptir.

Madde 7. Her üniversite öğrencisi üniversitede ulusal kimliğine; diline ve kültürüne sahip çıkma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Madde 8. Eğitim sistemi tüm cinsiyetçi etkilerden arındırılmalı, kadın öğrencilerin üzerindeki cinsiyetçi baskılara son verilmeli ve kadın öğrencilerin toplumsal ezilmişliklerinin ortadan kaldırılmasının her türlü zemini yaratılmalıdır.

Madde 9. Üniversite öğrencilerinin, üniversitenin iyiden, güzelden, aydınlıktan

---

Prof. Dr. Tahir Hatipoğlu

"Biz bu işi bu çocuklarla hallettik"

27 Kasım 1991 tarihli Cumhuriyet gazetesinde Prof. Dr. Tahir Hatipoğlu'nun "Neresi Özerk?" başlıklı YÖK'le ilgili bir makalesi yayınlandı. Hatipoğlu yazısında, YÖK'ün anti demokratik 13 maddesini inceleyip, bu biçimiyle YÖK'ün artık ayakta kalamayacak hale geldiğini belirtiyor. "Üniversitelerimiz dünyanın en özerk üniversiteleridir" diyen YÖK Başkanı Prof. Dr. Doğramacı'ya Hatipoğlu bu 13 anti demokratik maddeyi tek tek inceledikten sonra "Neresi Özerk?" diye soruyor. Hatipoğlu, YÖK'ün bu nedenlerle bir enkaz haline geldiğini belirtiyor. Ancak vurguladığı bir başka nokta daha var: "Bir avuç yiğit öğretim üyesi, aydın basın ve yargı üyesi on yıldır gerçeği siz sayın vatandaşlarımıza anlatmaya çalışıyor... " Hatipoğlu bu süreçte devrimci-demokrat öğrencilerin ve öğrenci derneklerinin etkisinden hiç sözetmiyor. Levent Gürbüz, Hatipoğlu'yla bu konuda görüştü:

Hocam, sosyalist öğrenciler ve öğrenci dernekleri de yazınızda belirttiğiniz unsurların bir bileşeni değil mi? Sanki öğrencilerin katkısını unutmuş gibi bir haliniz var?

Hay Allah, biliyorum. Çok üzgünüm. Unutmuşum yazımda. YÖK'ün bu hale gelmesinde en büyük pay bu çocukların. Bu vurgu hatasını hep görmelerini istiyorum. Çocuklar bu işin mücadelesini on yıldır yiğitçe veriyorlar. Biz bu işi bu çocuklarla hallettik. Yazımın bu kısmı eksik. Özerk-demokratik üniversite mücadelesi veren bütün öğrenciler beni affetsinler. ❑

Özerk-demokratik üniversite istedikleri, ülkesine ve yaşamına seyirci kalamadıkları için yalnızca '88-'90 yılları arası 9500'ü aşkın öğrencinin gözaltına alındığı, 500'den fazlasının ise tutuklandığı bir üniversite özgür bir eğitime sahip olabilir mi? Peki ya insanların sokak ortasında vurulduğu, kaybolduğu bir ülke özgür bir üniversiteye sahip olabilir mi?

yana ve halkın çıkarları doğrultusundaki varlığı ile çelişmeyen her türden örgütlenme kurması ve siyaset yapma hakları vardır.

Madde 10. Öğrencilerin, her türden yazılı ve görüntülü yayın yapma ve üniversitenin tüm olanaklarını bu doğrultuda kullanma hakları vardır.

Madde 11. Her üniversite öğrencisinin kendi üniversitesi dahil, tüm üniversite ve yüksek okullara girip çıkma, etkinliklerine katılma hakkı vardır.

Madde 12. Her üniversite öğrencisinin bilimsel çalışma yapma ve bunu yaygınlaştırma hakkı vardır.

Madde 13. Her üniversite öğrencisinin sanatsal üretimde bulunma ve bunları yaygınlaştırma hakkı vardır.

Madde 14. Her üniversite öğrencisinin ücretsiz barınma hakkı vardır.

Madde 15. Her üniversite öğrencisinin sağlıklı ve ücretsiz beslenme hakkı vardır.

Madde 16. Her üniversite öğrencisinin ücretsiz ulaşım hakkı vardır.

Madde 17. Tüm üniversite öğrencileri üniversiteye kaydoldukları andan itibaren, öğrenci sağlık sigortası hakkını kazanmışlardır.

Madde 18. Üniversite öğrencileri militarist unsurlara karşı üniversiteyi savunma hakkına sahiptir.

Madde 19. Her üniversite öğrencisi karşılıksız ve yeterli miktarda kredi hakkına sahiptir.

Madde 20. Üniversite öğrencileri üniversitenin sermaye tarafından sömürüsüne karşı her türlü önlemi alma hakkına sahiptir.

Madde 21. Üniversite öğrencileri; doğal çevrenin her türden tahribatına karşı önlem ve tavır alma hakkına sahiptirler.

Madde 22. Üniversite öğrencileri dünya yüzündeki tüm haksız savaşlara, insanın insan tarafından sömürülmesine ve insan hakları ihlallerine karşı insan haklarını koruma ve geliştirme hakkına sahiptirler.

Madde 23. Üniversite öğrencileri bu bildirgeye aykırı olan herhangi bir duruma karşı direnme hakkına sahiptir ❑

Basın Açıklaması

Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlar Odası Öğrenci Komisyonu olarak bölümümüzde "üniversite öğrencisi" kimliğinin altını doldurabilmek, daha iyi bir eğitim görmek ve bize sunulan bu koşullarla adeta sıfırlanan üretkenliğimizi yeniden elde etmek için bir süre önce çalışmalara başladık. Bölüm çalışmalarımızın kapsamında bir dizi etkinliklerden biri olarak "İstanbul; Bir Varmış, Bir Yokmuş" konulu fotoğraf sergisini Mimarlar Odası'nın yardımlarıyla açmayı düşündük. Bunun için rektörlükten izin de alarak oditoryumda sergin.in hazırlıklarına başladık.

Sergileyeceğimiz fotoğraflar arasında en ilgi çekici olanları, 1958 yılında çekilmiş bir Boğaz silüetiyle aynı silüetin 1989'daki zavallı halini gösteren fotoğraflardı. Burada amacımız İstanbul'un giderek ne hale geldiğini vurgulayabilmekti.

Resmi açılışı yapacağımız 25.11.1991 Pazartesi günü oditoryuma girdiğimizde sergideki İstanbul silüetlerinin yırtılarak duvarlardan söküldüğünü, yerlere atıldığını ve İstanbul'un mimari durumuna eleştirel bir yaklaşımı içeren "İstanbul Kim Vurduya Gidiyor" başlıklı dövizlerin de alındığını gördük. Kilitli ve tek anahtarın da bekçide olduğu binaya nasıl girilebilirdi? Dekanlık, idare amirliği ve hafta sonunda okulda görevli kişiler nezdinde yaptığımız küçük bir araştırmada şu sonuca vardık: 23.11.1991 Cumartesi günü sabaha karşı saat 04.00 sularında Beşiktaş Emniyet Amirliği ve Siyasi Şube'den üç araba polis "ihbar var, Yıldız Üniversitesi pankartlarla donatılmış" gerekçesiyle okulumuza girmiş, tüm okulu dolaşmış bu arada oditoryuma da girmişti.

Polisin sabaha karşı faaliyet göstererek evleri basması, cinayet işlemesi Türkiye'de alışılmış bir durumdur. Alışılmadık olan polisin sabah saat dörtte fotoğraf sergisi basmasıdır. Biz, mimar ya da şehir plancısı olarak mezun olacağız. Oysa önemli olan düşünebilen insanlar olarak mezun olabilmektir. Etap Marmara, Swiss Otel, Conrad Otel, Park Oteli ve benzerleri ile İstanbul gittikçe betonlaşmakta, koruluklara villalar dikilmekte, yeşil yokedilip şehrin tarihi dokusu tahrip edilmekte iken bu projelere imza atan mimarların, onay veren belediyelerin neye, kime hizmet ettiğini sorgulamak, başta meslekten olanlar olmak üzere hepimizin görevidir. Biz bu görevimizi yerine getirmeye ve bu konuda duyarlı her türlü kurum, örgüt ve makamla dayanışmaya devam edceğiz. Ama aynı zamanda çevresine duyarlı demokrat insanlara ve bu insanların ürünlerine katlanamayan, çalışmalarını engellemeye uğraşan her türlü kurum, örgüt ve makamla da mücadele edceğiz.

Negatifleri olmayan bu tarihi değerdeki İstanbul fotoğralarında tahribatına neden olanları şiddetle kınıyoruz.

BU ÜLKE SALDIRININ, DEVLET TERÖRÜNÜN ÇOK DAHA ŞİDDETLİSİNİ GÖRDÜ, GÖRÜYOR. AMA HİÇBİR ŞEY DÜŞÜNCEYİ YOK EDEMEDİ, EDEMEZ DE...

ÜNİVERSİTELER BİZİMDİR, BİZİM KALACAK!

POLİS ÜNİVERSİTEDEN DEFOL!

Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
Mimarlar Odası Öğrenci Komisyonu
YILDIZ-DER

Seçme Seçilme hakkının 57. yılı

Kadınlar siyasi haklarını nasıl kazandı?

Filiz

Tüm ezilenlerin olduğu gibi kadınların tarihi de yok sayılıyor. Resmi tarih kadınların seçme ve seçilme hakkının kadınların talebi olmadığını, siyasi iktidarca tepeden verildiğini söyler ve her 6 Aralık'ta, seçme seçilme hakkının yıldönümünde bıkmadan usanmadan aynı sözler tekrarlanır: "Kadınlara siyasal hakları tepeden verilmiştir, istemeden kazandıkları için de kullanmayı bilememişlerdir" Çünkü, kadınların dernekler kurup, dergiler çıkardığı, yazılar yazdığı, hatta bir siyasi parti bile kurduğu çoktan unutulmuştur. Neyse ki artık feminist tarihçiler var, tarihimizi araştırıyorlar, biz de onlardan tarihimizin hiç de renksiz olmadığını öğreniyoruz.

Tarihimize kısa bir göz atalım: Bilebildiğimiz ilk kadın dergisi 1880'de yayınlanıyor. Bu dergi çıkana kadar kadınlar gazetelere okur mektupları yazıyor, kadın köşeleri hazırlıyorlardı. 1895'de haftalık "Hanımlara Mahsus Gazete" 13 yıl düzenli sürecek yayın hayatına başlıyor. Ve yayın hayatı boyunca aileyi, aile ilişkilerini tartışıyor. Kadının eğitiminin önemini, iş yaşamına girmesinin gerekliliğini vurguluyor. Hatta cinsel tacizden bile sözediyor. Kadınlar, trende, yolda rahatsız edilmeden özgürce yolculuk etmek istediklerini, dışarda giydikleri giysilerin düzenlenmesini dile getiriyorlar.

Kadınlara seçme - seçilme hakkını meclis verdi. Bütün yasaları olduğu gibi bu konudaki yasayı da onayladı. Evet, belki o tarihte kadınların taleplerinden çok siyasi kaygılar buna neden olmuştu. Ama bu kadınların siyasi haklar için mücadele etmedikleri anlamına gelmiyor.

1908'ler kadın hareketinin hız ve yoğunluk kazandığı, siyasal taleplerin yüksek sesle dile getirildiği bir dönem. Müslüman kadınlar Meclis-i Mebusan'ın açılışı nedeniyle Servet-i Fünun'da bir yazı yayınlanıyor, açılışı mutlaka izlemek istediklerini söylüyorlar. "Açılışı hiç değilse kafes arkasında izleyelim. Eğer Hristiyan kadınlara izin verilir de bize verilmezse biz de geçenlerde İngiltere parlamentosunun önünde gösteri düzenleyen kadınlar gibi gösteriler düzenleyeceğiz" diyorlar. (Tarihimiz bizi heyecanlandırıyor ama Hristiyan kadınları dışlayan şoven tutumu da gözden kaçırmıyoruz elbette.)

1913'te Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-u Nisvan Cemiyeti kuruluyor. Bu dernek Kadının Dünyası ismiyle bir de dergi çıkarıyor. 1913 aynı zamanda 2. Meşrutiyetin 5. yıldönümü. Yıldönümüyle ilgili olarak dergide yayınlanan yazıda "Ah kadınlık! Sen hala zulmet içinde kalacak mısın? Kadınlar... Kadınlar... Hürriyeti erkeklerimize vermediler, onlar cebren aldılar. Hak verilmez alınır. Biz hukuk-u tabiiye ve medeniyetimizi isteyelim, vermezlerse biz de cebren alalım" diyorlar. Kadınlar esen hürriyet rüzgarlarının yalnızca erkeklere ait olduğunun bilincindeler. "Osmanlı Erkeklerine" başlıklı yazılarında da "hürriyetinizin beşinci seneyi devriyesini görmekle iftihar ettik, siz gülüyorsunuz. Yalnız yaşamakta olduğumuz esaretten bizi de kurtarınız" diyorlar

Kadınlar Dünyası'nda eşitsizliğe karşı çeşitli yazılar yayınlanıyor. Kadınların her alanda, hatta siyasette de başarılı olabilecek yetenekte olduğunu söylüyorlar: "Eğer biz bu alanlarda yoksak, bu bizim yeteneksizliğimizden değil, hayat tarzımızdandır" Aile ile siyasal yaşam arasında bir bağlantı kurarak "eğer ailede demokrasi varsa, toplumda da olur" diyorlar. Dergi, neredeyse feminist bir dergi. Aileyi sorguluyor, tartışıyor. Aile hayatında esaslı değişime gidilerek, kadınla erkeğin eşit seviyeye gelmesini, kadına boşanma hakkının tanınmasını, çok eşliliğin önlenmesini, evlenme biçiminde değişikliğe gidilerek, görücülük yerine eşlerin birbirini görmesi, tanıması gerektiğini ileri sürüyor. Kadının ev dışında giydiği giysilerin düzenlenmesini istiyor. Kadının çalışması konusunda yayınlar yapıyor. Ve bu konudaki çalışmalar başarıya ulaşıyor, kadınlar birçok ticarethane açıyorlar. Derginin çağrısı üzerine ilk kez bir kamu kuruluşunda Osmanlı-Türk kadınlarının çalışmasına izin veriliyor. Kadınlar Dünyası bir çağrı yaparak, İstanbul Telefon İdaresi'ne memur alınacağını ve kadınların başvurmasını söylüyor. İkiyüze yakın başvuru olmasına karşın, Rumca ve Fransızca mecburiyeti nedeniyle bu sayı yedide kalıyor, Yedi kişi de "Müslüman Kadın" oldukları gerekçesiyle reddediliyorlar. Bunun üzerine Kadınlar Dünyası'nda kadınların bakana ve telefon idaresine açık mektupları yayınlanıyor. Birkaç ay süren polemikler sonunda yedi kadın da işe alınıyor, içlerinden biri iş müfettişi oluyor. Kadınlar, kendileri için okullar ve kütüphane kuruyorlar.

Bu arada siyasal haklar hiç unutulmuyor. Hayallerini dile getirdikleri bir yazıda "1920'de biz de kadın milletvekillerimizi kutlayacağız, biz de bayram yapacağız. Kadın bir çember içinde, siyasi haklarını o nedenle elde edemiyoruz. Bu çemberden kurtulduğumuz an bu hakkımızı elde edeceğiz" diyorlar ama 1920'lere gelindiğinde ne bu çemberden kurtulabiliyorlar, ne de siyasi haklarını elde edebiliyorlar. "Erkekler gerçekten hürriyetperver mi" başlıklı yazılarında bu soruyu "hayır" diye yanıtlıyorlar. "Yalnız kendileri için, bizi bu haklardan yararlandırmaktadırlar. Fransız devrimi gerçekleşti, ardından insan hakları beyannamesi imzalandı, 'tüm insanlar eşittir' dendiği halde, kadınlar bu haklardan yararlanamadı. Bütün dünyada bu böyle, biz de daha da ağırdır"

Ve 16 Haziran 1923'de, seçme ve seçilme hakkının yasallaşmasını beklemeden, 11 kadın, Kadınlar Halk Fırkası'nın kuruluş izni için hükümete başvuruyorlar. Parti başkanı Nezihe Muhittin partilerinin kuruluş amacını "cahil, bitkin ve esir olan kadın kitlesine varlıklarını tanıttırmak, haklarını, huzur ve saadetlerini sağlamak" olarak açıklıyor. Parti sekreteri Şair Şukure Nihal artık kadınların kendi sorunlarını kendilerinin dile getirmesini ve kadınları, kadınların temsil etmesi gerektiğini dile getiriyor. Aradan aylar geçiyor, hükümet kadınların siyasal hakları olmadığı gerekçesiyle partinin kurulmasına izin vermiyor. Yani siyasi iktidar bırakın hak vermeyi, kadınların siyasal yaşama katılmalarını engelliyor. Kadınlar buna tepki gösteriyor ve "eğer biz vergi veriyorsak, yasalara uyuyorsak, seçim hakkını da elde edeceğiz. Kadın okuma yazma bilmiyor diye seçim hakkı vermemek olmaz. Kahvehane köşelerinde esrar çeken birine verilen bu hak kendine müdrik tahsili olan bir kadından esirgenemez" diyorlar.

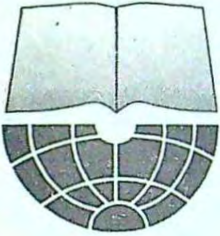
Parti kurmalarına izin verilmeyen kadınlar 7 Şubat 1924'de Türk Kadınlar Birliği adıyla yeni bir dernek kuruyorlar. Başkanları yine Nezihe Muhittin. Amaçlarını "Türk kadınının sosyal ve siyasal haklar karşısında her türlü sorumluluğa sahip olacak seviyeye ulaştırmak" olarak açıklıyorlar. Dernek "Kadın Yolu" isimli bir dergi çıkarıyor. Bir yazıda "bu kuvvetli dünya cereyanında şüphesiz, bizler de nasibimizi alacağız. 20 sene evvel uzak diyarların bazı hadiselerini gazete haberleri verirken, biz bunları gülyabani efsanesi gibi dinlerdik. Fakat bugün gerçeği kabul ettik ve anladık" diyerek dünyadaki kadın hareketini izlediklerini ve etkilendiklerini dile getiriyorlar.

Dergide sık sık siyasal hak talep eden kadınlar "bütün kanunlara uymayan her vatandaş gibi vergi vermek zorunda olan Türk kadınına seçim hakkının verilmemesine bir anlam veremiyoruz" diyerek tepkilerini dile getiriyorlar. 1927'de düzenlenen kongrede bu talepler yine gündeme geliyor. Hatta yerel seçimlere katılmak için girişimde bulunuyorlar ama meclis bu işe sıcak bakmıyor. Bunun üzerine bir erkek aday göstermek istiyorlar ama adayları bu teklifi kabul etmiyor. Kadınlar yine yılmıyor. "Bu idealimizden vazgeçmeyeceğiz. Zira bundan vazgeçersek, derneğimizin varoluş nedeni kalmaz. Davamızın zaferi için ölünceye kadar çalışacağız. Bizim ömrümüz buna yetmez. Hiç değilse bundan sonra gelenler için ortalığı temizlemiş oluruz" diyerek çalışmalarına devam ediyorlar.

Bu arada önce yerel seçimler için 1934'de de genel seçimler için kadınlara seçme ve seçilme hakkı veriliyor. Kadınlara seçme ve seçilme hakkının adım adım verilmesinin nedeni toplumun buna hazır olmadığı ve toplumu buna hazırlamak olarak açıklanır. Şirin Tekeli, Kaktüs'ün 5. sayısında bu konuda şunları söylüyor: "Atatürk'ün mo-

DÜZELTME
Geçen sayımızda "Havuzda fırına" başlıklı yazımızda yer alan tablo 2'de, 1991 yılının kadın aday sayısı 247, toplam milletvekili sayısı içindeki yüzdesi ise 1.8 olacaktır düzeltir, özür dileriz

deli batı türü bir siyasal rejimdir. Ama çok partili bir demokrasi kurmayı başaramamıştır. 1930'da Serbest Fırka deneyiminin iflasından sonra, demokratikleşme niyetinin bir belirtisi olarak kadınlara yerel planda siyasi haklarının tanınması gündeme getirilir. Ancak 1930'lar ilerledikçe, Avrupa'da faşist tek partili rejimlerin sayısı artmaya başlayınca, Atatürk 1934'te yeniden bu kez ulusal planda kadınlara oy hakkının tanınmasını gündeme getirerek Türkiye'deki tek partili rejimin faşist rejimlerden farklı olduğunu kanıtlamak ister. Hatta daha da ileri giderek, o sırada Finlandiya hariç hiçbir yerde bulunmayan bir sayıda kadın milletvekili seçtirerek kadınların politikaya katılımlarıyla, rejimin demokratikleşme potansiyeli taşıdığını dünyaya göstermeye çalışır.(Şirin Tekeli'nin bu yazısını mutlaka okuyun.)

Bizde kadınların kendileriyle ilgili taleplerini öne sürdükleri ilk dalga 1908 sonrasında ortaya çıktı. Kadınların öncelikli talebi toplumdan dışlanmış ve aileye hapsolmuş konumlarını değiştirebilmekti. Avrupa'da ise Fransız Devrimi'nden beri güç kazanan kadın hareketi aynı yıllarda genel oy, eşit işe eşit ücret taleplerini öne çıkarmıştı. Genel oy için mücadele eden Sufrajet'lerden biri tutuklanırken..

Kadınlara seçme seçilme hakkını meclis verdi. Bütün yasaları olduğu gibi bu konudaki yasayı da onayladı. (Biraz Demirel'ce olacak ama, bu kararı meclis vermeyecekti de kim verecekti diye sormak gerekiyor.) Evet, belki o tarihte kadınların taleplerinden çok siyasi kaygılar buna neden olmuştu. Ama bu, kadınların siyasi haklar için mücadele etmedikleri anlamına gelmiyor.

Belki İngiltere'de sufrajetlerinki gibi ölümüne varan bir mücadele yaşanmadı. Sanayi devrimini yaşamış, toplumsal yaşamın içinde yer alan Avrupalı kadınlar gibi sokaklara taşan bir hareket yaratılmadı, ama kendi koşulları içinde her kesimden kadının katıldığı bir hareket olduğu, üstelik de canlı bir hareket olduğu kesin .(*) ❑

(*) *Türk Kadınlar Birliği 1938'de İstanbul'da düzenlenen Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi'nden sonra iktidarın isteği üzerine kapatıldı.*

Feminist hareket:

80'li yıllar ve önümüzdeki perspektifler

Sedef Öztürk

Dünyada kadın hareketi açısından 80'li yılları özetleyecek bir niteleme ne olabilir? 70'li ve 80'li yılları karşılaştırarak bir dönem sınıflandırması yapılabilir mi? 70-80 arası dönemi karakterize eden kavram oluşturma ve hareketin yapısına uygun eylem/örgütlenme biçimlerini arama/bulma sürecinin belli bir olgunluk noktasına gelmesi bu dönemin ilk özelliği. Bu süreçte karşılaşılan ve hareket içinde büyük tartışmalar doğuran çeşitli açmazlar belirginleştikçe yeni eğilimler ortaya çıkması, bu da ikinci özellik.

Önceki dönemi, kadınların bir cins olarak ezilmesinin evrenselliğinin vurgulanması, tarihte ve bugün çeşitli ülkelerde yaşanan deneyimlerin benzerliğinin ortaya konması, kısacası ortaklıkların vurgulanması belirlerken, geçtiğimiz on yıl ve bugün, söylemimizde çeşitlilik, benzerlik ve farklılık, ezilmenin çeşitliliği ve içiçeliği, farklı sosyal ilişkiler arasındaki eklemlenmeler öne çıkıyor. Irk, ulus, sınıf ve cinsiyet ilişkilerinin birlikte nasıl ele alınabileceği sorusu: Bugün gündemi belirleyen bu.

Gönüllü katılıma dayalı kadın hareketliliğinin sönümlendiği bir dönemden geçiyoruz. Bunu kesin bir suskunluk gibi algılamak yanlış olur kanısındayım. Bir yandan somut girişimlerimiz varlıklarını sürdürüyorlar; öte yandan "bürokratik" olmayan biçimlerde örgütlenen, her aşamada gönüllü katılıma dayalı, yaptırımsız ilişkileri yeğleyen hareketlerin yazgısı bu.

Başka bir düzeyde yapılabilecek bir karşılaştırmaya göre de, 70'li yılları yasalar önünde hak eşitliği sağlamaya ağırlık veren anlayışla, daha radikal bir kadın kurtuluşu perspektifinin karşı karşıya geldiği tartışma zemini belirliyordu. 80'lerde bu iki yaklaşıma bir de "farklılık" sorunsalı eklendi. Başka bir deyişle, liberal bir yaklaşım içinde erkeklerle eşit haklar mücadelesini savunan feministlerle, radikal ya da sosyalist bir çizgiden kadın ve erkeklik konumlarının dönüşümünü hedefleyen feministlere, kadın ve erkeğin özsel farklılığını vurgulayan ve kadınları çeşitli açılardan daha olumlu gören bir yaklaşım da eklenmiş durumda.

Türkiye'deki feminist hareket geç ve güç (ancak 80'li yıllarda ve darbe ertesi anti-demokratik koşullarda) ortaya çıkmasına karşın tüm bu gelişmeleri ve çeşitliliği, Batı'da 150 yıllık bir geçmişe sahip teorik-pratik çerçeveyi gündemine aldı, sindirmeye ve uygulamaya çalıştı; hızla öğüttü, kısmen uyguladı ve ideolojik-teorik çatışmaları/farklılıkları kendi bünyesinde yeniden üretti. İlginç olan bu farklılıkların (yani genel çizgileriyle liberal, sosyalist ve radikal feminist çizgilerin) varlığının hareketi oluşturanları pratikte farklı örgütlenmelere yöneltmemiş olması. Tarihimize baktığımızda görüyoruz ki kısa vadede benzer hedefler, benzer eylem türleri yeğlenmiş.

Önümüzdeki dönem açısından bu benzer pratiklerde çeşitlenmeye geçiş olacağı kanısındayım; olması da gerekir diye düşünüyorum. Türkiye'de önümüzdeki yıllarda Kürtlerin mücadelesi, sınıf örgütlenmeleri, İslamcı hareket geliştikçe kadın hareketi, içinde taşıdığı tüm eğilimler için geçerli olmak üzere, kendi dışındaki toplumsal hareketlerin politikalarından etkilenmek, yandaş ya da karşı tutum almak, teorik-pratik tavır geliştirmek durumunda kalacak. Geçtiğimiz yıllarda bunun işaretlerini veren olaylar da oldu: Bazı feministlerin siyahlı protesto eylemleri, bazılarımızın laiklik için yürüyüşü, İslamcı kadınlarla kurulan ilişkiler, feminist olmayan kadınlarla düzenlenen bir kadın kurultayı ve bu kurultaya Kürt kadınların katılımı gibi; ki bu da sadece ideolojik açıdan değil eylemlilikte de çeşitlenmek anlamına gelir.

Bu arada 20 Ekim'de yapılan seçimlerde İslamcıların gösterdiği başarı, ka-

dın hareketini başından beri ilgilendirmiş olan İslamcı hareket-kadınlar ilişkisi üzerinde düşünme, bugüne kadar pek aşılmayan Kemalist çizginin ötesine geçme ya da en azından Kemalist çizgiyi savunanların dışında bir çizgiyi varetme uğraşıyla karşı karşıya bırakacak bizleri.

Şimdiye kadar ortak ezilmişlik noktalarından (dayak, cinsel taciz, yasalar önünde eşitsizlik vb.) kalkarak oluşturulan genel eylem çizgilerinin, en azından bazı feministler açısından (burada daha çok sosyalist öğretiyi benimseyenlerimizi düşünüyorum) örneğin her türlü işyerinde kadın grupları oluşturulması gibi hedefleri kapsayan daha farklı örgütlenmelere yönelmesi beklenebilir.

Türkiye'de 10 yıllık geçmişi olan feminist hareketin bir anlamda "kamuoyuna maloldugunu" söyleyebiliriz. Bundan kastettiğim herkesin aklı başına gelip feminist olması değil kuşkusuz. Başarıları, feminizmin bir teorik-ideolojik-pratik bütün olarak diğer tüm düşünce akımlarını ve siyaset odaklarını düşünme biçimleri, sözler, kavramlar açısından bir gözden geçirme sürecine sokmuş olması. Öte yandan ABD ve Polonya kürtaj kampanyaları örneklerinin gösterdiği gibi kazanılmış saydığımız hakların hiçbiri sürekli değil; hergün yeniden kurulup, ifade edilip savunulmaları gerekiyor.

Türkiye'de hareketin yükseliş aşamasında daha çok kazandıklarımızın keyfini çıkarırken belki de çok hesaba katmadığımız ama artık çok açık bir şekilde görmemiz gereken bir durum bu: 158. ve 459. maddelerle ilgili başarılarımız, sığınak çalışması ve deneyimi, kadın kitaplığı, üniversitede kadın araştırmaları bölümü açılması gibi somut sonuçlar ve belki daha da önemlisi artık her konuda bir de kadın bakış açısının gündeme geleceğinin bilinmesi önemli başarı ve kazanımlarımızdır ama her an yeniden savunmamız gereken/gerekecek kazanımlar.

Açıktır ki böyle bir savunma örgütlenme gerekliliğini dayatıyor. Gönüllü katılıma dayalı kadın hareketliliğinin sönümlendiği bir dönemden geçiyoruz. Bunu kesin bir suskunluk gibi algılamak yanlış olur kanısındayım. Bir yandan somut girişimlerimiz varlıklarını sürdürüyorlar; öte yandan "bürokratik" olmayan biçimlerde örgütlenen, her aşamada gönüllü katılıma dayalı, yaptırımsız ilişkileri yeğleyen hareketlerin yazgısı bu.

80'li yıllarda dayağa ve cinsel tacize karşı eylemlerle de süren yükselişin getirdiği kazanımların keyfini çıkarmak, her konuda artık bir de kadın bakış açısının gündeme geleceğini bilmek kuşkusuz önemli. Ancak bu kazanımların her gün yeniden kurulup savunulması gerektiği unutulmamalı.

Kanımca ikili bir yapıyı oluşturmak bizim için de zorunlu hale geliyor: Bir yandan gönüllü katılıma dayalı demokratik, resmi hiyerarşileri olmayan kampanya türü örgütlenmeleri canlı tutmak, öte yandan çeşitli kadın gruplarının ve örgütlerinin dirsek temasını ve özgül taleplcr geliştirmesini mümkün kılacak bir tür platform projesi üzerinde düşünmek.

Daha önce çıkan feminist dergilerin de şu ara kapanmış olduğunu hesaba katarsak, böyle bir platformun yayınları ve yaratacağı hareketlenme ile önemli bir odak olacağını düşünüyorum. Kuşkusuz böyle bir platformun asgari tanımı, kimlerin katılacağı, katılımın sonuçları vb. bütünüyle inisiyatif hayata geçmeye başladıkça o anın dinamikleriyle belirlenecektir.❑

İnsan Hakları Günlüğü

21 Ekim 1991 Pazartesi

Diyarbakır'ın Mardinkapı semtinde operasyon yapan polis ekiplerinin bir araca açtıkları ateş sonucunda araçta bulunan Sait Saran ve Cevat Hakeri ile Fazlı Bahar ve Kasım Dölek adlı polisler öldü.

İzmir'de 21 Mart 1991'de yapılan Newroz gösterileri nedeniyle yargılanan 24 kişiden 4'ü çeşitli hapis cezalarına mahkum oldu, 20'si ise beraat etti.

Polis tarafından dövülen Galatasaray Lisesi öğrencilerinden Murat Sağman'ın başı yarıldı, Devrim Özgürtaş'ın ise dişi kırıldı. 2 öğrenciye Adli Tıp Kurumu'nda "5 gün süreyle iş göremez" raporu verildi.

22 Ekim 1991 Salı

Yeni Ülke gazetesi ile bazı sosyalist dergilerin dizgisinin yapıldığı şirket polis tarafından basılarak kapatıldı.

Cumhuriyet gazetesinin sahibi Berrin Nadi ile Yazıişleri Müdürü Okay Gönensin hakkında PKK lideri Abdullah Öcalan ile yapılan bir söyleşi nedeniyle, "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. maddesi uyarınca dava açıldı.

"Cem" adlı derginin 3. sayısında yeralan "Hacıbektaş'da Alevi Olmak" başlıklı yazısında "bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla hakkında İstanbul DGM'de dava açılan Cemal Şener beraat etti.

24 Ekim 1991 Perşembe

Muğla'nın Turgutreis kasabasında Ali İnal adlı balıkçıya "işkence yaptığı" iddiasıyla dava açılan Jandarma karakol komutanı Astsubay Hayri Söyünmez'in yargılanmasına başlandı.

Politik göçmen olarak yaşadığı Paris'de öldürülen Paşa Güven'in cenazesi uzun uğraşlardan sonra Türkiye'ye getirildi ve İstanbul'da toprağa verildi.

25 Ekim 1991 Cuma

Midyat'ın Budaklı köyünde yaşayan Süleyman Atalan'ın 16 Eylül 1991'den beri kayıp olduğu bildirildi. Atalan'ın eşi, kocasının korucular tarafından öldürülmüş olmasından endişe duyduğunu söyledi.

27 Ekim 1991 Pazar

KDP lideri Mesut Barzani, Dışişleri bakanlığı'na bir protesto mesajı göndererek, Kuzey Irak'taki PKK mevzilerine karşı harekat yapan Türk uçaklarının, aralarında kendi köyünün de bulunduğu çok sayıda sivil yerleşim merkezini bombaladığını açıkladı.

28 Ekim 1991 Pazartesi

Mücadele dergisinin Sivas temsilcisi Nail Çavuş, polis tarafından gözaltına alındı ve gönderildiği Ankara DGM tarafından tutuklandı.

31 Ekim 1991 Perşembe

Sosyolog İsmail Beşikçi, "Ortadoğu'da Devlet Terörü" adlı kitabı nedeniyle hakkında Ankara DGM'de açılan davada tahliye edildi.

Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ndeki bir firar olayından sonra firari sanıklarla aynı koğuşta kalan 21 tutuklu, görevliler tarafından dövüldü.

1 Kasım 1991 Cuma

İstanbul Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nde yaklaşık 10 yıldır devam eden 1243 sanıklı Devrimci Sol davası sonuçlandı. Emrullah Çetin adlı sanık ölüm, 35 sanık da ömür boyu hapis cezasına mahkum oldu. Ayrıca 559 sanığa 2 yıl 9 ay ile 20 yıl arasında değişen hapis cezaları verildi, 582 sanık beraat etti.

2 Kasım 1991 Cumartesi

Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde kalan tutuklulardan 38'i tek kişilik hücre esasına göre yapılan Eskişehir Özel Tip Cezaevi'ne sürgün edildi. Sürgünler daha sonra tüm cezaevlerini kapsayacak biçimde yaygınlaştırıldı ve yaklaşık 220 tutuklu ve hükümlü Eskişehir Cezaevi'ne gönderildi. Eskişehir Cezaevi'ne gönderilen tutuklu ve hükümlüler yoğun bir dayak ve işkence uygulamasıyla karşı karşıya bırakıldılar.

Cezaevinde hastalanan Muharrem Eryaşar adlı hükümlü, "cezaevi koşullarında iyileşemeyeceğinin" doktor raporuyla belirlenmesi üzerine serbest bırakıldı.

3 Kasım 1991 Pazar

Diyarbakır'ın Dicle ilçesine bağlı Urak köyünde korucu olarak görev yapan Mehmet Bölüktekin'in sinirlenerek açtığı ateş sonucunda köyün muhtarı Hasan Bölüktekin ile Abdullah Akbudak ve Ersin Bölüktekin adlı kişiler öldü.

Yakınlarıyla birlikte Bismil'den Diyarbakır'a düğün için giden Gülsipan Kara adlı 10 yaşındaki bir çocuk, üzerindeki "sarı-kırmızı-yeşil" renkli elbise nedeniyle yolunu kesen polisler tarafından dövüldü.

4 Kasım 1991 Pazartesi

Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Yolaçtı köyünde 31 Ekim günü güvenlik kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen ve iki PKK militanının ölümüyle sonuçlanan ev baskınından sonra çatışmanın çıktığı evin sahibi olduğu için gözaltına alınan Mecbure Akdoğan'ın dövülerek öldürüldüğü bildirildi.

Kendisini feshederek, başka bir sendikaya katılan Çelik-İş'in Genel Başkanı Metin Türker, 2 yıl önce dönemin Çalışma bakanı İmren Aykut'a hakaret ettiği iddiasıyla yargılandığı dava sonuçlandı. Türker, 5 ay 25 gün hapis cezasına mahkum oldu.

6 Kasım 1991 Çarşamba

İHD Hatay Şube Yönetim Kurulu üyesi Avukat hasan Hüseyin Reyhan, gözaltına alınan bir müvekkili için yaptığı girişimler nedeniyle hakkında açılan davada 7 gün hapis cezasına mahkum edildi.

YÖK'ün 10. kuruluş yıldönümü nedeniyle İstanbul Üniversitesi'nde protesto gösterisi yapan öğrenciler polis tarafından dövüldü. Adli Tıp Kurumu'na başvurarak vücutlarındaki yaralar ile izleri belgeleyen doktor raporu alan öğrenciler, savcılığa suç duyurusunda bulundular.

7 Kasım 1991 Perşembe

Geçtiğimiz yıl içinde Ankara'da gözaltına alınan Figen Baran adlı genç kıza işkence yaptıkları iddiasıyla yargılanan 5 polis hakkındaki dava "Terörle Mücadele yasası" uyarınca durduruldu.

Hatay'da Ekim ayı içinde "Devrimci Sol adlı örgüt adına çeşitli eylemler yaptıkları" iddiasıyla gözaltına alınan ve daha sonra tutuklanan 10 kişiden Kalender Kayapınar hakkında ölüm cezası istemiyle dava açıldı.

8 Kasım 1991 Cuma

Genel seçimler için propaganda yaparken 17 Eylül 1991'de İstanbul'da gözaltına alınan 13 SP üyesinin yargılanmasına İstanbul DGM'de başlandı. "Bölücülük propagandası yaptıkları" öne sürülen 13 kişinin "Terörle Mücadele Yasası"uyarınca 5'er yıl hapis cezasına mahkum edilmeleri isteniyor.

Eylül ayı içinde tutuklanan Yeni Ülke gazetesinin Nusaybin muhabiri Vahap Aslan hakkında "bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla ve "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca dava açıldı.

9 Kasım 1991 Cumartesi

"Eğit-Der"in Bursa Şube Lokali ile Elazığ'da faaliyet gösteren Elazığ Halkıyla Dayanışma ve Kültür Derneği valilik kararlarıyla kapatıldı.

11 Kasım 1991 Pazartesi

İstanbul'da 27 Ekim 1991 tarihinde gözaltına alınan Hüseyin Toraman adlı gençten bugüne kadar bir haber alınamadığı ve yaşamından endişe edildiği bildirildi. Sağmalcılar Cezaevi'ndeki tutuklular tarafından yapılan açıklamada, Hüseyin Toraman'ın en son 30 Ekim günü siyasi şube'de bitkin bir halde görüldüğü belirtilerek, "Yeni bir gözaltında kaybolma olayı ile karşıkarşıya bulunuyoruz" denildi.

Mardin ile ilçeleri arasında münibüsle yolcu taşıyarak geçimini sağlayan Bedrettin Akyurt., Midyat'da kimlikleri belirsiz silahlı kişiler tarafından vurularak öldürüldü. Bedrettin Akyurt'un "kontrgerilla" olarak tanımlanan silahlı kişiler tarafından öldürüldüğü belirtildi.

Berin Nadi yargılandı

12 Kasım 1991 Salı

İstanbul'da "hırsızlık" suçlamasıyla gözaltına alınan ve Beyoğlu Emniyet Amirliği'nde sorgulanan Yücel Özen adlı kişinin gördüğü işkenceler sonucunda komaya girdiği ve hastaneye kaldırıldığı bildirildi.

İsmail Beşikçi tarafından yazılan "Bilim Yöntemi", Türkiye'deki Uygulama, Kürtlerin Mecburi İskanı" adlı kitap, İstanbul DGM tarafından "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca toplatıldı.

13 Kasım 1991 Çarşamba

10 Ekim 1991 tarihinde tutuklanan film yapımcısı Senar Turgut, avukatının yaptığı itirazın uygun görülmesi üzerine serbest bırakıldı. Senar Turgut yapımcılığını üstlendiği "Siyabend-u Xeco" adlı Kürt destanıyla ilgili filmin çekimi sırasında gözaltına alınmıştı.

İstanbul'un Sultanahmet meydanında Eskişehir Özel Tip Cezaevi'ndeki insanlık dışı uygulamaları protesto için düzenlenen basın toplantısından sonra gösteri yapmak isteyenler polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Olaylar sırasında 27 kişi gözaltına alındı ve bazı gazeteciler tartaklandı.

14 Kasım 1991 Perşembe

Haydar Arman adlı şahsı Ocak ayı içinde gözaltında tutulduğu Ankara Etlik Karakolu'nda "işkence yaparak öldürmekle" suçlanan Bayram Aydemir, Hasan Cahit Selekoğlu, Mecit Turan ve Mustafa Şahinbaş adlı 4 polisin yargılanmasına devam edildi.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı Sosyalist Parti'nin kapatılması istemiyle Anayasa Mahkemesi'nde dava açtı.

Tarık Akan engellenen filmin çekiminde

15 Kasım 1991 Cuma

"Terörle Mücadele Yasası" ile getirilen şartlı tahliye uygulamasına konulan sınırlamaları protesto için Meclis İnsan hakları Komisyonu'na başvurmak üzere giderken 6 Haziran 1991'de gözaltına alınan 110 tutuklu yakınının yargılanmasına Ankara Asliye 7. Ceza Mahkemesi'nde başlandı.

Yalova'ya bağlı Kılıç köyünde yaşayan Fatma Kuru adlı yaşlı bir kadın ile oğlu Mehmet kuru'yu yaklaşık 1 yıl önce gözaltında tutuldukları jandarma karakolunda döven Astsubay Aziz Özdemir 6 ay hapis cezasına mahkum oldu.

16 Kasım 1991 Cumartesi

Türk Tabibler Birliği, Eskişehir Özel Tip Cezaevi'nde inceleme yapan 14 kişilik bir doktor heyeti tarafından muayene edilen 198 tutuklu ve hükümlüden 119'unda dayak ve işkence sonucunda oluşan ekimoz ve sıyrıklar saptandığını açıkladı.

17 Kasım 1991 Pazar

İnsan Hakları Derneği'nin Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki şubeleri tarafından yapılan ortak bir açıklamada bölgede devlet terörü estirildiği, birçok köyün göçe zorlandığı ve insan hakları savunucusu kişilerin "kontrgerilla" olarak tanımlanan karanlık gücün hedefi haline geldiği belirtildi.

18 Kasım 1991 Pazartesi

Bitlis'e bağlı Aşağı karaboy köyünde yaşayan Şerafettin Okaslan adlı 27 yaşındaki bir köylü, "dur" ihtarına uymadığı gerekçesiyle jandarmaların açtığı ateş sonucunda vurularak öldü.

Ankara'da son bir hafta içinde siyasi polis tarafından düzenlenen operasyonlar sonucunda yaklaşık 40 kişi gözaltına alındı.

20 Kasım 1991 Çarşamba

Son bir aylık dönem içinde Yeni Ülke gazetesinin 3 ayrı sayısı ile Newroz, Devrimci Proletarya, Özgür Halk ve Toplumsal Kurtuluş dergileri İstanbul DGM'nin "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca verilen kararlar sonucunda toplatıldı. ❑

Fevzi Argun

Devrimin esenliği herşeyin üzerinde mi?

Farabundo'yu öldürmek

Emirhan Oğuz

Cerrada estara la rosa abierta estara el clavel(*)
Uzun yağmurların dindiği akşam, üzerine çevrilmiş silahların önünde ölüm'ün çaresiz bir tutsak gibi elleriyle yüzünü kapadığını, çığlığın boğulduğunu, kanınsa kurşun yaralarında donup kaldığını anımsadık. Tam o andı: zaman, unutulmamak için kendisini yıllar önce yanından geçip yitmiş bir savaşçının gölgesini hala titizlikle saklayan kayanın gövdesine kazıdı. Kan akmıyordu. Namluları soğutmak için silahı sol avucumuzla kavradığımızda ateşin içe dönük şiddetini gördük. Avuçlarımız yandı. Gül kapanmıştı. İyi. İyi. Kimse kutlamayacak seni. Yağmurlar tekrar başladığında karanfilin açtığını görebilecek misin?
Salus revolutionis suprema lex esto!(**)

Salvadorlu komünist şair, gerilla önderi ve tarihçi **Roque Dalton Garcia** 1975 yılının Mayıs ayında kendi örgütünden kişiler tarafından öldürülür. **Dalton**'un da kurucu önderleri arasında bulunduğu ERP'te (Devrimci Halk Ordusu) uzunca bir süredir devrimin yolu konusunda bitmek bilmez bir tartışma yaşanmaktadır. Sıkı sıkıya örgütlenmiş öncü gerillanın sürekli askeri eylemine dayanan *foquismo* ile bu anlayışın vulgar askercilliğini yadsıyan ve işçi sınıfı içinde kalıcı örgütlenmeye dayalı bir silahlı direniş çizgisini savunan stratejik yönelimler arasında yoğun bir ideolojik-siyasal çatışma sözkonusudur. Çatışmanın öğelerinden biri de önderliğin örgütsel mekanizmalar üzerindeki mutlak denetimi konusunda saflardan yükselen itirazlardır. Sonuçta, fiili yönetimi elinde bulunduran askeri seksiyon baskın çıkar; **Dalton** "sağ kanat revizyonizm", "askeri sapma içindeki küçük burjuva ekstremizmi" ve "Küba ajanlığı" gibi çelişkili suçlamalarla tutuklanır. Muhalefetin sorunu tartışmak için derhal ulusal kongrenin toplanmasını isteyen çağrısı kabul edilmeyecek ve suçlama daha da ileri götürülerek ünlü şair CIA ajanı olmakla itham edilecektir. Sonrasında bazı muhalefet liderlerine suikast girişimlerinde bulunulur, muhalefetin bütün üyeleri ihraç ve ölüm cezasına çarpırılır. *Devrimin esenliğinin* koruyucuları kısa süre sonra **Dalton**'un cezasını kurşuna dizme suretiyle infaz ederler. Olay şiddetli tepkiler yaratacak, hareket bölünecek ve infazcıların temsil ettiği kanat uzun süre tecrit koşullarında yaşayacaktır.

Burjuvazinin şiddeti bir iktidar etme aracı olarak kullanma tercihi ayrı bir sorundur. Bizi ilgilendiren, genelde toplumsal davranış dokusunda habis biçimde urlaşmış olan şiddet fikrinin bu ülke komünistlerinin iç politik süreçlerine bulaşma tehlikesidir.

Seçkin şair **Dalton**'un yoldaş dediği kişiler tarafından katledildiği tarih, ülkede iç savaşın ivmesinin giderek hız kazandığı bir döneme rastlıyordu. "Sınıf mücadelesinin keskin şartları"nın yaşandığı böylesi dönemler komünistlerin "kritik moment"leridir ve her şey *açıklanabilirlik* özelliği taşır. Tıpkı Çarlık canavarlığının vahşi takip koşullarında sürdürülen mücadelede devrimcilerin partisinin sert ve sıkı bir gizlilik içinde örgütlenmesi, iç demokrasi sorununun bu tarihsel momentin özelliklerine göre biçimlenmesinde olduğu gibi. Sorun iktidar ve demokrasi sorununa bakışta odaklanıyordu ve uygulanabilir pratiği sonradan **Lenin**'i ağır suçlamalarla

karşı karşıya bırakacak olan formül bir süre sonra menşeviklerin safında yer tutacak olan ünlü **Plehanov** tarafından dile getirilmişti: Devrimin esenliği her şeyin üstündedir!(1)

Komünistlerin mevcut sistemi yıkıp yerine yeni bir toplumu örgütlemek için örgütsel hedefler ve programatik ilkeler çevresinde kenetlenmiş bir organik güç gereksinimini öngördükleri biliniyor. Bütün bir toplumun dönüştürülmesi, öncelikle bu *dönüştürümü* kendi aygıtları içinde yaşayacak olan bir öncüler müfrezesinin örgütlendirilmesinden geçiyor. Parti, emekçi halkın siyasal iradesinin temsilcisi, kitlesel gücün hareket halindeki bir enerji olarak merkezileştirilmesi anlamına gelmektedir. Bu maddeleşmiş enerjinin varlığı devrimin esenliğinin vazgeçilmez aracı oluyor. Esenliğin ne olup ne olmadığına karar veren de yine bu organizmadır.

Bürokratik çarpılma içinde komünist parti örgütlenmesinin olabilecek en kötü örneklerinin yaşandığı ve fikrin doğrudan kendisinin ağır yaralar aldığı günümüzde, her koşulda hemen demokrasi komünistlerin temel örgütsel şiarı olarak öne çıkarılmayı beklemektedir.

İşçi sınıfının hareketinin nitel olarak zayıf olduğu ve uzun mücadele geleneğine sahip bulunmadığı ülkelerde, sınıfın siyasal iradesi adına hareket eden ve kendilerine parti diyen organizmalar güçlü ve yerleşik örgütsel gelenekler oluşturamıyorlar. Genel anlamda içinde yaşanılan burjuva toplumun her türden bozucu ideolojik sızmalarıyla sakatlanma tehdidi altında bulunan devrimci politika, bu ülkelerde ek olarak gizli ya da açık biçimde varlığını sürdüren bir *şiddet kültürünün* yıkıcı etkilerine maruz kalmaktadır. Toplumda gerçek anlamda kurumsallaşamamış olan demokratik gelenekler, farklı çıkar katmanları arasındaki bölünmenin hızla şiddet platformuna yansımasına engel olamamakta, politika arenasında şiddet kendisiyle birlikte yaşanılabilir bir faktör olarak zaman zaman öne çıkabilmektedir. Burjuvazinin şiddeti bir iktidar etme aracı olarak kullanma tercihi ayrı bir sorundur. Bizi ilgilendiren, genelde toplumsal davranış dokusunda habis biçimde urlaşmış olan şiddet fikrinin bu ülke komünistlerinin iç politik süreçlerine bulaşma tehlikesidir. Partilerinde ya da örgütlerinde *demokratik bir örgütlenme kültürünü* kuramadıkları ölçüde sınıflı toplumun bu çürütücü virüsünün sirayet alanından çıkamayacaklardır.

Bürokratik çarpılma içinde komünist parti örgütlenmesinin olabilecek en kötü örneklerinin yaşandığı ve fikrin doğrudan kendisinin ağır yaralar aldığı günümüzde, *her koşulda hemen demokrasi* komünistlerin temel örgütsel şiarı olarak öne çıkarılmayı beklemektedir. İç sorunların çözümünde çürütücü ve yok edici şiddetin sihrine yönelme aymazlığının bertaraf edilebilmesi için sınırsız tartışma, geniş katılım, demokratik karar süreçlerinin ihlal edilmeksizin uygulanması vazgeçilmez zorunluluktur. Eğer devrim için bir "esenlik meselesi" varsa, o da bu süreçlerin diyalektiği içinde çözülebilme şansına sahip olmasıdır. Esenliğin koruyucularının çoğu kez geri dönülemeyecek ve telafisi mümkün olmayan kararlar aldıkları, sınıf mücadelesi tarihinin sayfaları biraz karıştırıldığında hemen görülebilmektedir. Şiddet kültürüyle sakatlanmış mantıkların temsil ettiklerini varsaydıkları sınıfsal iradenin yerine doğrudan kendi iradelerini koyarak, mücadeleye katılmış insanları cismen ortadan kaldırmaları, gerçekte hiçbir biçimde sınıfı referans gösterilemeyeceği bir şiddet eylemidir. Proletarya kendi evlatlarının yine kendi evlatları tarafından akıtılan kanını huşu içinde izleyecek kadar marazi bir kuntluğa sahip olmasa gerektir. İş *ihanetin* tartışılmasına gelince, işte bu gerçekten de *tartışılması gereken* bir sorundur. Bir biçimde iktidar tekelini ellerinde bulunduranların, dünc kadar sınıfın yoldaş denilen evlatları arasında bulunan devrimcileri kestirmeden Tanrının rahmetine kavuşturmaları (artık *hain* ve *öbür dünyanın* insanı oldukları göre herhalde sadece Tanrının rahmetine kavuşabilirler!) o kadar zahmetsiz gerçekleşmemelidir. İhanetin sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiğini tanımlamak, proletarya adına hareket ettiğini varsaysa dahi bir iktidar grubunun selahiyetini aşar.

GECENİN GEÇ SAATİ

Öldüğümü öğrendiğinde
adımı söyleme
çünkü ölüm geciktirilecek
ve sonra sessizlik.

Öldüğümü öğrendiğinde
yabancı hecelerle konuş
çiçek arı gözyaşı fırtına
izin verme adımın onbir
harfini
dudaklarının bulmasına
Gözümden uyku akıyor.
Sevdim
ve hakettim sessizliği.

Roque Dalton
(El turno del
ofendido'dan)

Roque Dalton örneğinde iktidar sahipleri ulusal kongrenin toplanılması çağrısını reddetmişlerdi. İdeolojik çatışma unsurları (muhalefetin devrimin yoluna ilişkin tezleri) bir iktidar imtiyazının (bu konuda kendi tercihinin pratiğe uygulanması) tehdit edilmesi olarak kabul edilmiş ve iş komünist solda çoktandır gelenek haline gelmiş olan *emperyalizm ajanlığı* noktasına götürülerek engelin bertaraf edilmesi yoluna gidilmiştir. Bu, sözümona "devrimin esenliği" için alınmış bir karardır. Sonuçta, farklı tercihler içindeki bir komünist ihanet suçlamasıyla sınıf önünde lanetlenerek cismen ortadan kaldırılmış oluyor ve ihanet bir ölü için sonradan kolay kolay mezar taşından silemeyeceği bir ağırlıktır. Eğer cezalandırmaysa asıl ceza bu oluyor. Ölen

Salvador devrimci hareketinde ancak Roque Dalton'unkiyle kıyaslanabilecek bir karizmaya sahip olan gerilla önderi Salvador Cayetano Carpio kendisine yöneltilen komploculuk suçlamasının ağırlığı altında intihar ediyor. Çürütücü şiddet bir başka türlü şiddeti doğurarak kendini yeniden üretiyor.

için korkunç bir ağırlık. Komünistler içinse bir *hayat yarası!*

Ölümden sonra geriye yine hayat kalıyor ve hayat müthiş dinamiklerin taşıyıcısıdır. Hayat yarasının sürekliliğini sağlayan da bu olsa gerek. Kendini yineleyebilme ve yenileyebilme olasılığına/olanağına sahip; kabuk bağlayan her yara seni kendisine bağlıyor ve sen her seferinde biri diğerine benzemeyen o sağaltma isteğinin peşine takılıp yeniden yürümeye başlıyorsun.

1983 nisanında yine Salvador FPL'sinin (Halk Kurtuluş Güçleri) kurmay kadrosundan ikinci komutan **Ana Maria** (Melida Anaya Montes) Nikaragua'nın başkenti Managua'da kuşku verici biçimde öldürülüyor. Cinayet, Salvador devrimci hareketinde ancak **Roque Dalton**'unkiyle kıyaslanabilecek bir karizmaya sahip olan(2) gerilla önderi **Salvador Cayetano Carpio**'nun kendisine yöneltilen *komploculuk* suçlamasının ağırlığı altında olaydan bir hafta sonra intihar etmesiyle açığa çıkıyor. Çürütücü şiddet bir başka tür şiddeti doğurarak kendini yeniden üretiyor. Devrim enerjiye gereksinim duyuyor ve devrimcilerin enerjisi devrimden fazlasına da yetiyor: kendi evlatlarının kanına bakmak!

Komünist şair ve gerillacı Roque Dalton 1969 yılında Latin Amerika'nın en önemli edebiyat ödüllerinden biri olan *Casa de las Americas* ödülünü **Farabundo** takma adıyla katıldığı *Taberna y otros lugares* kitabıyla kazanmıştı. Bu kitapta yer alan *Temores* (Korkular) adlı lirik şiirinde şunları söylüyordu: *Kar düştüğünde ülkeme/Donna Anna artık bahçesinde olmayacak/yeşil hindistan cevizinin gümüş saçları/kıvrımları mısırın ince/gül kapanacak karanfil açılacak.(3)*

Şiir **Ana Maria**'nın öldürülmesinden en az onbeş yıl önce yazılmıştı. Ama ülkemize kar düştü ve Donna Anna artık bahçesinde değil. Gül böyle kapanınca karanfil açabilecek mi peki?..

Evet! şunu söylemek isterdim aslında:
Eski mahallede bir arkadaşım vardı
akordeon çalan
şarkı söylediğinde
güneşi andırırdı tıpkı
ateşler saçılırdı akordeonundan.
Ama bir gece, kapkara bir gece
gözcülük yaparken her günkü gibi akordeonuyla
kamyonlar mandıra yolunda durdu
ve bir mermi
susturdu akordeonu.

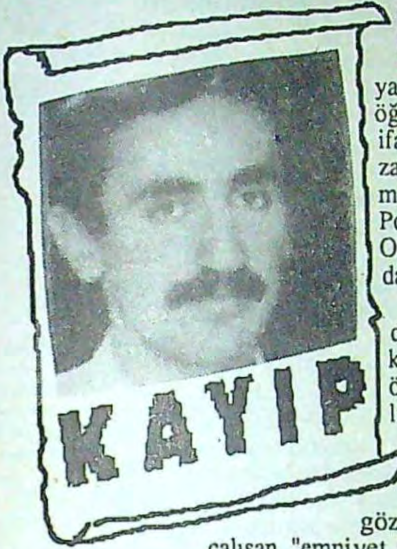
Mühür gibi kazındı izi hayatımıza
ve şimdi ne zaman bir akordeon çalsa
no pasaran!
o parola geliyor aklıma.(4)

Dipnotlar:
(1) Isaac Deutscher. Troçki, Cilt 1
(2) James Dunkerley. Uzun Savaş: Salvador'da Diktatörlük ve Devrim. Belge Yay. İst. 1987.
(3) Yanardağ Güncesi: El Salvador'da Edebiyat ve Devrim. Ataol Yay. İst. 1991.
(4) Manos Loizos. Yolun Türküsü, LP, Atina 1974.
(*)Dalton'un metin içindeki şiirinin son dizesi.
(**)Devrimin esenliği her şeyin üzerindedir.

Terörün doğusu batısı yok

"Sokakların dili olsa"

Sibel Topaktaş

Son günlerde gazetelerde Hüseyin Toraman için verilen kayıp ilanlarını hepiniz görmüşsünüzdür. "Hüseyin Toraman Nerede" sorusuna eşi ve ailesi dahil kimse yanıt alamadı. Marmara Üniversitesi'nden mezun olan Hüseyin, öğrencilik yıllarında polisle tanışıyor. Üzerine verilmiş olan bir ifadeyle aranır duruma düşüyor. Bir gün kendisinin olmadığı bir zamanda evine gelen Gebze polisi eve karakol kuruyor. Aynı zamanda, istihbarat alan İstanbul polisi de eve baskın düzenliyor. Polisler arasında çıkan çatışmada 1 polis ölüyor (27 Nisan 1991). Olaydan sonra, polisler evi mühürleyip, kapıya "Burada bir arkadaşımız şehit düştü, hesabını soracağız", yazarak gidiyorlar.

Costa Gavras'ın "Kayıp"ını hepimiz biliriz. Şili'de askeri darbe sonrası ortadan kaybolan gazeteci oğlunu arayan Amerika'lı bir babanın dramı. Trajik olan da filmin sonunda. Oğlunun ölüsünü bulduktan sonra "sevinebilmesi". Türkiye'de 12 Eylül'den sonra bir mezar taşı bile bulamayan insanlarımızın hikayesine ne kadar benziyor. Türkiye'de olağanüstü görüntüsünü hiç yitirmeyen işkence, gözaltı, infaz yasal olmaktan çok yasadışı çalışan "emniyet kuvvetlerinin" varlık sebepleridir. Bir gün okul basan polisler bildik "pencereden atlama" hikayesini yazarken, daha başka bir gün "teröristlere hak ettiği cezayı vermeyi" kendilerine görev bilmektedirler. En son yaşanan Hüseyin Toraman olayı, görev bilincinin tipik bir örneğidir. Evinizin önünden bir gün kaçırılıp götürülürsünüz, uzun bir süre kimseye gösterilmezsiniz, sorarsanız böyle birisi yoktur, bütün iddialarınız ise yersizdir. Çünkü işler oldukça "yasal" işler. Türkiye garip bir ülke olmaya başladı. Doğu'daki devlet terörü olağan bir hale getirilirken, ülkenin batısı bu "milli soruna" karşı duyarlıdır. Fakat sokağımızda, kentimizde yeni bir kaybolma, işkence olayına karşı duyarlılığımız yalnızca "benim dışımda bir şey" olarak algılanmakta. Hayır, öyle değil. Nazi Almanya'sında sessiz kalındıkça nasıl ki, giderek ses çıkartacak insan kalmadıysa, yarın böyle bir manzarayla bizim de karşılaşacağımız kesindir. Eğer ki, sokakların dili olsa, "dilsiz" olan insanlara bunları anlatacak ve diyecek ki; utanç duyuyorum dilsizliğinizden, körlüğünüzden.

Adı: Hüseyin
Soyadı: Toraman
Yaşı: 25
Kaybolduğu yer: Kocamustafapaşa
Kayboluş nedeni: Bilinmiyor
Kayboluş şekli: Sivil giyimli silahlı kişilerce, dövülerek 34 ATZ 56 plakalı beyaz bir Renaulta bindirilerek kaçırıldı.
Kayboluş tarihi: 27 Ekim 1991

Hüseyin Toraman'ın ailesi, akrabaları ve arkadaşları, Hüseyin'in nerede olduğunu öğrenmek için süresiz açlık grevine başladılar. Ankara'ya giderek, TBMM'de SHP İstanbul Milletvekili Ercan Karakaş, İnsan Haklarından sorumlu Devlet Bakanı Mehmet Kahraman'la görüşerek, konuyu İçişleri Bakanına iletme kararı alan Toraman ailesi son umutlarının Meclis olduğunu söylüyor. Buradan da bir sonuç alınmaması ve oğlunun başına bir şey gelmesi halinde polisi sorumlu tutacağını söyleyen Hatice Toraman, olayı protesto etmek için Meclis önünde kendini yakacağını söyledi.

Not: Dergimiz matbaaya gireceği sırada, polis tarafından 9 Kasım'da hırsızlık iddiasıyla gözaltına alınan Yücel Özen'in Beyoğlu Emniyet Amirliğinde gördüğü işkence sonucu 25 Kasım'da öldüğünü öğrendik. Ne yazık ki onun, kamuoyunun gündemine girme şansı olmadı. Birçokları gibi sessizce ve bilinmeden aramızdan ayrıldı. Acısı ansızın yüreklerimizi yakarak... ❑

Yugoslavya

Vukovar'a karşı Milenkoviç

L.Doğan Tılıç

Miroslav Milenkoviç'in öyküsünü ilk kez Sırbistan Cumhurbaşkanlığı binası önündeki yüzlerce mumla aydınlatılmış küçük parkta dinledim. Ivana Balen isimli barış aktivisti genç kızdan: "20 Eylül'dü... Orduya yeni katılmış bir grup asker arasında tartışma çıktı. Grubun yarısı silahlarını bırakıp savaşmayı reddederken diğer yarısı büyük bir savaşma isteği içindeydi. Miroslav karar veremiyordu. Savaşa gidip dün arkadaşı, komşusu olan insanları mı öldürsün yoksa savaşa gitmeyip "hain" olarak mı damgalansın. O ikisini de yapamadı. Ne Tovarnik'e, cepheye doğru yola çıkanlara katılabildi, ne de silahını bırakanlara. O gün kendini Sid kasabasının hayvan pazarında vurdu. Biz de Miroslav Milenkoviç'i barış hareketinin sembolü olarak seçtik. Eğer dur demezsek bu savaş makinası hepimizi yutacak." Kasım sonu olmasına karşın gecede bahar vardı. Belgrad'lı Barış Grupları ve örgütleri bir süredir her akşam saat 20:30'la 21:00 arası bu küçük parkta toplanıyor, mumlar yakıyor ve savaş kurbanlarını anıyorlar. O gece yakılan mumların sayısı 13 bini aşmış ve saptanabilen savaş kurbanlarından 700üncüsünün ismi okunuyordu bir meşale ışığında. Arkadaki bayrak direklerine gerili siyah pankartta "Za Sve Pognile u Ratu" (savaşta ölen herkes için), beyaz pankartta ise "Obsta Mobilizauja protiv rata" (savaşa karşı genel seferberlik) yazılmıştı.

O gece bu pankartların altında barış grupları bir imza kampanyası başlattılar. Hedef Sırbistan'ın her yerinden 100 bin imza toplayarak hükümeti savaş konusunda referanduma zorlamak. "100 bin imzaya ulaşmak hiç de kolay değil", diyor Ivana. "İnsanlardan tam isimlerinin yanında kimlik kartı numaralarını da yazmalarını istiyoruz. Tabii çok fazla korku var. Ama bu referandum zorunlu. Eğer bir savaş olacaksa buna o savaşta ölecek insanlar ve onların aileleri karar vermeli."

Belgrad'da son zamanlarda barış hareketinin epeyce güçlendiği nisöyleyenlerin sayısı azımsanmayacak kadar çok. Ama çok daha fazla sayıda insan umutsuz. İmza toplamaların, savaş karşıtı gösterilerin pek bir işe yaramayacağı inancında bu büyük karamsar grup.

Vukovar'da kalanlar tahliye ediliyorlar. Seksenini çoktan aşmış bir nine kızının ittirdiği bir el arabasıyla uzaklaşıyor Vukovar'ın yıkıntılarından. Yugoslav Komünist Partisinin temellerinin atıldığı Vukovar artık yaşanacak bir yer değil. Kentten tahliye edilenlerin bazıları koşup askerlerin boynuna sarılıyorlar. Ancak çoğunluğun gözleri boşluğa saplanmış.

Leş, Leş, Leş...

Barış için bir şeyler yapılmazsa neler olabileceğinin en çarpıcı kanıtı ise barış gösterisinin hemen 120 km. uzağındaki Vukovar. Savaş karşıtlarını izlediğimin bir gün öncesi ordu kalabalık bir gazeteciler grubunu Vukovar'a götürüyor. Vukovar tam bir hayalet kent. Taş üstünde taş kalmamış. Ölüler hala yerlerde yatıyor. Oysa Vukovar düşeli 3 gün oldu. Ordu yetkililerine göre yerlerde yatan ölüler Hırvatlar tarafından katledilmiş Sırplar. Oysa ölü bir Hırvat'ı ölü bir Sırp'tan ya da Sırp'ı Hırvat'tan ayırmanın hiç bir yolu yok. Ortodoks Sırplar ve Katolik Hırvatlar ancak haç çıkarışlarındaki küçük

Yugoslavya'da milliyetçilik öyle tehlikeli bir şekilde hortlamış durumda ve sürekli ekilen kin tohumları öyle güçlü ki insan yakın ve orta vadede bir çözüm hayal edemiyor. Medya savaşı bu olumsuzlukları güçlendirmek için olanca hızıyla devam ediyor. Gerçek nerede? Doğru olan hangisi, yanlış olan hangisi? Propaganda bombardımanının oluşturduğu toz duman ortamında buna yanıt vermek imkansız.

bir farkla birbirlerinden ayrılabiliyorlar.

"Leş, leş, leş" ya da "cesetler, cesetler, cesetler"... Türkçeden Sırpçaya yadigar leş kelimesini üç kez peşpeşe sıralayarak tanımlıyor kasabadaki durumu bir Vukovar'lı. Kimileri çıplak, kimilerinin kafaları parçalanmış, kanlar içersinde Vukovar sokaklarında yatıyor ölüler. Cehennemden sağ çıkanlar, daha dün "komşiy" (komşu) dedikleri insanların ölülerinin yanından geçiyorlar. Bütün bunların sorumlusu kim? Olaylar nasıl başladı? gibi sorular yıkıntılar ve ölüler arasında anlamını yitiriyor. Yugoslavya her geçen gün biraz daha çözümsüzlüğe gömülüyor. Bunca ölü ve yıkıntının arasında zaferin ne anlamı var, diye düşünüyor insan. İki aydır Hırvat direnişinin sembolü olmuş Vukovar'ı alışlarını zafer olarak sunuyor Sırplar. Bir subay Belgrad TV'sinden "aslında bu tür kasabaları almak 1 yıl sürer ama biz 58 günde aldık" diye böbürleniyor. Yaşlı Sırp gazeteci bu yoruma karşı tarihi anımsatma yapıyor: "1944'te Vukovar'ı Almanlar ve Hırvatlar birlikte tutuyordu. Kızıl Ordu şehri bir ayda alabildi."

Vukovar düştü, peki şimdi sırada neresi var? Ordu nerede duracak? Bu sorulara yanıt aranırken akla ilk gelen kent Osijek oluyor. Kimine göre Osijek ikinci Vukovar olmaya aday. Başkalarına göre ise, Hırvatistan'ın özerk bir bölgesi olan Slavonya'nın 100 bin nüfuslu başkenti Osijek'in Vukovar olmasına olanak yok. Hem nüfusunun Vukovar'ın 7 misli olması hem de Vukovar'daki gibi bir Sırp nüfusun olmaması ve gelebilecek uluslararası tepkiler Osijek'in Vukovar olmasına izin vermeyecek gerekçeler. Ancak Ordunun Vukovar'dan sonra durmadığı da bir gerçek. Ordu Vukovar'dan sonra ilerleyerek ateşkes öncesi iki köyü daha işgal etti. Bir çok insana göre, şimdi ordunun önündeki asıl hedef Vukovar'ın 20 km. güneyindeki Vinkovski. Avrupa ve Yunanistan'dan gelen bütün trenlerin geçiş noktası olan Vinkovski stratejik bir öneme sahip.

Ateşkesler rekoru

Cryus Vance bir tankın içinde girdi Vukovar'a. Belki tankın olmayan pencerelerinden çok fazla bir şey göremedi. Yine de Vukovar'ı gördükten bir kaç gün sonra yanında Hırvatistan Başkanı Tudjman, Sırbistan Başkanı Miloseviç ve Federal Ordu Komutanı General Kadiyeviç ile döndü Cenevre'ye. 23 Kasım'da alınan bu 14. ateşkes kararında Vance'in çok emeği var. Ama ateşkesler, Yugoslavya'ya, belki de bir kaç ay içersinde en çok ateşkes yapan ülke olma ünvanı dışında bir şey getirmeyecek.

Belgrad TV'si Hırvatları cani ve faşist olarak gösterirken, Zagrep TV'si için caniler karşı tarafı milliyetçiliğin bu denli kontrolsüz olduğu bir yerde doğru da insanların milliyetleriyle birlikte değişiyor. Birlikten yana ve şoven olmayan bir çizgi izleyen televizyon kanalı YUGOTEL artık Belgrad'dan izlenemiyor. Verici anteni bir süre önce aşırı Sırp milliyetçilerin hedefi olmuş. Hangi Cumhuriyetin medyasına bakarsanız bakın, çirkinliklerin işleniş biçiminin çirkinliklerden daha çirkin olduğunu görüyorsunuz. Cinayetlerin, saldırıların, katliamların kısacası çirkinliklerin veriliş biçiminin yangına körükle gitmekten hiç bir farkı yok.

Yine de savaşın fazla uzun sürmeyeceğini düşünenlere rastlanıyor. Bir Yugoslav gazeteci, "Balkanlar'da hiç bir savaş uzun sürmez", diyor. "Birinci Balkan Harbi de, İkinci Balkan Harbi de bir yıl kadar sürmüştü. Bu o kadar da sürmez."

Aslında savaşın sonuna ilişkin kehanetlerde bulunmak için henüz çok ciddi bir veri yok. Ama savaşa soluğu en uzun süre yetecek ordu açısından bakıldığında bile "dur" diyen bazı sinyaller görülüyor. Artık Müslümanlar, Makedonya'lılar, Hırvatlar ve Slovenler orduya asker vermiyor. Orduda Arnavut'ların sayısı artıyor. Sırplar Hırvatlara karşı, bir zamanlar otonomilerini yok ettikleri, en büyük başağrıları Ar-

navutlarla savaşmak zorunda kalıyorlar. Bu, ordunun geleceği açısından bir açmaz oluşturuyor. Geçmişte ordudaki dengeyi korumak için Arnavut gençlerin askere alınmasını geciktiren ordunun şimdi bu zoraki durumdan tedirgin olduğunu kestirmek mümkün.

Öte yandan savaşın tarafların en büyüğü olan ordu şimdiye kadarki çatışmalarda gereğinden fazla subay kaybettiği gerçeğini de hesaba katmak zorunda. Silah güçleri ve asker sayısı kalabalık olmasına karşın, ordunun şimdiye kadarki kaybının yüzde otuzunu subayların oluşturduğu söyleniyor. Kayıplar arasında Vukovar'da vurulan General Bratiç ve Dubrovnik'te ölen bir amiral de var.

Cepheye gönüllü olarak koşmuş, işsiz güçsüz ve aşırı milliyetçi para-militer gruplar cephe gerisine de büyük sorunlar taşıyorlar. Biraz içince, silahlarını ve bombalarını bir kaç Alman Markına satıyorlar. Geçen ay böylece ortalığa yayılan el bombalarından yalnızca Belgrad'da 6 kişi öldü.

Bunun yanında ordunun bir çok iyi subayı da karşı tarafa geçmiş durumda. Asker ve silah açısından dezavantajlı olan Hırvatların durumu subay açısından hiç de fena değil. Hırvat kuvvetlerinin bir çok önemli komutanı kısa süre önceye kadar Federal Ordu'da Hırvatlara karşı savaşıyordu. Ordunun Hava Kuvvetleri Komutanı General Antun Tus şimdi Hırvatlarla ve Hırvat Ulusal Ordusu'nun komutanı. Vukovar'daki Hırvat savunmasının komutanı Albay Mile Dedakoviç de bir kaç ay önceye kadar orduda Hırvatlara karşı savaşıyordu.

Dahası, orduya katılmamak için gençler sürekli evlerinden kaçıyor, kaçamayanlar da varlıklarını hissettirmemek için telefonu açmıyor, kapıya çıkmıyorlar. Yugoslavya dışına kaç kişinin çıktığına ilişkin resmi bir rakam yok. Kime sorsanız "çok" demekle yetiniyor. Viyana, İtalya ve Macaristan askere gitmek istemeyen Sırp ve Hırvat gençleriyle dolu.

Belgrad'da son zamanlarda barış hareketinin epeyce güçlendiğini söyleyenlerin sayısı azımsanmayacak kadar çok. Ama çok daha fazla sayıda insan umutsuz. İmza toplamaların, savaş karşıtı gösterilerin pek bir işe yaramayacağı inancında bu büyük karamsar grup.

Savaş İcat Oldu Mertlik Bozuldu

Karadağlılar Balkanların mertlikleri ve savaşçılıkları ile tanınan bir halkı. Günlerce savaştıkları, haftalarca kuşatma altında tuttukları düşmanlarını suları bitince su almaya gönderdikleri savaşa ise daha sonra devam ettiklerine ilişkin mertlik öyküleri anlatılıyor. Ancak bu savaş, orduya gönüllü olarak katılmış ve özellikle de Dubrovnik kuşatmasında bulunmuş Karadağlıların mertliklerini iyice törpülemişe benziyor. Şimdi Karadağlıların önce evleri soydukları sonra da talanları ortaya çıkmasın diye soydukları evleri bombaladıklarına ilişkin öyküler anlatılıyor. Savaş bölgesinden kamyonlarla ganimet taşıyan Karadağlılardan söz ediliyor. Dubrovnik yakınındaki modern bir matbaa şimdi Karadağ'a taşınmış durumda ve Karadağ'ın en zengin matbaacısına hizmet ediyor. Savaş işsiz ve yoksul Karadağlılara şimdi bir para kazanma aracı olarak görünüyor.

Tuna Nehri: Ambargoya doğal delik

Belgrad'da bir yabancının yalnızca bir kaç saatlik bir mesafede cereyan eden olayları hissetmesi olanaksız. Gençler yine sokaklarda sarmaş dolaş öpüşüyor, McDonalds önündeki kuyruklarda hiç bir kısalma yok. Ancak üniversitede İspanyolca okuyan Stella "Bu görüntü yanıltıcı" diyor. "Belgrad'a gelen yabancılar burada herkesin keyfi yerinde diye düşünüyor. Oysa hepimizin içi kan ağlıyor".

Aslında Belgrad'daki her evin içinde bütün şiddetiyle savaş var. Ev kadınları yiyecek stoklamakla meşgul. Rağbet makarnayla patateste. Savaş stoku kadın sohbetlerinin en önemli konularından.

Ekonomik durum da gittikçe kötüleşiyor. Karaborsa almış başını gidiyor. Bir kaç ay önce 1 Alman Markı 18 Dinara bozdurulurken şimdi 40 Dinara bozduruluyor. Resmi kur ile karaborsa arasında fark ise yüzde 40-50 civarında.

Batı ciddi bir şekilde uygulanacak ekonomik ambargonun, özellikle de petrol ambargosunun Yugoslavya'da durumu yatıştırabileceğini ve Sırbistan'ı frenleyebileceğini düşünüyor. Avrupa'da ambargo fikri ağırlık kazanmaya başlıyor. Ancak Belgrad'da kısa vade ve orta vadede ambargonun da bir işe yaramayacağını düşünenler çoğunlukta. Zaten Sırbıstan da olası bir ambargoya karşı tedbirlerini alma çabasında. Geçenlerde Başbakan Dragutin Zelenoviz ve Dışişleri Bakanı Vladislav Jovanoviç'in Romanya'ya yaptığı resmi ziyaretler, Romanya'nın bir ambargoya katılmayacağını da ortaya çıkardı. Tuna Nehri ise, Romanya'dan her türlü malın ve kısa vadede ihtiyaç duyulan kadar petrolün taşınabileceği ve kimsenin de kontrol edemeyeceği doğal bir yol olarak Sırbistan'ın en büyük şansı.

Şaka yollu da olsa çok sık sorulan ve yanıt aranan bir soru var: Yugoslavya'da hangi taraf haklı, iyi olan kim, kötü olan kim? Bu soruya en anlamlı yanıtı verenin ise Belgrad Barış Gruplarının kendilerine sembol olarak seçtikleri Miroslav Milen-

koviç olduğunu söylemek mümkün.

İnsanın Sırbistan'dan baktığında en çok Sırpları, Hırvatistan'dan baktığında da daha çok Hırvat'ları eleştiresi geliyor. Hırvatlar bütün uluslararası yasaklamalara karşın Avusturya ve Macaristan'dan silah almayı sürdürüyorlar. Hırvat katliamlarına ilişkin anlatılanları da ateş olmayan yerden duman çıkmaz diye dinlemek gerekiyor. Hırvat propaganda makinası durmaksızın çalışıyor. UNESCO ekiplerinin incelemeleri, Hırvatların eski Dubrovnik'in tahrip olduğuna ilişkin iddialarını boşa çıkardı.

Aşırı milliyetçi Hırvat Haklar Partisi lideri Dobrasav Paraga şimdi, "Vukovar düşerse Tudjman da gider" uyarıyla karışık tehdit ettiği Hırvat Cumhurbaşkanı'nı daha bir sıkıştırıyor. Orduya karşı topyekün bir savaş başlatmaktan yana olan Paraga'nın partisi Hırvatistan'dan gelen Sırp katliamı haberlerinin de baş rol oyuncusu sorumlusu. "Vukovar düşerse Tudjman da düşmeli" demişti bir zamanlar Paraga. Şimdilerde Zagrep'ten Paraga'nın bir darbe hazırladığı yolunda haberler de geliyor.

Türkiye geliyor!

Balkanların devi Yugoslavya'daki başka yerlere de sıçrayabilecek savaş ve istikrarsızlık ateşi Türkiye'yi ne ölçüde etkiliyor? Türkiye Belgrad'dan nasıl görülüyor? Türkiye için Yugoslavya'daki en önemli cumhuriyetlerin Bosna-Hersek ve Sırbistan olduğu söylenebilir. Bosna-Hersek ve Makedonya'nın Türkiye açısından önemi buradaki Türk ve Müslüman nüfustan kaynaklanırken, Sırbistan'ın önemi Türkiye için stratejik önemi olan bir yolu tutmasından kaynaklanıyor. Balkanlardaki Türk diplomatları sürekli Türkiye'nin bölgede tam bir istikrardan yana olduğunu, bunun dışında hiç bir niyetinin olmadığını vurguluyorlar. Ancak reel-politik bir değerlendirme Hırvatistan'ın belki "insani" açıdan bir ilgi odağı olabileceğini, Türkiye'nin çıkarları açısından Sırbistan'ın sahip olduğu öneme sahip olmadığını gösteriyor.

Aslında savaşın sonuna ilişkin kehanetlerde bulunmak için henüz çok ciddi bir veri yok. Ama savaşa soluğu en uzun süre yetecek ordu açısından bakıldığında bile "dur" diyen bazı sinyaller görülüyor. Artık Müslümanlar, Makedonya'lılar, Hırvatlar ve Slovenler orduya asker vermiyor.

Yine de Sırplar, Türkiye'nin Yugoslavya'daki Müslüman nüfusa özel bir ilgi gösterebileceği kuşkusuyla Türkiye'ye bakışlarında dikkatliler. Belgrad'ın en ciddi gazetelerinden Politika'nın haftalık İngilizce yayını The International Weekly 29 Kasım tarihli sayısındaki baş makaleyi, Bosna-Hersek'in Müslüman liderlerinde ve Cumhurbaşkanı yardımcısı Muhammed Cengiç'in Türkiye dönüşü Sarayevo'da söyledikleri ile noktalıyor: "Cengiç Sarayevo'ya ayak basar basmaz 'Süleyman Demirel bana açıkça dedi ki eğer Dubrovnik'de olduğu gibi, birileri Bosna-Hersek'in başkenti Sarayevo'yu tahrip etmeye kalkarsa Türkiye orayı korumak için gerekli adımları atar' şeklinde konuştu. Yugoslavya olayında dostça ilgi ve karıştırıcılık arasındaki çizgi çok ince. Demirel'in Yugoslav Krizi'nin tarafları arasında korunması zorunlu olan mesafeyi tutmak mı istediğini, yoksa savaşın taraflardan birinin yanında mı yer alacağını yakında açıkça göreceğiz".

Aslında Türkiye'ye ilişkin bu yorumların bir kaynağı bölgede olup bitenlerle yine yakından ilgili olan Atina. Yunanistan'ın en etkin gazetelerinden To Vema'da geçenlerde yer alan bir baş makalede şöyle deniyordu: "Türkiye İslamın bayraktarlığını yaparak etkisini Balkanlara taşımak istiyor. Türk diplomasisi dinsel duyguları değerlendiriyor ve Yugoslavya'daki politik istikrarsızlık durumuna etki köprüleri kurma çabalarına girişiyor". Tabii To Vema'daki bu değerlendirmenin Politika'da aynen aktarılması da anlamlı.

Yugoslavya kanıyor. Etrafında ülkede kıpırdayan her yaprakla ilgilenen ülkeler. Almanya, Fransa, İtalya, Avusturya, Macaristan, Arnavutluk, Yunanistan, Bulgaristan, Türkiye... Yugoslavya'nın yeni bir Balkan savaşının ateşleyici fitili olmasından korkanlar da var. ❑

Ortadoğu Barış Konferansı'nın ardından

Madrit'ten öte Amerikan hesapları

Faik Bulut

Irak yönetimine karşı Kürtlerle birlikte mücadele eden Asuri örgütlerinden **Bethnahrin Solidaritetskommitte** (Mezopotamya Dayanışma Komitesi-BSK) İsveç'teki merkezinden, ABD'nin "Yeni Dünya Düzeni" siyasetine ilişkin bir bildiri yayınladı. Şu noktalar dikkat çekici: "Yeni Dünya Düzeni, kimin düzeni? Ortadoğu'da oynanan tüm oyunlar, bölge petrolleri üzerindeki egemenlik kavgasıdır. 'Demokrasi'yi kurtarmak ve korumak için değildir. İsrail terörizmi, Arap milliyetçiliği, İslam köktenciliği, Filistin İntifadası... Yeni Dünya Düzeni'ne paralel olarak gerçekleştirilmeye çalışılan Yeni Ortadoğu Düzeni, işte bu ilişki ve çelişkiler sisteminin üzerinde inşa edilecektir. Burada üzerinde durulması gereken fark, yeni düzenin, bizzat Amerikan ordularınca güvence altına alınacağıdır. Bu, ABD'nin sadık dostlarından Türkiye ile İsrail'e ihtiyacı olmayacağı anlamına gelmez. Tersine, her iki ülkeye de eskisinden daha aktif roller verilebilir. ABD, Ortadoğu'daki ikinci önemli sorun olan Kürt meselesine de Filistin sorununa baktığı gibi bakmaktadır: Yani mevcut bir devlet içinde federasyon... " (**Sawbo** Dergisi, s.3, 1991)

30 Ekim'de İspanya'nın başkenti Madrid'te yapılan Ortadoğu Barış Konferansı'nın açılış ve tanışma oturumunda da, iyimser gösterilmeye çalışılan tablonun arkasındaki gerçekleri irdelemekte yarar olduğu kanısındayız. Madrid Konferansı'ndan başlarsak şunu görürüz: Gerçekten de bölgedeki dengeler bozuldu. Boykot siyasetleri (Arapların İsrail'e karşı, İsrail'in FKÖ'ye karşı, Sovyetler'in İsrail'e, ABD'nin bazı Arap ülkeleriyle FKÖ'ye karşı) sona erdi. Sadece bu anlamda tabular yıkıldı. Büyük ölçüde de psikolojik olarak. Gün, tartışma ve karşılıklı görüşme günü olarak belirlendi. Nitekim, Suudi ve İsrail yetkilileri bazı Avrupa başkentlerindeki gizli kaçamaklarını gün yüzüne çıkarıp görüşmeye başladılar Madrid'ten sonra. FKÖ lideri Yaser Arafat, daha önce kopan ABD-FKÖ diyalogunu yeniden sürdürmek için Amerikan başkentine gitmeye hazır olduklarını ifade etti. Yaklaşık 40 yıllık İsrail-Filistin boykotuda, tarihin garip bir cilvesi olarak, en uçta iki radikalin (İsrail Başbakanı sağcı İzak Şamir ile Filistin delegesi başkanı solcu Haydar Abdülşafi) karşı karşıya oturmasıyla sona erdi.

ABD, bu görüşmelerden, bir yere kadar Arap ve Filistin yanlısı gibi gözüktü. Amaç, **"demokratik ve barışsever"** bir imaj yaratmak ve mesaj vermek. Ama öte yandan, ABD, Ortadoğu Barış Konferansı'nı **"Yeni Dünya Düzeni"** planlarının bir parçası olarak ele alıyor. Bu bağlamda her şeye hükmetmek, kendisine batan sivri uçları "budamak".

Ortadoğu'daki arka bahçesinde bütün ipleri elinde tutmak istiyor. Bir çeşit, "gülümseyen tahakküm.!"

ABD, İsrail'e çok sahip çıkmıyor. Stratejik anlamda bu ülkeye şimdilik fazla ihtiyacı olmadığı gerçeği bir yana, ABD, günümüzde siyasi ve askeri bakımdan tahakkümü ve denetimi altına aldığı bölgeyi bizzat kendi yönetmek istiyor. Vekalet vermiyor kimseye, Tipik örneği **Çevik Güç** veya **Çekiç Güç**. Hem de bölgenin en kritik noktasına; Irak Kürdistanı'nın İran ve Türkiye arasında yaratılan boşluğuna yerleştirilmiş: Dar üçgende vurucu güçtür bu! Öte yandan, ABD, İsrail'e sahip çıkmıyor; çünkü bölgenin başına bela ettiği tek İsrail yerine, bölgedeki hemen bütün devletleri kendi adına her an hareket etmeye hazır olan, birçok İsrail yaratmak istiyor. Bir anlamda bölge ülkeleri topluca İsrailleştirilmek isteniyor. Amerika'nın rol dağıtımı!..

Bugünlerde "baba" olmak moda ya... "**Bush Baba**"da yeni rol dağıtımında, bir yandan herkesi **İsrailleştirmek** ve demokrat görünmek istiyor. Bu işin"**havuç**"lu

yanıdır.

"Sopalı" yanına gelince, bu hem aba altından gösteriliyor, hem de binbir entrika ve Batılı kitle iletişim araçlarının kutsamasıyla gerçekleştiriliyor. Üstelik de tam bir yalan ve iftira kampanyası eşliğinde. Örneğin şu yapay Libya-Amerikan gerginliği! İşin özü nedir? Güya, 1988 yılında Libya ajanları, Amerikan Pan-am uçağına bomba yerleştirmiş ve çok sayıda yolcunun ölümüne neden olmuşlar!.. Olayın bir koro halinde **New York Times**, **Der Spiegel**, **Sunday Times** gibi batılı basın tekelleri aracılığıyla dünya kamuoyunu yanıltmak için kullanılması türünden ahlaksızlık taşıyan yanına boşveriyoruz...

Sırf teknik açıdan baktığımızda bile, hatalar ve düzmeceler zincirinin halkalarını birleştirmek kolay. Üç yılı aşkın bir zamandır, olayı aydınlatamayan Batılı istihbarat elemanları, durup dururken "İlham dolu rüyalar"mı gördüler ki, uçağın sabotajcılarını hemen değil de, Madrid Konferansı ertesinde tespit edebildiler? Rastlantı mı? Hiç de değil! İşte burada "**sopa**" siyaseti devreye giriyor: Ortadoğu'da Yeni Düzen yaratılmasına karşı çıkan, ezilir! Karşı çıkanlar kim peki? Bakalım: FKÖ içindeki radikal İslamcılar (İran yanlısı), marksistler ve bazı yurtseverler. Bu örgütlerle birlikte Libya ve İran, Tahran'da alternatif bir Filistin Konferansı topladılar. Suriye de gizliden destekledi. Kısacası, bu hareket ve ülkeler, ABD'nin buyruğuna başkaldırmış oldular ve potansiyel bir tehlike teşkil etmeye başladılar. Çünkü FKÖ önderliğinden farklı düşünen Filistinli örgütlerle İslamcılar, bireysel yada **grupsal şiddet** eylemlerine başvurabilirler. Hedef, Amerikan çıkarları ya da ABD yanlısı ülkelerin çıkarları olabilir. Bu nedenle ABD, radikalleri "**düzleme**" mantığıyla hareket etti, ediyor. Yine bu nedenle, Suriye, "terörizmi destekleyen ülkeler listesinden silinmedi." İran "nükleer tehlike" olarak görülüyor.

Arap Petrolü, Mısır İşgücü, Türk Suyu, İsrail Teknolojisi; yeni dünya düzeninde her bölgenin kendi "düzeni" ABD'nin öngördüğü iş bölümü doğrultusunda gerçekleşecek. Madrit Konferansı'nda şu görüldü: Bölgedeki dengeler bozulmuş, boykot siyasetleri sona ermişti. Suudi ve İsrail yetkilileri bazı Avrupa başkentlerindeki gizli kaçamaklarını gün yüzüne çıkarıp görüşmeye başladılar, Madrit'ten sonra. FKÖ Lideri Yaser Arafat, daha önce kopan ABD - FKÖ diyaloğunu yeniden sürdürmeye hazır olduğunu ifade etti. Yaklaşık 40 yıllık İsrail - Filistin boykotu da sağcı İzak Şamir ile Filistin Delegesi solcu Abdülşafi'nin karşı karşıya oturmasıyla sona erdi.

Yeni Dünya Düzeni çerçevesinde, "sivri" gözüken Çin, Kuzey Kore, Vietnam, Cezayir törpülenmek isteniyor. İnsan Hakları gibi her tarafa çekilebilecek; daha doğrusu Amerikan gözlüğüyle sınırlanmış bir konu, bugünlerde dünyada yıkıcı faaliyetlerin odağı haline gelmiş CIA'nın "**birinci gündem**" maddesi artık. Sihirli anahtar. Her kapıyı açar; deler geçer! Lazer ışınıdır o! **Kimi zaman da lazer silahı**. Adamına ve yerine göre.

Madrid'in ilk oturumundan sonra iki haber dikkat çekici: **Birincisi**, bundan sonraki görüşmelere Türkiye'nin de ortak edileceği. **İkincisi** de, İsrail İşçi Partisi (Sosyalist Enternasyonal'e üye) tarafından geliştirilen ve Filistinlilere "toprak verilmesi"ni de içeren Ortadoğu'ya ilişkin dört başı mamur, entegrasyon planı. Bakın ne diyor İşçi Partisi Başkanı Şimon Peres: "Aralarında Türkiye ve İsrail'in de bulunacağı AT türünden Ortadoğu Ortak Pazarı kurulmalı. Bilim, teknoloji ve demokrasi, yeni düzenin en önemli simgeleri. Kısaca Arap petrolü, Türk suyu, Mısır pazarı ve işgücü, İsrail teknolojisiyle uzmanlığı Ortadoğu Federal Birliği için gereklidir..." Bu konuda Özal ile Hollanda'da görüştü Peres. FKÖ liderlerinden Halid El Hasan da benzer görüştedir artık! Dolayısıyla ABD, Yeni Dünya Düzeni çerçevesinde ipleri elinde tutmaya ve kendi planını gerçekleştirmeye çalışırken; İsrail, Türkiye ve Arap ülkelerini de yanına alarak bölgede ve dünyada giderek daha fazla söz sahibi olmak isteyen Avrupa'ya oynamaktadır. Emperyalistler arası çelişkinin ve rekabetin bir başka adıdır Yeni Dünya Düzeni. Madrid bunun bir basamağıdır.

Son olarak, Libya-ABD gerginliğinde bir haber ilgi çekici. Türkiye'deki milli basının üstüne atladığı haber şuydu: Libya PKK'ye yardım ediyor ve pasaport veriyor. Haberi tersten okursak, çifte amaçlı olduğunu görürüz. Amerika, Türk kamuoyuna şu masajı vermek istiyor: "Bakın şu kardeş bildiğiniz Libya, terörist PKK'yi destekliyor! İkinci mesaj ise Avrupa'ya: "Sempatiyle baktığınız şu Kürtler var ya, bakın, teröristleri destekleyen, terörist bir devlet olan Libya ile işbirliği halinde...!" Buyrun burdan yakın...

Amaç? Çok yönlü. Ama biz, önemlilerinden birini aktaralım: Filistin sorununun çözümü, aynı zamanda bölgedeki Kürt sorununun çözümü için deneme niteliğindedir. Filistin devleti yerine Ürdün-Filistin konfederasyonu, yeni doğacak bir Kürt devleti yerine muhtemel bir Türkiye-Kürt federasyonuna çevrilemez mi?

Olayın bamteli burada, sanırım.... ❑

Çarlığın ve Leninizmin ötesinde

Rusya: "olmak ya da olmak"

Hasan Necip

Çocukluğumuzun "Soğuk Savaşı"nın "kötü Rusya'sı, kaka Rusya"sı ile gençliğimizin Dostoyevski ve Toltsoy'yazınının "iyi Rusya"'sı arasında bocalayıp durduk. İlkin, "Ruslar geliyordu". Sonra "Amerikalı" bizim için o Hollywood filminden çok sonra "çirkinleşince", artık o stepleri biz de inceleme zahmetine katlandık. Belki stepleri anlar gibi olacaktık, eğer Doğu Bloku'nun blok halinde, halen esrarengiz kalmış çöküşü olmasaydı arada... Rus'un yavaş gelişmesini kavrayamamış bizler, artık Rus'un da anlayamadığı bir hızlı metamorfoz'u nereden anlayacaktık?

Bu, üç günlük bir Rusya gezisiyle de anlaşılamazdı.

Kafasına bir Sovyetler Birliği imajı yerleşmiş bir insanın, ellisine merdiven dayamışken Rusya'ya ilk gidişini, herhangi bir seyahatten daha romantik sayması mukadderdi.

Hele bu yolculuk, Rusya'nın taşrasına olacaksa.

Aeroflot'un küçük boy bir Antonov uçağıyla, ilk kez bu denli çok kalpaklı adamı bir arada gördüğüm Odessa havalimanı üzerinden Minsk'e vardık. Beyazının nereden geldiği bugün dahi tarihçiler tarafından saptanamamış Beyaz Rusya'nın başkentinin kendi hayalgücümüzün ötesine taşan mimarisi, alışageldiğimiz Kuzey Avrupa binalarının ve Ortadoğu evlerinin de ötesinde, handiyse şizofrenik bir ton taşıyordu gözlerimiz için.

Rus'un duruşu barbar, gözü uygardı. Batı'da gözle anlaşmanın bilirsiniz mümkünü yoktur. Makina, bakışların arasına girmiştir. Lisanım olsa İngiltere'ye yerleşirdim, lafı oradan gelir. Bilinmez ki lisan, ehven-i şer'dir, ama onunla bitmez. Doğulu'sun sen.

Başka bir yerdeydiniz, Rusya'daydınız. Tarihin, görkemin, uçsuzlugun bucaksızlığın ta içindeydiniz. Soğuğun, bu denli geniş alanda ılımasına imkan yoktu. Binası, oteli, kulesi, sonsuza ayak uydurmak için boyut kazanmışlardı.

Peki müşterilerinin nerede olduğu sürekli aklınızı kurcalayan bu büyük hanlarda loş ve mesafeli ışıklar altında, Fransız ve İtalyan mutfağından sonra uluslararası ölçütlere göre "yenilebilir" tek mutfağı oluşturan Rus yemeklerini bitmez tükenmez "Neron sofralarında" tattık. İçkiyi kaçırmamaya çabaladık. İzah ettiler "Bu yemeklerin niteliği, yanında içkiyi gerektirir, tıbben açıklanmıştır." Direnme, birkaç saat sürdü nitekim. Sabah şampanya, öğlen votkaya boyun eğdik.

Rus'un duruşu barbar, gözü uygardı. Batı'da gözle anlaşmanın bilirsiniz mümkünü yoktur. Makina, bakışların arasına girmiştir. Lisanım olsa İngiltere'ye yerleşirdim, lafı oradan gelir. Bilinmez ki lisan, ehven-i şer'dir, ama onunla bitmez. Doğulu'sun sen.

Tüfek icat oldu mertlik bozuldu. Nezaket te gitti. Rusya'ya ama. Barbar duruşa refakat eden gözler, birşeyden anlamıyorsa nezaketten anlıyor. İçten bir "spasibo", Rus'u adeta eritiyor. Çar'ın, bolşevizmin, Lenin'in, komünizmin, Stalin'in, glasnost ve perestroika'nın ötesinde bir "spasibo", aynı zamanda Rus'un kültür emperyalizminin simgesi sanki...Teşekkür, aynı zamanda tevazuu ve üstünlüğü taşıyor. Glastnost? Evet, ama henüz Erich Fromm'un "olmak" tabakasından "malik olmak" düzeyine gelmemişler. Gelmezler inşallah. Yokluk döneminin mirası, kuyruklar. Rus yaşamının bir parçası. Bir "süpermarket"te, çocukluğumuzun demir çubuk üzerinde düğmelerini sağa sola oynattığımız "abaküs"üyle kasada hesap yapıldığını gördük. Tezgahtar kadın, fotoğraf çekmeye yeltendiğimizde, sakladı abaküs'ünü. Fiyatlar arasında denge aramayacaksınız. Karaköy iskelesinde de bulabileceğiniz matruşka'lar 700 kopek'ken, o muteber rozetler 3 kopek mesela. 50 kopek bozduracaksınız, kız "souvenir"diyor, hatıra, bozamam 3 kopek için 50 kopek, sizin olsun. "Malik olan" Batı'da esamesi okunmayan bir "olmak".

Yokluk döneminin mirası, kuyruklar. Rus yaşamının bir parçası. Fiyatlar arasında denge aramayacaksınız. Karaköy iskelesinde de bulabileceğiniz matruşka'lar 700 kopek'ken, o muteber rozetler 3 kopek mesela. 50 kopek bozduracaksınız, kız "souvenir"diyor, hatıra, bozamam 3 kopek için 50 kopek, sizin olsun. "Malik olan" Batı'da esamesi okunmayan bir "olmak".

Otelin holünde Rus (Beyaz Rus değil) mihmandar yaklaşıyor. "Be-

yaz Rusya'nın kadınları'nın güzelliği tüm Rusya'da meşhurdur..." Zaten Polonya'dan Vladivostok'a kadar uzanan devasa arazide tüm kadınların insanın gözünü böylesine okşadığını düşünemezdik. Nedir bu güzelliğin artı'sı, diye düşünüyoruz yine de. Kuzey Avrupa'dakiler gibi bir plastik artı gözler herhalde. Sevecen, haşin, mütevazi, sıcak ve soğuk, ama yaşayan, zombi değil. "Olan", kısacası...Moskova'da "mükim" bir Türk yaklaşıyor bu kez:"Bilir misiniz, bunlar bize benzerler, karılarını döverler..." Kimin kime benzediğini bilemiyorum ama Time dergisi, geçen yıl Amerika'da dayak yiyen kadınları kapak konusu yapmıştı. O an, üç tane dev gibi herif beliriyor koridorda ve geçip gidiyorlar. Boy ortalaması hilafsız 2 metre 5 falan. Çam yarmasından hallice, öyle entel tip falan da değil. Ne bunlar, basketçi mi? Hayır, diyorlar, Beyaz Rus.

Soğuk beyaz gecelerde bir tür tinsel soba etkisi yaparmış gibi duran Byelorusya "keramikleriyle"süslü holde ya da iç dünyalarına dalmış gibi görünen hatunların görev yaptığı resepsiyonun önünde, "güzellikleriyle ünlü" o kızlardan bir çeşitliyon, bir takım kalpaklı kalpaksız heriflerle muhabbet kisvesine bürünmüş neşeli bir pazarlıktan sonra, asansörlere doğru yolalıyorlar. O pazarlık, cemiyet oyunları oynamak için değilmiş zahir. Bize ne? Bir saat geçmeden zerre komplekssiz, adamın kolunda otelden çıkıp beyaz puslu soğuğa karışıyorlar... Aşk, dışı donan insanın içini ısıtıyor. Ya politika? Bilemiyoruz, ebedi Rusya'nın değişken Sovyetler Birliği'ne bir hayli lakayt bıktığı bu ortamda, televizyon genelde entel ve bir hayli sıkıcı olduğu havasından belli konuşmalar , açık oturumlar, forumlar yayınlıyor ve artık bayrağından renginden edasından herkesi dalgaya alabildiklerini, o camda herkesi eleştirebildiklerini anlıyoruz, KGB'nin hedef olduğunu anladım mesela, kiril harflerine ve o güzelim lisanlarının benim için tam bir esrar oluşturmasına karşın...Ama hayır, yine de matrak değil programları, bir hayli karınağısı, aksine. O iş Amerika'da, aç 40 kanaldan birini, mutlaka bir porno, bir "Şovbiz", bir "sinema klasiği", bir şamata bulursun. Sovyet, mizahı hüzün genelinde yakalıyor, şamata yaparken aniden (titreyip kendine dönerekten) hüzünlenmek onun harcı değil.

Mizahı... Kızılordu saflarında yakaladık. Zaten bir hayli yüksek olan kültür düzeyinin de üstünde olduklarını anladığımız karacı ve denizci subaylar, hiç yenilmemiş bir ordu oluşturmanın tavrını taşıyorlar. Bu, onlara bir rahatlık ve ayrıca şakalaşmak, mizah yapmak ve incelik için zaman kazandırmış. Ve dikkat ettik, ziyafetlerde mutlaka kadeh kaldırılacak ya Rusya'da, subaylar yabancı lisanda konuşma yaptıklarında mutlaka yabancıya "refah" diliyorlar. Prosperity. Ve sağlık. Sağlık ve refahtan daha yasal ne olabilir? Batı'da bir kez refah dilendiğine tanık olmadık. Batı, kendi hedefini ve başarısını ayıp sayıyor sanki. Özellikle Batı Avrupa'da kadehler, işleriniz yaver gitsin'e kalkar, "success". Sağlık olmayıversin zararı yok, başarıya ulaştığınızda hastasınız artık... Moskova'da çalışan Türk anlatıyor "Yeltsin aslında zayıf biri, etrafına güveniyor, yoksa kendisi göründüğü kadar azimli değil..." TV hava raporları Yeltsin'in krallığının da ötesine taşıyor, artık o kadar sökmeye başlıyoruz Kiril alfabesini: Moskova -5, Alma Ata -8, Talin -6, Riga -3, Yalta +10... maşallah. Rusya'yı ikiye bükün, içine Avrupa da sığar. Amerika da, Kanada da...Ayrı ayrı, tabii...

Ve bu sonsuzun bir parçasının üzerinde yine aynı Antonov'la uçuyoruz...Kiril harflerinden başka hiçbir harf göremeyeceğiniz yazılarıyla o havaalanları ve Ukrayna'nın altıgen tarlaları üzerinden... Simferopol havalimanında gözlerimizi oğuşturuyoruz, üç günlük düş bitiyor çünkü. Karadeniz çok yakınımızda... ❑

Antalya'da 28. randevu

İyi "oynayan" kazandı

D. Ercan Burak

Her festival sonrasında olduğu gibi, 28. Antalya Film Festivalinin sonuçları da bir çok soru ve tartışmayı beraberinde getirdi.

Hemen akla gelen, Yeşilçam geleneğinden ve bununla beraber star klişesinden gerçek anlamda bir "kopuş" olup olmadığıdır. Çünkü festival öncesinde kamuoyundaki yaygın kanı, ödüllerin "bildik" starlar arasında paylaşılacağı doğrultusundaydı. Ne var ki, birkaç yıldan bu yana gerek sinemamıza gerekse festivale yeni bir soluk, yeni bir anlayış getirmek isteyen ilgililer (sırf bu yüzden midir?) yerinde bir değerlendirilmeyle herkesi şaşırttılar. En başta da, kendinden emin olan (!) starları...

Bir diğer tartışılır konu da, jürinin, Ömer Kavur'un "Gizli Yüz" ünü değerlendirirken, bu filmin yurtdışında pek çok ödül almasından etkilenip etkilenmediğiydi.

Bugüne dek piyasayı belirleyen ve ödüllü yarışmalarda ezici üstünlük sağlayan starlar hep ön planda kalır, filmi asıl yaratan yönetmenlerden hemen hiç söz edilmezken, bu yılki festivalde tam tersi bir tavır alınması kimi çevreleri hayretlere gark ederken, sinemaya ciddi bir açıdan yaklaşanları hayli memnun ediyordu.

Peki ya Türk sinemasının yeni arayışlara, herşeye rağmen azimle devam ettiği söylenebilir miydi? Tabi ki bu soruların yanıtları bir festival sonucuyla verilemez. Ayrıca böyle köklü bir geleneğe sahip olan starlık sisteminin bir yarışma sonrasında sona ermesini bekleyemeyiz. Elbette ki uzun bir sürece ve "beklemeye" gereksinim vardır...

Tartışmaların diğer bir ekseniyse, Türk sinemasının geleceği - dolayısıyla kimliği- ve bunu Amerikan sinemasının nasıl etkilediğiydi. Festival boyunca gündemde kalan konunun uzantıları, 77. yıl yürüyüşünde "Yabancı Film Liberasyonuna Son" gibi pankartlara varıyordu.

Peki seyirci olaya nasıl bakıyordu. Şayet bilinçlenme seyirciye

Sumru Yavrucuk: "Artık yönetmen sineması var"

İki yıl önce, yönetmenliğini Eser Zorlu'nun yaptığı "Yorum Yok" filmiyle sinemaya atılan Sumru Yavrucuk, bu filmden bir yıl sonra katıldığı Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde, Işıl Özgentürk'ün ilk yönetmenlik denemesi olan "Seni Seviyorum Rosa" filmiyle En İyi Kadın Oyuncu Ödülü'nü aldı.

Tiyatrodan sonra, kamerayla ilk televizyon sayesinde tanıştınız. Televizyona hazırladığınız filmler ve ödül aldığınız film?

1986 yılında tanıştığım televizyon benim için çok yeni bir alandı. Bugüne kadar da "Önce Canan", "Ayaşlı ve Kiracıları", "Yol Palas Cinayeti" ve "İki Kadın " gibi televizyon dizilerinde rol aldım. Seni Seviyorum Rosa benim ikinci filmim. Ve keyifli bir çalışmanın ürünü olarak ortaya çıktı. "Seni Seviyorum Rosa" sıradışı bir filmdi. Zaman ve mekan kavramları yoktu. İşlediğimiz ve üzerinde durduğumuz nokta insanlar arası iletişimsizlikti.

Rosa rolünü nasıl yorumladınız ve hazırladınız, ödüllerin genç oyunculara gelmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bir yıl boyunca Rosa'yı düşündüm. Onunla yatıp onunla kalktım. Onu yaşadım. Çünkü ben Rosa'nın gençliğinden ölümüne dek olan geniş bir bölümü oynuyorum. Bunun için rol gereği kilo aldım. Kısaca bu rol beni çok etkilemişti. Ben sinemada projeye ve yönetmene inanıyorum. Artık star sinemasının yerini yönetmen sineması almıştır. Son Antalya Film Festivali ve sonuçları bunu kanıtlayan en iyi örnek oldu. Ödüllerin gençlere verilmesinide böyle değerlendiriyorum".

Bundan sonra aynı düşünceyle mi filmlerde rol alacaksınız?

Bu benim için önemli. 10 yılda çok az filmde rol aldım. Bunlar içinde kanımca en niteliklisi Rosa'ydı. Gelecektede oynayacağım filmlerde kıstas olarak inandığım proje ve yönetmenler arayacağım".

Selim AKÇİN

dek nüfuz etmişse, bu hegemonya nasıl devam ediyordu. Hasılat listelerin de filmlerimiz alt sıralarda yer alırken, sinemalarda gösterime girmezken, bu Amerikan filmlerini kimler izliyordu.

Asıl sorun buradan başlamaktadır. Bir türlü sağlıklı bir gelişim gösterememiş, kuramını dahi oluşturamamış bir sinema hangi seyirciye hitap edecektir.

Özellikle son iki yıldır kendini önemli ölçüde hissettiren Amerikan filmlerinin Türk piyasasını işgali sinemacılarımızı 'anti-emperyalist' bilince iterken, seyircinin konumu neydi?

Yabancı filmlerle yarışmak için dinamik arayışına konulan sinemamızın kurtulması için bir kaç 'başarılı' yönetmenin bireysel çıkışları dışında topyekün bir 'hesaplaşma' ve 'çıkış' gerekmiyor mu?

Bugüne dek konularından starlarına, anlatım biçimlerinden seyirci ile kurduğu iletişime kadar gerçekten büyük yitiklikleriyle sağlam bir çıkış beklentisi nasıl beklenecek sinemamızdan? Yeni diye lanse edilen 'sinema', genel özellikleriyle Yeşilçam geleneğini dışlar gibi görünse de, köklü değişimler getirecek bir bütünlükten çok, ancak bir -iki yönetmenin kişisel gayretlerinin nadide ürünü değil mi? Tüm bunların 'kopuş ipuçları' 'ndan öteye gitmesini hangimiz istemiyoruz ki?

Her ne kadar ilk üç sırayı paylaşan: 'insan-ı kamil'den yola çıkarak alışılmadık bir aşkı anlatmayı amaçlayan "Gizli Yüz", olayları diyologlar yerine danslarla vererek yeni bir soluğu beraberinde getiren "Ateş Üstünde Yürümek " ve geleneksel Yeşilçam filmlerinin kalıplarından hareket ederek, yine çok farklı bir boyuta varan, sevgiyi, aşkı anlatan "Soğuktu ve Yağmur Çiseliyordu" gerçekten alışılmışın dışında bir çizgideyseler de, geleceği garanti altına almaya yeterli olamıyorlar...

Sonuçta sinema çevreleri genel olarak sonuçları olumlu bularak Türk sinemasının tutarlı bir gelişim sürecinde olduğu konusunda uzlaştılar.

Ne var ki göz ardı edilmemesi gereken bir gerçek de, sinema piyasasının eninde sonunda bir 'pazar' olduğu ve 'iyi oynayanın kazanacağıydı... ❑

Antalya'da yapılan Altın Portakal Film Festivali'nde başrolünü Zuhal Olcay'ın oynadığı Ömer Kavur'un yönettiği "Gizli Yüz" filmi altı ödül kazandı. Film konusunu doğu masallarından alıyor. Kavurun en kişisel filmim dediği Gizli Yüz'de gizemli bir kadının genç bir fotoğrafçı aracılığıyla insan yüzleri arasında çıktığı yolculuk anlatılır.

Fikret Kuşkan
"Büyük bir oyuncu değilim"

Kısa bir süre önce yurt dışına giden ve şu an Almanya'da Goethe Enstitüsünden aldığı bursu değerlendiren Fikret Kuşkan, Antalya Film Festivali öncesinde de kuşkusuz en çok adından söz ettiren oyuncuydu. Bunda şüphesiz "Gizli Yüz" ün aldığı uluslararası ödüllerin payı büyük. Şimdi ise Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde en iyi erkek oyuncu ödülünü Ekrem Bora'yla paylaşarak Türk sinemasının da gündemine iyice yerleşti. Almanya'da dil, tiyatro ve oyunculuk eğitimi gören Kuşkan Antalya ödül törenine katılamamış, törenden bir süre sonrada üç günlüğüne Türkiye'ye gelmişti. Şu sıralar televizyonda da gösterilen Mehmet Eroğlu'nun "Issızlığın Ortasında " adlı kitabından senaryolaştırılan ve Okan Uysaler'in yönetmenliğini yaptığı "Issızlığın Ortası" filminde Ayhan rolüyle izlediğimiz Kuşkan İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı Tiyatro Bölümü mezunu.

Bugüne kadar yaptığınız çalışmalardan sözedermisiniz?

Sinemayla Zülfü Livaneli'nin yönettiği Sis filminde küçük bir rolle tanıştım. Ardından Orhan Oğuz'un yönettiği ve Cüneyt Arkın'la başrolünü paylaştığım "İki Başlı Dev" benim ilk büyük filmim oldu.
Bir de televizyon ve tiyatro var...
Dormenler Tiyatrosu'nda "Yolun Yarısı " müzikalinde oynadım. Birde televizyona hazırladığım "Gençler" diye bir dizi vardı

Ödülden sonra size gelen tekliflerde bir artış oldumu?

Ben en az iki ay daha Almanya'dayım. Şu anda Türk sinemasında neler olup bittiğini bilmiyorum. O yüzden önümde herhangi bir proje bulunmuyor. Bunların hepsi Türkiye'ye döndükten sonra belli olacak şeyler. Hangi yönetmen neyi yapıyor, bana ne teklifler gelir bunların hepsini zaman gösterecek.

Çalıştığınız bütün yönetmenler sizden övgü ile söz ediyor ve Türk sinemasında yeni bir soluk olarak değerlendiriliyorsunuz...

Sanıyorum benim performansım abartılıyor. Ben o kadar büyük bir oyuncu değilim.
İyi bir oyunucu olabilmem için gitmem gereken yol bir hayli uzun.

Gizli Yüz'deki oyunculuğunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Öncelikle ben bir oyuncuyum. Özellikle Issızlığın Ortasında oynadığım rol için "psikolojik oyunculuktan" falan bahsettiler. Ancak dediğim gibi ben bir oyuncuyum ve bu tür ayrımlara karşı çıkıyorum. Her rolü oynayabilirim. Bu Gizli Yüz'de oynadığım rol içinde geçerli. Benim yaşamımla ilgili olmayan ve sadece "karakter" olarak yaklaştığım bir rol oldu.

Antalya'nın sonuçlarının ağırlıkla gençlere yönelmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kuşkusuz Türk sinemasında yeni yüzlere ve yeteneklere ihtiyaç var. Bir iki isimle olacak iş değil bu. Bunun farkına varıldığına inanıyorum. Sonuçların böyle dağılmasıda yeni yüzlere ihtiyaç olduğunu gösteriyor. ❑

Selim AKÇİN

Sevdalı Bulut Dostlar Tiyatrosu'nda

Onsekiz yıl geciken buluşma

Alper Yılmaz - Özlem Çalışkan - Serhan Çangotin

İlk kez 1973 yılında, Paris'te Theatre de Liberte'de (Özgürlük Tiyatrosu) Asahnelenen Sevdalı Bulut, ancak 18 yıl aradan sonra ilk kez kendi seyircisinin karşısına çıkma imkanı bulabiliyor.

Nazım Hikmet'in aynı adlı masalından, Mehmet Ulusoy'un uyarlayıp sahneye koyduğu Sevdalı Bulut, ozanın Kuvay-ı Milliye Destanı, Taranta Babu'ya Mektuplar, Şeyh Bedrettin Destanı ve Memleketimden İnsan Manzaraları adlı yapıtlarından bölümler ve geleneksel tekerlemeler içeriyor. Provalarını izlediğimiz oyun genç bir kadroya sahip. Titizlikle hazırlanmış olan oyunun provalarında edindiğimiz izlenimler, oyunun tamamının seyredilmesi gerektiğini gösterdi. Mehmet Güleryüz'ün hazırladığı gölge oyunları bizi, tiyatro tarihimizde bir yolculuğa çıkarıyor. Metal masklar ve bidonlar, düşle gerçek arasında gidip gelen oyunu bütünlediği gibi, geçmişle bugün arasında köprüler kuruyor.

Başta Fransa olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde, Belçika, İsviçre, Almanya, İtalya, Lübnan, Tunus, Fas, Cezayir gibi ülkelerde sahnelenen Sevdalı Bulut, yine Mehmet Ulusoy tarafından 1986 yılında, Martinik Devlet Tiyatrosu'nda Martinik'li oyuncularla sahnelenmiş. İlginç olanı, 1974 Venedik Bianeli olmak üzere birçok uluslararası tiyatro festivalinde Fransa'yı temsil etmiş olması. Bizim açımızdan trajik olanı ise böylesine evrensel bir yapıtın kendi halkıyla karşılaşmasının, devletin sanata ve sanatçıya olan muhafazakar tutumundan dolayı uzun süre geciktirmiş olmasıdır.

Nazım Hikmet'in aynı adlı masalından, Mehmet Ulusoy'un uyarlayıp sahneye koyduğu Sevdalı Bulut, Ozanın Kuvay-ı Milliye Destanı, Taranta Babu'ya Mektuplar, Şeyh Bedreddin Destanı ve Memleketimden İnsan Manzaraları adlı yapıtlarından bölümler ve geleneksel tekerlemeler içeriyor.

Bu düşünceler doğrultusunda biz de oyunun yönetmeni Mehmet Ulusoy ve başoyuncusu Genco Erkal'ın görüşlerini aldık.

Sevdalı Bulut, bugüne kadar oynadığınız oyunlardan farklı bir görünüm sunuyor. Daha görsel, daha çok efekt kullanılmış. Anlatır mısınız bu farklılığı?

Biz kendi repertuarımızda da bu tür tiyatro diline yaklaştık, ama en yakın olduğumuz yine Mehmet Ulusoy ile yaptığımız Kafkas Tebeşir Dairesiydi. Bence o oyun ülkemizdeki en özgün Brecht yorumuydu. Yıllar sonra tekrar Mehmet Ulusoy'la birlikte olmaktan çok mutluyuz. Mehmet'in tiyatrosu gerek Dostlar Tiyatrosu'na, gerekse Türk izleyiciye yepyeni bir tiyatro tadı veren çalışmalar oluyor. Bu oyunu da Nazım Hikmet'in 90. doğum yıldönümü etkinlikleri içerisinde programa aldık.

Bu bir masaldan yola çıkılarak hazırlanmış bir oyun. Sizce yaşamın içerisinde masal var mı?

Masal gerçekliğin bir başka boyutta canlanmasıdır. Şiir de, roman da, resim de gerçeği yansıtıyor, ancak hepsinin kendisine göre bir dili var. Bence masallarda fantastik bir boyutta gerçeği yansıtıyor. Ayrıca bu oyun yalnızca bir masal değil. Oyun bir montaj oyunu. Masal burada oyunu toparlayan, onun belkemiğini oluşturan bir öğe olarak kullanılıyor. Masalın dışında oyunda Nazım Hikmet'in Kurtuluş Savaşı Destanı, Şeyh Bedrettin Destanı, Memleketimden İnsan Manzaraları, Taranta Babu'ya Mektuplar gibi farklı şiirlerinden bölümler bulunuyor. Oyunda sürekli olarak gerçek dünya ile masalın fantastik dünyası arasında bir geçiş var. Gölge oyunlarıyla masal dünyasını pekiştirirken, oyunda kullandığımız elli kadar bidonun katı gerçekliğiyle içinde yaşadığımız somut dünyaya ve onun insanlarına, sorunlarına dönüyoruz.

Son on yıl sizin Nazım Hikmet ve Bertolt Brecht döneminiz oldu. Neden özellikle Nazım ve Brecht?

Benim Brecht ile tanışmam Robert Kolej zamanında oldu -ki zannediyorum bu Türkiye'deki ilk Brecht prodüksiyonuydu. '58-'59 yılında ingilizce olarak Cesaret Ana'yı oynamıştık. Nazım Hikmet'i de sahnede ilk oynayışım 1974'tü zannediyorum. 1974'ten beri biz Nazım'la hep birlikte olduk. Yani politik gecelerde, DİSK ge-

celerinde, 1 Mayıs'ta Taksim Meydanı'nda hep yanyanaydık. Zaten şöyle bir düşünürsek her oyuncunun bir yazarı vardır. Zannediyorum ki benimkiler de Nazım Hikmet ve Bertolt Brecht. Bu yazarları tiyatro ve dünya görüşüme en yakın iki yazar olarak görüyorum. Bence Brecht ve Nazım birbirini tamamlayan iki yazar. Brecht daha çok akıl ve zeka; Nazımsa daha çok coşku ve duygudur. Örneğin Brecht her zaman biraz daha soğuktur. O da duygusal bir insandır ancak duygusal yönlerini daha çok bastırmıştır. Nazımsa bir fırtınadır, insanı alıp götürür. Belki de Brecht buna kızardı. Çünkü O tiyatronun hep serinkanlı izlenmesini ister. Böyle bir ikilem Mehmet'le benim aramda da var. Mehmet de daha çok coşku ve duygu ön plandadır, ben de akıl. Bu yüzden biz de birbirimizi tamamlıyoruz. Benim biraz havalanmaya ihtiyacım var, onun da ayaklarını biraz yere basmaya.

"Ben kurulduğundan beri kendimi Dostlar Tiyatrosu'nun yalnızca bir parçası olarak görmeye çalıştım. Yalnızca yönettiğim ya da çok ufak roller aldığım oyunlar da oldu. 80 öncesi ilerici, devrimci tiyatronun çok parlak dönemiydi. 80 sonrasında hem politik nitelikli tiyatrolar çok azaldı, hem de genel olarak tiyatro izleyicisi azaldı."

1980'den sonra yoğun bir kişiliksizleştirme ve kültürsüzleştirme yaşandı. Bundan tiyatro nasıl etkilendi?

80 öncesinde politik tiyatroyu çok basit bir düzeye indirgedik. Bunu kendim için de bir özeleştiri olarak söyleyebilirim. Politik tiyatroda sanki eski Türk filmlerinde olduğu gibi bir yanda iyiler vardı, bir yanda kötüler; bir yanda sömürenler, bir yanda sömürülenler. Oyunlardaki insanları siyah-beyaz karton tiplere indirgedik. Halbuki toplumun işleyişi bu kadar siyah-beyaz ve basit değil.

Şimdi bizim işimiz çok zor. Şöyle ki, 80'den sonra toplumda çok olumsuz gelişmeler oldu. Bunların arasında kültürsüzleştirme hareketi, kitap okunmaması, düşünülmemesi ve insanların günü gün etmeye çalışması sayılabilir. Yeni nesil bu olumsuzlukları içinde barındırarak yetişti. Bizler, hem onların bile ilgisini çekebilecek işler yapmalıyız, hem de düşünce yapımızdan, dünya görüşümüzden ödün vermeden yapmalıyız bunu. Yaptığımız işin sanatsal düzeyini de çok yüksek tutmak zorundayız. Gençlde tiyatrodan kaçan bir seyirci var. Onu ucuzluğa kaçmadan, bazı tiyatroların yaptığı gibi bayağılığa, belden aşağılığa kaçmadan sanat düzeyi yüksek eserlerle salonlara geri çekmek zorundayız.

Rollerinize nasıl hazırlanıyorsunuz?

Bizim için rol çalışırken, en büyük silah gözlem. Tiyatro başka insanların davranışlarının izleyiciye aktarılması sanatıdır. İnsanlar duygulanınca, öfkelenince, üzülünce ne yapıyorlar, birbirleriyle ilişkileri nelerdir, bütün bunları gözlemek zorundayız. Ondan sonra da bir kültür birikimi mutlaka gerekiyor. Oynayacağınız oyunu, yazarı, yazıldığı dönemi çok iyi bilmek zorundayız. Bu silahlarla donandıktan sonra da başka birşey gerekiyor. Bunu tam anlamıyla tanımlayamazsınız. Örneğin bir prova sırasında aniden bir şey fışkırıverir. Eğer kendinizi kafanızla, yüreğinizle oyuna hazırlarsanız bu fışkıracak sürgünlerin tarlasını da hazırlamış olursunuz. Çoğu zaman bunun açıklaması yoktur, oyuncu da yönetmen de bu nereden çıktı diye şaşırır. Ama güzel olanı yakalamışsınızdır.

Tiyatroda demokrasi olmaz diktatörlük gereklidir denir. Siz ne düşünüyorsunuz?

Ben tiyatroda demokrasiye inanıyorum. Mümkün olduğu kadar da demokratik ve herkesin düşüncesini dile getirebileceği bir ortam sağlamaya çalışıyorum. Fakat sonuçta kararı verecek olan meselâ burada Mehmet Ulusoy'dur. Ben de bir şeyler önerebilirim, ama O "hayır" dediği anda onun söylediği olacaktır. Sonuçta oyuna imzasını atacak yönetmendir. Her konuda tartışma olabilir, herkesin görüşünü alabilir, ama sonuçta Mehmet Ulusoy ne derse o olur. Bize ters gelse de, madem yönetmen olarak onu koyduk, onun söylediklerine uymak zorundayız. ❑

Yeni bir "gün"müş de filan..

Sabahları sevmeyiniz!

Cengiz Semercioglu

Sabahları sevmiyorum. Hayır erken kalktığımdan ya da uykusuz kaldığımdan değil, gece olup bitenlerden... Geceleri karanlık olur, içki içersin, aşklar biter, en sevdiğin kadınla karanlığı paylaşırsın... Geceleri garlar kötüdür, ara sokaklar sessiz. Yağmur yağar, terkedenler-geri dönenler... Geceleri soğuk olur, Paris'te Yves Montand ölür...

Geç kalmış bir yazı mıdır bu? Olsun, erken gelmiş ölüme de, geç kalmış yazı yakışır. Yves Montand öldü, duymayan var mı? Zamansız mıydı? Her ölüm erkendir biraz. Öyleyse eğer, Montand için herkesten zamansızdı. Gerçi o ne zaman ölse, -dün değil aylar önce de olsa, ya da yıllar sonra da- aynı 'şeyler yazılmayacak mıydı? Farklı mı olacaktı söylenenler? Bir film setinde duruvermiş kalbi, duyduğuma göre. Öyle yazdı gazeteler: Onların yalancısıyım. 70 yaşındaymış, Jean-Jacques Beineix'in setinde yakalamış ölüm onu. Erken değil mi? Erken, erken... Biraz zaman tanısaydı, bir kez daha izleseydik onu. Yapamaz mıydı ölüm. Çok mu ağır gelirdi?

Yves Montand öldü, duymayan var mı? Zamansız mıydı? Her ölüm erkendir biraz. Öyleyse eğer, Montand için herkesten zamansızdı.

İlk Edith Piaf keşfetmişti onun sesini. "Les Feuilles Mortes"i (Sonbahar Yaprakları) duymayanınız var mı? Piaf'tan, Nat King Cole'a kadar kimler söylemedi ki bu parçayı. Geçiniz efendim, geçiniz... Yine ilk Piaf'la çevirdiği "Işıksız Yıldızlar"la 1946'da geçer kamera karşısına. Bundan sonrası bir muammadır: şarkıcı mı yoksa oyuncu mu olduğu için. Sanatın bu iki alanı da paylaşamaz onu, tıpkı Signoret ve Monroe'nun paylaşamadığı gibi. Simon Signoret'le evlidir, ama 1960'da "Gel Sevişelim"i çevirdiği Monroe'ya da vurgundur. Costa Gavras'ın siyasal üçlemesi "Ölümsüz-Z" (1969), "itiraf" (1970) ve "Sıkıyönetim"(1973)le, 1970'li yıllar Montand için yıldız şarkıcılığın ikinci planda kaldığı yıllardır. Ama şimdi hepsi geride kaldı. O öldü: Gazetelerin yalancısıyım. Sabahları sevmiyorum. Montand, daha sonraki yıllarda da sinemadan kopamadı ama -"Büyük Sahtekar" (1977), "Tehdit"(1977), "Silahların Seçimi" (1981) , "Alev" (1981)-eşi Simon Signoret' le birlikte 1960'ların sonunda Fransız Komünist Partisi'nden ayrıldı. Montand'ın arkadaşından da en çok yazılan bu oldu şüphesiz. Tüm köşe yazarları onun dönekliğinden dem vurdular, "ne yüce bir iş" olduğunu söyledi bizim 68'liler...Bir tek bu mu var Montand'ın yaşamında. Sanki "Gecenin Kapıları" (1946), Cannes'te ödül alan "Dehşet Yolcuları" (1951-52), "Eski Zamanlar" (1954), "Savaş Bitti" (1966), "Yaşamak İçin" (1967) başkasının filmleri de, söylediği şarkılar başkasının sesi de, bir tek Komünist Parti'den ayrılan Montand! Nedir "dönek"liğe tutulan bu alkış. Bir kısmı hiç değilse filmlerine olsa, sanat yaşamına... Nereden çıktı şimdi bu? Her neyse, gerçek olan bir şey var: O öldü. Gazeteler öyle yazdı, sabahları sevmiyorum...

Şarkıcı mı, yoksa oyuncu mu? Sanatın bu iki alanı da paylaşamaz onu. Tıpkı Signoret ve Monroe'nin paylaşamadığı gibi

Sabahları nasıl sevmemi istersiniz benden. Yeni bir "gün"müş de, falan filan... İşte gördünüz sabahların sevilmemesi gerektiğini, Kraliçe'nin ölümüyle. Freddie Mercury yok artık. AIDS olduğunu açıklamasından sonra, sabah evinde sessiz bulunmuş. Bunu da gazeteler yazdı. Büyük puntolarla.. 1971'de John Deason ve Roger Taylor'la kurduğu Queen "The Sheer Heart Attack" albümüyle başladığı ve Bohemya Rapsodi'yle zirveye tırmandığı müzik yolculuğunu 91'de yayımladıkları "Innendo" ile noktaladı. Bir sabah susuverdi. Sabahları nasıl sevebilirim?

Yves Montand ölmüş. Fredie Mercury yok artık. Bir sabah uyandığımda olmuş tüm bunlar... Sabahları sevmemi beklemeyin benden... Sabahları sevmeyiniz... ❑

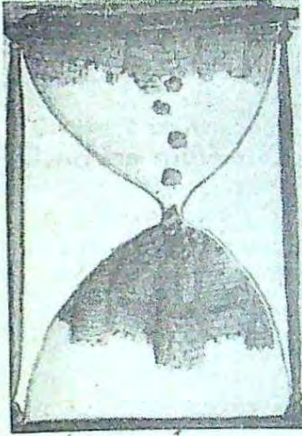
Lali Berte'ye Mektuplar

"Dünya, karşılaştığın fırtınalarla değil, gemiyi limana getirip getirmediğinle ilgilenir..."

7.

Bankayı, süpermarketi, bilardo salonunu, videocuyu sırasıyla geçeceksiniz, demişti yaşlı adam. Uzun, uzak bir "iş gezisi"nden yakın zamanda dönmüştüm. (Soranlara, gerçeği ters yüz edip -ama gerçek neydi ve ne anlam taşırdı onlar için- bunu söylüyordum.) Kent değişmişti; yeni yollar, yeni binalar, yeni bir köprü yapılmıştı. Her gün biraz daha, her gün biraz daha kişiliksizleştirilmiş, tanınmaz olmuştu. Hangi sokak hangi caddeye çıkardı şimdi, bilmiyordum.

Nasılsa değişmeden kalabilmiş birkaç eski semti de ben unutmuştum. Eskiden olsa... Eskiden olsa, ben bu kenti karış karış bilirdim... Bir sabah kendimi trafik polisine yol sorarken bulduğumda kaybolmuştum. Ama zaten geride hiçbir iz bırakmadan cebimde bir çakıltaşıyla kaybolmalar tasarlamıyor muydum? Hesapsız, yalın ve yoksul bir hayatım oluyordu: Yaşıyordum! (Yaşamak bile başlı başına bir iştir aslında).Sonra'ya atmak kaygısı gütmüyordum ben. Ölümümden sonrasına kalacak yapıtlar yaratma derdinde değildim. İnsanlar için taşıyacağım anlamı umursamıyordum. İsimsiz olmak/kalmak istiyordum ve hatta olabilirse hiç hatırlanmamak... Çünkü, ya efsane oluyordunuz bir isim, bir yapıt bıraktıysanız geride, ya tu kaka... Görmüyor musunuz, Lenin'in mumyasını bile satılığa çıkardılar sonunda. Bir tarihi, bir ülküyü satılığa çıkarıyorlar ve sosyalizm lanetleniyor müzayede salonlarında. Peki yanlış nerede? Şimdi buna herkes başka bir yanıt arıyor/veriyor. Ben, insanlığın aptallık çağını hala aşamamış olmasında diyorum... Her yerde, aşağıdan yukarıya piramitin en tepe noktasına kadar, toplumsal sıralanışın her aşamasında iktidarlar ve iktidar kavgaları var: insanın en hayvan, en barbar ve en iğrenç yanı, birilerini yönetmeye kalkmak ve yönetmek kadar, birilerince yönetilmeyi kabul etmektir de! Teorik çözümlemede bütün ara aşamaları atlayıp, en sonra söylenecek sözü en başta anarşistçe!- söyleyince, "qua vadis? diyorlar: yani "nereye?". Gülüyorum. Gülmesem ama, gülüyorum -gülmek bu türlü durumlarda benim en alaycı yanımı ele verir;- bankayı, süpermarketi, bilardo salonunu, videocuyu geçeceksiniz, demişti yaşlı adam, diyorum; bankayı, süpermarketi, bilardo salonunu, videocuyu geçtim: İşte ilk sloganımı yazdığım bahçe duvarı!... Yazı, biraz dikkatli bakılınca hala okunabilir durumda. Ama bahçe kapısı pas içinde. İlk rengi maviydi. Sonra bıkmıştık maviden. Maviden bıkılan günlerdi, kırmızıya boyadık. Peki bu yer yer gözüken siyah boyayı kim vurmuş kırmızının üstüne? Neden bakımsız bırakılmış bahçe, ağaçlar neden budanmamış bunca yıl; ısırganlar, eğrelti otları kaplamış her yeri... öyle ya, yıllardır kimse oturmuyor ki bu evde! Ben yine karıştırdım; perdeler kapalı, kapı kilitli işte! Terk edilmiş bir ev nasıl olursa öyle... Yalnız, çatı katının pencere perdesi hafif aralık mı ne? Orda, içerden döner merdivenle çıkılan küçük bir oda olacaktı -Bir yüz görünüp kaybolur gibi mi geldi, yoksa ben mi yanılsadım? Son günlerde sık sık yanılsıyorum. Olmadık zamanlarda, olmadık yerlerde sana rastlıyorum. Bir kadının gözlerinden bir ışık seli gibi gelip geçtin. Kızılay'da sabahtı. Bir öpücük kondurup çatlak dudaklarıma gittin. Konak'ta akşamdı. Koştum ardından... Koştum! Koştum! Koştum! Bir kentten ötekine, bir alandan başka bir alana; yoktun! Seni bulduğum ve bulduğumu sandığım her anda, aslında kaybediyordum... Sonra nasıl oldu bilmiyorum, bankayı, süpermarketi, bilardo salonunu, videocuyu geçeceksiniz, dedi yaşlı adam. Bankayı, süpermarketi, bilardo salonunu, videocuyu geçtim; gördüğüm bir yanılsama: Yoksun! Belkide çoktan yıkıldı o ev, çöktü yıldızlara çıkan döner merdivenler ve oda. Ama tam kapı tokmağına uzandığım anda... bir çığlık gibi pencereler de tuğlayla örülmüş, pencereler de! Sonra sokak boyunca koşarak bütün evlerin bütün kapıları, pencereleri de! Ve sonra bütün kentin! Ama herkes nereye gitti? Birden gece oldu! Dışarda kaldım!

bi soğuk! Neyi, kimi düşünerek ısınabilirim; sen yoksun, yıldızlar yok, yeryüzü bir kara delik! Bu yüzden bu yüzden bu yüzden... bu yüzden ne geçenlerde; gazetesinin sahip çıkmadığı gazeteci Deniz Teztel de içlerinde olmak üzere, sevk emri bir gecede çıkarılan onlarca tutukluyla Eskişehir Enözeltip hizmetinizde!.. İnsanlar, hele siz sıradan insanlar, burjuva partilerin oy depoları... çarıklılar, kasketliler, beyazyakalılar... az buçuk okumuşlar, siz de... siz de, adamakıllı okumuşlar... artık rahat uyuyabileceksiniz, elikanlı teröristler diri diri gömütlükte.

(Bu dünya bana göre değil, diyorum, anlamıyor musun?)

8.

Sonunda mekanları da birbirine karıştırmaya başladım, yok, bu kendimle öteki kendimi birbirine karıştırıyorum, evet bu! Nerde olduğumu unutuyorum çoğun... Yok, aslında unutmuyorum da, nerde nasıl davranacağımı bilmiyorum. Hayır! Biliyorum! Bilinçli bir tepki bu. Böylesini tercih ediyorum. Buyum çünkü, böyleyim işte! Çırılçıplak! Ama tutuyorum kendimi. Tutuyorum... Yüzlerine vurmak istemiyorum, kırmak istemiyorum. Ama onlar da yalan söylüyorlar, ikiyüzlü davranıyorlar, her şeyin tek tek hesabını yapıyorlar: Gözaydına gelmişler; geçmiş olsun, diyorlar, umarız bir daha yaşanmaz böyle olaylar, bir türlü fırsat olmadı, arayamadık, iş, güç, çocukların okulu... Ya da bütün suçu Bekçi Ali'nin sırtına yıkıyorlar, her şeyi o yapmış!... Ama ben iş gezisine çıkmıştım, iş gezisine çıkmıştım!... Bütün bu olanların Bekçi Ali'yle ne ilgisi var? Ancak olacaklar olur, olmayacaklar olsaydı şimdi ben, şimdi bu gökyüzü, bu yıldızlar, bu deniz... Hepsi tek bir göz olmuş, bana bakıyor, aralarında konuşuyor, onaylamamı bekliyorlar. Ama onaylayamam ki! Susuyorum. Çok zorda kalırsam kekeliyorum. Konuşma zorluğu çekiyorum, diyorum. Yalan söylüyorum, gerektikçe ara sıra ben de yalan söylerim. Yoksa ben, tek sözcük yanlışı yapmadan günlerce gecelerce konuşabilirim. Bu bir çeşit diplomasi oyunu. Her şey zorlama ve yapay. Her şey yalan ve sahte... Sıkılıyorum. Ter içinde kalıyorum. Annem anlıyor. Üzülüyor. Hep üzüldü o. Acı çekti ve gizledi. Acısını nasıl gizlediyse şimdi sevincini öyle açığa vurması gerekirken de mi acı çekecek? Telefon çalıyor, diyorum, telefon çalıyor! Telefona koşuyorum. Ama çalan kapının zili! Kim geldi? Kimse gelmedi, kimse gelmez!... Orda olmamak için burası havasız, diyorum, ya/ya da başım ağrıyor... Evet, evet başım ağrıyor, krizim tutacak, hissediyorum!... Daha olmadı bulunduğum yerde uyuyorum yorgunluktan... Ama ben yorgun filan değilim, değilim! Uzun uzak bir iş gezisinden daha yeni döndüm ve yorgun filan değilim... Buna, kendi içine çekilme, diyorum ben. Kapanma. Bir sandık nasıl kapanırsa kendi üstüne ve bir kapı nasıl kapanırsa: Kör sağır dilsiz... Her şey benim dışımda kalıyor: ordayım ve içimdeyim, kapalı bir sandık gibi... Sokağa çıkıyorum, vitrinlere bakıyorum, bir otobüse atlıyorum nereye giderse gitsin fark etmez. Otobüs ben biner binmez kalkıyor, ben biner binmez kalkacak otobüslere bilet alıyorum. Bir de kahvaltı kuponu zımbalıyor biletime görevli. Yitirmemek için muska cüzdanıma koyuyorum. (Değerli her şeyim orda: eski bir abonman bileti, çok eski bir pul, bir telefon jetonu, bir miktar para, iş gezimin şimdilik bittiğine dair resmi bir makamca verilmiş belge ve bir çakıltaşı... Yoksa ben uyurken çalabilirler. Her taraf hırsız kaynıyor ve ben parklarda geceliyorum, parklar geceleri tehlikeli oluyor da.) Otobüsüm sabah kahvaltısı için mola veriyor. (Ne çabuk!) Sıraya giriyorum. Sıraya girmeliyim. Gecikirsem duyacağım ilk insanca sözü kaçıracağım. Önüme geçiyorlar -neden önüme geçiyorlar?- sıra bana gelinceye dek masalar doldu işte, yer yok! Ama dur! Biri çağırıyor sanki... evet, evet biri çağırıyor. İşte orda! Yalnız ve tek. Sensin! Oraya gidiyorum. Ama yok, gidemiyorum. Bir ağızdan konuşuluyor salonda, duyamıyorum. Neden yüksek sesle çağırmıyorsun? Neden bir ağızdan konuşuyorlar? Neden kendiliklerinden susmuyorlarda bir düdük sesiyle böyle tıp diye?..

- Tüfek başınaaa!

(Ben nerdeyim ki, bir düdük sesiyle tüfek başına?)

(Şafak 78 ... 77 ... 76 ... 74 Bartın, plaka!... Şafak 67, Zonguldak ... 60, Tokat: Bir cadde, gezilecek bir müze, bir kale yıkıntısı, yıkıntıların tepesinde bir bayrak direği,yüzyıllık bir top kalıntısı; Fried Krupp, 1875 Essen; Latifoğlu Konağı, Behzad Camii, ve Plevne kahramanı Gazi Osman Paşa; bir postane, birkaç banka, iki hastane; bir avcı er eğitim taburu: altı bölük, on sekiz subay, yirmi dokuz assubay ve iki bin beşyüz erbaş ve er .... 55 Samsun. .... 46 Kanrevanmaraş .... 42 Konya .... 32 Kayseri........ Kastamonu ... Kars... İzmir .... 34 İstanbul; gemilerin sokaklarda sarhoş gezdiği kent......... İçel.. İsparta .... Eskişehir; evet, bütün gecelerde rahat uyuyabilecekmişsiniz! .... Şafak 17 Çanakkale, biri kendini vurmuş, biri kendini vurmuş!

- Kim?
- İkinci bölükten bir çocuk... Avcı boy çukurunda bulmuşlar... Tam kalbinden girmiş...
- Kim bilir, ne derdi vardı?
- Kim bilir?...
-Yanında bir mektup varmış, yakmış...
- Siirtliymiş, tek kelime Türkçe bilmiyormuş...
- Altı saat nöbet yazmışlar... Cezalıymış...
- Assubay kasaturayla vurmuş, vurmuş, vurmuş!
- Canına tak etti demek ki...

....

Bu dünya bana göre değil, şafak 14 .... Şafak 9, her şeyin anahtarı belki de orda - Kadıköy İskelesi ne tarafta acaba?

....

- Tüfek başınaaa!

.....................)

Ben nerdeyim ki, bir düdük sesiyle tüfet başına? Çevreme bakıyorum, kimse yok! Yaşlıyım. Hastayım. Yorulmuşum.:. İçimde ondokuz yaşında bir çocuk var, cebimde bir çakıltaşı... Bu dünya bana göre değil, diyorum; anlamıyor musun?

Bu dünya bana göre de değil, birçok insana göre de... Ve ben, bu dünyaya ait olanlarla değil, olmayanlarla birlikteyim.

- Ama kaç bin yıldır aynı şeyler oluyor... İnsanlar aynı insanlar, hiçbir şey değişmiyor..
- Olanlar şekilsiz bir kil çamurudur. Olan olmadan önce, bu kile binlerce, milyonlarca biçim vermemiz olasıdır her kezinde bir önceki biçimi bozarak; taa ki çamur çürüyünceye kadar... Ama deneyeceğimiz binlerce, milyonlarca biçime karşı, olasılık hangi sayıyı gösterirse göstersin, mutlaka denemediğimiz bir biçim hala var olmayı sürdürecektir.
- Mutlaka denemediğimiz bir biçim var olmayı sürdürecekse, neden arıyoruz biz?
- Arıyoruz, çünkü denediğimiz her biçim, bizi aradığımız asıl biçime bir adım daha yaklaştıracaktır

....

Şafak 7... Seni arıyorum, yoksun. Hiç olmadın. Ve/ve de hiç olmayacaksın! Ne olduğunu bile tam olarak bilmiyorum ve nasıl olduğunu da.:. hiçbir şey tam değil ki kafamda! Ben aradığım her şeyin her şeyin, her şeyin ve her şeyin adına da Lali Berte diyorum. Bulduğumuzda yitireceğimiz şeydir çünkü özgürlüğü arıyorsak özgürlük ve bulduğumuzda yitireceğimiz bir şeydi o. Ölüm bile arıyorsak bulduğumuz da yitireceğimiz bir şey değil mi?(*) Bulduğumda yitireceğim hiçbir şeyi aramıyorum. Ben yalnızca arıyorum. Bu yüzden kimileri, intiharı içimde bir çocuk gibi büyüttüğümü sanıyor. Ben intiharı içimde bir çocuk gibi büyütmüyorum! Ben intihar ediyorum! Hayır, yanlış! Şakağa dayanacak bir tabanca muhtemelen rövolver, bir kangal sicim, bir jilet, bir siyanür kapsülü, havaga zı, bir kutu uyku hapı, bir bidon benzinle bir kutu kibrit kuşkusuz müthiş bir protesto olurdu bu! Bana yetmez! Üstelik can sıkıcı anma günleri, yüreğimizin yükünü hafifletmek içindir; ben ihtiharın ta kendisi olmak isterim. Ve üstelik, ben kendimi bile bulduğumda yitirirken hiçbir şeyin ta kendisi olamam. OLAMAM!

(Kasım 1991, Mecit Ünal, Avcı Taburu, Tokat)

(*)Aramak Lali Berte demekse, ben seni ölümde bile arayabilirim: Aramak, Lali Berte demektir!

m a k s a t m u h a b b e t

Hasan Uysal

SHP'liler ne kadar dua etseler azdır BABA'ya. Vatandaşın Demirel'e "kurtar Baba" diye seslenmesinin meğer haklı bir nedeni varmış. Baba partisini "yavru muhalefetten" kurtarıp iktidara taşırken, halkını da ANAP iktidarından kurtardı. Yetmedi, bir babalık daha yapıp SHP'yi de kurtardı.

Baba gerçekten Baba. Şeffaf karakollar, AGİK'in yaşama geçirilmesi, insan hakları, demokrasi, örgütlü toplum, memurlara sendikalaşma, Üniversite ve TRT'ye özerklik... O konuşurken gözlerinizi kapatıp dinleyin: sanırsınız su katılmamış bir aydın, bir demokrat, bir toplumcu konuşuyor. Bunlar gerçek mi? Gerçek gibi görülüyor şimdilik. Eski Demirel'i iyi tanıdığımız için içimizde haklı bir kuşku var. Hatta seçim öncesi kendisine takılan BABA adının, iktidara gelirse "annemize talip olmak" anlamına gelip gelmeyeceğini bile tartışmıştık, kendi aramızda. Şimdilik analarımıza karşı bir vukuat işleyecekmiş gibi görünmüyor. Eğer Baba bu gün icraatları ve konuşmaları ile izlediğimiz baba ise Aziz Nesin haklı çıkacak. Nesin: "Demirel bir kez daha askeri darbe yerse kesin komünist olur" demişti. Amạn darbede olmasın, Demirel'inde komünistliği kalsın. Söylediklerinin yarısını yaşama geçirsin razıyız.

Sosyal Demokratlar belki de yaşamlarının en şanslı genel seçimine girdiler. Tükenmiş ve yıpranmış bir ANAP, denenmiş ve denendiği dönemde bıraktığı izlenim ile kendi tabanından bile kopma olmuş bir DYP rakip. Öte yandan aynı tabandan oy bekleyen DSP üst üste darbe almış. Eli kanlı Türkeş çıkmış, "Ecevit bizim görüşümüze geldi". diyor, Mesut Yılmaz "umudumuz Ecevit" biçiminde konuşuyor. DSP'den kendini zor kurtarmış eski yöneticileri, Partinin bütün kirli çamaşırlarını basının önünde yıkıyor. SHP hiç bir şey yapmasa, sadece kendi programını inanarak anlatsa tek başına iktidar. Yüzde 42-43 oy alması işten değil. Ama nerdeee: Önseçimle gelen adaylar Baykal'cı değilse, Baykalcı il ve ilçe örgütleri SHP aleyhine çalışıyor. Amaç ne? SHP seçimden büyük yenilgi ile çıkarsa İnönü gidecek, koltuğa Baykal oturacak. Baykal koltuğa oturursa, bir çok yeteneksiz, ilkesiz insan güruhunda önemli yerleri paylaşacak. Gitti oyun yüzde 10'u.

Partinin başında bir Genel Başkan. Hala iyi konuştu-kötü konuştu tartışması yapılan bir lider. Kendisine yönelik bir tehlike yoksa kuzu. Partide kan gövdeyi götürse tısı çıkmıyor. Ama şahsi bir tehlike sezdi mi aslan parçası. Kuyudan adam çıkarmak gibi bir hüneri babasından kapmış. Nerede kıyıda köşede kalan, pısırık, kokmaz, bulaşmaz insan var, gazetede köşesini kapıp sus pus oturmuş. Yetmemiş 12 Eylül ve ANAP hükümetlerinin memuru olarak, kapı kapı yurtdışında dolaşıp "Kürt, Kıbrıs, Rum ve Ermeni meselelerinde" resmi ideolojinin savunmasını yapmış. SHP'nin iktidar olması halinde hesap sorması gereken bir kişiyi, İnönü neredeyse yalvararak partiye çağırıyor, en garanti yerden kontejanlık veriyor. Milletvekilliğine taşıdığı yetmiyormuş gibi bir de Devlet Bakanlığı teklif ediyor. Ama Aslan Sosyal Demokrat, "Dışişleri Bakanlığı dışında bakanlık kabul etmem" diyor. SHP içinde İnönü'nün kuyudan çıkardığı tek kişi bu mu? Nerdeee... Tabi gitti yüzde 10 daha...

SHP seçime giriyor kendi programını bile anlatamıyor. Kendi programını halka anlatan diğer

partiler DYP ile ANAP oluyor. SHP'nin programını okuyup, kendi partilerine oy istiyorlar. SHP ise birbirini yemeye devam ediyor. Adaylar parti yerine, kendi üstlerindeki adamı okuyup, tercihle üst sıraya tırmanma yarışındalar. Gitti yüzde 10 daha... Yetmiyor, partinin üst yönetimi neredeyse tümüne yakını, önseçime girmeyip, hiç bağlantılı olmadıkları, ancak avantajlı illerin başına tepeden kendi atamalarını yapıyorlar. Bütün bunlara rağmen SHP nasıl oluyorda yüzde 20 oy alıyor. Büyük başarı, mucize bu... Bravo aslan sosyal demokratlar.

Dünyada ilkler arasına girdi SHP. Seçimde bozguna uğrayıp, sonuçta galip sayılan, iktidara taşınan parti olarak. İktidar olmasa yani BABA tarafından kollanıp korunmasalar parçalanıp, daha da ufalanacaklar. Şans bunu engellemiş. Şimdi bu şansı değerlendireceklerine, mal bulmuş mağribi gibi memur koltuklara saldırıyorlar.

İstediği yerden, üstelik tepeden aday olup seçimi yitirenler...Dahası SHP'nin seçimden bozgunla dönmesinden sorumlu olanlar...İktidar ortağı olduğu zaman, o konudaki bilgisine, yeteğine bakmadan, haddini bilmeden bürokrasinin üst makamlarına atatıyorlar kendilerini, koşar adım partideki yönetim görevini üstünden atarak. Hadi, kendi kendilerine sormuyorlar da akıllarına hiç vatandaşın, parti tabanının hesap soracağı da mı gelmiyor? Sizin amacınız politika yapıp, üretmek mi, sosyal demokrasiyi savunmak, örgütlemek, geliştirmek mi, yoksa ilk fırsatta, parti yönetimini basamak yapıp koltuk kapmak mı? Siz politikayı memur olmak için mi yapıyorsunuz?

Özel ve yakın arkadaşlarımızdan bir kaçı bakan oldu. İnsan can ciğer arkadaşı bakan olunca tebrik etmez mi? Eder etmesine de nasıl edeceğiz. Vallahi Mekke böyle tavaf edilmiyor. Siz deyin bin kişi, ben diyeyim binbeşyüz kişi, bini giriyor, ikibini çıkıyor. İş arayan, iş bitiren, bakanlıktaki diğer insanları ihbara gelen, ihaleye gelen, ihaleye giren, terfi isteyen, üç beş değil kendisine 10-15 kadro ayrılmasını isteyen, il-ilçe yöneticileri, onların yakınları, bakanın akrabayı taalukatı, akrabaları, arkadaşları, komşuları...

Bakanların kendisini tavaf edenlerin yüzüne bakmak için kafalarını kaldıracak kadar güçleri kalmamış. El sıkışmaktan kolları tutmaz olmuş. Her gelene tutulan çikolataların tüketimi günde 10 kiloyu bulmuş. Tam güçleri tükenmişken baskılarla üst yönetimler, çoğu bilgisiz, ilgisiz ve yeteneksiz insanlarla kapatılıyor. İşe hakkını verecek olanlar ise kenarda. Sıranın beş on ay içinde kendisine geleceğini biliyorlar. Şimdi atananların yetersizliği on ay içinde nasılsa çıkacak, ama gitti 10 ay. 10 ay sonra işin erbabları gelecek. Onlar da 10 ay, yaratılan pisliği temizleyecekler. Gitti bir 10 ay daha. 20 ay sonra da zaten hükümet sizlere ömür... Hay siz çok yaşayın aslan sosyal demokratlar......

Fenerbahçe. Hayırdır inşallah

Haksızlar haklıdır

Hasan Necip

Herşey bir golle başladı. Ne var ki gol, sonsuzluğun gizleri arasındaki yerini aldı. Türkiye'de hakemi fazlaca soyutluyoruz. Şans maçın, hakem de şansın bir parçası oysa. "Vicdansız" da olabilirdi. Ne yapacaktınız? Gol, sayılacaktı. Sonrası Federasyonu ve Merkez Hakem Komitesi'ni ilgilendirir. İpe mi çekerler artık, göklere mi taşırlar... Üniversite mezunu kaleci Engin, annesine yan hakem tarafından "sinkaf edildiğini" milyonlarca TV seyircisi önünde mot-a-mot beyan etti. Ama küfür öncesi Engin'in hakemi tartakladığını da gördük. Çocukluğunu "Evropa'da" geçirmiş Engin, hakem çok ağır küfür etti der, gazetecilere aslını söyler, biz de nokta nokta diye yazardık. Nitekim, bir büyük gazete, Engin'in potunu gördü, birinci sayfadan ayrı haber olarak verdi. Ayrıca gole en uzakken en çok itiraz eden Rıdvan'ın da asıl hayatta neye kızdığını sormak gerek. Gol işin bahanesiydi galiba...

Fener, muhtemelen hakkı olan bir yengiyi kaderin cilvesiyle kaçırdı. Kadere isyan, mevcut asabiyeti ve çocukluk özlemlerini su yüzüne çıkardı. Üç gün sonraki idmanda Tanju, kapıştığı Oğuz'a "ders vermek" için ta soyunma odasından kramponlu ayakkabı getirtti. Fakat Oğuz, asıl Sarıyer maçında ciddi sakatlandı, Tanju'nun tekmesi işin provasıymış. Fenerbahçe'nin zaten dönmüş şansı çorap söküğü durumları arzediyordu.

Bizce, yandaşlık bir Oedipus kompleksi. Tüm aşklar bitiyor, takım sevgisi dışında. Ana sevgisi gibi. Asla terketmeyen sevgili. Baba da karşı takım, anneyi çalmak istiyor, çocuk / taraftar tepkisini dışa vuruyor. İşte size, psikoloji bilimini altüst edecek yepyeni bir kuram...

Bir yandan, kendini unutturması gerekirken o hezimet içinde penaltı kaçıran Tanju, öte yandan "Sakarya mafyası". Kim haklı kim haksız tartışmasına giriyor herkes, farzedin playboyumuz havasını bulamamıştır, tutun ki, Tanju yerden göğe kadar haksız, Oğuz'la arasında bir tercih yapmak gerekse, Allah için yeğlenmez mi; çünkü "tahsilli" Oğuz bulunur yani, Lefter değil alt tarafı, ama "cühela" Tanju gelmiyor kolay, ne yazık ki. Tanju Çolak diyorsunuz, Oğuz'un soyadını biliyor musunuz? Ya, dünya böyledir işte, bazan haksızlar haklıdır... Türkiye gibi adil bir ülkede buna şaşılır ama böyledir.

Kaldı ki, kim haklı kim haksız bunun biletini taraftar da kesebilir. Holiganların büyük kesiminin "Fenerbahçeli" ve 20-22 yaş arası olduğu saptanmış. Hooliganizm, Türkiye'de ilme konu oluyor artık. Nüfus artışını önleyemez, bunlara enerjilerini tüketecek daha olumlu alanlar yaratamazsanız, yayılması da kaçınılmızdır. Nitekim, Türkiye-İrlanda maçı sonrası, Avrupa'nın ta öbür ucundan öte gelmiş insanlar, hep merak edip durdukları Asya'yı çok güzel görebildikleri noktada meydan dayağı yediler. Dolmabahçe sırtlarında. Bir azınlığa dayak atmak, hangi erkekliğe sığıyorsa artık. "İlerici" bildiğimiz bir spor yazarı, o dayağı azımsamış, konjonktürel, zamansız ve de amansız bir milliyetçi kesilip "Yahu bunlar Avrupa'nın en azgın seyircisi, dayağa müstehaktır" yazmış. Fakat daha "malumatlı" bir yazar, "Birader o dediklerin Kuzey İrlandalı, bunlar ise İrlandalı, fevkalade munis insanlardır, paşa paşa maç seyretmeye gelmişlerdi" diye düzeltti. Tabii, IRA mücadelesinin sinirlerini tetikte tuttuğu Kuzeyliler ile, Belfast'ta kuzu kuzu oturanları doğrusu biz de zahmet edip tefrik etmemiştik. Yani, bu da işin matrağı.

Sayılmayan golden ve meydan dayağından sonra bir de bonkörlük örneği yaşadık. Leh muhacimlerinden Kosecki efendi, aldığı iki milyonluk primi beğenmeyip Florya'da Otello'msu veya Hamlet'imsi bir jestle pır pır sokağa fırlamış. Galatasaray Futbol Şubesi sorumlusu Yurdaşen Karahasan da, Kosecki ile görüşmeye bundan böyle "kızılcık sopasıyla" gideceğini söylemiş. Tekdir etmemişler, şimdi kötek atmak istiyorlar. Ancak şu da var, herifin o hareketi yapması yanlış tabii de, dediği "Ben profesyonelim, diğer arkadaşlar isyan etmemiş olabilirler, bu beni bağlamaz".

Allah için, biz gazeteciler ki, sömürüldüğümüzü biz dahi anladık sonunda, bu sömürüye karşı içimizden bir münferit Kosecki çıktı mı? Yani herifin hareketi yanlış, ama nedenleri? Bilmem vallahi...

Çekoslavakya'dan bilime değil, inanca (az biraz da yazgıya) dayanan bir yengi getiren Galatasaray'la, Fransızları maden yapan Trabzon, İnönü Stadı'nda prestijlerini doğrulayan bir kapışma sergilemişlerdi. St. Pauli maçını ciddiye almayan Galatasaray Star ekranından spikerin de büyük katkılarıyla hepimizi sinir ederken Trabzon Kopenhag'da bir yandan deneyimsizliğinin, diğer yandan yıldızlarının bencilliğinin kurbanı oldu. Eline geçmiş bir fırsatı kaçırarak Avni Aker Stadı'ndaki rövanşı tehlikeye soktu. O akşam tek keyfimiz, bir gün önceki meslektaşını unutturacak denli maçı akıllı nakleden Öztürk Pekin'di. ❑

Yasaklar dosyası (11)

Yasaklar cehennemden çıkar

Mahmut Tali Öngören

Yönetmen Ali Özgentürk'ün çektiği filmlerle ilgili yasaklar cehennemden çıkmıştır. Neden mi?

Yönetmenin ilk uzun metrajlı filmi "Hazal"ın 19-25 Haziran 1987'de yapılacak Verona Film Şenliği'ne gönderilmesini Kültür ve Turizm Bakanlığı Sinema Dairesi yasaklamaya çalıştı. Özgentürk, gazetelerde de yeralan bir mektupla anılan bakanlığa başvurdu.

Mektupta şunlar yazılıydı:

"Önümüzdeki Haziran ayında İtalya'nın Verona Film Festivali bütünüyle Türk sinemasına ayrıldı. Verona Film Festivali Başkanı, Nisan ayında İstanbul Sinema Günleri'ne geldi. Türk filmlerini izleyip porgramında yer vereceği filmleri seçti. Bunların içinde 'Hazal' filmi de bulunuyordu. Festival Başkanı, seçtiği filmlerin listesini bakanlığınıza bildirdi. Çünkü festival bakanlığınızın da yardımıyla gerçekleştirilecekti. Bakanlığınız Sinema Dairesi, Verona Festivali Başkanlığı'na ancak bazı koşullarda yardımcı olabileceğini bildirdi. Bu koşullardan biri, yönetmenliğini yaptığım 'Hazal' filminin festival programından çıkarılmasıydı. 'Hazal' 1980 yılında Türkiye'de Denetim Kurulu'nca onaylanmıştır. Türkiye'de ve dünyanın birçok ülkesinde, yapıldığı 1980 yılından bu yana defalarca gösterilmiştir. Ayrıca uluslararası birçok film festivalinde Türkiye'yi temsil etmiş ve toplam 6 uluslararası ödül kazanmıştır. 'Hazal'a uyguladığınız bu yasaklama kararının gerekçesi nedir?.. Sinemaya yeni olanaklar ve özgürlükler getirdiğinizi söylediğiniz bugünlerde bakanlığınızın ve iktidarınızın filmlerime uyguladığı yasaklara açıklık getireceğinizi ümit ediyorum."

Bu mektubun 27 Mayıs 1987 günlü Milliyet'te Melih Aşık'ın köşesinde yer alması üzerine Kültür ve Turizm Bakanı Mesut Yılmaz 6 Haziran 1987'de yine aynı köşede şu yanıtı verdi: " Konuyu araştırdım ve Hazal filminin yönetmeni Ali Özgentürk'ün yakınmasında haklı olduğunu gördüm. Verona Festivali için film satın alınacağı sanılarak müdahale edilmiş. Oysa anlaşıldı ki böyle bir durum yok. Festival komitesi sadece bir seçme yapmış ve Hazal'ı da programına almış. Alabilir. Bizim bu konuda bir müdahalemiz olamaz. Durum düzeltilmiştir."

Ali Özgentürk'ün filmleri yasaklamalardan kurtulamıyor. "At"ın televizyonda gösterileceği dört kez açıklanmasına karşın film, bir türlü ekrana gelmedi. Yerli film bulunamadığı için niteliksiz filmleri ekrana getiren TRT "Hazal"ı göstermemekte de 10 yıldır direniyor.

Verona Film Şenliği ile ilgili olarak "Hazal"ın durumu düzeltilmiş olabilir. Ama cehennemden çıkan yasaklar Özgentürk'ü ve filmlerini acımasızca izlemektedir. Yerli film bulmakta sıkıntı çeken ve bulabildiği tüm niteliksiz sinema filmlerini büyük bir vurdumduymazlıkla gösteren TRT Televizyonu'nda "Hazal" yasaktır. Bu yasak açıkça belirtilmedi. Ama yerli film sıkıntısıyla kıvranan TRT Televizyonu "Hazal"ı 1980 yılından beri göstermemekte direniyor.

Aynı yasaklama Özgentürk'ün Tokyo Film Festivali Büyük Ödülü'nü diğer iki yabancı filmle beraber paylaşan "At" adlı film için de açıkça uygulandı. "At"ın televizyonda gösterceği tam 4 kez TRT tarafından kamuoyuna açıklanmasına karşın film bir türlü ekrana gelmedi. Bu yasaklamaların birincisine 23 Kasım 1985 günü rastladık. TRT, "At"ın 23 Kasım 1985 günü gösterileceğini açıklamıştı. Anılan gün geldiğinde, ekrana bir başka film çıktı. Anlaşılan "At", TRT denetim engelinin üzerinden atlayıp geçememişti.

"At"ın TRT tarafından 4. kez yasaklanışı ise 1990 yılındadır. 1 Ağustos 1990 tarihyle TRT'den Alev Olgun'un imzasını taşıyan bir mektup Ali Özgentürk'e ulaşır. Mektupta şöyle denmektedir: "TV'de yayımlanması için yayın haklarını kurumumuza satmak üzere teklif ettiğiniz ve çeşitli komisyonlarca muhtelif tarihlerde reddedilmiş olan "At" adlı Türk filmi yeniden oluşturulan komisyonca da değerlendirilmiş ve TV'de yayınlanır nitelikte bulunmamıştır."

Yurt içinde ve dışında çeşitli ödüller kazanan "At"ın aldığı en "yararlı" ödül, Tokyo Film Festivali'nden gelen olmuştur. Özgentürk 1985 yılının Mayıs ayında (çekeceği yeni bir filminde özgürce kullanmak koşuluyla) 250 bin dolarlık para ödülünü kazandı. Yıllardan beri Türk sineması film üretmek için para bulamazken, bu ödül Özgentürk'e yeni bir filmini yapabilmesi için büyük bir olanak sağlıyordu.

Ama yasak cehennemden çıkar. Özgentürk bu parayla yeni bir filme başlamadan önce, eski bir filminin hesabını vermek zorunda bırakılır. Kasım 1985'te "Yasak" adlı filminin hesabını vermek üzere Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde bir süre gözaltında tutulur. "Yasak" bu tarihten 10 yıl önce çekilmiştir. "Yasak"ın çok daha eski yıllarda karşılaştığı başka yasakları da vardır. ❑

237 okur yanıtladı

Demokrat okur anketi sonuçları

Geçtiğimiz Haziran-Temmuz aylarında yayımlanan **Demokrat Okur Anketi'ne** katılan 237 okurumuzun anket sorularına verdikleri yanıtların değerlendirilmesi tamamlandı.

Anket sonuçlarına göre;

Demokrat'ın okur kitlesi oldukça genç:

Yüzde 63'ü 30 yaşın altında, 30-40 yaş arasındakiler ankete katılanların yüzde 30'unu oluşturuyor, 40 yaşın üstündeki okurların oranı sadece yüzde 4.

Ezici bir çoğunluğu ise (ne yazık ki) erkek:

Tam yüzde 90'ı! Evli ve bekar okurların oranı birbirlerine oldukça yakın: Yüzde 45'i bekar, yüzde 50'si evli.

Yüksek öğrenimliler ağırlıkta;

Yüksek öğrenim mezunları yüzde 62, orta öğrenim mezunları yüzde 30, ilkokul mezunları yüzde 6'lık oranlara sahipler.

Okurların yarısı örgütlü:

Anketi yanıtlayan okurların yüzde 45'i bir dernek ya da parti üyesi.İHD ve öğrenci dernekleri üyeleri yüzde 14'lük oranlarla örgütlü okurların ilk sıralarında yeralıyorlar. Bunu yüzde 12 ile Halkevleri, yüzde 11 ile meslek oda ve dernekleri, yüzde 10 ile sendikalar izliyor. SHP, NÜSHED,HEP okurların üye olduğu diğer dernek ya da partiler.

"Demokrat'ın periyodu uygun mu?" sorusunu, ankete katılanların yüzde 67'si "haftalık olmalı" diye yanıtlamış. Yüzde 30'u periyodu uygun bulurken, 15 günlük önerenlerin oranıyüzde 4

Okurlarımızın çoğunluğu işçi,memur ve öğrencilerden oluşuyor:

Okurlar arasında işçi ve memurlar (yüzde 18) ve öğrenciler (yüzde 15.6) ile birinci sıradalar.Gazeteci, avukat, sağlık elemanı, tekniker ve mühendisler yüzde 5 civarında oranlarla temsil ediliyorlar. Okurların yüzde 37'sinin gelir düzeyi 1 milyondan az, yüzde 23'ününki 1-2 milyon arasında, yüzde 21 ise 2 milyondan fazla aylık gelire sahip.

DEMOKRAT OKURLARININ MESLEĞİ

	SAYI	%
İŞÇİ	58	16
MEMUR	58	16
ÖĞRENCİ	57	15.6
SERBEST	29	12.2
GAZETECİ	19	5.4
SAĞLIK ELEMANI	12	5
AVUKAT	11	4.6
İŞSİZ	10	4.2
TEKNİKER	10	4.2
MÜHENDİS	10	4.2
SUBAY	3	1.2
ÖĞRETİM GÖREVLİSİ	3	1.2
BANKACI	2	0.8
SOSYAL DANIŞMAN	2	0.8
PİSİKOLOG	1	0.4
SENDİKACI	1	0.4
YAZAR	1	0.4
YAYINCI	1	0.4
ÇİFTÇİ	1	0.4
MİMAR	1	0.4
YANITSIZ	13	5.4

Okurlarımız "okuyor"lar:

Anketi yanıtlayan okurlarımızın yüzde 76'sı birden fazla gazete, yüzde 44'ü ise birden fazla dergi okuyor. En çok okunan gazeteler Cumhuriyet (yüzde 88), Güneş (yüzde 38), İşçilerin Sesi (yüzde 37), Milliyet (yüzde 32), Hürriyet (yüzde 16), Sabah (yüzde 8), Yeni Ülke (yüzde 5). En çok okunan dergiler ise 2000'e Doğru (yüzde 31), Devrimci Gençlik (yüzde 29), Nokta (yüzde 19), Birikim (yüzde 12), Tempo (yüzde 9). Okunan diğer dergiler arasında sosyalist yayın organları ağırlıklı bir yer tutarken, dergi tercihleri kültür-sanat dergilerinden mizah dergilerine kadar geniş bir yelpazeye yayılıyor.

Kentli bir okur kitlemiz var:

237 okurun yüzde 63'ü kentte yaşıyor. Köy ve kasabalarda yaşayanlar yüzde 18, yurtdışında yaşayanlar ise yüzde 15'lik bir kesimi oluşturuyorlar.

Demokrat'la tanışmada "çevre" önemli:

Okurların dergiyle tanışmaları en çok (yüzde 60) "çevrelerinden duyarak" gerçekleşmiş. Bununla birlikte yüzde 30'u ilanını görerek, yüzde 7'si bayide görerek Demokrat'la tanışmış.

Fiyat "uygun":

Ankete katılanların yüzde 74'ü Demokrat'ın fiyatını uygun bulurken, yüzde 25'i uygun bulmuyor ve büyük çoğunlukla ucuzlaması gerektiğini belirtiyor. Dergiyi satın alanların büyük bir çoğunluğu (yüzde 62) Demokrat'ı kendisinden başka ortalama 3 kişiyle daha paylaşırken, daha çok kişiyle paylaşanların oranı yüzde 16.

DEMOKRAT'TA OLMASI İSTENEN KONULAR		
SAYI		%
1. TEORİK TARTIŞMALAR VE SOMUT SİYASAL ÖNERİLER	27	11
2. HABER	26	109
GENÇLİK VE EĞİTİM HABERLERİ GENİŞLESİN	26	109
3. KÜRT SORUNU	23	97
4. ŞİİR	20	84
5. TÜRKİYE (SİYASAL - TOPLUMSAL - TARİHSEL) TAHLİL VE HABERLER	19	81
6. SENDİKALAR - MEMUR SENDİKALARI MUHALEFET HABERLERİ	13	54
7. KÜLTÜR - SANAT (DAHA GENİŞ VE DOYURUCU)	12	50
MUHALEFET MECLİSLERİ TARTIŞMASİ	12	50
8. ESKİ ÖNDERLERLE SÖYLEŞİLER VE GEÇMİŞ DEĞERLENDİRMESİ		
EKONOMİ	11	46
9. HALKEVLERİ VE DKÖ'LER	11	46
BİLİMSEL GELİŞMELER VE SAĞLIK	9	57
KİTAP TANITIM ZENGİNLEŞSİN	9	57
SÖYLEŞİLER - AÇIK OTURUMLAR ARTSIN	9	57
10. EDEBİYAT YAZILARI VE SÖYLEŞİLER	8	53
KADIN SORUNU	8	53
SOSYALİZMİN SORUNLARI	8	53
OKUYUCU MEKTUPLARI	8	53
DÜNYA KONJONKTÜRÜ VE DIŞ HABERLER	8	53

Sürekli bir okur kitlesi:

Okurların "okuma sıklığı" sorusuna verdikleri yanıtlar derginin oldukça sürekli bir okur kitlesi olduğunu gösteriyor. Anketi yanıtlayanların yüzde 89'u her sayı, yüzde 5'i bazen, yüzde 4'ü de eline geçtikçe Demokrat'ı okuyor. Dergiyi sürekli okumayanlar, okuma kararını çoğunlukla (yüzde 45) ilana bakarak veriyorlar. Dergiyi satın alır almaz bitiren çok sayıda (yüzde 31) okur olmakla birlikte, çoğunluk (yüzde 36) dergiyi bir hafta içinde bitiriyor.Okurların yüzde 73'ü sayfa sayısını yeterli bulurken, yüzde 20'si sayfa sayısının artmasını istiyor, yüzde 6 ise sayfa sayısı azalmalı diyor.

Demokrat haftalık olmalı:

"Demokrat'ın periyodu uygun mu" sorusunu, anketi yanıtlayanların yüzde 67'si "haftalık olmalı" diye yanıtlamış.Yüzde 30 periyodu uygun bulurken, 15 günlük önerenlerin oranı yüzde 4.

Tercih "siyasi" yazılarda:

Dergide en çok ilgi çeken bölümleri başyazı (yüzde 31), kapak (yüzde 15), "siyasi haber ve yazılar" (yüzde 8), insan hakları günlüğü (yüzde 7.5) lali berte (yüzde 6.7) ve ayın gündemi (yüzde 4.6) oluşturuyor.

Dergide ilgisini en çok "başyazı"nın çektiğini belirten okurların yüzde 63'ü 20-30 yaş arasında, çoğunluğu (yüzde 64) yüksek öğrenim görmüş, ağırlıkla kentli (yüzde 81); meslek dağılımları bakımından memurlar, işçiler ve öğrenciler eşit durumdalar (yüzde 18). En çok kapak yazılarının ilgisini çektiğini belirtenlerin ise daha geniş bir dağılıma sahip olduğu görülüyor: Bunlar daha genç (yüzde 81'i 20-30 yaş arasında), daha az kentli (yüzde 56), yükseköğretim dışındaki eğitim gruplarına doğru daha fazlayayılmış (yüzde 54 yükseköğretim, yüzde 37 ortaöğretim mezunu) bir grubu temsil ediyorlar; en çok ilgisini çeken bölüm kapak olanlar arasında da işçi, ve serbest meslek mensupları (yüzde 16) birinci sıradalar.Bir kıyaslama için dergide hiç ilgisini çekmeyen bölüm olarak "Sanat yazıları"nı gösterenlere (yüzde 4.6) bakıldığında, çoğunluğunun genç (yüzde 54'ü 20-30, yüzde 36'sı 30-40 yaş arasında),yüzde 100'ünün erkek, yüksek öğretimli (yüzde 63), ağırlıkla memur ve serbest meslek gruplarına üye (yüzde 27'şer) ve kentli olmayan (yüzde 63'ü köy-kasabada oturuyor) olduğu görülüyor.

Lali Berte, Demokrat'ın hem en çok ilgi çeken hem de çekmeyen bölümleri arasında birinci sıralarda yeralırken ilginç bir başka kıyaslama olanağı da sunuyor. Dergide en çok ilgisini çeken bölüm "Lali Berte" olarak belirtenlerin (yüzde 6.7) genç (yüzde 81), yükseköğretimli (yüzde 68), aylık geliri 1 milyondan az (yüzde 37) ve kentli (yüzde 56) bir grup olduğu görülüyor; bu grup içinde işçi(yüzde 25), memur, öğrenci ve işsizler (yüzde 12.5'er) ağırlıkta. Dergide en az ilgisi çeken bölümün Lali Berte olduğunu belirtenlerin (yüzde 9.2) ise daha yaşlı (yüzde 73), yine ağırlıkla yüksek öğretim mezunu (yüzde 80),daha fazla kentli (yüzde 88), ağırlıkla orta gelir grubundan (yüzde 38) memur (yüzde 23) ve serbest meslek sahipleri (yüzde 19) olduğu gözleniyor.

Bir diğer değerlendirmeyi derginin oldukça az sayıdaki (yüzde 9.2) kadın okurlarının tercihleri açısından yapmak mümkün: "Siyasi haber ve yazılar", "işçi ve muhalefet haberleri", "katkılar-tartışmalar" bölümleri ankete katılan kadın okurların hiç birinin ilgisini çekmezken, kadın okurların en çok ilgisini çeken bölümlerin başyazı (yüzde 9), kapak (yüzde 8),Lali Berte (yüzde 3.8) olduğu görülüyor. Kadın okurların hiç ilgilerini çekmediğini aktif olarak belirttikleri tek bölüm ise Maksat Muhabbet (yüzde 47) ❑

"Demokrat Şimdi Yeniden ! "

Demokrat! yazarları toplantısı

Demokrat! yayın kurulu'nun talebi üzerine Demokrat!'ın, 18 sayılık yayın faaliyetinin, geleceğe dönük önerilerin tartışıldığı bir toplantı düzenlendi. 23 Kasım'da BİLSAK'ta yapılan toplantıya Demokrat! Yayın Kurulu, yazarları, Demokrat!'a yazılarıyla, katkılarıyla emek veren 120 kişiden İstanbul'da bulunan ve Ankara'dan gelebilenlerden 50 kişi katıldı.

Tartışma bölümüne geçilmeden önce, Demokrat! büro çalışanları derginin 1.5 yıllık çalışması, tirajı, okur anketinin sonuçlarının değerlendirilmesi ve haftalık dergi tartışmaları üzerine bilgi verdiler. Tartışma bölümünün gündeminin sınırlanmaması, her türlü öneriye açık rahat bir tartışma ortamının yaratılabilmesini sağladı.

İlk söz alan konuşmacı Melih Pekdemir; "Demokrat! dergisinden daha çok Demokrat! dergisi çalışmasını, Demokrat! çıkarken üzerinde mutabakata varılan metindeki fikriyatın kuvveden fiile çıkması için harcanan emeği önemli bulduğunu" belirtti. "Böyle bir amacı yerine getirecek araçlardan biri olarak, aylık Demokrat!'ın yeterli olmadığı, ama bir TV kanalının, günlük bir gazetenin olmadığı bir noktada haftalık Demokrat! için çalışmak gerektiği, böyle bir sıçramanın yapılabilmesi için de benimsenecek olan öneriler kuvveden fiile geçene dek, aylık Demokrat! çalışmasının sürmesi" önerisini savundu.

Demokrat!'ın kapaklarını hazırlayan grafiker Emre Senan; "Öncelikle böyle bir toplulukta 'muhafazakar sol' eleştirisi jargonuyla tartışılıyor olmasını çok heyecan verici bulduğunu" vurguladıktan sonra, Demokrat!'ın 18 aylık yayın faaliyetini değerlendirdi.

Demokrat! yazarı Murat Yetkin ise; "Derginin kimliğine kavuşamadığını, bunu bir ölçüde doğal karşılamak gerektiğini, çünkü, bu kimliksizliğinin cesaretsizlikten kaynaklandığını, bu cesaretsizliğin yanlış yapmaktan korkmama kararlılığı ile aşılabileceğini, bunun ise herşeyi şeffaflıkla, açıklıkla tartışılabilmesiyle mümkün olabileceği" ni savundu.

Daha sonra söz alan Ertuğrul Kürkçü; "Derginin ilk kuruluş sürecinde imzaları bulunanların çoğunluğunun bu toplantıda olmadığını, burada Demokrat!'tan söz eden arkadaşların bir bölümünün dergiye sonradan katılan arkadaşlar olduğunu" saptayıp, "Meşruiyetimizi yeni bir zemine iade edelim, oradan ileriye doğru bakalım." dedi. Bundan sonra yapılacaklar bakımından da yeni bir mutabakata ihtiyaç olduğunu, bu mutabakatın da yepyeni bir radikalizmi içermesi gerektiğini söyledi.

Toplantıda söz alan diğer konuşmacılar da Demokrat! üzerine düşünce, eleştiri ve önerilerini dile getirdiler. Hepsine burada yerverebilmek kuşkusuz ki mümkün değil. Bant çözümleri, tutulan notlar ve sayfamız ancak bu kadarına elverdi.

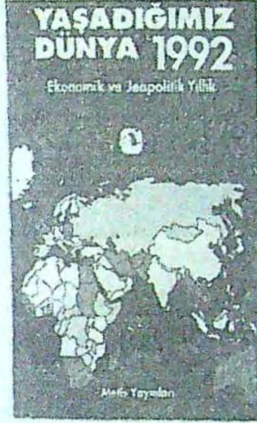
Ancak, tartışmanın bir toplantıyla sonuçlanmayacağı, bunu sürdürülmesi gerektiği üzerine genel bir mutabakata varıldı. Toplantıda konuşan, konuşmayan bütün katılımcıların bu tartışmayı Demokrat! sayfalarında sürdürebilmeleri için; Katkılar/Tartışmalar bölümünü genişleterek, okurlarımıza da aktarmayı, okurlarımızın da böyle bir tartışmanın aktif katılımcıları olmalarını arzu ediyoruz ❑

DÜNYAYI SEYRETMEK DEĞİL ANLAMAK İSTEYENLERE!

YAŞADIĞIMIZ DÜNYA 1992
Ekonomik ve Jeopolitik Yıllık
METİS YAYINLARI

Yaşadığımız dünyanın hızla altımızdan kaydığı,eskiye ait olguların, değerlerin, kavramların hızla aşındığı,yetersizleştiği, sorgulandığı ama bunların yerine yenilerinin konulamadığı kaotik bir dönem bu. Berlin Duvarı'nın yıkılışını, Doğu Avrupa'nın çöküşünü, SSCB'deki çözülme ve dünyada milliyetçilik dalgasının yükselişini, Körfez Savaşı'nı ve bütün bunlara eşlik eden "Yeni Dünya Düzeni"nin kuruluşunu izliyoruz. Ama gerçekten "izliyoruz"! Daha doğrusu bize TV ekranlarından izlettiriliyor bütün bu değişim rüzgarı. Körfez Savaşını da CNN süzgecinden geçerek seyrettik. Dünyada olup biten herşeyi medyanın, iletişim tekellerinin ideolojik bombardımanı altında seyrediyoruz. Medya dünyası bütün bu oluşumları "tek boyutlu bir dünya" olarak sunuyor izleyicilerine! Dünyaya başka perspektiflerden de bakabilmenin imkanları yaratılamadığı sürece de dünya tek boyutlu bir dünya olarak görünecek.

Fransa'da her yıl yayınlanan "Etat du Monde" dünyaya farklı açılardan bakabilmenin araçlarından biri. Metis Yayınları bu yıl "Yaşadığımız Dünya 1992, Ekonomik ve Jeopolitik Yıllık" adıyla yayınladı. Daha önce de, 1982,1983,1984 yıllıkları Alternatif Yayıncılık tarafından "Dünyada Neler Oluyor" başlığıyla yayınlanmıştı.Fransa'da herbiri konularının uzmanı olan geniş bir editörler kurulunca hazırlanan yıllıklar bir önceki yılın genel bir panoramasını çıkarıyor.

"Yaşadığımız Dünya 1992" beş ana bölümden oluşuyor. Statejik Sorunlar" bölümünde; Yeni Dünya Düzeni, Körfez Savaşının etkileri, Dünya ekonomisindeki eğilimler, SSCB'deki karmaşanın alternatifleri gibi stratejik sorunlar tartışılıyor.

"Devletler ve Jeopolitik Bölgeler" bölümünde; 169 devlet ilç 28 sömürge ya da bağımlı ülkeye ait bilgiler sunuluyor. Ayrıca 33 devlet de siyasal, ekonomik, toplumsal gelişmeleri ile inceleniyor. 33 jeopolitik bölge bölümünde ise ortak özelliklerine göre tanımlanan bölgeler istatistik tablolar ve coğrafi haritalarla tanıtılıyor ve her bölgenin başında jeopolitik açıdan değerlendiren sunuşlar yeralıyor.

"Olaylar ve Eğilimler" bölümünde dünyada yaşanan çatışma ve gerginlikler, ekonomik sorunlar, uluslararası örgütler, medya ve iletişim, eğitim ve kültür, toplumsal hareketler, dinler ve toplumlar, hukuk ve demokrasi, çevre gibi konular değerlendiriliyor.

"Dosya" bölümünde bu yılın konusu "Ulusal Sorun". Yurttaşlık, milliyetçilik, azınlıklar kavramları, ulusal sorunun tırmanışı, Balkanlaşma ve Lübnanlaşma, Arapçılık ve İslamcılık, SSCB'deki milliyetçilik akımları üzerine makalelerden oluşuyor.

"Dünya İstatistikleri" bölümünde ise maden, enerji, tarımsal üretim konusunda istatistikler, ayrıca metaller, yakıt enerjileri ve tahılların konjonktür eğilimleri inceleniyor.

Yıllığın Türkiye baskısı için Türk gazeteci ve yazarlarının makalelerinden oluşan bir "Türkiye Dosyası" oluşturulmuş. Dosyada Türkiye'nin Körfez Savaşı'ndan umdukları ve buldukları, ekonomideki gelişmeler, işçi hareketi, basının krizi, Özal'ın şahsında sistem tartışmaları,Dış Türkler "Türk Asrı" iddiaları ve Kürt sorununun boyutları gibi yakıcı sorunlar inceleniyor.

"Yaşadığımız Dünya 1992" Dünyayı seyretmek değil, anlamak isteyenler için! ❑

Engin Günay

EMPERYALİZMİN ORTADOĞU'YA MÜDAHALESİ

Coşkun Adalı
Sorun Yayınları
192 sayfa, 1991

Bir kitabı, hele bir kritik dönemin ayrıntılı belgeselini, sonundan başlayarak tanıtmak tuhaf bir yaklaşım olarak görülebilir. Ancak Coşkun Adalı'nın Körfez Savaşı'nın sıcaklığı yitip gitmeden yayınlanan kitabı şöyle bitiyor:

.....*Küçük burjuva devrimciliği, adı üstünde, küçük çaplı bir çocuksu devrimciliktir*..... ......*gerçekten aralarında iyi niyetliler varsa, herşeye yeni baştan başlarlar. Örneğin Marksizmin abecesinden. İlk ev ödevi olarak iki soru öneririz:*

1- Sınıflardan bağımsız bir diktatörlük olabilir mi?
2- Saddam hangi sınıfın diktatörüdür?

Yazar, belli ki, Körfez'de savaşla biten krizi, krizin

tüm parametrelerinin oluşmaya başladığı zaman dilimlerinde saptayarak neredeyse belgesel tadında araştırmış.

Beklenileceği gibi "Emperyalist Müdahale ve Türkiye" bölümü çuvaldızın ülkemiz burjuvazisine ve soluna batırıldığı bölümü oluşturuyor.

Bir bölümü daha alıntılamadan geçmeyelim:

......Haksız bir emperyalist savaşta taraf olunarak, emperyalistlerden biri desteklenerek, emperyalizme karşı olunmaz. Boks sporunun kendisine karşı olan biri, bir boks maçında güçlü boksöre karşı zayıf boksörü desteklemekle bu sporun yasaklanması yolunda bir adım atmış olmaz......

Coşkun Adalı'nın kitabı, bölgenin tarihi sorunlarından başlayarak, petrole bağımlılığın ve petrol oligarşilerinin yapısına, krizi oluşturan nedenlerden savaşa uzanan sürece ve savaşın sonuçlarına ayrıntılarıyla yer veriyor.

Zengin bir başvuru kaynağının eşlik ettiği istatistikler araştırmanın sağlam temellere basmasını sağlıyor.

Adalı kuşkusuz taktığı gözlüğün ne olduğunu biliyor ve okuruna da aynı gözlüğü öneriyor: "Bu haksız savaşa bir de buradan bakın", diyor.

Kitaptan, bu kadar yakınımızda patlamış bir savaşa ve onun köklerine dair öğrenilecek çok şey var. Tüm dünyayı etkileyen, hegemonyaların karakterini değiştiren, dengeler bozup yeni dengeler kuran bir savaşı, onun müsebbibi emperyalizmin medya kanallarından öğrendik. Oysa devrimcilerin elinde dünyayı çözümleyebilmek gibi bir yetenek var. Giderek krizleri öngörebilmek gibi bir yetenek. Adalı'nın kitabı işçi sınıfı ideolojisinin bu yeteneğe sahip olduğunun kanıtı.

Okurların, özellikle Marksist okurların tümü Adalı'nın yorumlarına ve çözümlemelerine katılmayabilirler, ancak yazarın yöntemi ve bu kadar yakın bir tarihe ait bir krize hızla ve isabetle yaklaşmasını sağlayan emek, araştırma metinlerinin soğuk nevale üslubu yerine benimsediği sıcak hatta zaman zaman mizahi üslup saygıya ve ilgiye değer.

Adalı, kitabının önsözünde şöyle yazıyor:

"......Bu kitabın amacı nedir?
Anti-emperyalist öfkeyi zenginleştirmektir......"

Öfke ve kin sevimsiz duygulardır. Ama Adalı'nın önerdiği öfke insani bir öfke. ❑

Nazif Dağdan

YENİ KİTAPLAR

YANARDAĞ GÜNCESİ

El Salvador'da Edebiyat ve Devrim
Yayına Hazırlayan: Emirhan Oğuz
Şiir Seçkisi, 160 sayfa
ATAOL YAYINLARI

Kitap "Yanardağ Güncesi" ve "Ve Başka Yerler" olarak iki bölüm halinde düzenlenmiş. İlk bölümde El Salvador'daki büyük bölümü gerilla savaşlarında aktif görevler üstlenmiş, çarpışmalarda ya da işkenceyle öldürülmüş devrimci şairlerden seçilmiş şiirlerden oluşuyor. İkinci bölüm ise trajik ölümü uluslararası devrimci hareket içinde yoğun tartışmalara yolaçan ünlü şair, tarihçi ve gerilla önderi Roque Dalton'a ayrılmış. Kitabın sonunda şairlere ilişkin biyografik notlar ile El Salvador'un devrimci tarihinin kronolojisi yeralıyor.

BELGELERLE DERSİM RAPORLARI

Faik Bulut
YÖN YAYINLARI, 336 Sayfa

Gazeteci yazar Faik Bulut Kürt ulusal hareketinde önemli bir yer tutan Dersim'in tarihini geniş kaynaklara uzanarak belgelerle gözler önüne seriyor. Osmanlı döneminden başlayarak Cumhuriyet sonrasına uzanan belgeleri Kürtlerin tarihi, aşiretler, din, dil, edebiyat üzerine çeşitli araştırmacı ve yazarlardan seçmeler ile Dersim Raporları'nı konuyla ilgilenenlerin hizmetine sunuyor.

ANARŞİST PORTRELER

Paul Avrich
Çeviren: Osman Akınhay, 196 sayfa
SARMAL YAYINEVİ

Anarşizm günümüz dünyasında artık bir politik akım olarak kayda değer bir önem taşımıyor. Ancak, Bakunin, Kropotkin gibi ünlü düşünce ve eylem adamları uluslararası hareketin tarihinde yerlerini aldılar. Anarşist Portreler, bunların yanısıra Sovyetlerin iç savaş tarihinde karşı saflarda yeralan Nestor Mahno'nun efsanevi kişiliği, birçok siyasi skandalda adı karışan Neçayev gibi anarşistler ile diğer tanınmayanların ilginç yaşamöykülerini anlatıyor.

UMUT ARANIYOR

Antonis Samarakis
Çeviren: Gül Özden, 75 sayfa
MİTOS YAYINLARI

Yaşayan çağdaş Yunan yazarlarının en büyüklerinden sayılan Samarakis, ülkemizde yayınlanan "Yanlış" adlı eseriyle uluslararası bir üne kavuşmuştu. "Umut Aranıyor" Samarakis'in 12 öyküsünden oluşuyor. Samarakis'in kahramanları iç seslerine kulak veren, yabancılaşmanın getirdiği yalnızlığı ciddi boyutlarda yaşayan, öte yandan da bundan kurtulma çabaları gösteren, çoğunlukla dürüst, maskesiz ve tabii ki acılı insanlar.

AĞRI ETEKLERİNDEKİ ATEŞ

Bir Kürt Ayaklanmasının Anatomisi
Emin Karaca
ALAN YAYINCILIK, 158 sayfa

Gazeteci-yazar Emin Karaca, halihazırdaki Kürt sorununa sağlıklı bakılabilmesi için, 62 yıl önceki önemli bir Kürt ayaklanmasının neredeyse gün gün dökümünü veriyor. Çıkış noktası; geçmişi öğrenmek, geleceğe ışık tutar ilkesi...

ADA COLLECTION

